

Kriminaalpoliitika uuringud
16

KURITEGEVUS EESTIS 2011

Tallinn 2012

EESSÕNA

Ameerika Ühendriikide justiitsministeerium on välja arvanud, et iga tuhande sissemurdmise kohta antakse politseile teada umbes pooltest, nende hulgas 72 jõuab kahtlustatava kinnipidamiseni, millest omakorda 21 süüdimõistva kohtuotsuseni ning 16 reaalse vangistuseeni. Kas ja kuivõrd saab seda näidet üle tuua tänapäeva Eesti oludesse, on omaette küsimus, kuid kahtlemata illustreerib see hästi piiranguid kriminaalstatistika tõlgendamisel.

2011. aasta kuritegevuse aastaraamat on järjekorras kuues. Taas kohati erinev, kuid ikka sama eesmärgiga: pakkuda ülevaadet kuritegevuse muutustest võrreldes varasemaga. Struktuuri poolest järgib ülevaade eelkäijat ning peamiste kuriteorühmade kõrval on endiselt luubi all kriminaalpoliitika prioriteetsed valdkonnad: perevägivald, alaealiste kuritegevus, inimkaubandus ja organiseeritud kuritegevus. Lisaks registreeritud kuritegude arvule on olemas järjest paremad andmed inimeste küsitlustest: aasta-aastalt samad küsimused on väärtuslik tööriist mõõtmaks näiteks elanike kokkupuuteid kuritegevusega ning kulusid, mida nii ettevõtte kui elanikud oma tervise ja vara kaitseks teevad. Möödunud aastal leidis aset mitu vastuolulist relvade ja lõhkeainega seotud juhtumit, mis ajendasid esimest korda käsitlema seda teemat ka kuritegevuse aastaraamatus.

Kuritegevuse statistika vaatevinklist iseloomustas 2011. aastat varavastaste kuritegude vähenemine ja isikuvastaste kuritegude sagenemine. Teooriaid, mis seletavad varavastaste kuritegude arvu muutuseid, on palju ning olgu etteruttavalt öeldud, et meiegi pakume käesolevas ülevaates välja võimalikke selgitusi, miks varguste arv möödunud aastal järsult vähenes. Samas tuleks ikka ja jälle meele pidada, et statistikas näeme vaid jäämäe tippu, mistõttu oleme arvude tõlgendamisel pigem ettevaatlikud ning eelkõige hoidume seletustest, mille kohaselt on näiteks varguste arvu mõjutanud ühe või teise asutuse hea töö. Soovitame ka lugejail suhtuda sellistesse tõlgendustesse ettevaatusega.

Vägivallakuritegude puhul tuleb aga taas tõdeda seost alkoholitarvitamisega – seda seost on juba aastaid kinnitanud rahvusvahelised teadusuuringud ja ka Eesti tapmistatistika ning perevägivalla leviku analüüsid.

2011. aasta jäi majanduses kahtlemata meelde kui esimene euroaasta. Uuele valuutale üleminekuga kaasnes hirm, et kuritegevus kasvab, eelkõige kelmuste ja raha võltsimise sagenemise tõttu. Praegu võime väita, et nagu varem seoses majanduskriisiga olid ka mullusel eurohirmul suured silmad: euro kasutuselevõtu mõju kuritegevusele oli kardetust väiksem, ilmnedes vaid raha võltsimisega seotud kuritegude ajutises kasvus aasta alguses.

Kuritegude lahendamise ja kriminaalmenetluse puhul on eesmärk muuta kuritegude menetlemine kiiremaks ja arusaadavamaks ning rakendada enam alternatiivseid karistusvorme. Nagu teistes Euroopa riikides pööratakse ka Eestis aina rohkem tähelepanu kannatanule ning seetõttu kajastame aastaraamatus ka ohvriabi statistikat. Kuritegude tõendamise osas anname aga ülevaate ekspertiisivaldkonna ja jälitustegevuse statistikast. Vangide ja vahistatute juures pöörasime käesoleval aasta enam tähelepanu noortele ja naisvangidele, samuti esitleme esimest korda sundravi andmeid.

Autorid tänavad Maiu Põldarit ja Riin Paabot politsei- ja piirivalveametist, Valdek Lauri justiitsministeeriumist, Marika Väli ja Merylyn Tõnissoni kohtuekspertiisi instituudist, Igor Liiva päästeametist ja Laura Katariina Tederit Tallinna ülikoolist.

Turvalist lugemist!

Koostajad: Andri Ahven, Urvo Klopets, Anu Leps, Pilleriin Lindsalu, Jako Salla, Laidi Surva, Kaire Tamm
Toimetaja: Jako Salla
Keeletoimetaja: Kalev Lattik
Kujundus ja küljendus: Dada AD
Tõlge: Kesklinna Tõlkekeskus

Väljaandja:
 Justiitsministeerium
 Tõnismägi 5a
 15191 Tallinn
 Telefon: 620 8100
 Faks: 620 8109
 e-post: info@just.ee

Justiitsministeeriumi võrgukodu: www.just.ee

ISSN
 ISBN

Kõik käesolevas materjalis esitatu on kaitstud autoriõigusega, mis kuulub justiitsministeeriumile. Väljaannet võib tsiteerida või refereerida üksnes juhul, kui viidatakse materjali autoritele. Justiitsministeeriumi kirjaliku nõusolekuta ei tohi väljaannet ega selle osi mingil viisil publitseerida.

SISUKORD

EESSÕNA	3
SISUKORD	4
1. KURITEGEVUS EESTIS 2011. AASTAL: KOKKUVÕTE	6
1.1. Kuritegevuse üldtase	7
1.1.1. Registreeritud kuriteod Eestis ja naaberriikides	8
1.1.2. Kuritegevushirm ja inimeste hoiakud	9
1.1.3. Kuritegudes kahlustatavad ja kannatanud	11
1.2. Kuritegevuse struktuur	12
1.2.1. Kuritegevuse struktuuri muutused	12
1.2.2. Kuriteod, mille arv muutus kõige enam	14
1.3. Kuritegevuse piirkondlik jaotus	16
1.3.1. Maakonnad	16
1.3.2. Suuremad linnad	19
1.3.3. Kuritegevus Tallinnas ja Ida-Virumaal	20
1.4. Kuritegudega tekitatud kahju	23
1.4.1. Kuritegudega tekitatud varaline kahju	23
1.4.2. Ennetuskulud	27
1.5. Organiseeritud kuritegevus	30
2. MENETLUS JA TULEMUSED	34
2.1. Kuritegude lahendamine kohtueelses menetluses	35
2.1.1. Kuritegude lahendamine piirkondade kaupa	37
2.1.2. Menetluse lõpetamine	38
2.1.3. Kriminaalasja saatmine kohtusse	39
2.2. Kriminaalkohtumenetlus	39
2.2.1. Menetlusaeg kohtus	41
2.2.2. Kriminaaltulu konfiskeerimine	41
2.2.3. Lisakaristusena riigist väljasaatmine	43
2.3. Kuritegude tõendamine	45
2.3.1. Ekspertiisid	45
2.3.2. Jälitustegevus	50
2.4. Ohvriabi	52
2.4.1. Ohvriabi teenus	52
2.4.2. Ohvriabisse pöördumised	52
2.4.3. Ohvriabi lepitusteenus	53
2.4.4. Riiklikud hüvitised	54
3. VÄGIVALLAKURITEGEVUS	56
3.1. Vägivallakuritegude ülevaade	57
3.1.1. Isikuvastased kuriteod ja alkoholitarvitamine	59
3.1.2. Ahvardamine	60
3.1.3. Vägivallakuriteod kiirabi väljakutsete põhjusena	61
3.1.4. Piirkondlik jaotus	62
3.2. Perevägivald	63
3.2.1. Kannatanud ja kahlustatavad	65
3.2.2. Naiste varjupaikade statistika	66
3.2.3. Perevägivaldajuhtumite menetlemine	67
3.3. Seksuaalkuriteod	67
3.3.1. Pornograafia ja seksuaalse ahvatlemisega seotud kuriteod	68
3.3.2. Menetlus- ja karistuspraktika	71
3.4. Inimkaubandus	72
3.4.1. Orjastamine	72
3.4.2. Prostitutsioonile kaasaaitamine	73
3.4.3. Piiriüleline inimkaubandus	73
3.4.4. Kohtueelne menetlus, karistused, kurjategijad	74
3.4.5. Inimkaubanduse ohvrid	75
3.5. Hooletuses lapsed	76
4. VARAVASTANE KURITEGEVUS	80
4.1. Vargused	81
4.1.1. Kauplusevargus	85
4.1.2. Vargused eluruumist	86
4.1.3. Sõidukivargused	87
4.2. Röövimine	89
4.3. Kelmus	91

4.3.1. Kindlustuskelmus	92
4.3.2. Soodustuskelmus	93
4.3.3. Küberkelmused	93
5. VALGEKRAEKURITEGEVUS	96
5.1. Korruptsioonikuriteod	97
5.1.1. Karistuspraktika	98
5.1.2. Korruptsioonikuriteod valdkonniti	98
5.1.3. Korruptsioonivastase seaduse rikkumised	99
5.2. Majanduskuriteod	100
5.2.1. Äriühingutega seotud kuriteod	101
5.2.2. Pankroti- ja täitemenetluskuriteod	102
6. ALAEALISTE KURITEGEVUS	106
6.1. Ülevaade alaealiste kuritegudest	107
6.1.1. Vägivallakuriteod	109
6.1.2. Avaliku korra vastased süüteod	111
6.1.3. Muud alaealistega seotud kuriteod	114
6.1.4. Muud alaealiste toime pandud väärteod	115
6.2. Kokkupuuted õiguskaitseasutustega	116
7. MUUD KURITEOD	118
7.1. Relvade ja lõhkeainetega seotud kuriteod	119
7.1.1. Lõhkematerjaliga seotud kuriteod	119
7.1.2. Tulirelva ja laskemoonaga seotud kuriteod	120
7.2. Narkokuriteod	124
7.3. Võltsraha	126
7.4. Liikluskuriteod	129
7.4.1. Raske liiklusõnnetuse põhjustamine	131
7.4.2. Joobes sõiduki juhtimine	132
8. VANGISTUS, KRIMINAALHOOLDUS, SUNDRAVI	134
8.1. Vangistus	135
8.1.1. Vanglakaristuse kestus	136
8.1.2. Vangide ülevaade	137
8.1.3. Alaealised vangid	139
8.1.4. Naisvangid	140
8.1.5. Süüdimõistetud kuriteoliikide kaupa	142
8.1.6. Vanglast vabanenute retsidivsus	143
8.2. Kriminaalhooldus	144
8.2.1. Kriminaalhooldusaluste ülevaade	145
8.2.2. Käitumiskontrolli tingimused	147
8.2.3. Elektrooniline valve	148
8.2.4. Kriminaalhoolduse lõppemine	149
8.3. Sundravi	150
CRIME IN ESTONIA IN YEAR 2011: ENGLISH SUMMARY	154
General level of crime	155
Registered criminal offences in Estonia and neighbouring countries	155
Fear of crime and attitudes of residents	156
Suspects and victims of criminal offences	158
Crime structure	159
Changes in crime structure	159
Criminal offences with the most change in their numbers	160
Regional distribution of crime	162
Counties	162
Damage caused by criminal offences	164
Material damage caused by criminal offences	164
Anticipation costs	167
Organised crime	169
KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNAD AASTANI 2018: 2011 AASTA TÄITMISE ETTEKANNE	175
KASUTATUD KIRJANDUS	182
LISAD	188

KURITEGEVUS EESTIS 2011. AASTAL: KOKKUVÕTE

- 2011. aastal registreeriti Eestis 42 567 kuritegu, mis oli 5773 kuriteo võrra ehk 12% vähem kui aasta varem. Esimese astme kuriteod moodustasid 4,2% kõigist kuritegudest.
- 2011. aasta kuritegevust iseloomustas vara- ja avaliku rahu vastaste kuritegude vähenemine ning isikuvastaste ja liikluskuritegude kasv. Kõige enam suurenes kehaliste väärkohtlemiste ja joores juhtimiste arv ning vähenes varguste ja kelmuste arv.
- Elanike turvatunne on viimastel aastatel püsinud stabiilsel tasemel. Möödunud aastal märkis 72% Eesti elanikest, et tunneb ennast üksi pimedal ajal kodukandis liikudes turvaliselt (2010: 73%, 2009: 72%).
- 88% kuriteos kahtlustatavatest moodustasid mehed ning 12% naised. 50% kahtlustatavatest olid alg- või põhiharidusega, 45% kesk- või keskeharidusega ja 5% kõrgharidusega.
- Võrreldes 2010. aastaga vähenes kuritegude arv enamikus maakondades, erandiks olid Saare- ja Jõgevamaa, kus kuritegude arv kasvas 4–5%. Kõige kiiremini vähenes kuritegude arv Läänemaal (-26%) ja Valgemaal (-17%).
- 2011. aastal registreeritud kuritegudega põhjustati või üritati põhjustada varalist kahju vähemalt 67 miljoni euro ulatuses. Suurem varaline kahju kaasnes varavastaste ja majanduskuritegudega. 10% varguste puhul oli varaline kahju alla 64 euro ning 10% puhul üle 1565 euro.
- 2011. aastal saadeti organiseeritud kuritegevuse juhtumites kohtusse 56 kriminaalasja 244 isikuga (2010: 62 kriminaalasja ja 342 isikut). Kohtusse saadetud kriminaalasjade arv kasvas narko- ja rasketes korruptsioonikuritegudes ning vähenes rahapesu ja kuritegelike ühenduste puhul.

1. KURITEGEVUS EESTIS 2011. AASTAL: KOKKUVÕTE

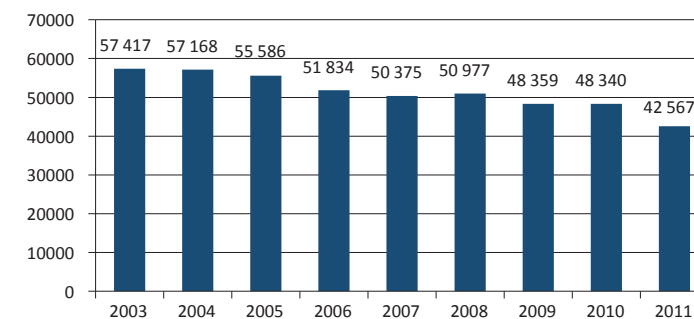
Pilleriin Lindsalu

Käesolevas peatükis anname ülevaate kuritegevusest 2011. aastal. Registreeritud kuritegude andmestiku kõrval on siin kirjeldatud küsitluste ning kannatanute ja kahtlustatavate andmeid, samuti on juttu kuritegudega tekitatud kahjust ja organiseeritud kuritegevusest.

1.1. Kuritegevuse üldtase

1.1.1. Registreeritud kuriteod Eestis ja naaberriikides

2011. aastal registreeriti Eestis 42 567 kuritegu; võrreldes 2010. aastaga vähenes registreeritud kuritegevus 12% (2010. aastal registreeriti 48 340 kuritegu ehk 5773 võrra enam). Tegemist on madalaima näitajaga alates karistusseadustiku jõustumisest 2002. aastal. Väärtegusid kui kergemaid süütegusid registreeriti politsei andmetel möödunud aastal 211 346 (võrreldes 2010. aastaga kasvas väärtegude arv ligi 5% ehk 9329 juhtumi võrra).¹

Joonis 1. Registreeritud kuriteod aastatel 2003–2011

Esimese astme kuritegusid registreeriti 1798 (2010: 1842) ning neid oli nagu 2010. aastalgi 4% kõigist kuritegudest. Võrreldes 2000. aastate algusega on raskemate kuritegude osakaal siiski mõne protsendipunkti võrra vähenenud (2003 ja 2004: 6%).

Registreeritud kuritegude arv kajastab vaid neid juhtumeid, mis on jõudnud politseini. Uuringud on näidanud, et suurest osast kuritegudest ei anta politseile teada ning teatamine varieerub suuresti kuriteoliigi järgi (Dijk jt, 2007). Eesti kuriteoohvrite uuringud on näidanud, et

2011. aastal registreeriti Eestis 42 567 kuritegu, see on 12% vähem kui 2010. aastal.

¹ Politsei- ja piirivalveameti andmed registreeritud väärtegude kohta seisuga 20.01.2011 (2010. aasta kohta) ja 17.01.2012 (2011. aasta kohta).

kuritegudest teatamise määr on aastate jooksul kõikunud vahemikus 28–43% (2009. aastal 39%), seejuures enam antakse teada sõidukivargustest ja sissemurdmistest ning vähem kallaletungidest ja ähvardamistest (Rannama ja Salla, 2010).

Tabel 1. Registreeritud kuritegude arv Balti riikides ja Soomes² 2009–2011, muutus

	2009	2010	2011	2011 võrreldes 2010 (N)	2011 võrreldes 2010 (%)
Eesti	48 359	48 340	42 567	-5 773	-11,9
Läti	56 748	51 108	51 582	474	0,9
Leedu	83 203	77 669	79 523	1 854	2,4
Soome	441 416	431 623	458 251	26 628	6,2

Erinevalt Eestist kasvas möödunud aastal kuritegude arv mõnevõrra nii Lätis (1%) kui ka Leedus (2%). Neis riikides vähenes kuritegude arv 2010. aastal: vastavalt 10% ja 7%. Tapmisi ja mõrvu registreeriti möödunud aastal Lätis 91, Leedus 238 ning Eestis 100. Sarnaselt Eestiga vähenes ka Lätis ja Leedus varguste arv, kuid märksa väiksemas ulatuses (Lätis 2%, Leedus 1%) ning neis riikides ei ilmnunud Eestile iseloomulikku kuritegevuse struktuuri muutust.

Soomes kasvas politseis registreeritud kuritegude arv 2011. aastal 6%. Varavas-tased kuriteod kasvasid 5% (sh vargused 2%) ning elu- ja tervisevastased kuriteod 20%. Kokku registreeriti Soomes möödunud aastal 458 251 kuritegu.

1.1.2. Kuritegevushirm ja inimeste hoiakud

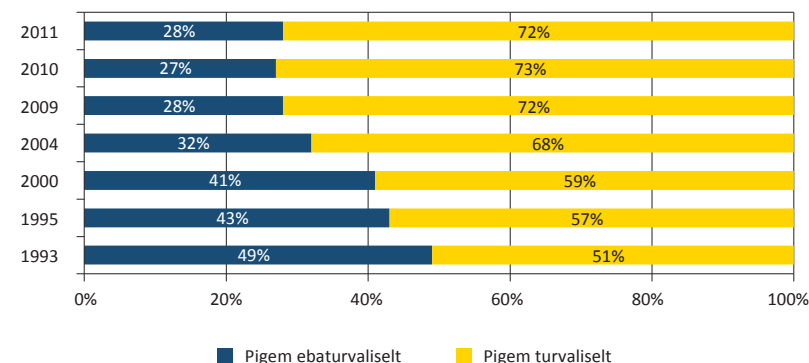
Traditsiooniliselt kasutatakse kuritegevushirmu mõõtmiseks küsimust „Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist?“. Kuigi peamiselt väljendab see hirmu kuriteohvriks langemise ees, siis mõjutavad vastanute hinnanguid ka muud tegurid: näiteks elukoha liiklusturvalisus, asustustihedus, vastaja demograafiline profiil (sugu, vanus, haridustase) ning kokkupuuted lärmakate ja joores inimestega elukoha läheduses.

2011. aasta lõpus tehtud küsitluse³ andmetel tundis ennast pimedal ajal kodukandis üksi liikudes turvaliselt 72% Eesti elanikest ning pigem ebaturvaliselt 28%. Viimase kolme aasta jooksul on turvaliselt ja mitteturvaliselt tundjate osakaal püsinud stabiilne.

Võrreldes teiste rühmadega tundsid end turvalisemalt mehed, inimesed vanuses 40–49, emakeelena eesti keelt kõnelevad ja maal elavad inimesed. Vähem turvaliselt tundsid ennast naised, pensionärid ja linnainimesed. Selge erinevus ilmnis ka piirkondade kaupa: keskmisest märksa turvalisemalt tunti ennast Lääne- ja Kesk-Eestis ning vähem turvaliselt Põhja-Eestis.

² Kuna kuriteo mõiste erineb riigiti, siis ei ole kuritegude arv täpselt võrreldav. Näiteks Soomes ei eristata väär- ja kuritegusid ning kõiki õigusrikkumisi loetakse kuritegudeks (rikokset), kuid olenevalt õigusrikkumist kirjeldavast seadusest eristatakse kriminaalkoodeksi kuritegusid (rikoslakirikokset) ja liiklusrikkumisi (liikmerikkumuset). Siinne tabel ei hõlma kergemaid liiklusrikkumisi.

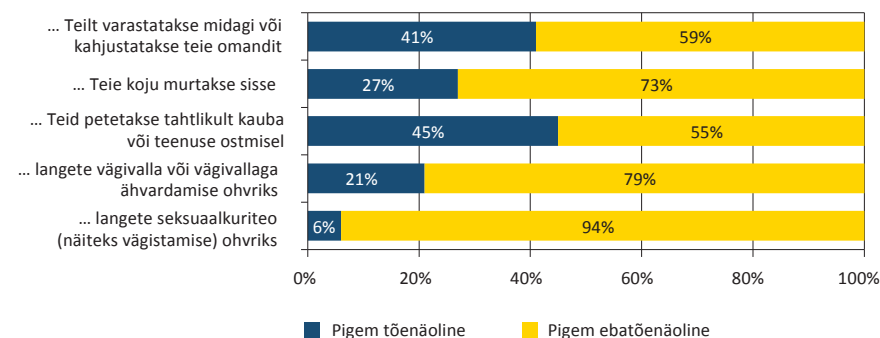
³ Elanike küsitluse viis 2011. aastal läbi Turu-uuringute AS justiitsministeeriumi tellimusel. Valim koosnes 1000 Eesti elanikust vanuses 15–74.

Joonis 2. Vastused ohvriuringu küsimusele „Kui julgelt Te ennast tunnete, käies üksi oma kodukandis pärast pimedat saabumist?“

Aasta jooksul langes küsitluse andmetel mõne kuriteo ohvriks 9% Eesti elanikest (2009. ja 2010. aastal 12%).⁴ Kui küsiti süütegude kohta konkreetselt, täpsustades näiteks varguse toimumiskohta või pettust kauba ostmisel, siis oli ohvriks langenuid märksa rohkem. Tarbijapettuse ohvriks langes 12% elanikest; majast, korterist või keldrist toime pandud varguse ohvriks 5% ning autost või auto küljest toime pandud varguse ohvriks 4% elanikest. Muude süüteoliikidega puututi kokku harvemini.

Kui vaadata inimeste tulevikuhinnanguid, siis tarbijapettust peetakse kõige tõenäolisemaks süüteoliigiks ka järgmisel aastal (45% elanikest peab seda tõenäoliseks), järgnevad vargus või omandi kahjustamine ning sissemurdmine. Nagu paljudes teisteski riikides ülehinnatakse Eestis kuritegevuse kokkupuutumise tõenäosust.

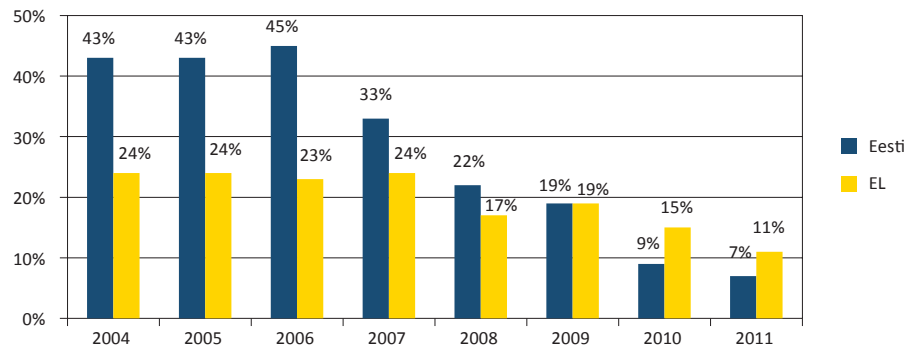
Joonis 3. Ohvriuringu vastused küsimusele „Kas on tõenäoline, et järgmise 12 kuu jooksul oma kodulinnas või -vallas ...“

Kaks korda aastas korraldatava Eurobaromeetri⁵ andmetel pidas 2011. aasta sügisel 7% Eesti elanikest kuritegevust peamiseks riigi ees seisvaks mureks, Euroopa Liidus

⁴ Ohvriuringutes esitatud küsimus: „Kas Teie isiklikult olete langenud eelmisel aastal mõne kuriteo ohvriks?“

⁵ Eurobaromeetri andmed Eesti kohta on kättesaadavad justiitsministeeriumi kriminaalstatistika veebis.

keskmiselt oli see näitaja 11%. Kuritegevus kui ühiskondlik probleem on jäänud inimeste silmis viimastel aastatel tagaplaanile, asendudes töö- ja kaubaturul ilmnevate probleemidega (hinnatõus, töötus).

Joonis 4. Nende inimeste osakaal, kes peavad kuritegevust peamiseks riigi ees seisvaks mureks (sügisese Eurobaromeetri küsitlusvooru andmed) 2004–2011

Ka Eesti sotsiaaluuringu⁶ andmed kinnitavad, et üldine turvatunne on aastate jooksul kasvanud ning kuritegevuse pärast muretsetakse varasemast vähem. Kui 2004. aastal leidis keskmiselt 27% elanikest, et kuritegevus on nende eluaseme läheduses probleem, siis 2011. aastal tõeseda vaid 14,5% elanikest. Näitaja on kõrgeim Kirde-Eestis, kus kolmandik (33%) elanikest peab kuritegevust elukoha läheduses probleemiks, ja madalaim Lõuna-Eestis (5%).

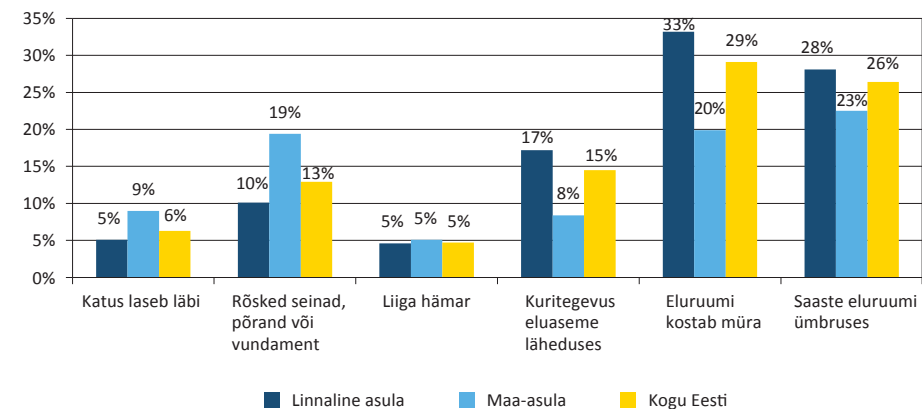
Tabel 2. Nende leibkondade osakaal, kes peavad kuritegevust oma eluaseme läheduses probleemiks, 2004–2011 (%)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kirde-Eesti	39,8	44,5	35,8	40,4	32,3	34,7	33,1	32,9
Põhja-Eesti	35,2	29,1	28,6	29,8	20,8	24,8	23,7	17,9
Kesk-Eesti	17,9	13,8	8,5	11,7	14,7	12,6	12,1	9,7
Lääne-Eesti	17,2	14,4	11,4	11,0	9,7	10,1	10,8	8,1
Lõuna-Eesti	16,8	11,2	8,2	8,1	8,9	10,0	7,4	5,4
Eesti kokku	27,9	23,1	20,1	21,4	17,2	19,3	18,0	14,5

Allikas: statistikaamet

Linnainimesed peavad võrreldes maainimestega kuritegevust sagedamini probleemiks (17% linnaelanikest ja 8% maa-asulate elanikest pidas seda probleemiks). Linlased muretsevad suhteliselt rohkem välistegurite pärast (müra, saaste, kuritegevus), maainimesed aga hoonetega seotud probleemide pärast (katus, seinad).

⁶ Eesti sotsiaaluuringut viib läbi statistikaamet alates 2004. aastast. Sotsiaaluuring on isiku-uuring, mille eesmärk on usaldusväärselt hinnata leibkondade ja inimeste sissetulekute jaotust, elamistingimusi ning sotsiaalset tõrjutust (<http://www.stat.ee>).

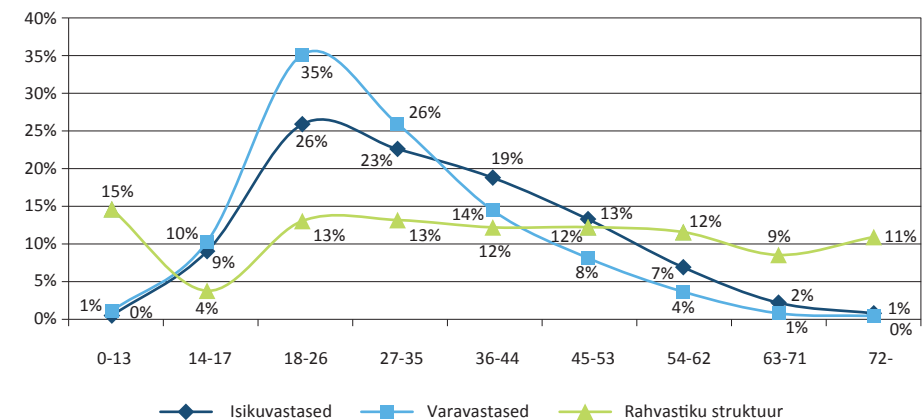

Joonis 5. Eluruumiga seotud probleemi tajuvate leibkonnaliikmete osatähtsus asulatüübi⁷ järgi

1.1.3. Kuritegudes kahtlustatavad ja kannatanud

Kuritegudes kahtlustatavate ja kannatanute sotsiaal-demograafilistest tunnustest vaadeldakse isiku sugu, vanust, haridustaset ja kodakondsust. Andmed kuritegudes kahtlustatavate ja kannatanute kohta põhinevad ülekuulamisel kogutud andmetel (ülekuulamisprotokollid).⁸ Vaatluse all on 2011. aasta jooksul ülekuulatud füüsilised isikud.

Möödunud aastal moodustasid 88% kahtlustatavatest mehed ja 12% naised.

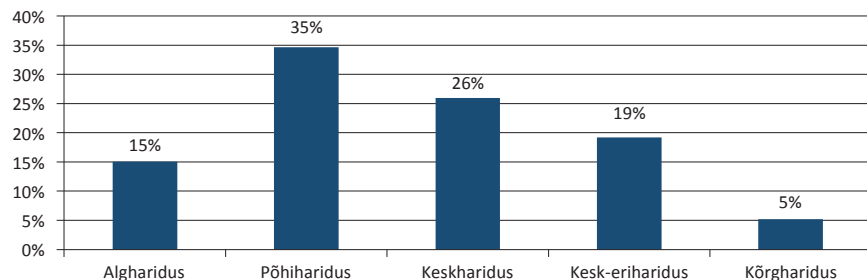
Joonis 6. Isiku- ja varavastastes kuritegudes kahtlustatavate ning kogurahvastiku vanuseline struktuur 2011. aastal (kordumatud isikud)⁹

⁷ Linnaliste asulate hulka loetakse linnad, vallasisesed linnad, alevid ja alevi-vallad. Maa-asulad on alevikud ja külad.

⁸ Kui üks ja sama isik kuulati aasta jooksul kahtlustatavana üle mitu korda, siis on tema andmed arvesse võetud siiski vaid üks kord. Kannatanute puhul ei ole korduvust arvestatud. Osakaalud põhinevad nendel isikutel, kelle kohta olid andmed teada.

⁹ Varavastastes kuritegudes kahtlustatavate n = 9440, isikuvastastes kuritegudes kahtlustatavate n = 6020. Andmed Eesti elanike vanuselise struktuuri kohta pärinevad statistikaameti andmebaasist.

Isiku- ja varavastastes kuritegudes kahtlustatavate vanuseline profiil on mõneti erinev. Varavastaseid kuritegusid panevad toime keskmiselt nooremad inimesed: nende puhul oli kahtlustatavate keskmine vanus kuriteo sooritamise hetkel 31 aastat, isikuvastaste kuritegude puhul 35 aastat. Alaealised moodustasid 8% kahtlustatavatest.

Joonis 7. Kuriteos kahtlustatavate haridustasemeline jaotus 2011 (n = 34 015)

Pooltel 2011. aastal kahtlustatavana ülekuulatud isikutel oli alg- või põhiharidus, 45%-l kesk- või keskeriharidus ning 5%-l kõrgharidus (sh rakenduslik kõrgharidus). Teatud kuriteoliikides (n-ö valgekraekuriteod) oli kõrgharidusega kahtlustatavaid rohkem: näiteks kui äri- ja pankrotikuritegudes kahtlustatavatest oli kõrgharidus 35%-l, siis varguste puhul vaid 2%-l.

Valdav osa kahtlustatavatest olid Eesti kodanikud (81%).¹⁰ Venemaa kodanikud moodustasid 7%, Läti kodanikud 1% ning muud rahvused 2% kahtlustatavatest (lisaks 9% kodakondsuseta isikuid). Kokku kuulati möödunud aastal kriminaalmenetluse raames kahtlustatavana üle 48 riigi kodanikke.

Vaadates kuritegudes kannatanute vanuseprofiili, ilmneb, et kannatanud on keskmiselt vanemad kui kahtlustatavad. Kui varavastastes kuritegudes kahtlustatavate keskmine vanus oli 31, siis kannatanutel 41 aastat. Varavastaste kuritegude ohvriks langevad sagedamini suurema sissetulekuga ja üle 30-aastased inimesed, samal ajal kui kuriteo toimepanijad on keskmiselt nooremad (vanuses 18–26). Kuriteo ohvriks langenud laste puhul pöörduvad politsei poole sageli lapsevanem, mis võib samuti mõjutada kannatanute vanuselist struktuuri. Isikuvastaste kuritegude puhul ei erine kahtlustatavad ja kannatanud vanuse poolest oluliselt.

Kannatanute hulgas oli möödunud aastal keskmiselt rohkem mehi kui naisi (vastavalt 59% ja 41%). Enamik kannatanuid olid Eesti kodanikud (79%).

1.2. Kuritegevuse struktuur

1.2.1. Kuritegevuse struktuuri muutused

Suurima osa registreeritud kuritegudest moodustasid 2011. aastal varavastased kuriteod (57%), järgnesid isikuvastased (14%) ja liikluskuriteod (9%). Möödunud aasta

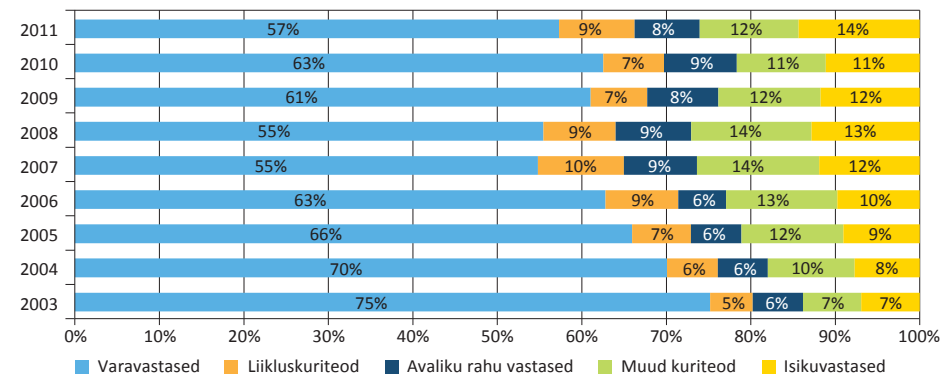
¹⁰ Osakaalud on leitud nende kahtlustatavana ülekuulatud kordumatute isikute põhjal, kelle kodakondsus oli teada (või kodakondsus puudus), n = 34 431.

kuritegevust iseloomustas varavastaste ja avaliku rahu vastaste kuritegude vähenemine ning isikuvastaste ja liikluskuritegude sagenemine. Kuriteoliikidest registreeriti kõige enam vargusi (20 175 kuritegu), kehalist väärkohtlemist (4785), mootorsõiduki joores juhtimist (3635), omavolilist sissetungi (2032) ja kelmust (1155).

Tabel 3. Registreeritud kuriteod KarS-i peatükkide kaupa 2010–2011, muutus

KarS-i peatükid		2010	2011	Muutus (N)	Muutus (%)
8. ptk	Inimsuse ja rahvusvahelise julgeoleku vastased kuriteod	2	0	-2	-100%
9. ptk	Isikuvastased kuriteod	5377	6108	731	14%
10. ptk	Politiiliste ja kodanikuõiguste vastased kuriteod	86	75	-11	-13%
11. ptk	Süüteod perekonna ja alaealiste vastu	375	403	28	7%
12. ptk	Rahvatervisevastased kuriteod	923	937	14	2%
13. ptk	Varavastased kuriteod	30235	24389	-5846	-19%
14. ptk	Intellektuaalse omandi vastased kuriteod	70	71	1	1%
15. ptk	Riigivastased kuriteod	6	9	3	50%
16. ptk	Avaliku rahu vastased kuriteod	4162	3277	-885	-21%
17. ptk	Ametialased kuriteod	196	167	-29	-15%
18. ptk	Õigusemõistmisevastased kuriteod	537	508	-29	-5%
19. ptk	Avaliku usalduse vastased kuriteod	1415	1423	8	1%
20. ptk	Keskonnastatud kuriteod	27	39	12	44%
21. ptk	Majanduslased kuriteod	1137	1044	-93	-8%
22. ptk	Üldohtlikud kuriteod	319	288	-31	-10%
23. ptk	Liikluskuriteod	3465	3816	351	10%
24. ptk	Kaitseteenistusalased kuriteod	8	13	5	63%

Varavastaste kuritegude arv vähenes möödunud aastal esimest korda pärast 2007. aastat ning langus oli tingitud peamiselt varguste ja kelmuste (§ 209) arvu vähenemisest. Aastatel 2009 ja 2010 suurenes varavastaste kuritegude osakaal kõigist kuritegudest mõne protsendipunkti võrra, kuid võrreldes 2003. aastaga on üldtendents olnud siiski vähenemise poole.

Joonis 8. Kuritegude struktuur 2003–2011

Isikuvastaste kuritegude osakaal kõigist kuritegudest oli möödunud aastal 14%, mis on kolme protsendipunkti võrra enam kui 2010. aastal. Võrreldes 2010. aastaga kasvas isikuvastaste kuritegude arv 14% (731 kuriteo võrra), mis tulenes peamiselt kehalise väärkohtlemise ja ähvardamise registreerimise sagenemisest.

Esimest korda registreeriti möödunud aastal kolme uut kuriteoliiki: raha võltsimist (§ 333¹), raseduse hilinenud katkestamist (§ 127) ja inimloote väärkohtlemist (§ 131).

Raha võltsimise puhul on tegemist karistusadustiku paragrahviga, mis jõustus 2010. aastal ning mille alusel registreeriti möödunud aastal kolm kuritegu. Raseduse hilinenud katkestamine ja inimloote väärkohtlemine registreeriti esimest korda alates karistusadustiku kehtima hakkamisest (mõlemat üks juhtum). Möödunud aastal jõustus kuus uut kuriteokoosseisu, neist üks avaliku rahu vastane ning viis keskkonnavastast kuritegu¹¹, ning kehtetuks tunnistati üks kuriteokoosseis.

Kokku oli 2011. aasta lõpus karistusadustikus 88 kuriteokoosseisu, mida ei ole selle kehtivusaja jooksul registreeritud.

2011. aasta lõpus oli karistusadustikus 88 kuriteokoosseisu, mille alusel ei ole selle kehtivusajal kuritegusid registreeritud.

1.2.2. Kuriteod, mille arv muutus kõige enam

Võrreldes 2010. aastaga kasvas registreeritud kuritegude arv möödunud aastal 100 kuriteoliigis, jäi samaks 182 ning vähenes 88 puhul (2010. aastal kasvas kuritegude arv 87-s ning kahanes 112 kuriteoliigis). Kõige enam muutunud kuritegude juures vaadatakse allpool kuritegusid, mille arv suurenes või vähenes vähemalt 50 võrra (vara- ja isikuvastaste kuritegusid käsitletakse eraldi peatükkides).

Tabel 4. Kuriteod, mille arv vähenes kõige enam (vähemalt 60 kuriteo võrra)

KarS	Kuriteoliik	2010	2011	Muutus N	Muutus %
§ 199	Vargus	25253	20175	-5078	-20%
§ 209	Kelmus	2021	1155	-866	-43%
§ 266	Omapooline sissetung	2592	2032	-560	-22%
§ 263	Avaliku korra raske rikkumine	775	540	-235	-30%
§ 391	Salakaubavedu	499	352	-147	-29%
§ 349	Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine	286	149	-137	-48%
§ 216	Elektrienergia, maagaasi ja soojusenergia ebaseaduslik kasutamine	206	81	-125	-61%
§ 200	Röövimine	599	525	-74	-12%

Kõige enam vähenenud kuritegude eesotsas olid möödunud aastal vargus (langus 20%; 5078 kuriteo võrra), kelmus (43%; 866 võrra) ja omapooline sissetung (22%; 560 võrra).

Omapoolise sissetungi puhul oli peamiselt tegu ebaseadusliku sissetungimisega võrassa eluruumi, autosse või abihoonesse (kelder, garaaz, kuur). Kuigi sageli seisnes rahaline kahju vaid lõhutud esemetes (ukseluk, aknaklaas, aed), siis üldjuhul oli

¹¹ 2011. aastal jõustusid karistusadustiku eriosa §-d 260¹, 265¹, 265², 268¹, 268², 268³.

kuriteo eesmärgiks varastamine. Omapoolistest sissetungidest korterisse moodustasid enamiku juhtumid, kus kannatanule tuttav isik sisenes jõudu kasutades korterisse (sh ka üürileandja ja -võtja erimeelsused). Grupis toime pandud omapoolisi sissetunge registreeriti 205 ning vägivald või näo varjamisega toime pandud sissetunge 19 (2010. aastal vastavalt 216 ja 25). Nende kuritegude arvu vähenemine on kooskõlas üldise varavastase kuritegevuse vähenemise trendiga.

Teiseks avaliku rahu vastaseks kuriteoliigiks, mis 2011. aastal märkimisväärselt vähenes, oli avaliku korra raske rikkumine (langus 30% ehk 235 kuriteo võrra). Põhjuseks on menetluspraktika muudatused viimastel aastatel, mis kitsendavad selle sätte kasutamist; varem avalikus kohas toime pandud vägivaldakuriteod registreeritakse nüüd kõige sagedamini kehalise väärkohtlemisena.¹² 2011. aastal registreeriti 346 vägivaldaga toime pandud avaliku korra rasket rikkumist (KarS-i § 263 p 1), 2010. aastal 511 ja 2009. aastal 739.

Enamik salakaubavedu registreeriti Narva piiripunktis (neljast juhtumist kolm) ning valdavalt oli tegu sigarettide ebaseadusliku sisseveoga Venemaalt Eestisse. Kuriteona registreeritud juhtumite hulk sisaldab vaid mitmekordseid rikkumisi (esimesel korral on tegu väärteoga) ning sõltub ka menetluspraktikast ja menetlejate aktiivsusest piiriületajate kontrollimisel.

Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamise kuriteod vähenesid ligi poole võrra (48% ehk 137 kuriteo võrra). Nende kuritegude vähenemist mõjutas 2010. aastal tehtud riigikohtu otsus 3-1-1-71-10, mille kohaselt ei hõlma KarS-i § 349 juhtumeid, kus võõras dokument esitatakse eesmärgiga siseneda ööklubisse. Kuivõrd ööklubi pidajal on õigus keelduda inimest klubisse lubamast tema vanusest olenevata, siis ei saa inimesel, kes esitab ööklubi turvamehele teise isiku dokumendi, tekkida õigust nõuda enda sisselubamist. 2011. aastal registreeritud kuritegude puhul kasutati võõrast dokumenti enamasti lepingute sõlmimisel (liisinguleping), kaupluses maksmisel, ametnikule esitamisel (politsei, munitsipaalpolitsei) ning kasiinosse või eksamil eesmärgiga (eesti keele tasameksam, sõidueksam).

Tabel 5. Kuriteod, mille arv suurenes kõige enam (50 või enama kuriteo võrra)

KarS	Kuriteoliik	2010	2011	Muutus N	Muutus %
§ 121	Kehaline väärkohtlemine	4320	4785	465	11%
§ 424	Joobes juhtimine	3304	3635	331	10%
§ 120	Ähvardamine	451	677	226	50%
§ 202	Kuriteoga saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine	248	430	182	73%
§ 213	Arvutikelmus	381	512	131	34%
§ 334	Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi kasutamine	387	475	88	23%
§ 348	Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi kasutamine ja kasutada andmine	13	63	50	385%

2011. aastal suurenes kõige enam kehaliste väärkohtlemiste arv (11% ehk 465 kuriteo võrra). Enamasti oli tegemist tuttavate inimeste konfliktiga; vaid ligi viien-

¹² Avaliku korra raske rikkumise kuriteokoosseisu tunnuseid täpsustati 2010. aastal jõustunud riigikohtu labendis nr 3-1-1-60-10.

dikul juhtudel ei tundnud osalised üksteist varem. Isikuvastaseid kuritegusid, vargusi, kelmusi ja jooibes juhtimist käsitletakse põhjalikumalt järgmistes peatükkides.

Kuriteoga saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine kasvas 182 kuriteo võrra ehk 73%. Suur muutus oli tingitud kuriteoliigi rekordmadalast tasemest 2010. aastal (248 juhtumit). Kasvu mõjutas politsei hinnangul suurem tähelepanu varas- tatud esemete turustamis- ja realiseerimisvõimaluste piiramisele, seejuures hakati rohkem koostööd tegema pandimajade ning ametlike kokkuostjatega. KarS-i § 202 kuritegudes saadeti möödunud aastal kohtusse 172 isikut süüdistatuna 195 kuriteos.

Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi kasutamist ja kasutada andmist registreeriti 2011. aastal 63 juhtumit, mis on 50 võrra enam kui 2010. aastal. 2011. aasta juhtu- mite seas oli 24 sellist, kus sama isik ületas mitmeid kordi Eesti-Vene piiri, kasutades võltsitud Iisraeli passi. Samuti moodustasid suure osa neist kuritegudest juhtumid, kus kiirlaenu võtmiseks muudeti isikutunnistusel oma isikukoodi numbreid.

1.3. Kuritegevuse piirkondlik jaotus

1.3.1. Maakonnad

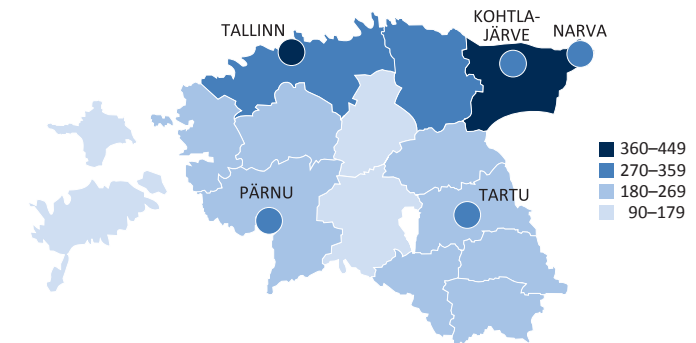
Kõige enam kuritegusid registreeriti möödunud aastal Harjumaal (20 526), Ida- Virumaal (6346) ja Tartumaal (4262) ning kõige vähem saartel (Hiiumaal 91, Saare- maal 522) ja Läänemaal (523)¹³. Kuritegude arv vähenes enamikus maakondades, erandiks olid Saare- ja Jõgevamaa, kus registreeriti 4–5% rohkem kuritegusid kui 2010. aastal. 2011. aastal registreeriti Eestis 318 kuritegu 10 000 elaniku kohta (2010: 361). Endiselt on nii kuritegude absoluut- kui suhtarvu poolest eesotsas Harjumaa, mida mõjutab Tallinna kuritegevus, ning kõige madalamate näitaja- tega paistavad silma saared, mida mõjutab geograafiline eraldatus mandrist.

2011. aastal registreeriti Eestis 10 000 elaniku kohta 318 kuritegu.

Tabel 6. Registreeritud kuritegude arv ja tase maakondades 2008–2011, muutus

	2008	2009	2010	2011	Muutus N (2011 võrreldes 2010)	Muutus % (2011 võrreldes 2010)	10 000 elaniku kohta
Harjumaa	25 702	24 313	24 105	20 526	-3 579	-15%	388
Hiiumaa	145	113	102	91	-11	-11%	91
Ida-Virumaa	6 436	6 449	7 045	6 346	-699	-10%	379
Jõgevamaa	861	755	833	868	35	4%	237
Järvamaa	808	801	657	631	-26	-4%	175
Läänemaa	884	775	707	523	-184	-26%	192
Lääne-Virumaa	2 131	1 916	2 029	1 937	-92	-5%	290
Põlvamaa	815	931	922	818	-104	-11%	266
Pärnumaa	3 015	2 688	2 477	2 462	-15	-1%	279
Raplamaa	1 043	1 083	839	772	-67	-8%	211
Saaremaa	625	582	495	522	27	5%	151
Tartumaa	4 920	4 876	4 937	4 262	-675	-14%	283
Valgamaa	982	901	1 080	893	-187	-17%	264
Viljandimaa	1 286	1 187	1 023	954	-69	-7%	173
Võrumaa	1 026	935	1 031	911	-120	-12%	243
Eesti kokku	50 977	48 359	48 340	42 567	-5 773	-12%	318

Tänu kuritegude üldarvu vähenemisele kahanes enamikus maakondades ka kuri- tegude suhtarv 10 000 elaniku kohta, jäädes siiski kõrgeimaks Ida-Virumaal ja Tallinnas. Ida-Virumaal (arvestamata Kohtla-Järvet ja Narvat) registreeriti keskmiselt 445 kuritegu 10 000 elaniku kohta. Tallinnas registreeriti 10 000 elaniku kohta 422 kuritegu, Narvas 357, Pärnus 350, Kohtla-Järvel 324 ja Tartus 303. Lisaks saar- tele on turvalisemad piirkonnad ka Järva- ja Viljandimaa, kus registreeriti vastavalt 175 ja 173 kuritegu 10 000 elaniku kohta.

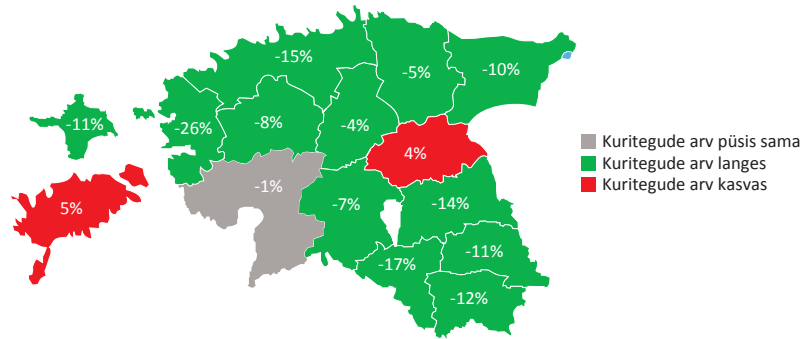
Joonis 9. Kuritegude arv 10 000 elaniku kohta maakondades ja suuremates linnades¹⁴

Kõige enam vähenes registreeritud kuritegevus Läänemaal (-26%) ja Valgamaal (-17%). Langustendents ilmnes enamikus maakondades: registreeritud kuritegude

¹³ Vt tabeleid raamatu lisades.

¹⁴ Harju-, Ida-Viru-, Pärnu- ja Tartumaa näitajad ei sisalda neis linnades registreeritud kuritegusid.

arv vähenes 12 maakonnas, kasvas kahes ning jäi samaks ühes maakonnas. Kuritegude koguarvule avaldas tugevat mõju kuritegevuse vähenemine Harjumaal, kus registreeriti ligi pooled (48%) kuriteod.

Joonis 10. Registreeritud kuritegude arvu muutus (%) maakondades võrreldes 2010. aastaga

Edasi kirjeldatakse kuritegevuse taset neis maakondades, kus möödunud aastal kuritegude arv suurenes (Saare- ja Jõgevamaa), samuti neis, kus kuritegude arvu suhteline muutus oli suurim (Lääne-, Valga-, Harju- ja Tartumaa).

Saaremaal oli kuritegude arvu kasv tingitud isiku- ja avaliku rahu vastastest kuritegudest, sealhulgas peamiselt kehaliste väärkohtlemiste ja omavoliliste sissetungide sagenemisest (kehalised väärkohtlemised kasvasid 28 ja omavolilised sissetungid 10 võrra). Nagu mujal Eestis vähenes ka Saaremaal varavastaste kuritegude arv (sh vargused 34 juhtumi võrra), üksnes arvutikelmusi registreeriti möödunud aastal varasemast rohkem (kasv 3-lt 22-le). Aastaga kasvas kuritegude arv üheksas ja langes seitsmes Saaremaa omavalitsuses.

Jõgevamaal kuritegude arv kasvas aastaga 4% ehk 35 kuriteo võrra (833-lt 868-le). Kõige enam sagenes omavoliline sissetung (18 võrra) ja kehaline väärkohtlemine (17 võrra). Varavastaste kuritegude registreerimises olulisi muutusi ei toimunud. Kuritegude arv kasvas kaheksas, vähenes neljas ja jäi samaks ühes Jõgevamaa kohalikus omavalitsuses.

Läänemaal iseloomustas 2011. aastal kiire kuritegude arvu vähenemine, mullusest registreeriti 184 kuritegu (-26%) vähem. Kiire langus oli suuresti tingitud sellest, et varguste arv vähenes 46% võrra (2010. aastal registreeriti 313 ja 2011. aastal 169 juhtumit). Märkimisväärselt kasvas Läänemaal vaid kelmuste registreerimine (16-lt kuriteolt 2010. aastal 33-le 2011. aastal). Kuritegude arv kasvas kahes ja kahanes kümnes Läänemaa omavalitsuses.

Valgamaal registreeriti 2011. aastal 893 kuritegu, mis on 187 kuritegu (-17%) vähem kui aasta varem. Märkimisväärselt vähenes kelmuste arv (-83% ehk 162-lt juhtumilt 28-le) ja varguste arv (-14%). Isikuvastaste kuritegude arv kasvas peamiselt ähvarda-

miste tõttu, samas kehaliste väärkohtlemiste hulk jäi Valgamaal 2010. aasta tasemele. Kuritegude arv kasvas kuues ja kahanes seitsmes Valgamaa omavalitsuses.

Harjumaal registreeriti 48% Eestis registreeritud kuritegudest (sh Tallinnas 40%). Aastaga vähenes kuritegude arv 15% ehk 3579 juhtumi võrra; vähem oli varavastaste (-21%) ja avaliku rahu vastaste kuritegusid (-32%) ning rohkem isikuvastasteid (13%) ja liikluskuritegusid (16%). Kuritegude arv vähenes 17-s ja suurenes seitsmes Harjuma omavalitsuses.

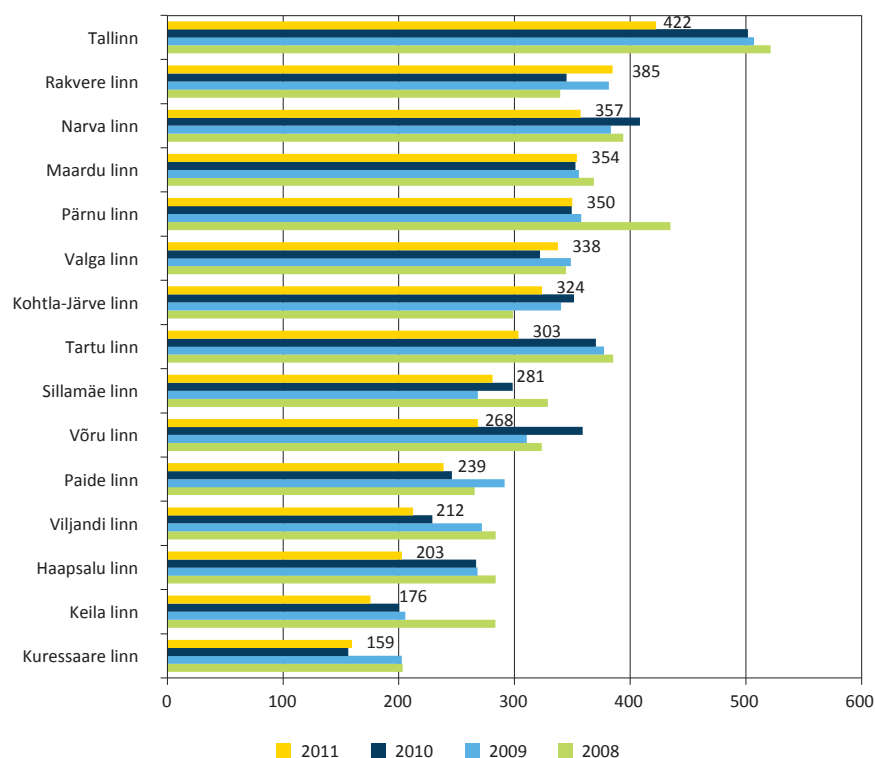
Tartumaal registreeriti 2011. aastal 4262 kuritegu (2010: 4937). Varguste arv vähenes 28% ja kelmuste arv 44%, rohkem oli kehalist väärkohtlemist ja ähvardamist (vastavalt 45% ja 104%). Kui 2010. aastal registreeriti Tartumaal 47 ähvardamise kuritegu, siis möödunud aastal 96. Kuritegude arv kasvas üheksas, langes 12-s ja jäi samaks ühes Tartumaa omavalitsuses.

1.3.2. Suuremad linnad

Valdav osa kuritegusid registreeritakse linnades. Möödunud aastal elas statistikaameti andmetel umbes 65% Eesti elanikest linnades, samal ajal registreeriti seal 72% kuritegudest.¹⁵ Kõige suurem oli kuritegude suhtarv Tallinnas, kus registreeriti 10 000 elaniku kohta keskmiselt 422 kuritegu (2010: 502). Suur muutus möödunud aastal oli registreeritud kuritegude vähenemine ka teistes suuremates linnades: Tartus (-18%), Narvas (-13%) ja Kohtla-Järvel (-9%). Pärnus jäi kuritegude arv ülemöödunud aasta tasemele.

Kuritegevuse statistika osas paistis möödunud aastal silma Rakvere, kus registreeriti aastaga 638 kuritegu, mis on 12% varasemast enam (2010: 572). Kui 2010. aasta kuritegevuse statistikas paiknes Rakvere 15 linna arvestuses kaheksandal kohal, siis möödunud aastal 385 kuriteoga 10 000 elaniku kohta teisel kohal. Tõus oli tingitud joores juhtimise ja kehalise väärkohtlemise kasvust, mida registreeriti vastavalt 55 ja 91 kuritegu (2010: 33 ja 71). Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamise kuriteod kasvasid ühelt kuriteolt 2010. aastal 12 kuriteoni 2011. aastal; neist mitu juhtumit olid siiski seotud samade isikutega.

¹⁵ Mõlemas näitajas kajastuvad vallasisesed linnad (nt Jõhvi, Rapla, Kebra jt) valdade hulgas.

Joonis 11. Registreeritud kuriteod 10 000 elaniku kohta 15 Eesti linnas 2008–2011

15 linna arvestuses vähenes kuritegude arv üheksas, jäi ülemöödunud aastaga samale tasemele neljas ja suurenes kahes linnas.

Tabel 7. Kuritegude arvu muutus 15 Eesti linnas 2011. aastal (%)

Kuritegude arv suurenes	Kuritegude arv püsis samal tasemel	Kuritegude arv vähenes
Rakvere (12%)	Paide (-3%)	Võru (-26%)
Valga (4%)	Kuressaare (2%)	Haapsalu (-24%)
	Maardu (1%)	Tartu (-18%)
	Pärnu (0%)	Tallinn (-16%)
		Narva (-13%)
		Keila (-12%)
		Kohtla-Järve (-9%)
		Viljandi (-8%)
		Sillamäe (-7%)

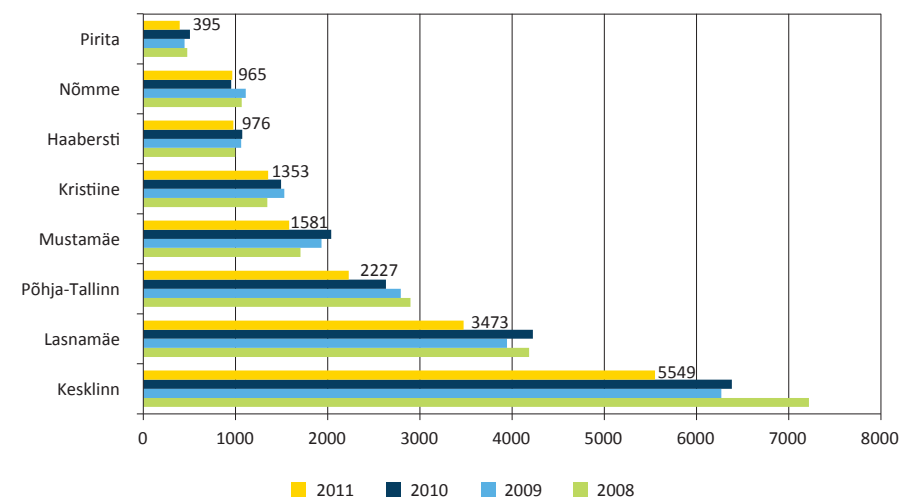
1.3.3. Kuritegevus Tallinnas ja Ida-Virumaal

Käesoleva peatüki eesmärk on võrrelda kuritegude arvu ja muutust neis piirkondades, kus registreeriti möödunud aastal enim kuritegusid. Vaatluse all on Tallinn (linnaosade kaupa) ning Ida-Virumaa suuremad linnad: Narva, Kohtla-Järve, Sillamäe ja Jõhvi.¹⁶

Harju- ja Ida-Virumaal registreeriti möödunud aastal 63% kuritegudest, seejuures Tallinnas, Narvas, Kohtla-Järvel, Sillamäel ja Jõhvis kokku 52%. Võrreldes 2010. aastaga vähenes kuritegude arv kõigis neis linnades. See avaldas mõju ka kuritegude koguarvule Eestis.

Tallinna kuritegevust iseloomustas möödunud aastal varavastaste kuritegude vähenemine ja isikuvastaste kuritegude sagenemine, mis ilmnas mitmes kuriteolligis: märksa vähem oli vargust, röövimist ja kelmust; isikuvastastest kuritegudest sageses ähvardamine, kehaline väärkohtlemine ja tapmine. Selline struktuurne muutus oli suuremal või vähemal määral iseloomulik ka teistele Eesti piirkondadele.

Tallinnas registreeriti 16 906 kuritegu, mis on 3129 võrra ehk ligi 16% vähem kui aasta varem. Seda võib pidada suhteliselt kiireks vähenemiseks, arvestades, et aastatel 2008–2010 kõikus kuritegude üldarv Tallinnas vaid mõnesaja kuriteo piires.¹⁷

Joonis 12. Registreeritud kuriteod Tallinna linnaosades 2008–2011

Kõige enam kuritegusid Tallinnas registreeriti möödunud aastal kesklinnas (5549, s.o 33% Tallinna kuritegudest). Teisel kohal oli Lasnamäe 3473 kuriteoga (21%) ning kolmandal Põhja-Tallinn 2227 kuriteoga (13%). Kesklinnas registreeriti 1082 kuritegu 10 000 elaniku kohta, Kristiines 450 ja Põhja-Tallinnas 395. Kõige turvalisemad piirkonnad on Haabersti ja Pirita (vastavalt 231 ja 237 kuriteoga 10 000 elaniku kohta).

¹⁶ Jõhvi linn ühines 2005. aastal Jõhvi vallaga ning käesoleval hetkel on tegemist vallasisese linnaga. Kuna valdav osa Jõhvi valla elanikest elab vallasiseses linnas (87%), siis antud analüüsis on kasutatud kuritegevuse ja elanike arvu andmeid Jõhvi valla kohta tervikuna.

¹⁷ Vt andmeid raamatu lisast.

Kuritegude üldarv vähenes möödunud aastal peagu kõigis linnaosades. Erandiks oli Nõmme, kus registreeriti 11 kuritegu enam. Kõige kiirem langus toimus Mustamäel ja Pirital: mõlemas vähenes kuritegevus 22%. Absoluutarvult vähenes kuritegude arv enim Kesklinnas: 6382-lt 5549-le (833 kuriteo võrra).

Haaberstis ja Kristiines on keskmisest suurem varavastaste ning Lasnamäel isikuvastaste kuritegude osakaal: 21% Lasnamäel registreeritud kuritegudest olid isikuvastased.

Tabel 8. Kuritegude arv ja suhtarv 10 000 elaniku kohta Tallinna linnaosades

	Kuriteod kokku			Vargus		Kehaline väärkohtlemine	
	N	10 000 elaniku kohta ¹⁸	% Tallinnas registreeritud kuritegudest	N	10 000 elaniku kohta	N	10 000 elaniku kohta
Kesklinn	5549	1082	33%	3304	644	436	85
Lasnamäe	3473	299	21%	1678	144	541	47
Põhja-Tallinn	2227	395	13%	1162	206	265	47
Mustamäe	1581	246	9%	887	138	157	24
Kristiine	1353	450	8%	860	286	84	28
Haabersti	976	231	6%	632	149	77	18
Nõmme	965	248	6%	575	148	80	21
Pirita	395	237	2%	220	132	45	27

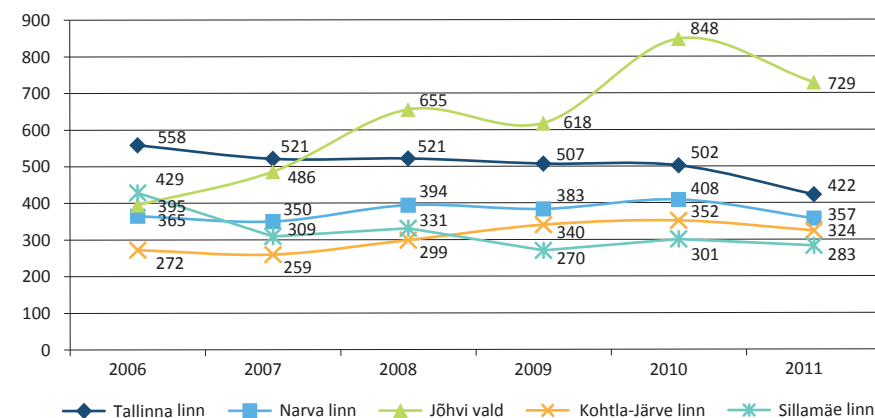
Ida-Virumaal registreeriti 2011. aastal 6346 kuritegu, neist 2340 Narvas (37%), 1428 Kohtla-Järvel (23%), 927 Jõhvis (15%) ning 451 Sillamäel (7%). Maakonda tervikuna iseloomustas raskete isikuvastaste kuritegude ja röövimiste suurem osakaal ning piiriülese kuritegevuse mõju piirkonnale. Tapmisi ja mõrvu (sh katsed) registreeriti Ida-Virumaal 22 (2010: 14) ning röövimisi 130 (2010: 136).

Narva kuritegevust iseloomustas keskmisest väiksem varguste osakaal kõigist kuritegudest (Narvas 31%, Eestis keskmiselt 47%) ja väiksem suhtarv 10 000 elaniku kohta (Narvas 112 vargust 10 000 elaniku kohta, Eestis keskmiselt 151). Samas registreeriti seal 10 000 elaniku kohta keskmisest rohkem kehalist väärkohtlemist ja muid isikuvastaseid kuritegusid (piinamine, raske tervisekahjustuse tekitamine).

Narva piiripunktis registreeritud salakaubaveo ning keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- ja väljaveo kuriteod (KarS-i §-d 391 ja 392) moodustasid 13% Narva kuritegudest (võrdluseks: Eestis kokku oli nende kuritegude osakaal 1%). Kuriteona kvalifitseeruvaid salakaubaveo juhtumeid registreeriti Narva piiripunktis möödunud aastal 265.¹⁹ Kui 2010. aastal moodustas Narva piiripunkti osakaal salakaubaveos (eelkõige salasigarettide ja -kütuse Eestisse toimetamine) 79%, siis möödunud aastal 75%. Registreeritud salakaubaveo kuritegude arv vähenes Narvas möödunud aastal 126 võrra (-22%).

¹⁸ Tallinna linnaosade rahvaarvu rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2012 seisuga

¹⁹ Kuriteoga on tegemist juhul, kui teo objektiks on kaup suures koguses või isikule on sama teo eest kobaldatud väärteokaristust (KarS-i § 391). Registreeritud kuriteod kajastavad siiski vaid väikest osa salakaubaveo juhtumitest.

Joonis 13. Registreeritud kuriteod 10 000 elaniku kohta Tallinnas, Narvas, Jõhvis, Sillamäel ja Kohtla-Järvel 2006–2011

Kuritegevuse hulga poolest 10 000 elaniku kohta eristus teistest Jõhvi vald (sh Jõhvi vallasisene linn). Selles 12 623 elanikuga vallas registreeriti 927 kuritegu ehk 734 kuritegu 10 000 elaniku kohta – üle kahe korra rohkem kui näiteks Narvas. Tuleb arvestada, et Jõhvi valla kuritegevuse statistikat mõjutab osaliselt Viru vangla, kus registreeriti 153 kuritegu ehk 17% Jõhvi kuritegevusest; siiski jääb kuritegude suhtarv kõrgeks ka vanglakuritegusid arvestamata. Jõhvi kuritegevust suurendavad eelkõige vargused, joores juhtimine ja avaliku usalduse vastased kuriteod (tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine, võltsitud maksevahendi kasutamine, dokumendi võltsimine jm).

Viru vanglas registreeritud kuritegude hulgas domineerisid võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku laimamine ja solvamine (59 juhtumit; 25% kõigist Eestis registreeritud juhtumitest) ning vägivald võimuesindaja või avalikku korda kaitsva muu isiku suhtes (23 juhtumit). Samuti registreeriti Viru vanglas 38 kehalist väärkohtlemist (Jõhvis kokku 88).

1.4. Kuritegudega tekitatud kahju

1.4.1. Kuritegudega tekitatud varaline kahju

2011. aastal registreeritud kuritegude tagajärjel põhjustati varalist kahju vähemalt 66,8 miljonit eurot, seejuures oli hinnanguline kahju teada vaid 43% kuritegude puhul. Tuleb arvestada, et varaline kahju sisaldab ka nende kuritegude kahju, mis jäid eri põhjustel lõpule viimata või mille puhul omanik sai vara hiljem rikkumata tagasi. Sagedamini oli kahju teada varavastaste kuritegude puhul, kuivõrd mõne kuriteoliigi (vargus, kelmus) kvalifikatsioon sõltub tekitatud varalise kahju suurusest.

2011. aastal registreeritud kuritegudega põhjustati varalist kahju vähemalt 67 miljonit eurot.

Kõige suurem varaline kahju – vähemalt 57,7 miljonit eurot – kaasnes varavastaste kuritegudega ning majandus- ja ametialaste kuritegudega, ulatudes vastavalt 4,8 miljoni ja 3 miljoni euroni. 2008. aastal olid selles mõttes esikohal samuti varavastased kuriteod kogukahjuga 300 miljonit krooni (19,2 miljonit eurot), järgnesid majanduskuriteod 150 miljoni krooniga (10 miljoni euroga) (Justiitsministeerium, 2009). 2008. ja 2011. aasta andmed ei ole andmete puudulikkuse ja erineva registree-rimispraktika tõttu siiski võrreldavad.

Kuritegevuse kulude mõistest

Kuritegevuse kulude teemalises kirjanduses ei ole seisukoht otsese varalise kahju asjus üksmeelne: kuigi paljude kuritegude puhul on varaline kahju ohvri seisukohalt esmane ja suurim kulu, siis ühiskonnale tervikuna avaldub kuritegevusest tulenev kahju hoopis teisel moel. Näiteks varastatud jalgratas või sõiduauto, mida varguse tulemusena hakkab kasutama keegi teine, ei põhjusta ühiskonnale otseselt rahast mõõdetavat kahju, kuna ühiskonna kui terviku heaolu sellest ei vähene (vähemalt mitte selle jalgratta või sõiduki rahalise väärtuse võrra, sest kellegi teise heaolu sõiduki kasutamisest suureneb). Akadeemilises kirjanduses eristatakse seetõttu kuritegevuse sotsiaalseid kulusid (social costs) ja väliskulusid (external costs) (Cook, 1983: 374). Kuritegudega tekitatud varalise kahju puhul on tegemist välise, kuid mitte alati sotsiaalse kuluga. Kuriteoennetuse kontekstis peetakse tavaliselt silmas ühe isiku põhjustatud kahju teisele ehk kuriteo väliskulusid (Cohen, 2005: 23).

Tabel 9. Kuritegudega põhjustatud varaline kahju 2011. aastal

	Kuritegude arv	Kuritegude osakaal, mille kohta varaline kahju on teada (%)	Varaline kahju kokku (EUR)	Varalise kahju mediaan (EUR) ²⁰
Inimsuse ja rahvusvahelise julgeoleku vastased kuriteod	0	0	0	-
Isikuvastased kuriteod	6 108	4%	65 880	100
Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased kuriteod	75	0	0	-
Süüteod perekonna ja alaealiste vastu	403	20%	372 524	-
Rahvatervisevastased kuriteod	937	0	0	-
Varavastased kuriteod	24 389	70%	57 702 326	288
Intellektuaalse omandi vastased kuriteod	71	0	0	-
Riigivastased kuriteod	9	22%	82	-
Avaliku rahu vastased kuriteod	3 277	25%	278 466	51
Ametialased kuriteod	167	2%	3 016 438	-
Õigusemõistmisevastased kuriteod	508	0%	2 300	-
Avaliku usalduse vastased kuriteod	1 423	6%	461 400	100
Keskonnastatud kuriteod	39	3%	33 915	-
Majandusastatud kuriteod	1 044	1%	4 811 959	-
Üldohtlikud kuriteod	288	5%	71 932	-
Liikluskuriteod	3 816	0%	7 499	-
Kaitseteenistusalased kuriteod	13	0%	0	-
Kuriteod kokku	42 567	43%	66 824 722	267

²⁰ Kuritegudes, mille kohta oli varaline kahju teada.

Kuriteoga tekitatud keskmise kahju suurust ei ole kõige parem väljendada aritmeetilise keskmise abil, kuna seda mõjutavad tugevalt suured kahjusummad. Näiteks oli teadaoleva varalise kahjuga kuritegude (n = 18 270) kahjusummade aritmeetiline keskmine 3676 eurot, samal ajal kui nende mediaan oli üksnes 267 eurot (st võrdselt oli kuritegusid, mille kahju oli alla ja üle 267 euro). Kahjusummade ülemine detšiil asus 1934 euro juures ja alumine detšiil 47 euro juures.

Varaline kahju oli kõige sagedamini teada varavastastes kuritegudes (70%). Varavastaste kuritegudega tekitati (või püüti tekitada) rahalist kahju ligi 58 miljonit eurot; neist vargustega 13 ja omastamisega ligi 9 miljonit eurot. Omastamise kuritegude hulgas oli juhtum, mis mõjutas suuresti omastamisega tekitatud kahju kogusummat: ettevõtte omastas ebaseaduslikult 34 autot, mille igaühe väärtus oli vahemikus 80 694 – 101 811 eurot. Usalduse kuritarvitamise kuritegusid registreeriti möödunud aastal 17, kuid nende hulgas oli viis juriidiliste isikutega seotud juhtumit, millega püüti tekitada rahalist kahju 29,6 miljoni eurot (kõige suurema kahjuga kuriteod ei jõudnud reaalse kahju tekitamiseni).

Suurem varaline kahju oli üldjuhul seotud juriidiliste isikute poolt või nende nimel toime pandud kuritegudega. Registreeritud majanduskuritegude puhul oli rahaline kahju teada vaid 15 juhtumi puhul (1% kõigist majanduskuritegudest), kuid nendega tekitatud kahju ulatus 4,8 miljoni euroni (keskmise kahju ühe kuriteo kohta ligikaudu 320 000 eurot). Majanduskuritegudest moodustavad suure osa salakaubavedu ja pankrotikuriteod, mille kahju on enamasti võimatu kindlaks teha ja kus kuriteoga otseselt varalist kahju ei tekitatudki. Ka ametialaste kuritegude puhul oli varaline kahju teada vaid üksikudel juhtumitel.

Perekonna ja alaealiste vastaste süütegude kahju põhiosa moodustasid lapse ülalpidamiskohustuse rikkumise tõttu tekkinud rahalised nõuded, mis ulatusid vähemalt 371 524 euroni ehk keskmiselt 4 700 eurot ühe kuriteo kohta (varalise kahju suurus oli teada 34% kuritegude puhul).

Registreeritud vargustest 10% puhul jäi kuriteoga tekitatud varaline kahju alla 64 euro ning 30% puhul alla 140 euro (Joonis 14).²¹ Alla sajaeurose kahjuga vargus tähendas enamasti tasumata autokütusetankimist, kauplusevargust või isikliku eseme (sageli rahakoti, mobiiltelefoni) vargust avalikus kohas. 10% vargustega tekitati varalist kahju 1565 eurot või rohkem, ning üle 10 000-eurose kahjuga vargused moodustasid ligikaudu 1%.²²

Mitme suuremahulise varguse puhul õnnestus varastatud kaup hiljem omanikule rikkumata kujul tagastada. Näiteks esitati süüdistus kolmest mehest koosnevale grupile, kes murdsid öösel sisse kaubanduskeskusesse, kangutades lahti ja fikseerides ukseid, ning sõitsid sõiduautoga hoones asuva juveelipoe juurde. Juveelipoes oli üle 100 000 euro väärtuses kuldehteid sisaldav seif, mis kinnitati trossiga auto külge ja

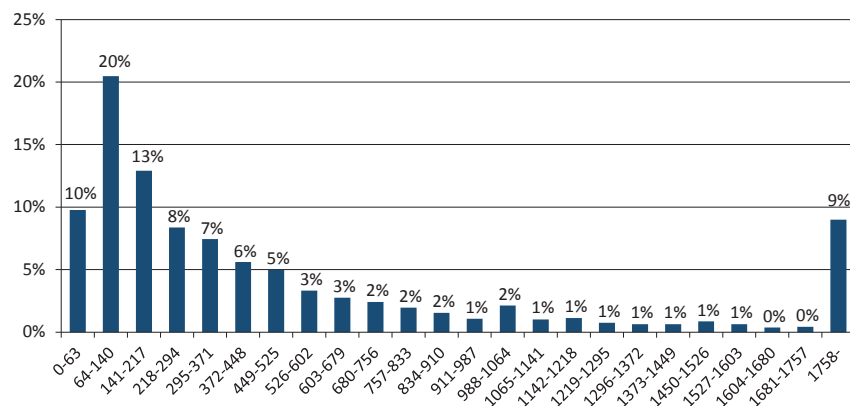
²¹ Alumine detšiil 64 eurot, 30. protsentiil 140 eurot (n = 14 736).

²² Ülemine detšiil 1565 eurot, 99. protsentiil 10 074 eurot (n = 14 736).

Väga suure potentsiaalse kahjuga usalduse kuritarvitamise juhtumel ei jõutud reaalse kahju tekitamiseni.

10% varguste puhul oli varaline kahju alla 64 euro ning 10% puhul üle 1565 euro.

lohistati vahikäiku; seejärel tõsteti see auto pagasiruumi ja lahkuti. Seif leiti sama päeva hommikul avamata kujul lähedalasuvast metsast ning kõik selles olnud esemed tagastati hiljem omanikule.²³

Joonis 14. Vargustega tekitatud varalise kahju jaotus juhtumite osakaalu järgi (vahemikud eurodes, n = 14 736)

Sageli on varguse ohvriks keeruline hinnata, kui suurt rahalist kahju vargusega tekitati. Põhjuseks võib olla tõik, et varastatud eseme turuväärtust pole võimalik määrata või avaldub kahju saamata jäänud tuluna (näiteks metsa- või maavarade vargus). Ka majandus- ja teiste valgekraekuritegude puhul on rahalise kahju määramine kohati tinglik, sest ei ole võimalik täpselt kindlaks teha, milline oleks olukord ilma kuriteo toimumiseta (ehk määratleda kuriteo rahalist mõju).

Lisaks tuleb arvesse võtta, et varaline kahju on vaid üks (sotsiaalses mõttes pigem vähetähtis) kuritegudega tekitatud kahju tahk. Eksperdid hindavad märksa suuremaks meditsiiniteenuste kulusid, elukvaliteedi langusest ja saamatajäänud tulust põhjustatud heaolu vähenemist ning avaliku ja erasektori kulusid kuritegevuse ennetamiseks ja kontrollimiseks (Cohen, 2005).

Ettevõtetele tekitatud kahjud

2011. aasta detsembris Eesti ettevõtete hulgas justiitsministeeriumi tellimisel läbi viidud uuringus²⁴, milles käsitleti turvalisust ja kokkupuuteid kuritegevusega, küsiti muu hulgas, kui suurt kahju tekitati ettevõttele viimase aasta jooksul varavastaste kuritegudega. Kõige sagedamini oldi ettevõtetes kokku puutunud olukorraga, kus keegi, kes ei olnud ettevõtte töötaja, sisenes ettevõtte territooriumile ja varastas või püüdis midagi varastada (sellega oli kokku puutunud 20% ettevõtetest), ning kus mõni ostja, klient või partner pettis ettevõtet (28%).

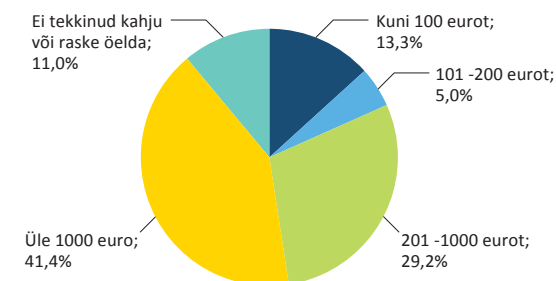
²³ Kriminaalaja nr 1-11-10374.

²⁴ Valim koosnes 300 Eesti ettevõtetest tegevusala ja piirkonna järgi. Küsitluse teostas uuringufirma Saar-Poll.

Pettuste kulud Euroopas ja USAs

USA-s tegutseva organisatsiooni *The Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) 2010. aastal avaldatud rahvusvahelises uuringus on väidetud, et pettuste (fraud) tõttu kaotab keskmine ettevõtte aastas 5% tuludest; sagedamini oli pettustega seotud ettevõtte kesk- või kõrgastme juhid (või omanikud) ning levinumad kuriteoliigid olid korruptsioon ja pettused valearvetega. Samuti ilmnes, et pettuse tagajärjel ettevõttele tekitatud kahju mediaan oli Euroopas märksa suurem kui muudes piirkondades (Euroopas 600 000, USA-s 105 000 dollarit) (Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2010).*

Eesti ettevõtete hulgas tehtud uuringu andmeil puututakse rohkem kokku pettustega, mille on toime pannud ettevõttevälised isikud (nt kliendid, partnerid). Töötajate toime pandud vargusi viimase 12 kuu jooksul nentis 5,3% vastanutest ning töötajate pettusi 2,5% vastanutest. ACFE 2010. aasta uuringus toodi muu hulgas välja, et töötajate pettused on eriti ohtlikud väikestele ettevõtetele, kellel sageli puuduvad meetmed ja ressursid nende avastamiseks ning halvemal juhul võivad need lõppeda ettevõtte pankrotiga (Report ... 2010).

Joonis 15. Ettevõtetele tekitatud rahaline kahju juhtumite tõttu, kus mõni ostja, klient või partner pettis ettevõtet²⁵

Ettevõtted puutusid kokku erinevate kuriteoliikidega. Harvemini oli sõidukivarustus, vargust sõidukist, röövimist ja töötajate vastast vägivalda (nendega oli kokku puutunud 2,4–9,2% ettevõtetest). Ettevõtte vara (nt ehitise, sisustuse, tehnika, reklaamraamatite jms) kahjustamise, rüüstamise või muu vandalismi ohvriks langes viimase 12 kuu jooksul 13,5% ettevõtetest.

1.4.2. Ennetuskulud

Kuritegevuse ennetuskuludena (*costs in anticipation of crime*) võib käsitleda kõiki nii rahas mõõdetavaid kui mõõdetamatuid kulusid, mida tehakse eesmärgiga minimeerida kuriteo ohvriks sattumise riski. Allpool kirjeldatakse elanike ja ettevõtete ennetuskulusid, tuginedes 2009. ja 2011. aasta ohvriuuringutele ning 2011. aasta lõpus tehtud uuringule ettevõtete turvalisuse ja kokkupuudete kohta kuritegevusega.

²⁵ Justiitsministeeriumi 2011. aasta lõpus tellitud ning Saar-Polli tehtud uuringus küsiti ettevõtete esindajatelt, kas keegi ostjatest, klientidest või partneritest pettis ettevõtet, näiteks jättis arve maksmata või varastas ettevõttelt midagi, siia kuuluvad ka pettused valearvetega. Lisaks, kui suurt kahju ettevõtte viimase sellise juhtumi korral kandis.

Ennetuskulud võib tinglikult jagada neljaks (MMECC 2008):

1. ettevõtete ja elanike kulutused vältimaks kuriteoohvriks langemist (sh turvameetmed);
2. kuriteohirmust põhjustatud kulud ühiskonnale;
3. valitsuse kuriteoennetuslik tegevus (suur osa politsei tegevusest);
4. era- ja vabasektori kuriteoennetus (nt naabrivalve).

Aastate jooksul on Eesti inimesed pööranud järjest enam tähelepanu kodu turvalisuse suurendamisele: kasvanud on nii turvameetmeid kasutavate kui ka varakindlustust omavate leibkondade arv. Osalt on seda tinginud elujärje paranemine ning laenuga soetatud kinnisvara puhul vastava kohustuse olemasolu. 2009. aasta ohvri-uuringust selgus, et turvameetmete seas on enam levinud ukse turvalukk (kasutas

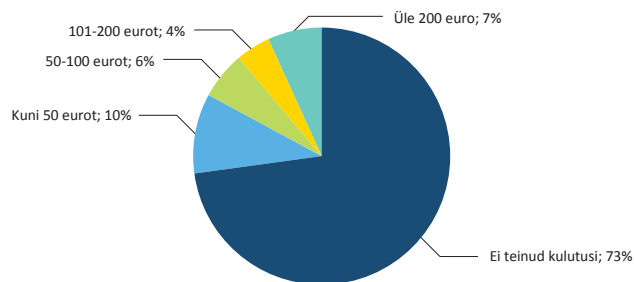
52% elanikest), turvauks (49%), koer vara kaitseks (25%) ja häiresignalisatsioon (10%). Kodune vara oli kindlustatud veerandil leibkondadest ning naabrivalvega oli liitunud 5% leibkondadest. (Salla, 2010a)

2011. aastal tegi oma kodu turvalisuse nimel kulutusi iga neljas inimene.

2011. aastal justiitsministeeriumi tellitud küsitluses²⁶ paluti inimestel hinnata, kui palju raha kulutasid nad oma kodu turvalisuse suurendamisele eelmisel aastal (nt turvauks, liikumisandur või valvesignalisatsioon, lukuvahetus, turvateenused jms). Samuti uuriti kulutuste kohta, mida tehti kaitseks füüsiliste rünnakute eest (nt enesekaitsetreening, pipragaasi ja muude enesekaitsevahendite soetamine, liikumisharjumuste muutmine pimedal ajal jms).

27% ehk umbes iga neljas elanik oli viimase aasta jooksul teinud kulutusi oma kodu turvalisemaks muutmiseks.²⁷ 10% kulutas selleks kuni 50 eurot, 6% 50–100 eurot, 4% 101–200 eurot ning 7% inimestest kulutas kodu turvalisusele üle 200 euro. Keskmine summa nende hulgas, kes turvameetmetele kulutusi tegid, oli 211 eurot.²⁸

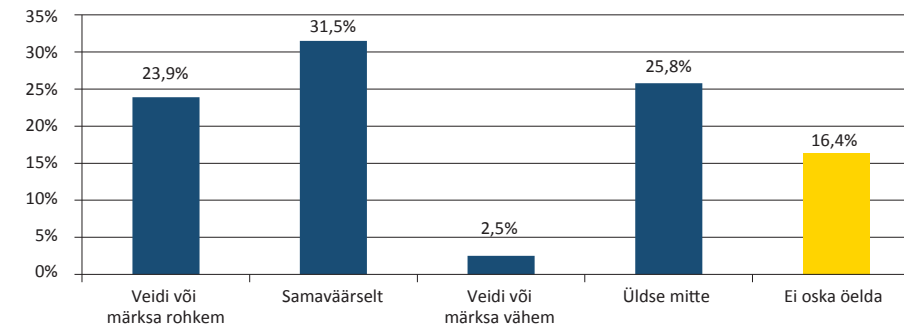
Kulutusi mitteteinute osakaal oli keskmisest suurem pensionäride hulgas (76%), Kesk-Eestis (78%) ning nende seas, kelle keskmine netosissetulek kuus jäi vahemikku 301–400 eurot (77%). 8% elanikest märkis, et nad olid viimase aasta jooksul teinud kulutusi enda kaitsmiseks füüsiliste rünnakute eest.

Joonis 16. Elanike kulutused kodu turvalisemaks muutmisele viimase aasta jooksul (%)

²⁶ Justiitsministeeriumi tellitud uuringus küsitleti 1000 Eesti elanikku vanuses 15–74. Küsitluse viis läbi Turu-uuringute AS.
²⁷ Esitatud küsimus: „Inimesed püüavad oma kodu kaitsta varaste ja sissetungijate eest mitmel moel, näiteks paigaldada oma kodule turvauks, valvesignalisatsioon, liikumisanduriga valgusti või vabatahtlikud, peetakse koera kodu valvamise eesmärgil ning on ka neid, kes kasutavad turvafirmade teenuseid. Palun püüdkite ligikaudu hinnata, kui palju Teie oma kodu turvalisemaks muutmisele viimase 12 kuu jooksul kulutanud olete. Palun arvestage oste, mida aasta jooksul selle nimel tegite või teenuseid, mille eest tasusite. Palun nimetage ligikaudne summa eurodes.“
²⁸ Keskmise 95%-line usaldusvahemik 155–267 eurot.

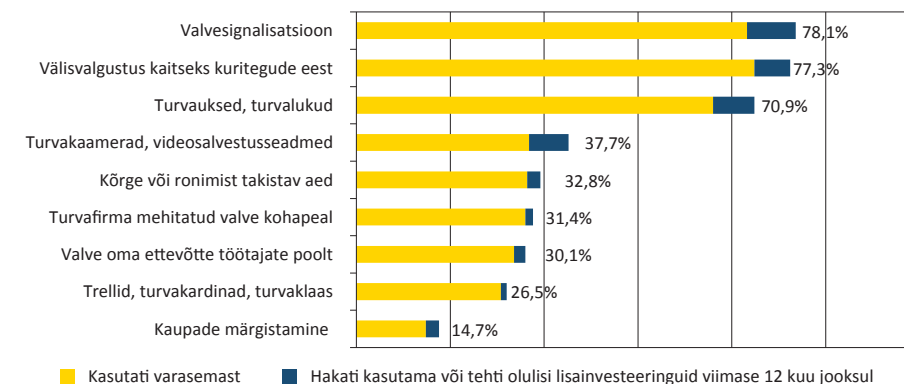
24% elanikest leiab, et võimaluse korral kulutaksid nad koduse vara kaitseks senisest enam, ning 32% elanikest kulutaks senises ulatuses. Suhteliselt vähe (3%) on neid, kes investeeriks vähem.

Joonis 17. Vastuste jaotus ohvri-uuringu küsimusele: „Kas lähiaastatel sooviksite võimaluse korral investeerida koduse vara kaitseks senisest ...“

Turvalisusinvesteeringute kohta küsiti ka uuringus, mis käsitles ettevõtete kokkupuuteid kuritegevusega. Huvi tunti üksnes varguste ja röövimiste vältimiseks tehtavate kulude vastu ning vaatluse all ei olnud keerulisemad majandus- ja ametialased kuriteod.

Ettevõtetes olid levinumad meetmed kaitseks varguste ja röövimiste eest valvesignalisatsioon (kasutab 78% ettevõtetest) ja välisvalgustus (kasutab 77% ettevõtetest), seejuures 9% ettevõtetest oli signalisatsiooni paigaldanud või teinud sellesse olulisi investeeringuid viimase 12 kuu jooksul; välisvalgustuse oli paigaldanud või teinud sellesse olulisi lisainvesteeringuid viimase aasta jooksul 6% ettevõtetest. 71% ettevõtetes olid kasutusel turvauksed või -lukud.

Joonis 18. Ettevõtetes kasutatavad meetmed kaitseks varguste ja röövimiste eest (% ettevõtetest, kes meetet kasutavad, n = 300)

Tuleb rõhutada, et ülal näidatud kulud on vaid marginaalne osa ennetuskuludest. Ettevõtete ennetuskulud tuleb vaadata palju laiemalt kui üksnes turvameetmeid

varavastaste kuritegude ärahoidmiseks; sinna hulka kuuluvad näiteks sisekontrolli protseduurid, krediidiriskide maandamine, auditeerimine ja muu, mille eesmärk on tagada ettevõtte seaduspärane tegevus. Ka eraisikute ennetuskulud on märksa laiemad, hõlmates mitmeid rahas mõõdetamatuid tahke (nt hirm pimedal ajal tänaval liikuda). Samuti on käesolevas lühiülevaates käsitlemata jäetud riigi ja vaba-sektori kuriteoennetuslik tegevus.

1.5. Organiseeritud kuritegevus

Organiseeritud kuritegevust kirjeldades tasub lähtuda nn Laulasmaa deklaratsioonist, mille kohaselt on politsei ja prokuratuuri prioriteet alaealistega seotud kuritegude kõrval ka võitlus organiseeritud kuritegevusega. Organiseeritud kuritegevuse all mõistetakse narkogrupeeringuid, inimkaubanduse grupeeringuid ning raskeid korruptsiooni- ja majanduskuritegusid.

Käesolevas peatükis kajastatakse 2011. aastal kohtusse saadetud kriminaalasju n-ö prioriteetsetes kuritegudes. Enamasti oli ühe kriminaalasja raames kolm või enam süüdistatavat, st rääkida võib organiseeritud kuritegevusega tegelevast grupeeringust. Samas sisaldavad andmed ka kriminaalasju, kus oli vaid üks süüdistatav, kuid mis olid prioriteetsed muudel põhjustel (sh osa korruptsiooni- ja majanduskuritegusid).²⁹

Möödunud aastal vähenes nii kohtusse jõudnud organiseeritud kuritegevuse kriminaalasjade kui ka nendega seotud isikute arv: kui 2010. aastal saadeti kohtusse 62

kriminaalasja 342 isikuga, siis 2011. aastal 56 kriminaalasja ja 244 isikut. Varasemast vähem saadeti kohtusse rahapesu ja kuritegelike ühendustega seotud juhtumeid, mõnevõrra enam korruptsiooni ja narkokuritegevuse juhtumeid. Ka isikute poolst oli muutus sarnane: organiseeritud rahapesus kohtusse saadetud isikute arv vähenes 72 võrra ning rahvusvahelises narkokuritegevuses süüdistatavate arv kasvas 24 võrra.

Tabel 10. Organiseeritud kuritegevusega seotud kriminaalasjade kohtusse saatmine 2006–2011

	Kriminaalasjad						Isikuid					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Narkokuritegevus	20	26	40	15	13	14	81	118	204	56	63	61
Piiriülene narkokuritegevus	14	5	9	10	4	11	52	18	64	30	32	56
Inimkaubandus	9	6	4	2	1	0	53	65	17	4	16	0
Piiriülene inimkaubandus	4	1	1	0	3	3	19	1	1	0	7	9
Rahapesu	4	3	9	19	16	4	8	11	19	62	94	22
Raske korruptsioon	7	9	14	11	5	13	119	51	44	57	24	38
Kuritegelik ühendus	0	5	3	4	9	3	0	48	16	28	56	20
Majanduskuritegevus kahjuga üle 10 mln krooni	0	6	9	7	11	8	0	15	64	43	50	38

Allikas: riigiprokuratuur

²⁹ Käesolevas peatükis ei eristata kriminaalasju süüdistatavate arvu järgi ning üldistavalt viidatakse siiski organiseeritud kuritegevusele.

Organiseeritud narkokuritegevus hõlmab raskemaid KarS-i §-de 183–189 ja 392 kuritegusid, kus isikuid süüdistati enamasti narkootiliste ainete hulgimüügis (sh tänavamüüjate varustamises) ning suuremahulises rahvusvahelises transiidis. 22 narkogrupeeringust 11 tegutsesid mitmes riigis ning neist kuuel juhul oli tegemist narkootikumide toimetamisega Eestist Soome. Suurim kohtusse saadetud narkogrupeering koosnes 15 isikust, kes tegelesid ebaseaduslike ravimite (Rivotril, Subutex) Soome toimetamisega; kõigile grupi liikmetele mõistis Soome kohus karistuseks vangistuse (pikim kaheksa aastat). Teistest organiseeritud narkokuritegevuse transiit- ja päritoluriikidest olid esindatud Läti, Leedu, Hispaania jm.

Näide organiseeritud narkokuriteost

Konfiskeeritud kriminaaltulu poolest suurim narkokuritegu oli juhtum, kus kolmeliikmeline grupp omandas 2010. aasta lõpul Hispaanias üle 7,7 kg marihuaanat ning toimetas selle läbi Prantsusmaa, Saksamaa, Poola, Leedu ja Läti Eestisse. Samad isikud olid edasimüügi eesmärgil omandanud Eestis veel 1,9 kg amfetamiini. Sellise koguse narkootilise aine hind oleks tänavamüügis ligikaudu 152 300 eurot. Kohtuotsusega konfiskeeriti 230 762 euro väärtuses kuritegelikku vara, sh sularaha, sõidua autod, kinnisvara ja väärtuslikud esemed.

Inimkaubanduseks loetakse olukorda, kus inimene on sunnitud töötama tavapäratel tingimustel, tegelema prostitutsiooniga, kerjama, panema toime kuriteo või täitma muud vastumeelset kohustust, samuti inimese hoidmist sellises olukorras, kui see tegu on toime pandud vabaduse võtmise, vägivald, pettuse, kahju tekitamise, ähvardamise või abitu seisundi ärakasutamise teel. 2011. aastal kehtinud karistus-seadustiku redaktsioonis loeti inimkaubanduseks raskeid KarS-i §-de 133, 134, 139, 140, 173, 175, 176 ja 268¹ kuritegusid; aprillis 2012 jõustunud seadusemuudatusega loodi karistusseadustikku inimkaubanduse kuriteokoosseis (KarS-i § 133).

Möödunud aastal saadeti seoses rahvusvahelise inimkaubandusega kohtusse kolm kriminaalasja. Ühel juhtumil tegelesid viis Eestis elavat isikut prostitutsiooni vahendamise Eestis ja Rootsis. Klientide leidmiseks kasutati kodulehekülge ja internetireklaami, korraldati prostituutide värbamist, transporti ja majutust ning seksuaalteenuste pakkumist. Rootsi kohus mõistis kõik grupi liikmed süüdi ja mõistis karistuseks vangistuse (pikim kolm aastat). Teised kohtusse saadetud inimkaubanduse juhtumid olid suures osas seotud Saksamaaga.

Rasketes korruptsioonikuritegudes saadeti möödunud aastal kohtusse 13 suuremat kriminaalasja 38 isikuga (2010: 5 kriminaalasja ja 24 isikut). Enamasti oli tegu altkäemaksu võtmise ja vahendamise ametiisikute poolt, aga ka ärihuvidest tuleneva ametipositsiooni kuritarvitamisega. Korruptsioonikuritegusid käsitletakse põhjalikumalt eraldi peatükis.

Kuritegelikuks ühenduseks loetakse vähemalt kolmest isikust koosnevat püsivat ja jaotatud ülesannetega ühendust, mis on loodud varalise kasu saamise eesmärgil. Kuritegeliku ühenduse puhul peab vähemalt kolmele grupi liikmele olema esitatud süüdistus KarS-i §-de 255 ja 256 järgi. Võrreldes 2010. aastaga vähenes kohtusse saadetud kuritegelike gruppide arv üheksalt kolmele ning isikute arv 56-lt 20-le. Viimastel aastatel on tegu olnud organiseeritud autovaraste grupeeringute või salaalkoholi tootmise ja turustamisega.

Organiseeritud rahapesus kohtusse saadetud kriminaalajade ja nendega seotud isikute arv oli möödunud aastal märksa väiksem kui 2010. aastal: süüdistus esitati neljale grupile, kuhu kuulus kokku 22 isikut (2010: 16 gruppi ja 94 isikut). Neid juhtumeid iseloomustab kelmuse (sh arvutikelmuste) tulemusena saadud raha varjamine, ebaõigete andmete esitamine ja ebaseaduslikud tehingud erinevate juriidiliste isikute vahel. Suurimas kriminaalajas, mis möödunud aastal organiseeritud rahapesus kohtusse saadeti, oli 10 süüdistatavat, kelle käest leiti uurimise käigus kuritegelikku tulu üle 915 000 euro väärtuses.

Raskete majanduskuritegude all peetakse silmas selliseid majanduskuritegusid, mille käive oli üle 639 116 euro (10 mln krooni). 2011. aastal langes ka organiseeritud majanduskuritegevuses kohtusse saadetud kriminaalajade ja isikute arv: kohtusse jõudis kaheksa kriminaalaja 38 süüdistatavaga (2010: 11 kriminaalaja ja 50 isikut). Ühe mahukama juhtumi puhul leiti kuritegelikku vara enam kui 2 000 000 euro väärtuses, millest konfiskeeriti 168 263 eurot ning ülejäänud läks tsiviilhagide katteks. Raskeid majanduskuritegusid ja neis kasutusel olnud skeeme on pikemalt kirjeldatud 2010. aasta kuritegevuse aastaraamatus (Justiitsministeerium, 2010).

Organiseeritud kuritegevus Eestis

Tuginedes intervjuudele politseiametnikega, kirjeldasid M.-L. Sõöt ja L. Lill (2011) organiseeritud kuritegevust Eestis ning arutlesid majanduskriisi mõju üle organiseeritud kuritegevusele. Eesti kuritegelikes ühendustes on sovetiaegne hierarhiline ülesehitus asendunud tutvustel põhinevate võrgustikega, kes tegutsevad sageli n-ö projektipõhiselt, sarnanedes dünaamika poolest pigem eraettevõtetega. Kui venekeelsed kuritegelikud ühendused tegelevad sagedamini traditsioonilise organiseeritud kuritegevusega (narkogrupeeritud), siis eestikeelsed pigem majanduskuritegudega (suuremahulised käibemaksupettused, rahapesu). Majanduslangus avaldas mõju eelkõige organiseeritud majanduskuritegevusele: varem seadusliku äritegevusega tegelejad hakkasid tulude suurendamiseks toime panema maksu- ja pankrotipettusi või tegelema rahapesuga. (Kegõ et al, 2011)

MENETLUS JA TULEMUSED

- 2011. aastal lahendati kohtueelses menetluses 23 277 kuritegu, võrreldes kahe eelnenud aastaga jäi lahendatud kuritegude arv peagu samale tasemele.
- Tänu registreeritud kuritegude arvu vähenemisele kasvas kuritegude lahendamise määr võrreldes 2010. aastaga 6 protsendipunkti võrra 55 protsendini.
- Kõige enam kuritegusid saatis prokuratuur kohtusse kokkuleppemenetluses (7265; 38%) ja lühimenetluses (5779; 30%) lahendamiseks. 18% kuritegudest jõudis kohtusse üldmenetluses (3392), mis on viimase nelja aasta kõrgeim näitaja. Kiirmenetluse osakaal oli 12% (2583) ja käskmenetlusel 1% (279). Võrreldes varasemaga on kasvanud kokkulepete osa ning vähenenud lühimenetluse osa.
- 2011. aastal mõisteti kohtus süüdi 9992 isikut 8595 otsuses. Aastaga kasvas süüdimõistetute arv 9%, sealhulgas kõige enam sõiduki joores juhtimise ja varguse eest.
- 2011. aastal konfiskeeriti kurjategijatelt raha 1 849 773 eurot.
- Eesti kohtueksperitiisi instituut tegi 2011. aastal 6958 kohtueksperitiisi, ekspertiiside arv vähenes võrreldes eelmise aastaga 1%.
- 2011. aastal pöörduti ohvriabitöötajate poole 4671 korral: kõige rohkem pöördusid perevägivalda ohvrid; seejärel muude põhjustega ohvrid, sotsiaalsete probleemidega ohvrid, füüsilise vägivalda ohvrid ja lastevastase vägivalda ohvrid.

2. MENETLUS JA TULEMUSED

Urvo Klopets, Pilleriin Lindsalu, Jako Salla, Kaire Tamm

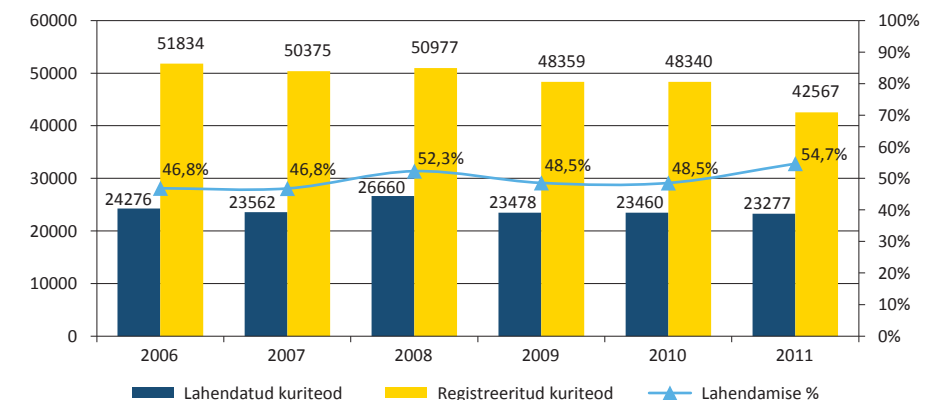
Kriminaalmenetluse ja selle tulemuste ülevaates kajastame järgmisi teemasid: kuritegude lahendamine, sealhulgas kohtusse saadetud ja kohtueelse uurimise tulemusena lõpetatud menetlused, kriminaalkohtu lahendid, ekspertiisid, jälitustegevus, ohvriabi ning lisakaristuste analüüs riigist väljasaatmiste puhul.

2.1. Kuritegude lahendamine kohtueelses menetluses

2011. aastal lahendati kohtueelses menetluses 23 277 kuritegu³⁰, võrreldes kahe eelmise aastaga jäi lahendatud kuritegude arv peagu samaks. Ligikaudu sama palju suudeti aastaga kuritegusid lahendada ka 2006. ja 2007. aastal, erandiks oli 2008. aasta, kui lahendati kümnendiku võrra rohkem kuritegusid.

Kuritegude lahendamise määr on näitaja, mille puhul arvutatakse lahendatud kuritegude osakaal samal perioodil registreeritud kuritegudest. Lahendamise määr 2010. aastal oli 54,7%, s.t kohtueelses menetluses lahendatakse iga kahe registreeritud kuriteo kohta üks kuritegu ehk pooled kuriteod jäävad lahendamata või leitakse menetlusega, et tegu ei olnudki kuriteoga.

Lahendamise määr kasvas võrreldes 2010. aastaga märgatavalt: 6 protsendipunkti. Nagu varem öeldud, jäi aga võrreldes 2010. aastaga lahendatud kuritegude arv samale tasemele ehk lahendamise protsendi kasvu põhjuseks oli registreeritud kuritegude arvu märkimisväärne langus (-12%).

Joonis 19. Lahendatud ja registreeritud kuritegude arv, kuritegude lahendamise määr 2006–2011

Kuritegude lahendamise määr pole kuriteoliigiti ühtlane. Peamised erinevused tulevad sellest, kas tegu on peitkuriteoga või mitte. Peitkuritegude erinevus seisneb

³⁰ Lahendatuks loetakse kuriteod, mille menetlus on aasta jooksul otstarbekusest lõpetatud (KrMS-i §-de 201–205 alusel) või mille prokuratuur on aasta jooksul kohtusse saatnud (kuriteod, mis aasta jooksul lahendatakse, võivad olla registreeritud ka varem).

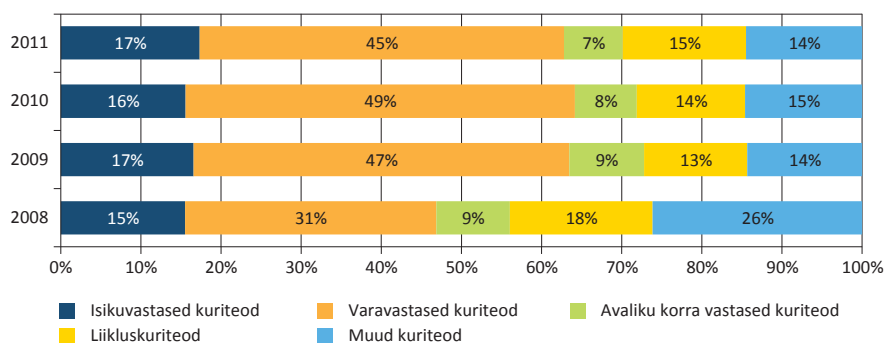
omakorda selles, kas kuriteo registreerimine eeldab juba osalt kuriteo avastamist (näiteks valgekraekuritegude puhul on tihti registreerimise ajal kuriteo võimalik toimepanija juba teada ning on olemas ka tõendid, mis võimaldavad kuritegu lahendada) või on tegu juhtumiga, kus uurimisasutused saavad reageerida juba toimepandud sündmustele (nt korterivargus, röövimine).

Kuritegude lahendamise määr kasvas registreeritud kuritegude arvu vähenemise tõttu.

Peitkuritegude hulka ei arvestata juhtumeid, milles kuriteo toimepanija on kohe teada või lihtsalt tuvastatav: nt perevägivallajuhtumid ja joores sõidukijuhtimine. Nende kuritegude lahendamise määr on tavaliselt kõrge ning need kuriteod mõjutavad tavaliselt ka kõige

enam kuritegude lahendamise üldmäära, lisaks tuleneb nende kuritegude registreerimissagedus ja seega ka lahendatud kuritegude arv tihti politsei aktiivsest tegevusest. Näiteks kui politsei keskendub joores juhtide tabamisele, siis suureneb registreeritud ja lahendatud juhtumite arv ning ka kuritegude lahendamise üldmäär.

Lahendatud kuritegude seas on kõige enam – 45% – varavastaseid kuritegusid. Nende seas domineerisid vargused, mille osakaal lahendatud varavastastest kuritegudest oli 71% ning kõikidest lahendatud kuritegudest 32%. See tähendab, et iga kolmas kuritegu, mille uurimisasutused ja prokuratuur lahendavad, on vargus.

Joonis 20. Lahendatud kuritegude struktuur 2008–2011

Varavastaste kuritegude osa lahendatud kuritegudest ning kogu lahendatud kuritegude struktuur olid 2011. aastal sarnased varasema kahe aastaga. Varavastaste kuritegude järel lahendati kõige enam isikuvastaseid (2011: 17%) ja liikluskuritegusid (15%). Avaliku korra raskete rikkumiste osa oli 7% ning kõigi ülejäänud kuritegude osa 14%.

Lahendatud varguste arv vähenes 6% võrra 7518 kuriteoni, samuti kasvas kuritegude lahendamise määr varguste puhul 37%-ni. Varguste lahendamise määr on aasta-aastalt kasvanud, kuna varguste hulgas on kasvanud selliste juhtumite osa, mille asjaolud on juba menetluse alustamisel selged ja võimalik toimepanija on teada. Joores juhtimise kõrge lahendamismäär (viimasel kolmel aastal 93–96%³¹) on

³¹ Käesolevas peatükis ei eristata kriminaalasu süüdistatavate arvu järgi ning üldistavalt viidatakse siiski organiseeritud kuritegevusele.

tingitud sellest, et enamasti tabatakse toimepanija teolt. Kehalise väärkohtlemise kui levinuima vägivallakuriteo arvu lahendamise määr (67%) oli sarnane eelmise aastaga.

Tabel 11. Lahendatud kuritegude arv ja lahendamise määr enim lahendatud kuritegudes 2009–2011

	Lahendatud kuritegusid			Lahendamise määr		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Vargus	7154	7990	7518	29,9%	31,6%	37,3%
Mootorsõiduki ja trammi juhtimine joores seisundis	2924	3068	3487	95,1%	92,9%	95,9%
Kehaline väärkohtlemine	3143	2867	3195	69,6%	66,4%	66,8%
Kelmus	1475	1364	1063	70,3%	67,5%	92,0%
Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine	785	748	758	99,5%	107,0%	101,7%
Omapooliline sissetung	760	673	668	31,9%	26,0%	32,9%
Omastamine	582	441	534	64,5%	58,4%	70,0%
Arvutikelmus	407	392	459	86,6%	102,9%	89,6%
Avaliku korra raske rikkumine	842	603	415	81,0%	77,8%	76,9%

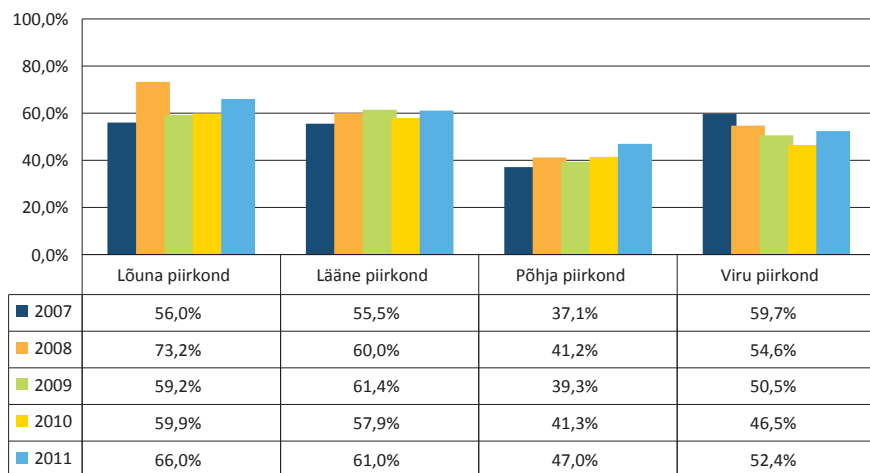
Kõrge lahendamise määr ilmneb ka narkokuritegude puhul ning siingi on põhjus see, et tihti on kurjategija menetlejale juba teada ehk ta tabatakse teolt. Lahendamise määr on aga madal näiteks omavolilise sissetungi puhul: 2010. aastal 33%.

2.1.1. Kuritegude lahendamine piirkondade kaupa

Lahendatud kuritegude arv ja määr ei erine ainult kuriteoliigiti, vaid ka piirkonniti. See tähendab, et kui ühes õiguskaitsepiirkonnas lahendatakse 70% kuritegudest, siis mujal võib lahendamise määr ulatuda vaid 40%-ni. Kuigi kuritegude lahendamine sõltub suuresti politsei ja prokuratuuri töö tulemuslikkusest, mõjutavad neid näitajaid teisedki asjaolud, näiteks menetlusressurs, mida on võimalik teatud kriminaalasu menetlemiseks kulutada, ja ka kuritegevuse struktuur. Kui piirkonnas pannakse suhteliselt rohkem toime peitkuritegusid (näiteks vargusi), siis on ka lahendamise määr samaväärse ressursikulu juures väiksem.

Kuritegude lahendamise määr oli 2011. aastal kõige kõrgem Lõuna piirkonnas (66%), järgnes Lääne piirkond (61%). Viru piirkonnas kasvas lahendamise määr pärast kolm aastat kestnud langust (52%). Madalaim oli Põhja piirkonna lahendamise määr (47%).

Kuritegude lahendamise määr kasvas kõigis piirkondades.

Joonis 21. Kuritegude lahendamise määr piirkondades 2007–2011

Lahendatud kuriteod moodustavad vaid osa kõikidest kuritegudest, mille kohta tehakse kohtueelses menetluses lahendeid. Menetlus lõpetatakse neis kriminaalalajades, kus on selgunud, et puudub kriminaalmenetluse alus (nt tegu ei olnud kuriteoga, arvatav toimepanija on surnud, kuritegu on aegunud), või kus pole mõistliku aja jooksul kuriteo toimepanijat välja selgitatud.

2.1.2. Menetluse lõpetamine

Põhjusel, et kuriteo toimepanijat pole välja selgitatud, lõpetati 2011. aastal menetlus 20 456 kuriteos (KrMS-i § 200¹ alusel). Võrreldes 2010. aastaga on seda 54% enam, ilmselt on see tingitud vanemate lahenduseta kriminaalalajade lõpetamisest. Madala lahendamismäära, kuid suure esinemissageduse tõttu domineerivad nende avastamata jäänud kuritegude seas vargused (79%): põhjusel, et kuriteo toimepanijat pole välja selgitatud, lõpetati aastaga 16 255 varguse menetlus. Peale varguste jääb avastamata ka palju omavolilisi sissetunge.

Võrreldes 2010. aastaga kasvas märgatavalt ka lõpetatud menetluste arv nendes kuritegudes, mille puhul prokuratuur leidis, et puudub menetluse alus (KrMS-i § 200). Menetlus lõpetati 13 560 sellises kuriteos, võrreldes 2010. aastaga on seda 65% enam. 53% sel alusel lõpetatud menetlustest puudutas vargusi, 12% kehalist väärkohtlemist ning 6% kelmust (KarS-i § 209).

Menetlusmaterjalide alaealiste komisjonile saatmise tõttu (KrMS-i § 201) lõpetati kohtueelse menetluse tulemusena 2011. aastal 428 kuriteo menetlemine, seda on küll 5% enam kui 2010. aastal, kuid märksa vähem kui aastatel 2008 ja 2009.

Avaliku huvi puudumise tõttu (KrMS-i § 202) lõpetas prokuratuur 2011. aastal menetluse 2334 kuriteos – võrreldes kahe eelnenud aastaga on sel alusel lõpetamise arv vähenenud 11%. Samas kasvab endiselt leppimise tõttu lõpetatud menetluse arv. Kui 2008. aastal lõpetas prokuratuur poolte leppimise tõttu 99 kuriteo menetlemise, 2009. aastal oli selliseid kuritegusid 193 ning 2010. aastal juba 364, siis 2011. aastal kasvas lõpetamise arv 483 kuriteoni.

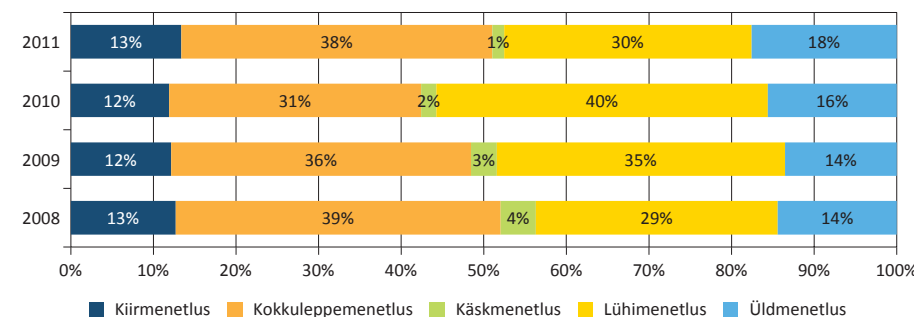
Võrreldes 2010. aastaga oli rohkem ka neid menetlusi, mis lõpetati karistuse ebaotsustarbekuse ja isikult kuritegude tõendamisel saadud abi tõttu.

2.1.3. Kriminaalalaja saatmine kohtusse

Prokuratuur saatis 2011. aastal kohtusse arutamiseks 9364 kriminaalalaja 11 168 süüdistatavaga 19 298 kuriteos. Kohtus arutamiseni jõudnud kuritegude arv ei muutunud eriti: kuritegusid saadeti kohtusse 1% vähem. Psühhiaatrilise sundravi menetluses saadeti kohtusse 45 inimest 99 kuriteos (2010: 31 inimest 72 kuriteos). Menetluse lõpetamiseks avaliku menetlushuvi puudumise tõttu saatis prokuratuur kohtusse 171 isikut 189 kuriteos (2010: 153 isikut 161 kuriteos).

Enim kuritegusid saatis prokuratuur kohtusse kokkuleppe- (7265; 38%) ja lühimenetluses (5779; 30%). 18% kuritegudest jõudis kohtusse üldmenetluses (3392), see on viimase nelja aasta kõrgeim näitaja. Kiirmenetluse osa oli 12% (2583) ja käskmenetlusel 1% (279).

Kokkuleppemenetlus on pärast aastast vaheaga taas levinuim menetlusliik.

Joonis 22. Kohtusse saadetud kuritegude menetlusliigiline jaotus 2008–2011

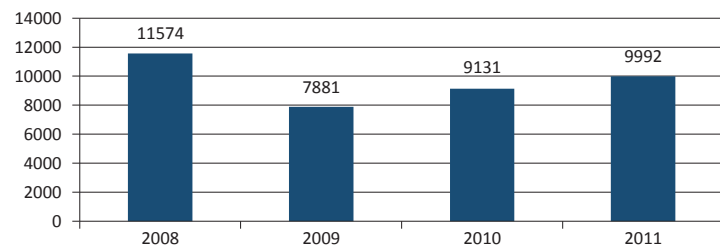
2011. aastal pöördus mitu aastat kestnud trend, kus vähenes kokkuleppemenetluste ja kasvas lühimenetluste osa. Muutus oli märkimisväärne: võrreldes 2010. aastaga vähenes lühimenetluste osa 10 protsendipunkti ja kokkulepete osa kasvas 7 protsendipunkti. Muutuse põhjuseks on menetluspraktika ühtlustumine ringkonnaprokuratuurides.

2.2. Kriminaalkohtumenetlus

2011. aastal mõisteti kriminaalkorras süüdi 9992 isikut 8595 otsuses (sh isikud, kes mõisteti aasta jooksul süüdi mitu korda). Aastaga kasvas süüdimõistetute arv 9%, kõige suurem oli süüdimõistetute arvu kasv sõiduki joores juhtimise ning varguse kuritegudes.³² 148 isikut mõisteti õigeks ühe või mitme süüdistuspunkti järgi.³³

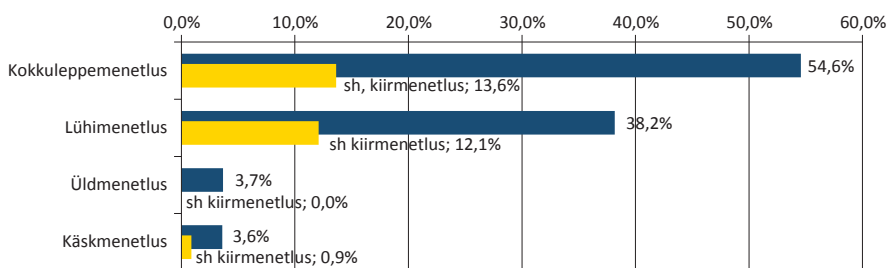
³² Süüdimõistetute arv kajastab isikuid, kelle suhtes jõustus perioodi jooksul süüdimõistev kohtuotsus, seega ei ole esimese astme kohtu otsus tehtud alati sama aasta jooksul.

³³ Õigeks mõistmine mõne KarS-i süüdistuspunkti järgi ei tähenda, et isik mõistetakse õigeks kõikides kuritegudes.

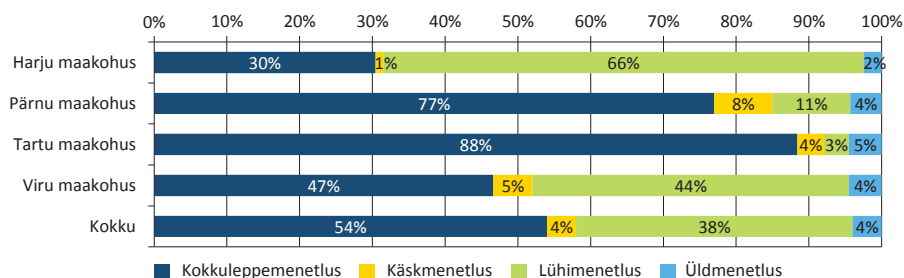
Joonis 23. Süüdi mõistetud isikute arv 2008–2011

Kõige enam süüdimõistvaid kohtuotsuseid tehti kokkuleppemenetluses (54,6%), üldmenetluse otsuste osakaal süüdimõistvates kohtuotsustes oli 3,7%. Kokkuleppemenetluses mõisteti süüdi 55%, lühimenetluses 36,4%, üldmenetluses 5,1% ja käskmenetluses 3% isikutest.

Joonis 24. Süüdimõistvate kohtuotsuste osakaal menetlusliigiti

Menetlusliigi osakaalud erinevad maakohtuti. Üldmenetluse osa süüdimõistvatest otsustest oli vahemikus 2–5%. Tartu maakohtus tehti kokkuleppemenetluses 88%, Harju maakohtus 30% süüdimõistvatest otsustest. Harju maakohtus tehti kaks kolmandikku süüdimõistvatest otsustest lühimenetluses, Viru maakohtus jagunesid lühi- ja kokkuleppemenetluse lahendid peagu võrdselt.

Joonis 25. Süüdimõistvad kohtuotsused menetlusliigiti kohtute kaupa

Kõikidest süüdimõistvatest lahenditest 40% tehti Harju maakohtus, 24% Tartu maakohtus, 22% Viru maakohtus ja 14% Pärnu maakohtus.

2.2.1. Menetlusaeg kohtus

2011. aastal oli üldmenetluse kriminaalasjades kõikide maakohtute keskmine menetlusaeg lühem kui 2010. aastal. Keskmiselt kulub ühele üldmenetluse kriminaalasjale 2011. aastal 345 päeva, mis on 20% vähem kui aasta varem. Selline langus ei tähenda siiski tingimata seda, et menetlused tervikuna on kiirenud, sest pikem keskmine menetlusaeg võib viidata kaua aega menetluses olnud kriminaalasjadele.

Tartu maakohtus lühenes keskmine üldmenetluse kriminaalasjade menetlusaeg kolmandiku võrra, Viru maakohtus 27%. Keskmine menetlusaeg oli üldmenetluse asjades kõige pikem Viru maakohtus (466 päeva), järgnesid Harju maakohus (317), Tartu maakohus (310) ja Pärnu maakohus (258).

Keskmine menetlusaeg Eestis tervikuna langes nii üld-, lühi kui ka kokkuleppemenetluses. Käskmenetluses on keskmine menetlusaeg püsinud viimasel kolmel aastal sama.

Tabel 12. Keskmine kriminaalasjade menetlusaeg (päevades) 2009–2011

	Periood	Üldmenetlus	Kokkuleppemenetlus	Lühimenetlus	Käskmenetlus
Harju MK	2009	372	63	82	21
	2010	325	67	71	31
	2011	317	52	51	16
Pärnu MK	2009	419	44	78	35
	2010	303	38	87	14
	2011	258	20	70	16
Tartu MK	2009	362	41	103	26
	2010	471	44	75	29
	2011	310	27	110	35
Viru MK	2009	503	48	187	18
	2010	639	50	299	21
	2011	466	33	232	30
Kokku	2009	419	48	104	24
	2010	433	49	122	24
	2011	345	32	101	24

2.2.2. Kriminaaltulu konfiskeerimine

Võrreldes 2010. aastaga suurenes konfiskeeritud vara hulk 1,8 korda.³⁴ Vara konfiskeeriti 127-s kriminaalasjas (2010. a 120 kriminaalasjas).

2009. aastal konfiskeeriti raha 668 673 euro ulatuses, 2010. aastal 1 024 153 euro ulatuses ning 2011. aastal konfiskeeriti raha 1 849 773 euro ulatuses.³⁵ Kõikide

³⁴ Tuleb arvestada asjaoluga, et andmed ei ole üks-ühele võrreldavad. 2009. aasta andmed sisaldavad vaid kuritegeliku tulu konfiskeerimist, 2010. ja 2011. aasta andmetes on arvesse võetud ka sellised konfiskeerimised, kus konfiskeeriti raha kuriteo toimepanemise vahendi või vahetu objektina. Samuti muudab võrdluse keerulisemaks see, et konfiskeeritud esemete puhul ei ole käesolevas andmestikus arvestatud vara väärtust (autod, kinnistud jm). Andmete võrdlemisel tuleb arvestada ka sellega, et 2009. aasta andmete puhul on tegu perioodi jooksul tehtud lahenditega; 2010. ja 2011. aastal arvestati perioodi jooksul jõustunud lahenditega.

³⁵ Täiendavalt jõustus 2011. aastal kohtuotsus, millega mõisteti isikule varaline karistus summas üle 700 000 euro. Vara laiendatud konfiskeerimist võimaldavad sätet jõustusi 2007. aastal ning ei ole rakendatavad kuritegudele, mis pandi toime varem kui 01.02.2007.

summade puhul on oluline silmas pidada asjaolu, et alati ei ole konfiskeerimisele kuuluv raha olemas ning see nõutakse süüdimõistva otsusega isikult sisse. Täiendavalt on andmete võrdlemisel vajalik arvestada sellega, et konfiskeeritud summad ei kajasta rahast erinevate esemete konfiskeerimist (nt sõidukid, kinnistud, väärtpaberid, ehted jne). Andmed ei kajasta vara, mis kohtuotsusega määrati tsiviilhagi katteks.

2011. aastal konfiskeeriti raha 1 849 773 euro ulatuses.

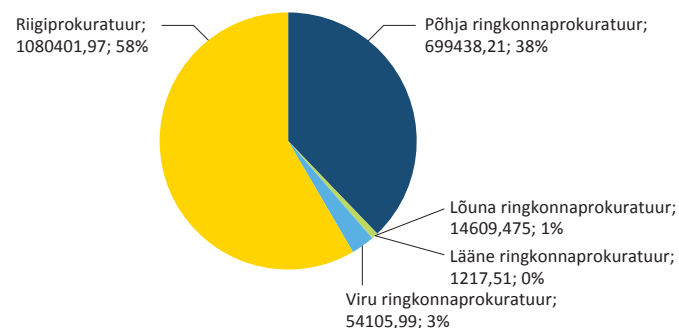
2011. aastal konfiskeeriti lisaks rahale ka 8 kinnisasja (2010:5), 28 sõidukit (2010:14) ja 2 mootorratast (2010:2), üks haagissuvila, üks väikelaev, väärtpaberi-konto (väärtus üle 32 000 €), osaühingu osa, mobiiltelefone, arvuteid, ehteid jm.

Ligi kaks kolmandikku konfiskeeritud rahast oli seotud majandusalaste kuritegudega. Konfiskeeritud summa kasvas nii narko-, majandusalaste kui ametialaste kuritegude puhul.

Tabel 13. Konfiskeerimised kuriteoliikide kaupa 2009–2011

Kuriteoliik	Konfiskeeritud summa 2009	Osakaal 2009 (%)	Konfiskeeritud summa 2010	Osakaal 2010 (%)	Konfiskeeritud summa 2011	Osakaal 2011 (%)
Narkokuriteod	222 348 €	33%	215 760 €	21%	454 374 €	25%
Majandusalased kuriteod ³⁶	128 380 €	19%	493 505 €	48%	1 128 637 € ³⁷	61%
Kuritegelik ühendus	122 657 €	18%	201 519 €	20%	172 709 €	9%
Ametialased kuriteod	43 440 €	6%	33 709 €	3%	45 400 €	2%
Muud kuriteod	151 848 €	23%	79 659 €	8%	48 653 €	3%

Konfiskeeritud rahast enam kui poole moodustasid kriminaalasjad, mille kohtueelset menetlust viis läbi riigiprokuratuur. Ligi 38% rahast (53% kriminaalasjadest) konfiskeeriti kriminaalasjades, mida menetles Põhja ringkonnaprokuratuur.

Joonis 26. Konfiskeeritud summad ja osakaal prokuratuuride kaupa

³⁶ Kuritegeliku ühendusega seotud kriminaalasjades oli samuti tegu majandusalaste kuritegudega, kuid need on arvestatud eraldi ning ei kajastu majandusalaste kuritegude all. Majandusalaste kuritegude all ei kajastu ka need KarS-i § 392 kuriteod, mis olid seotud narkokuritegudega.

³⁷ Majandusalaste kuritegude arvestuses sisaldub ka üks kriminaalasi, mis oli osaliselt seotud narkokuritegudega, kuid selle eristamine ei olnud võimalik.

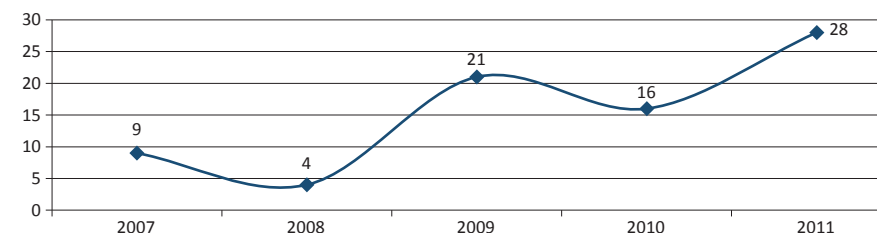
Kuigi konfiskeeritud kriminaaltulu maht kasvas 80%, on kasvu taga üksikud kriminaalasjad. Konfiskeeritud rahast 60% konfiskeeriti viies kriminaalasjas. Suurim konfiskeeritud summa (enam kui pool miljonit eurot) moodustas enam kui neljandiku kogu aasta jooksul konfiskeeritud rahast.

2.2.3. Lisakaristusena riigist väljasaatmine

Rahvusvahelise õiguse kohaselt on igal riigil õigus otsustada, millisel hulgal ja mis tingimustel on välismaalastel õigus riigis viibida ja teatud juhtudel ka õigus saata riigist välja kriminaalkorras karistatud isikud, kui need võivad kujutada endast ohtu avalikule korrale või riigi julgeolekule (Olesk, 2009). KarS-i § 54 sätestab riigist väljasaatmise kui ennetava iseloomuga lisakaristuse, mille eesmärk on vältida uute kuritegude toimepanemist välisriigi kodaniku poolt (Sootak & Pikamäe, 2009)³⁸. Kohus võib välisriigi kodaniku tahtlikult toimepandud kuriteos süüdimõistmisel ja vangistusega karistamisel mõista lisakaristusena riigist väljasaatmise koos sissesõidu-keeluga kuni kümneks aastaks. Väljasaatmist ei kohaldata alaealisena kuriteo toimepanutele ja Euroopa inimõiguste kohtu praktikas kohaldatakse seda ettevaatlikult välismaalastele, kel on asukohariigiga perekondlikke ja sotsiaalseid sidemeid (Olesk, 2009).

Viimase viie aasta jooksul on lisakaristusena riigist väljasaatmine mõistetud vähemalt 78-le välisriigi kodanikule. Kuigi väljasaatmist määratakse üldiselt vähe, on seda viimasel paaril aastal hakatud mõnevõrra rohkem kohaldama: 2007.–2008. a 13-le, 2010.–2011. a 44 kurjategijale. See on osalt tingitud ka 23.05.2008 jõustunud KarS-i muudatusest, millega laiendati väljasaatmise kohaldamisala: kui enne oli see kohaldatav esimese astme kuritegude, siis peale muudatust ka teise astme kuritegude puhul (Tamm, 2011).

Kõige aktiivsemalt (ligi kahel kolmandikul juhtudel) on väljasaatmist mõistnud Harju maakohus; enamjaolt on seda tehtud kokkuleppemenetluses.

Joonis 27. Välisriigi kodanikest kurjategijate arv, kellele mõisteti lisakaristusena riigist väljasaatmine 2007–2011

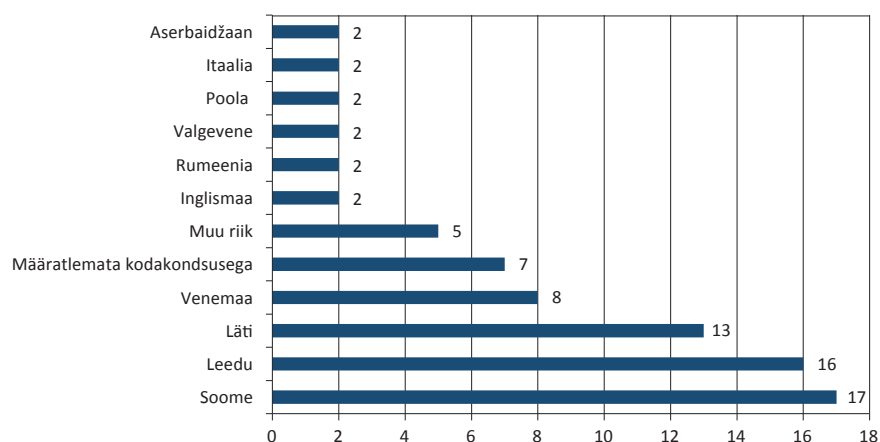
Enamik välisriigi kodanikest kurjategijad, kellele aastail 2007–2011 riigist väljasaatmine mõisteti, olid mehed (88%) ja nooremad kui 40-aastased (76%). Noorim oli 18 (sai täisealiseks ligi kuu enne kuriteo toimepanemist) ja vanim isik veidi üle 60.

³⁸ Käesolev peatükk käsitleb ainult lisakaristusena riigist väljasaatmist, kuid on ka muid summiivisiilisi välismaalase riigis viibimise piiramise võimalusi.

Nende tunnuste poolest ei erine väljasaadetud kurjategijate üldkogumist (Tamm, 2011).

Väljasaatmist lisakaristusena on viimasel viiel aastal määratud kokku 15 välisriigi kodanikule; mõnevõrra rohkem on nende seas olnud naaberriikide (Soome, Leedu, Läti ja Venemaa) kodanikke. Veidi enam kui 70% juhtudel oli tegu Euroopa Liidu liikmesriikide, ligi viiendikul SRÜ riikide kodanikega (Venemaa, Aserbaidžaan, Armeenia, Valgevene), veidi vähem kui kümnendikul kodakondsus puudus. Võrdluseks: Eestis süüdi mõistetud välisriigi kodanike seas on kõige enam Venemaa kodanikke, nt 2010. aastal ligi 80%.

Riigist väljasaatmine on mõistetud enamasti naaberriigi kodanikest ja alla 40-aastastele meeskurjategijatele.

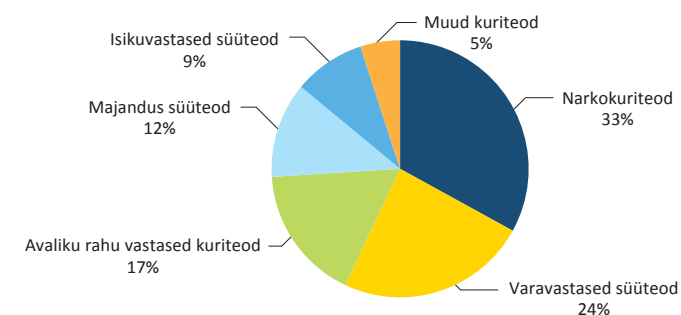

Joonis 28. Lisakaristusena väljasaadetud kurjategijate arv kodakondsuse järgi, 2007–2011 (*„Muu riigi“ all on käsitletud nende riikide kodakondsusega kurjategijaid, keda oli väljasaadetute seas vaid üks: Ukraina, Saksamaa, Armeenia ning Rootsi ja Itaalia topeltkodakondsusega kurjategija.)

Väljasaatmist on kohaldatud nii tapmise kui ka pisivarvuse eest.

Väljasaatmise saanud isikud on sagedamini toime pannud keelatud kauba ebaseaduslikke sisse- ja väljavedu (nt ravimiloata ravimeid, kata võrseid) ning narkootikumide suures koguses käitlemist. Ligi viiendik nende kuritegudest olid vargused, sh oli nii nn kotijookse, poevargusi, vargusi sõidukitest ja autovargusi. Paaril juhul on riigist väljasaadetud isik pannud toime tapmise.

Raskeima karistuse saanud kuriteo järgi mõisteti ligi kolmandik süüdi narkokuritegudes ja neljandik varavastastes kuritegudes.

Joonis 29. Riigist väljasaatmise kui lisakaristuse saanud kurjategijate kuriteod raskeima karistuse saanud kuriteo järgi 2007–2011 (N = 78)

Riigist väljasaatmisega kaasneb Eestisse sissesõidu keeld kuni kümneks aastaks. 23.05.2008 jõustunud KarS-i muudatuste kohaselt on võimalik määrata sissesõidukeeld vähemalt üheks kuuks ja kõige rohkem kümneks aastaks ning konkreetse sissesõidukeelu kestuse määrab kohus; varem kaasnes automaatselt sissesõidukeeld kümneks aastaks. Pärast seda muudatust on määratud sissesõidukeelde alates kuuest kuust kuni kümne aastani. 2011. aastal määrati sissesõidukeeld keskmiselt viieks aastaks ja neljaks kuuks.

Väljasaatmisega kaasnev sissesõidukeeld mõistetakse keskmiselt ligi viieks ja pooleks aastaks.

2.3. Kuritegude tõendamine

2.3.1. Ekspertiisid

Kriminaalmenetluses vajalikke ekspertiise ja uuringuid teeb Eesti kohtuekspertiisitsituut (EKEI). Õigus EKEI-lt ekspertiise või uuringuid tellida on uurimisasutustel, prokuratuuril, kohtutel (nii kriminaal- kui tsiviilmenetluses), haldusorganitel ja riigiasutustel ning mõnel juhul ka eraisikutel (nt DNA-uuring isaduse tuvastamiseks).

Kohtuekspertiis on menetlasjas eksperdik määratud isiku erialane tegevus, mille eesmärk on uurida materjali ja esitada ekspertiisiülesandest lähtudes teaduslikult põhjendatud arvamused.

Käesolevas peatükis antakse ülevaade möödunud aastal EKEI-s tehtud kohtuekspertiisidest ekspertiisiliikide kaupa ning kirjeldatakse ekspertiisidele kuluvat aega.

Ekspertiisiliigid

Kohtuekspertiisi instituudil on üheksa osakonda: DNA, dokumendi-, infotehnoloogia-, keemia-, kohtuarstlik, liiklus-, tehnika- ja sõrmejäljeosakond ning kohtupsühhiaatriatalitus.³⁹ Kohtuekspertiisiseaduse alusel tehakse ekspertiisiasutuses järgmisi ekspertiise:

³⁹ Andmed EKEI osakondade ja nende tegevuse kohta pärinevad EKEI kodulehelt <http://www.ekei.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54968/EKEI+buklett.pdf>. Täname EKEI esindajaid abi ja koostöö eest.

- 1) kohtuarstlikud ekspertiisid;
- 2) kriminalistikaekspertiisid;
- 3) kohtubioloogiaekspertiisid;
- 4) kohtukeemiaekspertiisid;
- 5) muud ekspertiisid (kohtupsühhaatriaekspertiis).

Peale nende teeb EKEI mitmesuguseid menetlustega seotud ja mitteseotud uuringuid.

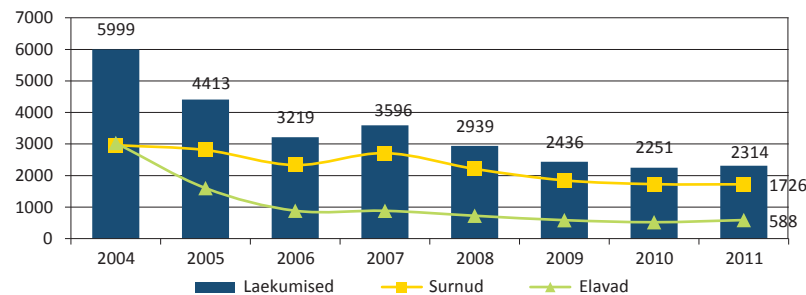
2011. aastal saabus EKEI-sse 6845 kohtuekspertiisi määrust (edaspidi: tellimust) ning 2562 kohtupsühhaatrilise ekspertiisi tellimust. 2011. aastal väljastati 6958 kohtuekspertiisi akti. Kohtuekspertiiside arv vähenes 2010. aastaga võrreldes 1,3% (2010: 6935 akti).

Kohtuarstlike ekspertiisi tehakse Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Kohtla-Järvel ning see hõlmab arstlikku kohtutoksikoloogiaekspertiisi (narkootilise aine koguse hindamine, toksilise aine mõju hindamine), isiku ja surnu kohtuarstlikku ekspertiisi (isiku puhul tervisekahjustuse või -seisundi hindamine) ja meditsiinilise kriminalistika ekspertiisi (nt haava ballistika, isiku tuvastamine).

EKEI sai möödunud aastal 2314 kohtuarstliku ekspertiisi tellimust (2010: 2251); suurema osa neist sai Tallinna osakond (992 ekspertiisi ehk 43%). Aastaga kasvas kohtuarstlike ekspertiiside arv Eestis 3%. 25%

kohtuarstlikest ekspertiisidest tehti elavale isikule (588 ekspertiisi) ja 75% surnule (1726).

Kohtuarstlike ekspertiiside arv on võrreldes 2004. aastaga vähenenud üle kahe korra.

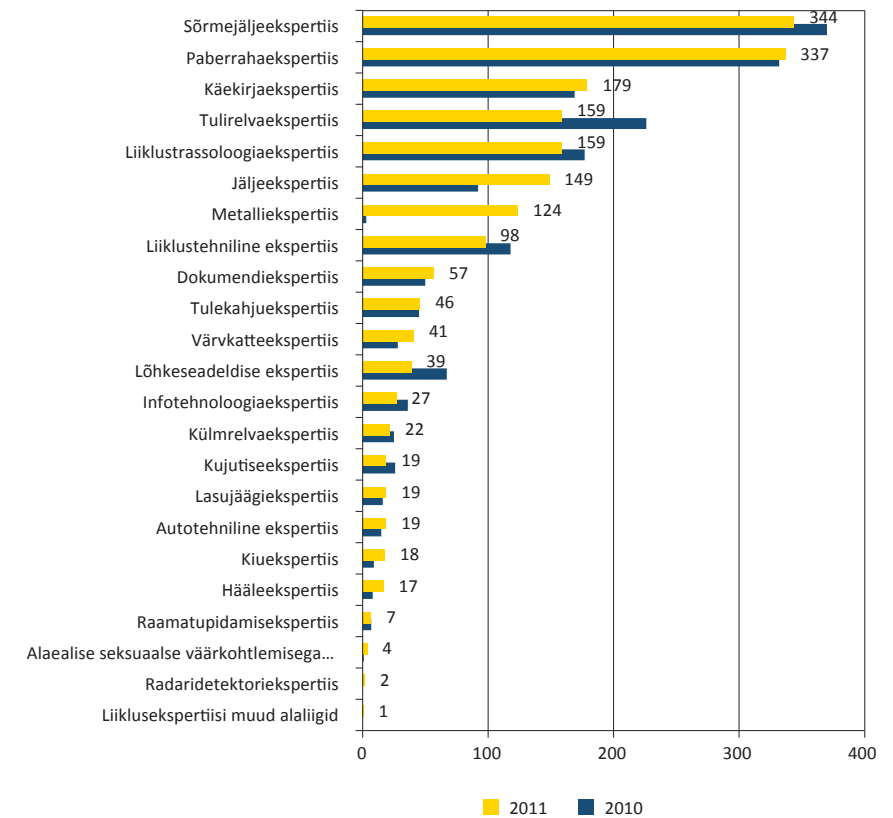

Joonis 30. Kohtuarstliku ekspertiisi tellimuste arv 2004–2011 (allikas: EKEI)

Kriminalistikaekspertiiside objektiks on kohtueelse menetluse käigus kogutud tõendid. Siia kuuluvad näiteks dokumendi-, infotehnoloogia-, jälje-, liiklus-, käekirja-, relva-, sõrmejälje- jms ekspertiisid. Möödunud aastal saabus EKEI-le 1919 kriminalistikaekspertiisi tellimust (2010: 1867)⁴⁰, kasv oli 3%.

Kõige sagedasemad olid sõrmejälje-, paberraha- ning käekirjaekspertiis. Tublisti suurenes metalliekspertiiside arv (3-lt 124-le), põhjuseks asjaolu, et alates 2011. aastast hakkas EKEI lisaks paberrahale tuvastama ka võltsitud euromünne. Aastaga vähenesid kõige enam tulirelva-, lõhkeseadeldise ja sõrmejäljeekspertiisi tellimused.

⁴⁰ Arvestatud on neid ekspertiisiliike, mis kuuluvad kohtuekspertiisiseaduse järgi kriminalistikaekspertiiside hulka.

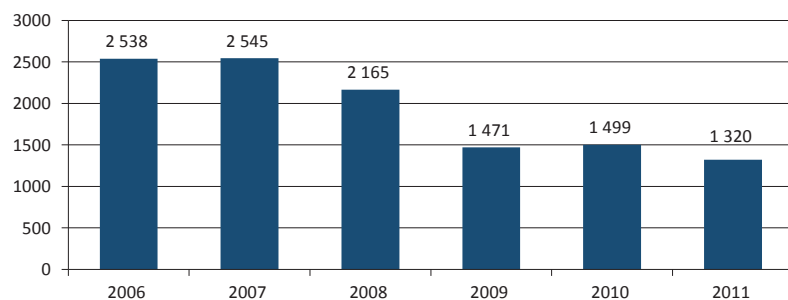
Joonis 31. Kriminalistikaekspertiiside tellimused EKEI-le aastatel 2010 ja 2011

Kohtubioloogiaekspertiisi alaliigiks on DNA-ekspertiis, millest enamiku moodustas sündmuskohalt saadud DNA profiili võrdlemine isiku DNA profiiliga. 2011. aastal laekus EKEI-le 1320 DNA-ekspertiisi tellimust, mis on 12% vähem kui aasta varem (1499). Pooled DNA-ekspertiisid tehti seoses vargustega, 19% seoses narkokuritegudega ning 11% seoses isikuvastaste kuritegudega.⁴¹

Aastas analüüsib instituut 25 000 – 30 000 DNA-proovi, sealhulgas nii kriminaal- ja tsiviilmenetlusega seotud analüüsid kui ka eraisikute tellitud DNA-analüüsid.

DNA ekspertiise tellistakse kõige sagedamini varguste lahendamiseks.

⁴¹ 1320-st DNA ekspertiisist oli kuriteo kvalifikatsioon märgitud ekspertiisimääruses 1089 puhul.

Joonis 32. DNA-ekspertiisi tellimuste arv 2003–2011

Kohtukeemiaekspertiisid on alkoholi-, lõhkeaine-, põlevvedeliku-, narkootilise aine ja toksikoloogiaekspertiisid. Narkoaine ekspertiisiga identifitseeritakse narkootilised ja psühhotroopsed ained enne nende tarvitamist, toksikoloogiaekspertiisiga isiku organismist pärast nende tarvitamist (bioloogilistest materjalidest, nagu veri ja uriin). Alkoholieksperitiis seisneb võltsitud või endavalmistatud alkoholi tuvastamises.

2011. aastal saabus 1164 narkoaine ekspertiisi, 313 toksikoloogia- ja 71 põlevvedelikekspertiisi tellimust. Narkootilise aine ekspertiise telliti enamjaolt seoses narkosüütegudega (86%), aga ka keelatud või eriluba nõudva kauba ebaseadusliku sisse- ja väljaveo ning vargustega.⁴²

EKEI-s tehakse peale ekspertiiside ka uuringuid; tabelis on toodud möödunud aastal tehtud tüüpuuringud alkoholi- ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete sisalduse määramiseks isiku organismis.

Tabel 14. Ekspertiiside ja uuringute raames tehtud tüüpuuringud alkoholi- ja psühhotroopsete ainete sisalduse määramiseks 2010–2011, muutus

	2010	2011	Muutus N
Etanool	2314	2330	16
Narkootilised ja psühhotroopsed ained	2684	3567	883
Surrogaadid (nt odekolonnid, metanool)	127	170	43
Etüleenglükool (nt pidurivedeliku, antifriisi koostises)	57	48	-9
Karboksühemoglobiin (moodustub vingugaasi sissehingamisel)	86	104	18

Allikas: EKEI

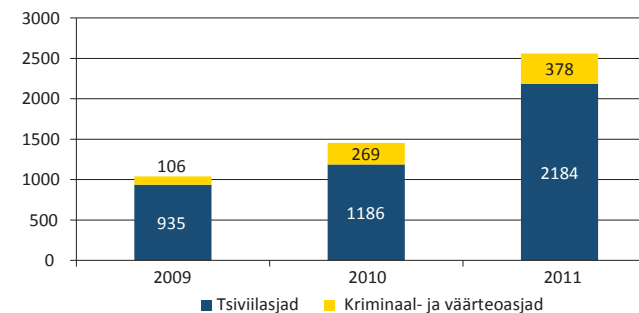
Joobe tuvastamine on kõige levinum toksikoloogiauuring

Tüüpilise joobe juhtimise süüteo (või selle kahtluse) korral, kui juht ei nõustu tõenduslikku alkomeetrise puhuma või ei ole selle näiduga nõus, viib politseipatrull ta lähimasse lepingulisse haiglasse või ekspertiisiasutusse, kus võetakse vereproov (narkojoobe kahtluse korral uriiniproov). Proovi toimetamise eest laborisse (Tallinna või Tartu) vastutab politsei või lepingu korral tervishoiuteenuse osutaja. Uuringu teeb EKEI 10 või 20 tööpäeva jooksul sõltuvalt sellest, kas tegemist on alkoholi- või narkojoobega. Alkoholi- ja narkojoobe kahtluse puhul tehakse EKEI-s toksikoloogiauuring alkoholi ja teiste kergesti lenduvate ühendite määra-

⁴² 1164-st narkootilise aine ekspertiisist oli kuriteo kvalifikatsioon märgitud ekspertiisimääruses 768 puhul.

miseks isiku veres, uuringu maksumus on 14 eurot (lisandub vereproovi võtmise tasu haiglas), mis nõutakse hiljem välja süüteo toimepanijalt. Kui tulemuste jõuavad politseisse, alustatakse vajaduse korral väärteo- või kriminaalmenetlust (negatiivse näidu korral menetlust ei alustata).

2009. aastal hakkas instituut tegema ka **kohtupsühhaatrilisi ja -psühholoogilisi ekspertiise**. Neist enamiku moodustavad eestkostemenetluses määratud teovõime piiramise või tahtest olenematu ravile paigutamise ekspertiisid, samuti ekspertiisid kriminaalasjades, milles selgitatakse kahtlustatava või tunnistaja seisund teo toimepanemise hetkel.

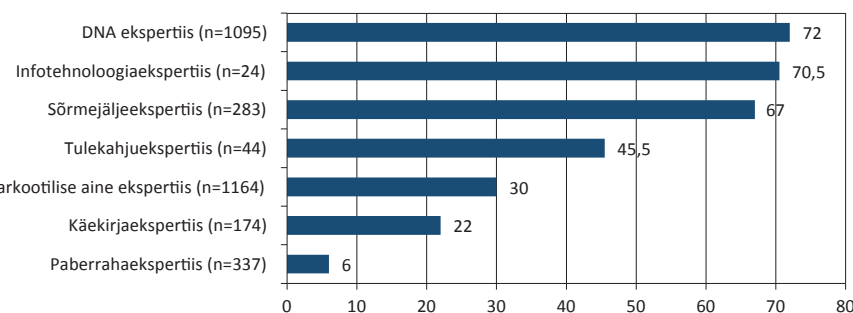

Joonis 33. EKEI-le laekunud kohtupsühhaatriaekspertiisid süüteo- ja tsiviilasjades 2009–2011

2011. aastal saabus 2562 kohtupsühhaatrilise ja -psühholoogilise ekspertiisi tellimust (76% enam kui 2010. aastal). Neist 15% moodustasid kriminaalasjades ja 85% tsiviilasjades tehtud ekspertiisid.

Ekspertiiside kestus

Andmed ekspertiiside kestuse kohta põhinevad ekspertiisimääruse saabumise ja ekspertiisiakti väljastamise kuupäevadel (valitud ekspertiisiliikide kohta). Vaadeldakse 2011. aastal saanud ekspertiisimäärusi, mille kohta oli vastusega ekspertiisiakt väljastatud enne veebruari 2012.

Joonis 34. 2011. aastal tehtud ekspertiiside mediaankestuse valitud ekspertiisiliikides (päevades)

Pooled möödunud aasta DNA ekspertiisid tehti kiiremini kui 72 päevaga.⁴³ Varguste asjus tehtud ekspertiisid kestsid mõnevõrra enam: mediaankestus oli 100 päeva (n = 545). Teine sagedasem ekspertiis oli narkoaine ekspertiis, mille mediaankestus oli 30 päeva ehk ligikaudu üks kuu.

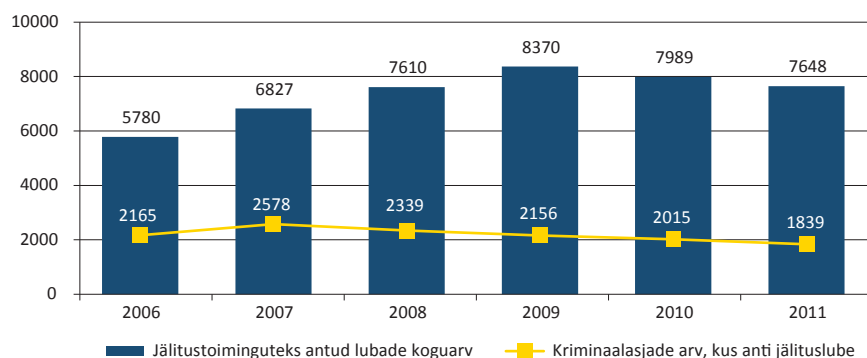
Üks kõige kiirem ekspertiis on paberrahaekspertiis, millele kulub keskmiselt nädal. Valdavalt tellitakse seda ekspertiisi võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi kasutamise kuriteo puhul.

2.3.2. Jälitustegevus

2011. aastal jätkus välja antud jälituslubade arvu langus, aastaga väljastasid prokuratuur ja kohus 7648 jälitusluba. Kui 2010. aastal vähenes jälituslubade arv 5%, siis 2011. aastal 4%, jõudes nii tagasi 2008. aasta tasemele. Tegelik jälitustoimingute arv pole teada, kuna esiteks ei pruugi kõik load jõuda „realiseerimiseni“ ning teiseks on võimalik loa raames jälitustoimingut kahe kuu jooksul korrata.

2011. aastal anti jälituslube 1839 kriminaalasjas – võrreldes 2010. aastaga 9% vähem. Jälitustegevusega kriminaalasjade arv oli suurim 2007. aastal (2578) –

võrreldes selle aja vähenes jälitustegevusega kriminaalasjade arv 29%.

Joonis 35. Jälitustoiminguteks antud lubade arv ja jälitustegevusega kriminaalasjade arv 2006–2011

Riigiprokuratuuri kriminaalasjades jäi jälitustegevuse maht võrreldes 2010. aastaga samaks, ringkonnaprokuratuurides vähenes 11–18%.

Prokuratuuri ja kohtu antud jälituslubade suhe on püsinud aastaid stabiilne. Kohtu load, millega antakse võimalus teha suurema privaatsusriivega toiminguid, on viimasel viiel aastal moodustanud 13–15% kriminaalmenetluses antud jälituslubadest, 2011. aastal oli kohtu antud lubade osakaal 15%.

⁴³ Tegelik mediaankestus oli mõnevõrra pikem, kuid 225 ekspertiisi lõppkuupäev ei olnud veebruariks 2012 veel teada.

Jälitustoimingutest kasutatakse kriminaalmenetluses enim kõneeristust (52% kõigist jälituslubadest), omanikupäringut (16%), varjatud jälgimist (14%) ja telefoni pealtkuulamist (10%). Muud toiminguliike on kasutatud märksa harvemini ning need moodustavad jälitustoimingute kogumahust 8%.

Tabel 15. Väljastatud jälitusload 2006–2011

Jälitustoimingu liik	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Posti läbivaatus	20	4	6	5	6	11
Posti asendamine	0	0	2	4	2	2
Telefoni pealtkuulamine	566	702	859	847	843	788
Muu pealtkuulamine	139	129	150	173	256	217
Matkimine	67	59	66	76	62	101
Kohtu load kokku	792	894	1083	1105	1169	1119
Varjatud jälgimine	666	881	996	1119	991	1038
Objekti varjatud vaatlus	57	116	120	156	211	177
Objekti varjatud asendamine	38	98	92	120	135	78
Kõneeristus	3287	3810	4171	4441	3934	3964
Omanikupäring	940	1027	1148	1422	1533	1249
Politseiagent	0	1	0	7	16	23
Prokurööri load kokku	4988	5933	6527	7265	6820	6529
Kõik kokku	5780	6827	7610	8370	7989	7648

Allikas: riigiprokuratuur

Kohtu antud jälitusload⁴⁴

Kohus rahuldab 2011. aastal täiesti või osaliselt 1119 prokuratuuri jälitusloa taotlust. Võrreldes 2010. aastaga vähenes lubade arv 4%.

Kohtud andsid peamiselt pealtkuulamise luba (70% telefoni pealtkuulamine, 19% muu pealtkuulamine). Kuriteo matkimise load moodustavad 9%, posti läbivaatuse ja asendamise lubade osakaal on üks protsent.

Telefoni pealtkuulamise taotluste ja lubade arv, mis 2009. ja 2010. aastal oli stabiilne, vähenes 2011. aastal 7%, aastaga andis kohus 788 telefoni pealtkuulamise luba. Muude pealtkuulamiste arv vähenes 2010. aasta rekordtasemelt 15% võrra 217 loani. Samal ajal kasvas matkimisteks ja posti läbivaatusteks antud lubade arv.

Täiesti rahuldamata jättis kohus 18 prokuratuuri jälitusloa taotlust, mis moodustab 1,6% määruste koguarvust. Kohus rahuldab kõik posti läbivaatamise ja asendamise taotlused, kuid jättis rahuldamata 13 telefoni pealtkuulamise, 3 muu pealtkuulamise ning 2 matkimise taotlust.

Prokuratuuri antud jälitusload⁴⁵

Prokuratuuri väljastatud jälituslubade arv vähenes 2011. aastal 4% võrra, anti 6529 jälitustoimingu luba.

⁴⁴ Kohtu luba võib anda korraga kaheks kuuks, misjärel saab seda pikendada. Prokurörid aga küsivad seda luba sageli lühemaks ajaks, näiteks üheks kuuks.

⁴⁵ Prokuröri antav luba pole piiratud kabe kuuga. Loa pikkus sõltub kriminaalasja mahust, seadusega pandud piirangut ei ole.

Prokuratuuri antud jälituslubade hulgas on viimasel kolmel aastal antud kõige enam kõneeristuse (61%), omanikupäringu (19%) ning varjatud jälgimise (16%) luba. Objekti varjatud vaatluseks ja asendamiseks anti 4% lubadest.

- Kõneeristusteks antud lubade arv jäi peagu 2010. aasta tasemele, lube anti 3964.
- Omanikupäringute arv vähenes 2010. aastaga võrreldes 19%, lube anti 1249.
- Varjatud jälgimise lubade arv kasvas 2011. aastal 5%, prokuratuur väljastas 1038 luba.
- Objekti varjatud vaatluse ja asendamise lube on antud rohkem: esimeseks anti 2011. aastal 177 luba (-16% võrreldes 2010. aastaga), teiseks 78 luba (-42%).
- 2011. aastal aktiveerus märgatavalt ka politseiagendi kasutamine kriminaalmenetluses (vt lisa Berendson, 23.11.2011). Kui 2006. ja 2008. aastal seda meetodit ei kasutatud ning 2007. aastal kasutati vaid korra, siis 2009. aastal anti politseiagendi kasutamiseks 7 ning 2010. aastal juba 16 ning 2011. aastal 23 luba.

2.4. Ohvriabi

2.4.1. Ohvriabiteenus

Riiklik ohvriabiteenuse süsteem rakendus 1. jaanuaril 2005 ning ohvriabi korraldus on sätestatud ohvriabi seaduses. Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi osakonnas ja maakondlikes ohvriabikeskustes (15) üle Eesti töötas 2011. aastal 27 ohvriabitöötajat, veidi alla poole neist töötab osalise koormusega (10) (Sotsiaalkindlustusamet, 2012a).

Ohvriabi jaguneb tinglikult neljaks:

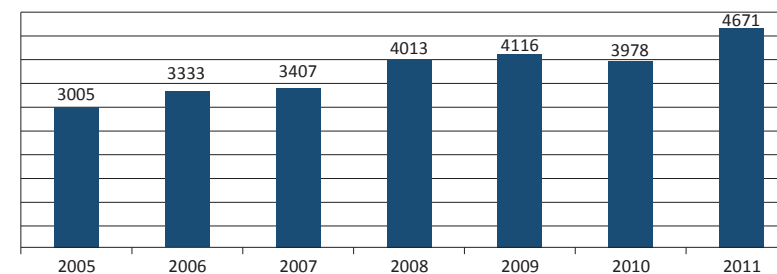
- 1) ohvriabiteenus;
- 2) psühholoogilise abi kulu hüvitis;
- 3) lepitusteenus;
- 4) riiklik hüvitis.

Ohvriabitöötajate poole võib pöörduda väga lai inimeste ring, selleks ei pea olema algatatud kriminaalasi. Kui inimene tunneb, et ta on füüsilise, vaimse või seksuaalse kuritarvituse ohver, siis võib ta pöörduda abi saamiseks otse ohvriabitöötaja poole.

Ohvriabiteenuse kaudu säilitatakse või parandatakse vägivalda ohvriks langenud isikute toimetulekut, peale selle osutavad ohvriabitöötajad kriisiabi nii üksikisikutele kui töö- ja koolikollektiividele. Ohvriabitöötajad pakuvad politseile abi laste ülekoolitamisel, korraldavad inimeste teavitamiseks nt pere- ja lastevastase vägivalda teemalisi seminare ja koolitusi, edastavad surmateateid ning pakuvad kriminaalmenetluses lepitusteenust (Sotsiaalkindlustusamet, 2012a).

2.4.2. Ohvriabisse pöördumised

Ohvriabisse pöördumiste arv on aastatega kasvanud, sh nende pöördumiste arv, mille põhjuseks on olnud pere- või lastevastane vägivald. Viimasel juhul jõuab inimene ohvriabitöötaja juurde enamasti politsei kaudu, kuid järjest rohkem on inimesed läinud ka otse ohvriabitöötaja juurde.

Joonis 36. Ohvriabisse pöördumine 2005–2011.

2011. aastal pöörduti ohvriabitöötajate poole 4671 korda: kõige rohkem pöördusid perevägivalda ohvrid (1762); seejärel muude põhjustega ohvrid (1505), sotsiaalsete probleemidega ohvrid (638), füüsilise vägivalda (353) ning lastevastase vägivalda ohvrid (324).

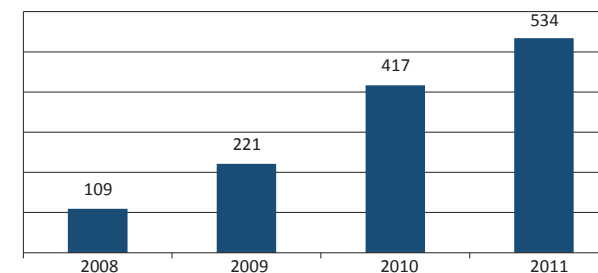
2011. aastal olid ülekaalus juhtumid, kus inimesed jõudsid ohvriabitöötaja juurde omal algatusel (2641), seejärel jõuti ohvriabisse politsei (1653) ja teiste asutuste (377) kaudu. Muud ohvriabisse suunavad asutused on varjupaigad, haiglad, omavalitsused jt.

Ohvriabi kõige sagedasemad kliendid on perevägivaldaga kokku puutunud inimesed.

2.4.3. Ohvriabi lepitusteenus

Ohvriabitöötajate lepitusteenuse puhul on tegu kriminaalmenetluse seadustiku §-s 203² sätestatud lepitusmenetlusega, mille eesmärk on vähendada pooltevahelisi pingeid, parandada nende suhteid, panna asjaosalisi mõistma kuriteoga tekitatud kahju ulatust ja sügavust; kaudsem eesmärk on parandada suhteid kogukonnas. Lepitusmenetlusele suunavad prokuratuur ja kohus teise astme kuritegusid, nt kehalise väärkohtlemine, vargus ja ähvardamine. Lepitusmenetlus on olemuselt haldusmenetlus, kus sõlmitakse asjaosaliste völaõiguslik kokkulepe, mille täitmist võib teine lepingupool nõuda kohtu kaudu. Lepitusteenust eristab ohvriabiteenusest see, et tegeldakse kuriteo mõlema osapoolega, nii ohvriga kui kurjategijaga; ohvriabiteenus keskendub ainult ohvrile ja tema vajadustele.

Lepitusteenus rakendus 2007. aasta teisel poolel ning sellest ajast on lepitusmenetluste arv järjepidevalt kasvanud.

Joonis 37. Lepitusse saanud kriminaalasjad 2008–2011.

Ligi 95% lepitusmenetluse saadetud kuritegudest on kehalise väärkohtlemise juhtumid, nendest omakorda üle 90% on seotud vägivallaga (samas).

Tabel 16. Lepitusmenetlused 2011. aastal

Kuriteo liik	Kohaldatud lepitusmenetlused
Kehaline väärkohtlemine	463
Vargus	19
Lapse ülalpidamiskohustuse rikkumine	19
Muud kuriteod	17
Ähvardamine	10
Omapooline sissetung	7
Asja omapooline kasutamine	3
Kokku	538

2.4.4. Riiklikud hüvitised

Kuriteoohvritele riikliku hüvitise maksmisega tegeleb Sotsiaalkindlustusamet piirkondlike pensioniametite kaudu. Seda hüvitist saab maksta vaid siis, kui kuriteo tagajärjel on kannatanul tekkinud raske terviskahjustus, vähemalt 6 kuud kestev tervisehäire või kui ohver sureb.

Kuriteoohvritele makstav riiklik hüvitis ühele isikule on aastatega tõusnud ja samuti on aastatega juurde tulnud inimesi, kes on hüvitisi saanud. 2011. aastal kehtestatud hüvitise piirmäär ühele ohvrile ja kõigile ülalpeetavatele kokku on kuni 9590 eurot.

Tabel 17. Kuriteoohvrite taotletud ja neile välja makstud riiklikud hüvitised 2008-2011.

	2008	2009	2010	2011
Hüvitisi saanud isikute arv	171	191	171	197
Hüvitise keskmine summa (eurot)	753	773	1021	1038

2011. aastal sai hüvitist 197 isikut kokku 204 522 eurot ehk 29 913 eurot enam kui 2010. aastal. Kõige rohkem maksti välja ohvri surmast tuleneva kahju hüvitist ülalpeetavale (126 inimesele 133 948 eurot), seejärel ohvri töövõimetusel tuleneva kahju hüvitist (23 inimesele 25 945 eurot) ja ohvri matusekulu hüvitisi (27 inimesele 12 281 eurot). Veel maksti ajutisest töövõimetusel tuleneva kahju hüvitist ning ka ohvri ravikulude ja abivahendite (nt prillid, hambaproteesid, jäsme proteesid jm keha funktsioone asendavad abivahendid) soetamise hüvitist (Sotsiaalkindlustusamet, 2012b).

Alates 2007. aastast hüvitab riik ohvriabiteenuse raames süüteo ohvritele ja nende lähivõrgustikule ka psühholoogilise abi kulud, kui on algatatud väärteo- või kriminaalmenetlus. Psühholoogilise abi kulu hüvitatakse kuni ühe kuupalga alammäära ulatuses kergemate kuritegude ja väärtegude ohvriks langenud ohvritele, kes ei kvalifitseeru hüvitise saajaks ohvriabi seaduse paragrahvi 8 alusel (vägivallakuritegude ohvrid) (ohvriabi seadus, § 6¹ lg 1).

Tabel 18. Psühholoogilise abi kulude hüvitamine kuritegudega seotud taotluste korral 2008–2011.

	2008	2009	2010	2011
Kuritegudega seotud toetatud taotluste arv	29	112	133	223
Psühholoogilise abi kulu hüvitise summad kokku kuritegudega seotud taotluste korral (eurot)	281	1077	1520	2058

VÄGIVALLAKURITEGEVUS

- 2011. aastal registreeriti 7360 vägivallakuritegu – 5,5% rohkem kui 2010. aastal. Vägivallakuritegude arvu kasvu peamine põhjus on ilmselt alkoholitarvitamise kasv.
- 2010. aastaga võrreldes suurenes kõige enam kehaliste väärkohtlemiste arv: 465 juhtumi võrra ehk 11%. Samas avaliku korra raskete rikkumiste arv vähenes 235 juhtumi võrra ehk 30%.
- 2011. aastal registreeriti 1939 perevägivalda juhtumit. Kõigist kuritegudest moodustab perevägivald 4,6%, vägivallakuritegudest 26%.
- 2011. aastal registreeritud 311 seksuaalkuriteost moodustasid valdava osa (75%) alaealiste vastu toime pandud seksuaalkuriteod; aina enam registreeritakse lasteporno ja laste seksuaalse ahvatlemise kuritegusid, mida pannakse sagedamini toime e-vahendite abil.
- 2011. aastal registreeriti 143 inimkaubanduse kuritegu, otseselt inimkaubandusega oli tegu ligikaudu kümnendikul juhtudel.
- 2011. aastal tuvastati 56 inimkaubanduse ohvrit (39 naist ja 17 meest vanuses 13–47) ja inimkaubanduse nõustamistelefoni kaudu aidati ligi 700 inimest.

3. VÄGIVALLAKURITEGEVUS

Anu Leps, Jako Salla, Laidi Surva, Kaire Tamm

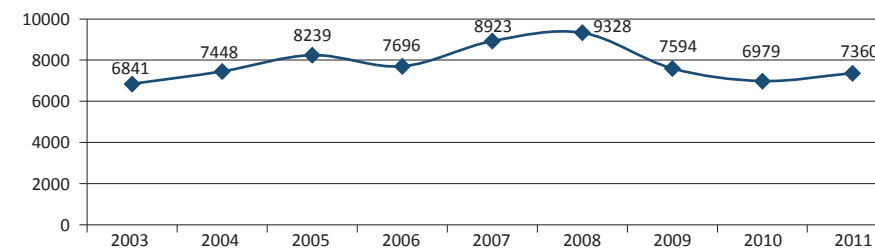
Käesolevas peatükis anname ülevaate vägivallakuritegude registreerimisest ja levikust, keskendudes eriti perevägivaldale, mille puhul on toodud ka naiste varjupaikade statistika. Samuti on peatükis juttu seksuaalkuritegudest, sealhulgas pornograafiasüütegudest. Nagu varemgi on eraldi juttu inimkaubandusest ning esimest korda kajastame hooletusse jäetud lastega seotud kuritegude statistikat ja sotsiaalstatistika taustaandmeid.

3.1. Vägivallakuritegude ülevaade

Vägivallakuritegude hulka loetakse karistusseadustiku isikuvastased kuriteod (v.a KarS-i §-d 137–140 ja 148–150), sh elu- ja tervisevastased või neid ohustavad süüteod, raseduse ebaseaduslik katkestamine, inimloote ebaseaduslik kohtlemine, vabadusvastased süüteod ning seksuaalse enesemääramise vastased süüteod. Samuti loetakse vägivallakuritegude hulka röövimine (KarS-i § 200), avaliku korra raske rikkumine (§ 263) ja vägivald võimuesindaja või muu avalikku korda kaitsva isiku vastu (§ 274). Kuigi vägivallakuritegude hulka on loetud ka röövimised, saab nende kohta täpsemat teavet varavastaste kuritegude peatükist.

2011. aastal registreeriti 7360 vägivallakuritegu, mida on 5,5% eelnenud aastast rohkem, ent 3% vähem kui 2009. aastal ning 21% vähem kui 2008. aastal, kui vägivallakuritegude arv oli viimase kümnendi rekordtasemel. Vägivallakuriteod moodustasid registreeritud kuritegudest 17,3% (2010: 14,4%). Vägivallakuritegevuse osakaalu kasvu taga pole aga mitte niivõrd nende kuritegude arvu kasv kui võrd varavastaste kuritegude arvu vähenemine.

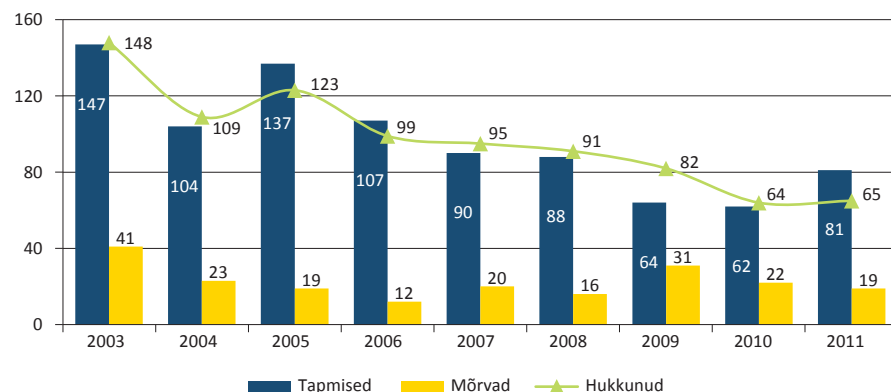
Vägivallakuritegude arv on pärast 2009. aastal toimunud langust muutunud vähe.

Joonis 38. Registreeritud vägivallakuritegude arv 2003–2011

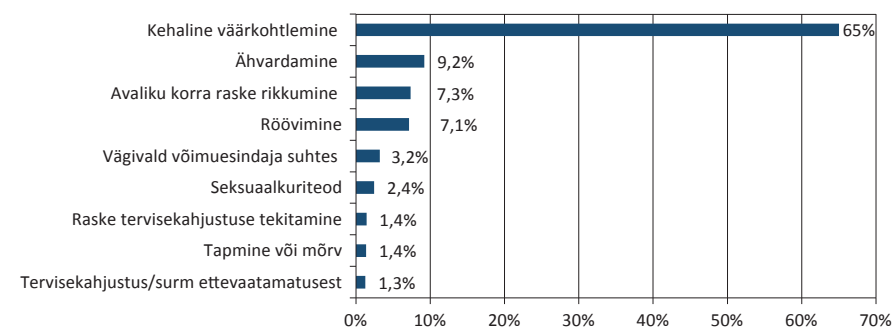
Nagu ikka oli vägivallakuritegude seas kõige rohkem kehalist väärkohtlemist. Võrreldes 2010. aastaga kasvas selle registreerimine 4320 kuriteolt 4785-ni ja osakaal vägivallakuritegude hulgas suurenes 62 protsendilt 65 protsendini. Osakaalu pooldest järgnesid ähvardamine (677 juhtumit; 9%), avaliku korra raske rikkumine (540; 7%) ning röövimine (525; 7%). Raske tervisekahjustamise kuritegusid oli 120, nendest 16 olid põhjustatud ettevaatamatusest.

Tapmisi ja mõrva oli 2011. aastal 19% rohkem: kui 2010. aastal registreeriti 84 tapmist ja mõrva, siis aasta hiljem juba 100 (nendest 81 registreeriti tapmise ja 19 mõrvana). Hukkunute arv aga sellisel määral ei kasvanud, kuna registreeritud juhtumite seas oli 2011. aastal enam nii katseid kui ka kuriteole kihutamisi, mis ei lõppenud inimese surmaga, samuti oli juhtumeid, kus politsei oli alustanud inimese kadunuksjäämise asjus menetluse, oletades, et inimene võib olla tapetud. Ründe tagajärjel hukkunute arv kasvas ühe võrra 65-ni ning püsib seega endiselt madalal tasemel.

Joonis 39. Registreeritud tapmised ja mõrvad, hukkunute arv 2003–2011 (hukkunute arv põhineb kohtuekspertiisi hinnangul surma põhjuse kohta; allikas: statistikaamet)

2010. aastaga võrreldes sagenes absoluutarvudes kõige enam kehaline väärkohtlemine (465 võrra; 11%), ähvardamine (226; 50%) ja tapmine (19; 31%). Suurenes ka vägistamiste arv (81-lt 91-le; kasv 12%). Märkatavalt vähenesid avaliku korra raske rikkumine (-235; -30%), röövimine (-74; -12%) ning vägivald võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku vastu (-22; -8,5%). 2010. aastal oli viimane näidanud suurimat kasvu: võrreldes 2009. aastaga registreeriti 70 juhtumit rohkem.

Joonis 40. Vägivallakuritegude osakaal kuriteoliikide järgi⁴⁶

⁴⁶ Joonisel on seksuaalkuritegude all kajastatud KrS-i §-id 141–146.

2011. aastal lõpetati või saadeti kohtusse 8605 vägivallajuhtumit. 15 185 juhtumit kohtueelne menetlus aasta lõpus alles käis (sh varasematel aastatel menetluse vöetud juhtumid).

2011. aastal jõustus lahend 2616 vägivallakuriteo kohtuasjas, millest enamik oli seotud samuti kehalise väärkohtlemisega. Süüdimõistetuid oli 2563 ja õigeks mõistis kohus 53 inimest. Keskmine kohtumenetluse pikkus vägivallakuritegudes oli 6 kuud.

Kehaliste väärkohtlemiste registreerimine kasvas kümnendiku võrra.

Tabel 19. 2011. aastal jõustunud kohtulahendid isikute järgi

Kuriteoliik	Kohtus kokku	Süüdi	Õigeks	Kohtumenetluse keskmine pikkus
Kehaline väärkohtlemine	1194	1187	7	3 kuud
Avaliku korra raske rikkumine	514	507	7	5 kuud
Röövimine	392	381	11	6 kuud
Vägivald võimuesindaja vastu	136	133	3	2 kuud
Ähvardamine	119	115	4	3 kuud
Seksuaalkuriteod	78	71	7	11 kuud
Raske tervisekahjustuse tekitamine	67	59	8	6 kuud
Tervisekahjustus / surm ettevaatamatusest	18	17	1	6 kuud
Tapmine või mõrv	28	25	3	8 kuud
Muud kuriteod	70	68	2	5 kuud
Kokku	2616	2563	53	6 kuud

2011. aastal lõpetati 5462 vägivallakuriteo menetlemine 4169 inimese suhtes, enamik KrMS-i § 200 alusel ehk kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemise tõttu (2566). 1115 kuriteo menetlus lõpetati, sest kohtueelses menetluses ei suudetud kuriteo toimepanijat kindlaks teha (KrMS-i § 200¹). Sel juhul olid lõpetatud menetlused peamiselt seotud röövimise (37%), kehalise väärkohtlemise (35%) või avaliku korra raske rikkumisega (19%).

1081 kuriteo menetluse lõpetas prokuratuur KrMS-i § 202 alusel ehk avaliku menetlushuvi puudumise tõttu. Neist 84% olid kehalise väärkohtlemise juhtumid.⁴⁷ 434 vägivallakuriteo, sh 387 kehalise väärkohtlemise menetlus lõpetati poolte leppimise tõttu (KrMS-i § 203¹). 2010. aasta analüüsile toetudes võib arvata, et lepitusmenetluse saadeti enamikus perevägivalda juhtumid (Tamm ja Klopets, 2010).

194 kriminaalasja lõpetati, kuna kriminaalasi saadeti arutamisele alaealiste komisjoni (KrMS-i § 201), ja 71 asja karistuse ebaotstarbekuse tõttu (KrMS-i § 203). Ühe kuriteo asjas lõpetas prokuratuur menetluse, sest kahtlustatav aitas oluliselt kaasa avaliku menetlushuvi seisukohalt tähtsa kuriteo lahendamisele (KrMS-i § 205).

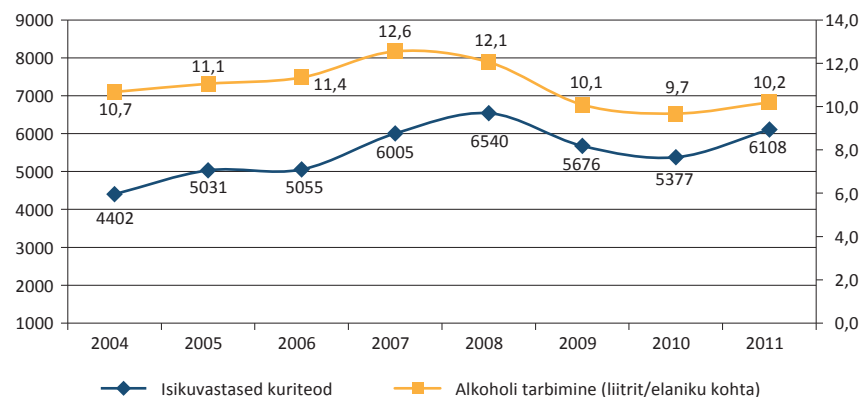
3.1.1. Isikuvastased kuriteod ja alkoholarvitamine

Vägivallakuritegude arvu kasvu pole lihtne seletada, kuna valdav enamik neist ei jõua politseini, sest inimesed jätvavad neist enamasti teatamata. Üks tegur, mis mõjutab vägivalda kasutamist ja levikut, on alkoholarvitamine. Selle positiivne seos vägivalda levikuga Eestis ilmneb, kui võrrelda alkoholarvitamise näitajaid isikuvastaste

⁴⁷ Paljude raskemate kuritegude puhul ei tobi prokuratuur sel alusel menetlust lõpetada.

kuritegude arvuga. Viimasel kaheksal aastal on mõlemad näitajad liikunud samas suunas: alkoholitarvitamise kasvades on suurenenud ka registreeritud isikuvastaste kuritegude arv, ja vastupidi.

2011. aastal kasvas puhta alkoholi tarbimine elaniku kohta Eestis 9,7-lt 10,2 liitrini – samal ajal kasvas registreeritud vägivaldakuritegude arv 5377-lt 6108-ni. Alkoholitarbimise muutus pole ainus vägivaldaleviku seletus, kuid Eestis on see seos kindlasti märkimisväärne.

Joonis 41. Isikuvastased kuriteod ja alkoholitarbimine (Eesti konjunktuuri instituudi andmed)

3.1.2. Ähvardamine

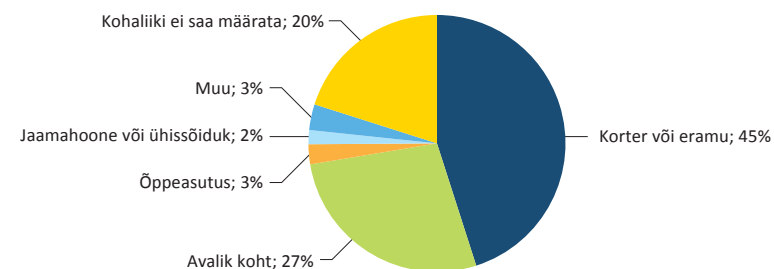
Karistusseadustiku § 120 kohaselt peetakse ähvardamiseks kuritegu, mille puhul kannatanul on alust karta tapmist, tervisekahjustuse tekitamist, olulises ulatuses vara rikkumist või hävitamist. Selle eest on ette nähtud rahaline karistus või kuni üheaastane vangistus.

2011. aastal registreeriti 677 ähvardamise juhtumit, nende kuritegude registreerimine kasvas võrreldes 2010. aastaga ligi poole võrra – see on märksa enam kui teiste vägivaldakuritegude puhul. Kuna ähvardamistest teatatakse nagu teistestki kergematest vägivaldakuritegudest väga vähe, pole neid näitajaid võimalik üheselt selgitada. Kuigi kasvuprotsent näib suur, pole seda nende kuritegude absoluutarv, mistõttu mõjutatavad trendid muutusi kergelt. Teadaoleva info kohaselt ei toimunud 2011. aastal menetluspraktikas märkimisväärsed muudatusi.

Ligi pooltel juhtudel ähvardati kannatut tapmisega, kolmandikul juhtudel muud liiki vägivaldaga ja peagu viiendikul juhtudel oli ähvardus suunatud kannatanu laste või pere vastu. Oli ka juhtumeid, kus ähvardati süüdata maja, auto või vara. 110 juhtumi puhul kasutas ähvardaja oma sõnadele kaalu andmiseks nuga, 63 korral aga relva või relvataolist eset. Kümmeonnas juhtumis kasutati kangist või kurikat, vähemalt kahel korral (turvatöötaja ning poemüüja) süstalt.

Kõige enam ähvardusi tehti korterites või eramutes, sh elumaja abiruum, suvila, talumaa või hoov, või avalikus kohas, sh park, tänav, väljak, spordirajatis, parkla, mets, maantee, raviasutus- või apteek, toitlustus- või kultuuriasutus, kauplus või kiosk. 25%

ähvardustest tehti telefoni või kirja teel. Vähemalt 13% juhtudest oli ähvardaja purjus ning vähemalt 95% juhtudest oli ähvarduse tegija kannatanu tuttav, mis tähendab, et võõraste ähvardused on harvad.

Joonis 42. Ähvardamisjuhtumid 2011. aastal toimumispaiga järgi

Allpool mõned näited 2011. aastal registreeritud ähvardamise juhtumitest.

Alaealise ähvardamine telefoni teel

Kahaksa-aastasele koolipoisile helistati tundmatult numbrilt ja teatati: „Sina oled surnud, sinu pere on lõksus, sinu kodus on pomm.“

Ähvardustest tapmiskatseni

Süüdistatav, kes oli varem tarvitanud kannatanu kallal vägivalda, ähvardas teda tappa. Kuna kannatanu oli juba vägivalda kogenud, kartis ta kohe politseisse pöörduda. Pärast kannatanu tapmise katset helistas süüdistatav kannatanu isale ja ähvardas ka teda tapmisega. Kui süüdistatav sai teada, et kannatanu on elus, läks ta raevu ja teatas kannatanu isale, et tapab nii kannatanu kui ka tema vanemad.

3.1.3. Vägivaldakuriteod kiirabi väljakutsete põhjusena

Vägivalda tagajärgedega ei tegelda ainult õigussüsteemis, vaid ka tervishoiuvaldkonnas, sh kiirabis. Kui 2011. aastal registreeriti 7360 vägivaldakuritegu, oli samal ajal 4763 kiirabi väljakutset seotud vägivaldaga, see on 3,6 väljakutset 1000 elaniku kohta. Inglismaal oli see näitaja 4,4 (Quigg jt 2012, 3). Vägivaldaga seotud väljakutsete osakaal kõigi traumade seas on aasta-aastalt vähenenud, kuid absoluutarvudes võis 2011. aastal täheldada väikest tõusu.

Tabel 20. Vägivald kiirabi väljakutsete põhjusena 2007–2011⁴⁸

Kiirabi väljakutsed	2007	2008	2009	2010	2011
Traumad kokku, sh	33 580	33 238	31 713	31 776	33 323
liiklus	4 229	3 251	2 858	2 771	2 947
olme	20 004	21 160	20 971	21 356	22 408
töö	1 384	1 135	827	915	1 020
suitsiid	446	454	389	351	340
sport	1 194	1 388	1 378	1 231	1 342
vägivald	5 457	5 296	4 765	4 611	4 763
muud	866	554	525	541	503
Vägivalda osa kõikidest traumadest	16,3%	15,9%	15,0%	14,5%	14,3%

Kõigist kiirabi väljakutsetest moodustab vägivald umbes 2%, sarnane on see näitaja ka Inglismaal (3%). Enamik Inglismaal tehtud väljakutsetest (92%) olid seotud kallaletungi või seksuaalvägivallaga, 63% abivajajaid olid mehed ning 39% kannatanuid oli vanuses 18–34 eluaastat (Quigg jt 2012, 3). Samast uuringust selgus, et 13% vägivallaväljakutsetest oli seotud relvadega ja viiendik perevägivallaga ning et enim kutsuti vägivalla tõttu kiirabi nädalavahetustel kella kümnest õhtul neljani hommikul.

Sihtasutuse Tartu Kiirabi 2011. aasta tegevusaruandes on kirjas, et võrreldes 2010. aastaga on nende tööpiirkonna traumajuhtumite osakaal suurenenud 7%, olmetraumad 7% ja vägivald 5% (SA Tartu Kiirabi, 2011). Veel nenditakse, et suurenenud on ka alkoholitartvitamine, ja seda ka alla 14-aastaste laste seas.

3.1.4. Piirkondlik jaotus

Kõige enam vägivallakuritegusid registreeriti 2011. aastal Harjumaal (3263 juhtumit, 44% kõigist vägivallakuritegudest), Ida-Virumaal (1142; 15,5%) ja Tartumaal (783; 11%). Endiselt oli vägivallakuritegude osakaal väiksem Hiiumaal, kus registreeriti vaid 21 vägivallakuritegu.

Vägivallajuhtude arv kasvas enim Tartumaal, kus registreeriti 783 kuritegu, mida on 157 võrra ehk 25% rohkem kui eelmisel aastal. Protsentuaalne kasv oli aga suurim Hiiumaal (50%), Järvamaal (47%) ja Saaremaal (42%). Absoluutarvudes vähenes vägivallajuhtumite arv kõige rohkem Ida-Virumaal (39 juhtumit ehk 3% vähem) ja suurenes Tartumaal (157, 25% enam).

Tartu kiirabi statistika näitab nii alkoholitartvitamise kui vägivallajuhtumite arvu kasvu.

Vägivallakuritegude registreerimine kasvas enim Tartumaal ja vähenes Ida-Virumaal.

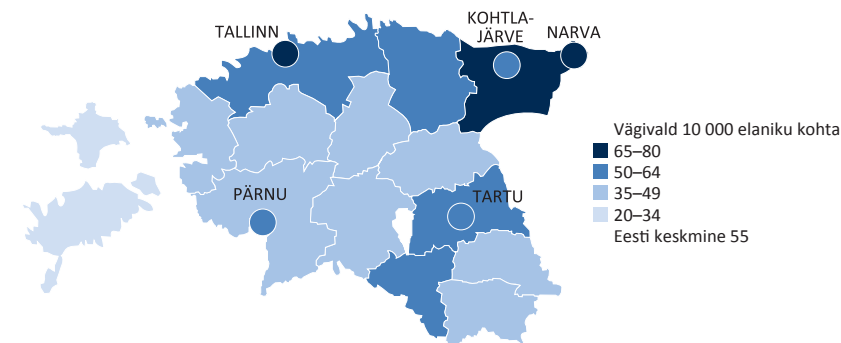
⁴⁸ Andmed pärinevad Terviseametilt (<http://www.terviseamet.ee/tervisboid/kiirabi/aruandlus.html>)

Tabel 21. Registreeritud vägivallakuritegude arv ja muutus maakondades 2010–2011, muutus

Maakond	2010	2011	Muutus	Muutus %
Harjumaa	3183	3263	80	3%
Hiiumaa	14	21	7	50%
Ida-Virumaa	1181	1142	-39	-3%
Jõgevamaa	135	143	8	6%
Järvamaa	87	128	41	47%
Läänemaa	146	120	-26	-18%
Lääne-Virumaa	312	331	19	6%
Põlvamaa	166	156	-10	-6%
Pärnumaa	365	404	39	11%
Raplamaa	173	159	-14	-8%
Saaremaa	73	104	31	42%
Tartumaa	626	783	157	25%
Valgamaa	166	202	36	22%
Viljandimaa	190	204	14	7%
Võrumaa	159	185	26	16%
Kokku*	6976	7345	369	5%

* 2010. aastal registreeriti kolm ja 2011. aastal viisteist määratlemata asukohaga vägivallakuritegu.

Võrreldes 2010. aastaga kasvas vägivallakuritegude arv 10 000 elaniku kohta 52-lt 55-le. Kuid 2009. ja 2008. aastaga võrreldes on vägivallakuritegude suhtarv väiksem (vastavalt 57 ja 70). Suhtarvu järgi on vägivallakuritegude jaotus üle Eesti ebaühtlane, enam on kuritegusid suurtes linnades ja neid ümbritsevates maakondades ning kõige vähem saartel.

Joonis 43. Vägivallakuritegude tase 10 000 elaniku kohta 2011. aastal maakondades ja viies suuremas linnas

3.2. Perevägivald

Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja vähendamise konventsiooni järgi hõlmab perevägivald kõiki füüsilise, seksuaalse, psühholoogilise või majandusliku vägivalla akte, mis leiavad aset perekonnas või praeguste või endiste abikaasade või partnerite vahel, ükskõik kas toimepanija elab või elas ohvriga ühel

elamispinnal (Linno jt, 2011). Vägivald võib toimuda praeguste või endise abikaasade, elukaaslaste, partnerite vahel, tegemist võib olla laste või (vana)vanemate väärkohtlemise või õdede-vendade omavahelise vägivallaga.

Perevägivalda ei määratleta toimumiskoha järgi – vägivallatseda võidakse nii kodus kui ka näiteks tänaval, külas ja mujal –, vaid see viitab ohvri ja vägivallatseja lähedastele suhetele. Samas näitas viimane Eesti ohvriuring, et 78% ohvritest koges perevägivalda oma või vägivallatseja kodus, 10% paarisuhtevägivalda juhtumeist leidis aset avalikus kohas või mujal, näiteks tööl, koolis, kellegi teise kodus (Soo, 2010). Üldiselt langevad naised ohvriks pigem kodus ja mehed pigem avalikus kohas või mujal ning kodused vägivallaaktid on sagedamini rasket füüsilist laadi kui väljaspool kodu toime pandud juhtumid (sammas).

Perevägivalda puhul ei piisa alati konkreetse juhtumi vaatamisest, pigem on tegu konfliktiga, mis kasvab ühel hetkel üle vägivallaks (Goodlin ja Dunn, 2010), avaldudes erinevates vormides, sh emotsionaalne kuritarvitamine, isolatsioon, majanduslik kontroll, ähvardused, süüdistused, seksuaalne vägivald, ning varieerudes tõuklemisest eluohutlike rünnakuteni. Kadri Soo (2010) selgitab, et „mida rohkem juhtumeid on inimene elus kogenud, seda suurema tõenäosusega on ta lisaks kergele füüsilisele vägivallale kokku puutunud ka raske füüsilise vägivallaga ning seda rohkem erinevaid situatsioone (nt löömine, peksmine jne) on ta kogenud“.

Perevägivald, eriti elukaaslaste, abikaasade või partnerite vahel, mõjutab rahva üldist haiguslikkust ja suremust (Crandall jt, 2009). Suurem osa registreeritud perevägivaldajuhtumeid Eestis on seotud partneritevahelise vägivallaga, mis tähendab, et peamised ohvrid on endised või praegused abikaasad (Surva, 2010). Samas tuleb arvestada, et näiteks vanemate vägivald laste vastu võib olla märksa suurem,

kui statistikast välja paistab. Uuringud on näidanud, et need, kes on kannatanud kellegi teise vägivalla all (vanem, kasuvanem, õde, vend jt) kogevad väiksema tõenäosusega korduvat vägivalda, ent iga lisanduv perevägivald suurendab 11% võrra tõenäosust kogeda korduvat vägivalda (Goodlin ja Dunn, 2010).

2011. aastal registreeriti Eestis 1939 perevägivaldajuhtumit – seega on ligi iga neljas vägivallajuhtum seotud perevägivaldaga. Kuna perevägivalda on mitmes vormis, siis kriminaalstatistikat analüüsid on perevägivalda puhul vaatluse all KarS-i paragrahvid 113, 114, 116–118, 120–123, 127, 1331, 136, 141–143, 146, 200, 263 ja 274.

Tabel 22. Perevägivaldajuhtumite jagunemine liigiti ning osakaal sama paragrahvi juhtumite seas

Karistusseadistiku §	Osakaal perevägivalda juhtumitest	Osakaal sama paragrahvi juhtumitest
§ 121	78%	31%
§ 120	12%	35%
§ 122	3%	84%
§ 118	2%	30%
§ 141, 142, 143, 146	2%	24%
§ 113, 114, 116, 117	1%	15%
Muud	2%	3%
Kokku	100%	26%

Kõigist kuritegudest moodustab perevägivald hinnanguliselt 5%, vägivallakuritegudest 26%.

Perevägivald moodustab hinnanguliselt 4,6% kõigist kuritegudest, vägivallakuritegudest 26%. Tooni annab kehaline väärkohtlemine: kõigist perevägivaldaasjadest on neid 78% ning kõigist kehalise väärkohtlemise juhtumitest 31%. Kui kehaline väärkohtlemine sages aastaga 11% võrra, siis pereliikmete või elukaaslaste vaheline kehaline väärkohtlemine on suurenenud 17%.

Näiteid perevägivaldajuhtumitest

Pärnu linnas asuvas kaupluses lõi mees oma endist elukaaslast, kes töötas samas kaupluses müüjana, noaga. Naine suri saadud vigastustesse kohapeal. Pärast kuritegu toimetati kahtlustatav psühhiaatriahaiglasse. (Lääne prefektuur, 2012)

Aastate jooksul oli peres aset leidnud mitu vägivallajuhtumit. Armukade mees lõi naist noaga, tahtes teda petmise eest karistada. Peale selle ründas ta naist purjuspäi ja alaealiste laste juuresolekul ning peksis teda kahe tunni jooksul (pausidega) ja lõi üle 15 korra relvataolise eseme käepidemega näkku, põhjustades hulgemurrud. Naine ei kaotanud sel ajal teadvust, kuid ei julgenud osutada vastupanu ega põgeneda, sest kartis enda ja laste elu ja tervise pärast. Viimaks, kui naine püüdis lahku kolida, pani mees toime tahtliku tapmiskatse. Ta lõi nelja-aastase tütre silme ees naist korduvalt noaga elutähtsatesse organitesse, tekitades hulgaliselt näo-, kaela-, rindkere- ja kõhuhaavu, sh kaks eluohutlikku vigastust. Seejärel põgenes mees sündmuskohalt, arvates, et tappis naise. Too aga ei kaotanud teadvust, vaid läks abi kutsuma.

3.2.1. Kannatanud ja kahtlustatavad

2009. aasta ohvriuringust selgus, et aasta jooksul kogeb paarisuhtevägivalda üks paar kümnest ning iga teine paarisuhte kogemusega vastanu tunnistas, et on elu jooksul vähemalt korra kokku puutunud paarisuhtevägivaldaga, sh 39% on kokku puutunud vaimse, kolmandik füüsilise ja 4% seksuaalse vägivallaga (Paats, 2010). Enam kui pooled on vägivallaga kokku puutunud mitu korda, sh nii vaimse kui füüsilise vägivallaga. 9% sattusid ohvriks alaealiste laste silme ees ning alaealiste tunnistajatega juhtumid olid veidi vägivaldsemad kui tunnistajateta juhtumid (Soo, 2010). Inglismaa ohvriuringust selgus, et umbes 6% seasetest naistest ja 4% meestest koges vastamisele eelnenud aastal paarisuhtes vägivalda, kusjuures enamasti (57% naistest ja 46% meestest) oli tegu vaimse ja majandusliku vägivallaga (Britton, 2012).

Politse'i analüüs registreeritud lähisuhtevägivalda juhtumite, toimepanijate ja kannatanute kohta (Paabo ja Aru, 2012) näitas, et 81% kannatanutest moodustavad naised ja 19% mehed ning ligikaudu 10% vägivallatsejatest on naised ja 90% mehed.

Kui vägivallatsejate seas on enam-vähem võrdselt eesti- ja venekeelseid ning väike osa teiste emakeelte kõnelejaid, siis kannatanutest on 57% eesti keelt kõnelevad isikud. Sama palju on lähisuhtevägivalda kogenute seas lähisuhtes olevaid kannatanuid (57%), kuid ka vallaliste osakaal on üsna suur (29%), kahtlustatavate seas on osakaalud vastavalt 55% ja 32%. 62% kahtlustatavatest ei tööta või on pensionärid või invaliidid, kes tõenäoliselt veedavad suure osa ajast koduseinte vahel, lisaks võib eeldada raskusi majanduslikul toimetulemisel. 58% kahtlustatavatest on kesk- või keskeri haridusega. Ohvrite enamiku moodustavad töötud, kes viibivad enamasti kodus ja on majanduslikult vähe kindlustatud. (Paabo ja Aru, 2012)

2011. aastal Eesti ametnike seas tehtud uuringus perevägivalda riskide ja ulatuse kohta väitsid peagu kõik ametnikud, et vägivaldakogemusega peredes on liigset alkoholitarmistamist, kusjuures neli viiendikku nentis seda kindlalt (Linno jt, 2011). Ohvriuuringus osalenuist teatas 21% meessoost kannatanutest ja kolm korda rohkem naisi, et partner oli vägivallatsedes joobes, kusjuures 48% naistest olid samal ajal kained, meeste hulgas oli seda harvemini; 60% meestest ja 35% naistest teatas, et mõlemad olid juhtunu ajal kained (Soo, 2010).

Laste heaolu ja armastus on peamised põhjused, miks perevägivalda ohvrid ei lõpeta suhet.

Politsei andmetel pannakse paljud vägivallajuhtumid toime nädalavahe- tustel ja riigipühadel, aga juhtumid on sagedasemad ka pärast palgapäevi. Ühendav näitaja on tarbitud alkohol (Paabo ja Aru, 2012).

Perevägivaldast räägitakse teistele harva, veelgi vähem teatatakse sellest politseile või arstile. Ohvriuuringu põhjal saab öelda, et toimunust rääkis kellelegi

37% meestest ja 77% naistest ning kuigi pooled naised kogesid viimase juhtumi ajal raskemat füüsilist vägivalda, ei rääkinud neljandik neist sellest kellelegi (Paats, 2010). Peamised mitteteatamise põhjused on arvamus, et juhtunu ei ole piisavalt tõsine, ja häbitunne. Üks politseile teatamise põhjus on see, et ohvrid kipuvad politseid teavitama siis, kui käsil on lahutusprotsess ja laste hooldusõiguse küsimus. Sel juhul antakse politseile teada ka aastatetagustest juhtumitest, mis pole varem politsei vaatevälja sattunud. Kui küsida, miks ohvrid vägivallatsete juurest lihtsalt ei lahku, siis enamasti tuuakse põhjuseks laste heaolu (38%), armastus ja tunded vägivallatsete vastu (34%) ning viiendikul ohvreist pole enda sõnul kuskile minna (Britton, 2012).

3.2.2. Naiste varjupaikade statistika

Eestis tegutseb kümme naiste varjupaika. Varjupaigad pakuvad naistele ja nende lastele vägivaldaohu korral turvalist kohta ja ka ajutist eluaset. Mitmes varjupaigas pakutakse psühholoogilist ja juriidilist nõustamist ning kriisiabi, aidatakse suhelda ametiasutustega ja toetatakse vägivallavaba elu alustamisel.

Varjupaikade statistika põhjal pöördus 2011. aastal varjupaikade poole, sh nii majutusele kui ka nõustamisele, 1180 naist ja 204 nendega kaasas olnud last. Varjupaigas anti aasta jooksul öömaja 224 naistele (kokku 6521 ööd) ja 114 lapsele (kokku 4705 ööd).

Enamik varjupaiga poole pöördunud naisi olid kokku puutunud vaimse (44%) ja füüsilise (30%) vägivaldaga, aga oli ka neid, kes kannatasid majandusliku (21%) või seksuaalse (4%) vägivalda all. Enamasti vägivallatses naise partner või ekspartner (89%), harvemini poeg või tütar (3%), vanemad (1%) või teised lähituttavad või sugulased (6%).

Varjupaikade andmetel on nende juurde tulnud naistest vaid mõned pöördunud lisaks politseisse (12%), kohalikku sotsiaallosakonda (11%), kohtusse (6%) või ohvriabisse (4%).

Varjupaikade poole pöördus 2011. aastal 1180 naist.

3.2.3. Perevägivaldajuhtumite menetlemine

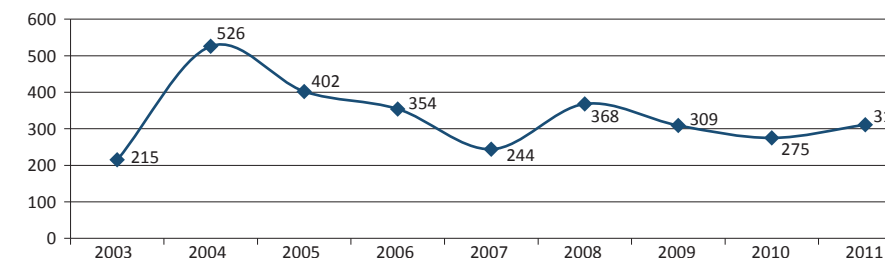
2011. aastal tehtud perevägivalda juhtumite menetluspraktika analüüsist ilmneb, et 2010. aastal alustas politsei menetluse 93% juhtumite puhul, mille kohta neile teave laekus (Salla ja Surva, 2011). Üle poole juhtumitest saab aasta jooksul lahendi kas menetluse lõpetamise või kohtulahendini jõudmise teel. Perevägivaldajuhtumi kohtueelne menetlus kestab keskmiselt 3,8 kuud ja kohtumenetlus keskmiselt 1,5 kuud (samas).

45% kõigist alustatud menetlustest lõpetatakse otstarbekusest (sh 53% avaliku menetlushuvi puudumise tõttu, 42% leppimise kaudu ja 5% muudel põhjustel, nt alaealiste komisjoni saatmise tõttu), 31% menetlustest lõpetatakse menetluse aluse puudumise tõttu ning 24% menetlustest jõuab kohtuotsuseni, karistuseks tingimisi vangistus (53%), ÜKT (20%), rahaline karistus (14%) või reaalne vangistus (13%) (Salla ja Surva, 2011, 2).

3.3. Seksuaalkuriteod

2011. aastal registreeriti Eestis 311 seksuaalkuritegu, mis on võrreldes 2010. aastaga 36 võrra ehk 13% rohkem, võrreldes 2009. aastaga aga samas suurusjärgus. Seksuaalkuritegevuse tase ei ole viimastel aastatel oluliselt muutunud.

Valdav osa (75%, 233) registreeritud seksuaalkuritegudest pandi toime alaealiste vastu. Tuleb aga tähele panna, et seksuaalkuritegude alaesindatus kriminaalstatistikas on probleem kogu maailmas (Clark & Quadara, 2010), ja eriti puudutab see lastevastaseid seksuaalkuritegusid (Brä, 2011). Sestap ei tohi seksuaalkuritegude arvu kasvu tõlgendada kui üksnes selliste tegude sagenemist, vaid see võib viidata ka ohvrite kasvanud julgusele toimunust kõnelda ja sellele, et teatakse rohkem abisaamise võimalusest. Kuna seksuaalkuriteod on loomult latentsed, siis sõltub nende registreerimine ja avastamine ka õiguskaitseasutuste aktiivsusest ja võimekusest.

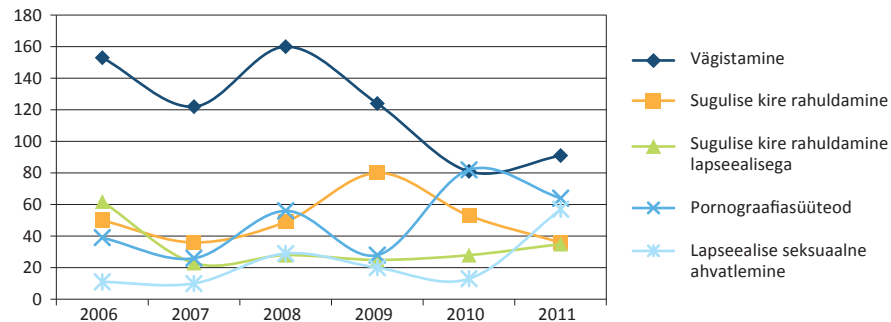

Joonis 44. Registreeritud seksuaalkuritegude arv 2003–2011

2011. aastal oli ligi 60% seksuaalkuritegudest seksuaalse enesemääramise vastased kuriteod (s.o kontaktset seksuaalkuriteod, nagu tahte vastaselt või lapsega sugühendusse astumine, sugulise kire rahuldamine), neljandik pornograafia ja ligi viiendik lapsealise seksuaalse ahvatlemise süüteo. 2011. aastal ei registreeritud ühtegi alaealisega seotud prostitutsioonisüütegu (2010. aastal üks ja 2009. aastal seitse juhtu).

Seksuaalkuritegude hulgas kasvavad lasteporno ja seksuaalse ahvatlemise kuriteod.

Seksuaalkuritegude struktuur on viimastel aastatel mõnevõrra muutunud. Võrreldes 2006. aastaga on vähenenud kõigi levinumate seksuaalse enesemääramise vastaste seksuaalkuritegude arv, sealjuures oli 2011. aastal võrreldes 2006. aastaga vägistamisi 41% (-62) ja sugulise kire rahuldamist lapseealisega 44% (-27) vähem. Samas ajavahemikus on pornograafiasüütegude arv kasvanud veidi üle pooleteise korra ja lapsealise seksuaalse ahvatlemise süütegude arv veidi enam kui viis korda.

Joonis 45. Valik registreeritud seksuaalkuritegusid 2006–2011

35% seksuaalkuritegudest registreeriti Tallinnas, 14% Tartumaal, 10% Ida-Virumaal ja 7% Harjumaal (v.a Tallinn), 4–5% Põlvamaal, Valgamaal ja Viljandimaal; teistes maakondades registreeriti seksuaalkuritegusid vähem.

3.3.1. Pornograafia ja seksuaalse ahvatlemisega seotud kuriteod

Pornograafiasüüteod

Pornograafiasüütegude hulka kuulub kolm kuriteokoosseisu: alaealise kasutamine pornograafilise teose (KarS-i § 177) ja erootilise teose valmistamisel (KarS-i § 177¹) ning lasteporno valmistamine ja selle võimaldamine (KarS-i § 178). 2011. aastal registreeriti 64 pornograafiasüütegu. Neist kolmandik oli seotud alaealise kasutamisega pornograafilise või erootilise teose valmistamisel ning kaks kolmandikku lasteporno võimaldamisega.

Tabel 23. Pornograafiasüüteod 2006–2011

Kuriteoliik (KarS-i §)	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel (§ 177)	10	4	4	1	2	15
Alaealise kasutamine erootilise teose valmistamisel (§ 177 ¹)					4	7
Lasteporno valmistamine ja selle võimaldamine (§ 178)	29	22	52	27	76	42

Selgitus: hallil taustal toodud kuriteokoosseis näidatud aastal veel ei kehtinud.

Alaealise kasutamisel pornograafilise või erootilise teose valmistamiseks oli juhtumeid, kus pildistati või filmiti lapse lahtiriietamist, käperdamist, suguelundeid või sugühenduses last. Mitmel juhul tehti lapsele suhtlusportaali vahendusel ettepanek teha endast ise pornograafilise sisuga pilte ja need veebi kaudu ettepaneku esitajale saata või ennast veebikaameraga filmida; paaril juhul pakuti lapsele selle eest ka raha ning paaril korral kasutati lapselt saadud pilte suurema arvu piltide väljapressimiseks.

Märkimisväärne osa registreeritud pornograafiasüütegudest pandi toime interneti või e-vahendite abil. Lasteporno materjale hoiti valdavalt oma arvutis või selle välisel kõvakettal, vähem mobiiltelefonis, selle mälukaardil, kodus fotodena või DVD-plaadil. Lastepornot sisaldavate pildi- ja videofailide näitamiseks või jagamiseks kasutati enamasti partnervõrkude (P2P, Peer-to-Peer Network) failijagamisprogramme ja mõnevõrra vähem suhtlusvõrgustikke.

Lasteporno laialdane levik küberruumis on tõstatanud küsimuse, kas selle valmistajad, tarbijad ja levitajad moodustavad täiesti uue kurjategija tüübi või on tehnoloogia areng viinud osa seksuaalkuritegusid kübermaailma (Briggs jt, 2011). Uuringutes on e-vahendite teel seksuaalkuritegusid toimepanijaid liigitatud järgmiselt (Babchishin, 2010):

- tegelevad lastepornoga uudishimust või hetke ajel, spetsiifilist seksuaalset huvi laste vastu pole;
- tegelevad lastepornoga, et rahuldada oma seksuaalseid fantaasiaid, aga ei pane toime kontaktseid seksuaalkuritegusid;
- tegelevad lastepornoga üksnes ärilistel eesmärkidel;
- kasutavad interneti, et hõlbustada ohvrite leidmist kontaktsete seksuaalkuritegude toimepanemiseks.

Lapsepeibutamine

Lapsepeibutamise kuriteokoosseis (KarS-i § 178¹) jõustus 2010. aasta kevadel ja see seisneb alla 18-aastasele, kes pole võimeline toimunust aru saama, või alla 14-aastasele selliste kohtumissettepanekute tegemises, -kokkuleppe sõlmimises või kohtumist ettevalmistavas teos, mille eesmärk on panna hiljem toime lapse vastu seksuaalset laadi tegu.

Kahe aasta jooksul on registreeritud 11 lapsepeibutamise kuritegu: 2010. aastal üks ja 2011. aastal kümme. Neist kaks kolmandikku (7) registreeriti Harju maakonnas, ülejäänud Pärnu, Valga, Tartu ja Ida-Viru maakonnas.

Enamik lapsepeibutamise juhtumeid sai alguse interneti jututubades (nt OK.ee, armastusesaal.org) või suhtlusportaalides (nt MSN, kroxa.net), kus meessoost kurjategija tutvus lapsega ja tegi talle seksuaalsel, enamjaolt sugulise kire rahuldamise eesmärgil kohtumissettepaneku. Paaril juhul tehti lapsele seksuaalse sisuga ettepanekuid ka telefoni teel. Et lapses seksuaalsete teemade vastu huvi äratada ja meelitada ta internetituttavaga ka päriselus kohtuma, vestles kurjategija lapsega seksuaalteemadel.

Lasteporno levitamisel kasutatakse laialdaselt partnervõrkudes (P2P) töötavaid failijagamisprogramme.

Eesti lapsed on altd kohtuma internetituttavaga ka päriselus: nii on teinud 25% 9–16-aastastest internetikasutajatest, Euroopas keskmiselt 9%.

Kõik lapsepeibutamise ohvrid olid alla 14-aastased, enamasti 11–12-aastased tüdrukud. Uuringute andmetel satuvad lapsepeibutamise ohvriks sagedamini teismelised kui eelteismelised tüdrukud ja ohvriks langemise risk suureneb vanuse kasvades (Livingstone jt, 2011). Teismeliste haavatavus tuleneb aga ka nende arengulisest iseloomust: selles eas lapsed tunnevad huvi kõige seksuaalsusega seonduva vastu, neid köidab võõraste tähelepanu ja nad on kergesti innustuvad, valmis riskima ja kohtuma võõraga (Briggs jt, 2011).

Rahvusvahelised võrdlusuuringud näitavad, et Eesti lapsed on esirinnas nii looma internetis uusi kontakte kui ka kohtuma võrgututtavaga päriselus. Kui Euroopas on 9–16-aastastest internetikasutajatest 30% suhelnud võõraga, keda nad pole päriselus kohanud, siis Eestis 54%. Ei tohiks eeldada, et internetis sõlmitud kontaktid on alati ohtlikud, sest need võivad lapsele pakkuda ka positiivseid kogemusi (nt uued sõbrad jms). Päriselus kohtuvad lapsed võrgututtavaga palju harvemini: viimase aasta jooksul keskmiselt 9% Euroopa ja 25% Eesti lastest. Koos Eestiga olid võõra internetituttavaga päriselus sagedamini kohtunud ka Leedu (23%) ja Rootsi lapsed (18%). Mida vanem laps, seda tõenäolisemalt ta on läinud võõrastega kohtuma: Euroopa 9–10-aastastest internetikasutajatest 2%, 11–12-aastastest 4%, 13–14-aastastest 9% ja 15–16-aastastest 16%. (Livingstone jt, 2011)

Hiljutised uuringud on ümber lükanud ka üsna levinud arvamuse, et ohvrid otsides valetavad täiskasvanud end teismeliseks. Sagedamini esinevad kurjategijad oma õige vanuse ja nimega ning lapsed teavad, mis vanuses tuttavaga nad suhtlevad (Ainsaar & Lööf, 2011).

2011. aastal lõpetati lapsepeibutamise kuriteos menetlus kahe isiku asjas ja mõisteti süüdi kaks isikut (sealjuures ühe isiku kohtuotsus jõustus 2012. aasta alguses); ülejäänud juhtumites kriminaalmenetlus kestab. Mõlemad süüdimõistatud isikud olid Eesti kodakondsusega, töötavad ja varem kriminaalkorras karistamata mehed (23 ja 44 aastat), kes tegid jututoas ja MSN-i kaudu nende teada 11-aastastele tüdrukutele ettepaneku kohtuda, et minna edasi lapse või kurjategija elukohta ning rahuldada seal oma sugulist kirge või astuda vahekorda. Mõlemal juhul jäi kuritegu toime panemata, sest lapsena tegutses politseiagent. Ühele isikule mõisteti 6-kuuline tingimisi vangistus kaheaastase katseajaga; teisele mõisteti liitkaristusena kahe aasta ja seitsme kuu pikkune vangistus, millest ligi üks kuu pöörati kohe ärakandmisele ja ülejäänud osa jäeti kolmeaastase katseajaga tingimisi kohaldamata.

2011. aastal tegi ETV saade „Pealtnägija“ ajakirjandusliku eksperimendi täiskasvanute jututoas Armastusesaal, mis samuti paljastas mitme täisealise mehe seksuaalse huvi alaealiste vastu ja valmisoleku kohtuda 13-aastase tüdrukuga seksuaalsel eesmärgil (Järvis, 2011).

Lapseealise seksuaalne ahvatlemine

2011. aastal registreeriti 57 lapseealise seksuaalse ahvatlemise kuritegu, neist ligi pooled Harjumaal. Aastatel 2006–2010 registreeriti selliseid kuritegusid kõige rohkem paarkümmend aastat ja nende osakaal lastevastaste seksuaalkuritegude seas ei ületanud 10%. 2011. aastal kasvas niisuguste kuritegude registreerimine üle viie korra ja need moodustasid juba neljandiku kõikidest laste vastu toime pandud seksuaalkuritegudest.

Lapseealise seksuaalse ahvatlemise kuritegude arvu kasvu 2011. aastal võis

mõjutada karistumäära tõstmine kuni üheaastaselt vangistuselt kuni kolmeaastase vangistuseni alates 15.03.2010, millega kaasnesid ka laialdasemad võimalused koguda jälitustoimingutega tõendeid. Samuti võis oma mõju olla paranenud teadmistel selle kohta, et need teod on kuriteod: näiteks anti 2011. aastal mitmest lapseealise seksuaalse ahvatlemise kahtlusest teada lasteabitelefoni või pöördus kannatanu pereliige politsei poole.

Veidi üle pooled lapseealise seksuaalse ahvatlemise juhtumid (53%) toimusid e-vahendite (arvuti, video, arvuti) abil: täisealine mees vestles jututoas (armastusesaal.org), suhtlusprogrammis (MSN), või -portaalis (Rate, kroxa.net) lapsega seksuaalsetel teemadel, näitas lapsele pornograafilisi pilte, palus lapsel ennast veebikaamera ees alasti võtta või endast alasti pilte saata. Ülejäänud juhtumid toimusid avalikes kohtades (pargis, rannas, raudteejaamas) või eluruumides. Neist 8 juhul (14%) oli tegu liputamisega, kusjuures paar liputajat ka vestlesid lastega seksuaalsetel teemadel; samuti 8 juhul masturbeeriti lapse nähes või astuti suguuhendusse või üritati last suudelda, sealjuures mitu käsikiimlejat tegid lapsele ettepaneku astuda suguuhendusse või koos masturbeerida; 5 kurjategijat tahtsid lapsega masturbeerida või astuda suguuhendusse. Ülejäänud juhtudel oli tegu muu seksuaalse ahvatlemisega.

3.3.2. Menetlus- ja karistuspraktika

2011. aastal lõpetati kriminaalmenetlus 145 seksuaalkuriteos (85 kahtlustatava suhtes); kohtusse saadeti 114 isikut 174 kuriteoga.

2011. aastal mõisteti seksuaalkuritegudes süüdi 63 isikut. Süüdimõistatud olid kõik mehed, noorim 17- ja vanim 77-aastane. Seksuaalkurjategijate kuritegelik aktiivsus avaldub ennekõike seksuaalkuritegude toimepanemises, 2011. aastal süüdimõistatud seksuaalkurjategijatest karistati 76% (48) ainult seksuaalkuritegude ja 24% (15) nii seksuaal- kui muud liiki kuritegude eest (sagedamini alkoholi tarbimisele kallutamine ja kehaline väärkohtlemine).

Isikutest, kes muu hulgas mõisteti süüdi seksuaalkuriteos, sai 17 raskeima karistuse lasteporno valmistamise ja selle võimaldamise kuriteo eest, 13 sugulise kire vägivaldse rahuldamise, 11 vägistamise, 7 järeltulijaga suguuhenduse, 4 lapseealise suguuhenduse ja 4 muu seksuaalse enesemääramisvastase kuriteo, 4 lapseealise seksuaalse ahvatlemise ja üks seksuaalse eesmärgiga kohtumiskokkuleppe eest; kaks isikut said raskeima karistuse muuliigilise kuriteo eest. Seksuaalkurjategijate enamik mõisteti süüdi lastevastase ja 7 täisealise ohvri vastu toime pandud seksuaalkuriteo eest.

Veidi enam kui viiendik seksuaalkurjategijatest (22%) sai karistuse üldmenetluses ja ülejäänud lihtmenetluse vormides (valdavalt kokkuleppemenetluses); pooled karistusotsused tehti Harju maakohus, ligi 30% Tartu, 13% Lääne ja ligi kümnendik Viru maakohus. Ligi pooltele kurjategijaile mõisteti reaalne vangistus alates viiest kuust kuni üheksa aastani ja peagu sama paljudele tingimisi vangistus. Ühelt vangistusega karistatud seksuaalkurjategijalt võeti KarS-i § 51 alusel lisakaristusena õigus soetada, hoida, edasi toimetada ja kanda viie aasta jooksul relva ja laskemoona. Neljale seksuaalkurjategijale mõisteti rahaline karistus alates ligi 86 eurost kuni 800 euron (tegu oli lastepornot sisaldavate failide arvutis hoidmise ja interneti üles- ja allalaadimisega) ning ühe isiku puhul asendati vangistus üldkasuliku tööga.

Alaealised seksuaalkurjategijad

Viimasel neljal aastal on seksuaalkuritegudes süüdi mõistetud ka kaheksa alaealist: 2008. aastal kaks, 2009. aastal kaks, 2010. aastal kolm ja 2011. aastal üks. Kõik süüdi mõistetud olid poisid vanuses 15–17 aastat ja ka peagu kõigi ohver oli alaealine, noorimad olid nelja- ja viieaastased; ühe noormehe ohvriks langes noor naine, kes vägistati vahetult pärast röövimist.

Kõik kaheksa poissi mõisteti süüdi seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude eest: viis vägistamises, kaks sugulise kire vägivaldses rahuldamisest ja üks nii vägistamises kui sugulise kire vägivaldses rahuldamisest. Üks alaealine vabastati karistusest KarS-i § 87 alusel ja ta allutati käitumiskontrollile, kolmele määrati tingimisi vanglakaristus ning neljale kuni nelja-aastane vanglakaristus (neist kahele mõisteti osaline vangistus kestusega neli kuud).

2011. aastal lõpetati kriminaalmenetlus seksuaalkuritegudes kümne alaealise asjas: kuuel juhul vägistamise ja neljal juhul lasteporno valmistamise ja võimaldamise kuriteos. Enamik juhtumeid (8) lõpetati kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnenemisel, üks seoses materjalide edastamisega alaealiste komisjoni ja üks juhtum avaliku menetlushuvi puudumise tõttu.

3.4. Inimkaubandus

2011. aastal ei määratlenud karistusseadustik inimkaubanduse kuritegusid erikoosseisuna, mistõttu sellega seotud kuritegusid (nt orjastamine, prostitutsioonile kaasaaitamine, vabaduse võtmine seadusliku aluseta, võõra lapse hõivamine jt) käsitletakse mitmes peatükis ning tuleb arvestada, et need teiste kuriteokoosseisude raames registreeritud kuriteod ei ole alati seotud inimkaubandusega. Käesolevas peatükis antakse ülevaade kõige enam inimkaubandusega seotud kuritegude, st orjastamise ja prostitutsioonile kaasaaitamise kohta.

14. aprillil 2012 jõustusid karistusseadustiku muudatused⁴⁹, millega loodi karistusseadustikku inimkaubanduse koosseis. Inimkaubandusega on tegu, kui inimene asetatakse olukorda, kus ta on sunnitud töötama tavapäratutel tingimustel, tegelema

prostitutsiooniga, kerjama, panema toime kuriteo või täitma muud vastumeelset kohustust, samuti inimese sellises olukorras hoidmisega, kui tegu on toime pandud vabaduse võtmise, vägivalga, pettuse, kahju tekitamisega ähvardamise, teisest isikust sõltuvuse, abitu seisundi või haavatava seisundi ärakasutamisega.

2011. aastal registreeriti 143 kuritegu, mis võivad olla seotud inimkaubandusega – karistusseadustiku muuda-

tuste järgi oleks neist otseselt inimkaubandusega (eelkõige orjastamise ja prostitutsioonile kaasaaitamise kuriteod) tegu hinnanguliselt veidi üle kümnendikul juhtudel.

3.4.1. Orjastamine

Viimase üheksa aasta jooksul on Eestis registreeritud 17 orjastamise juhtumit, igal aastal 1–2 juhtumit. Orjastamine võib kõige sagedamini olla seotud inimkaubandusega.

⁴⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104042012001>.

2011. aastal registreeriti kaks orjastamise juhtumit, ühel juhul oli tegemist tööorjuse juhtumiga, kus kaks isikut vahendasid ühe inimese tööle Saksamaale. Isik alustas Saksamaal tööd, kuid kohapeal selgus, et töötingimused ei vastanud suuliselt kokku lepitule. Teise juhtumi puhul kasutas mees ära oma elukaaslase abitut seisundit ja sundis teda kahe aasta jooksul tegelema prostitutsiooniga.

3.4.2. Prostitutsioonile kaasaaitamine

2011. aastal registreeritud prostitutsioonile kaasaaitamise kuritegude (15) puhul oli tegu juhtumitega, kus isikud vahendasid tüdrukuid välismaale tööle (nt Soome, Hispaaniasse), avaldati intiimteenuste internetiportaalides kuulutusi, isikud üürisid intiimteenuste osutamiseks kortereid või andsid selleks kasutada ruume ja vahendeid (enamasti kortereid, kuid ka limusiini).

3.4.3. Piiriülene inimkaubandus

2011. aastal laekus keskkriminaalpolitseile päringuid inimkaubandusega seotud kuritegude, eelkõige prostitutsiooni vahendamise juhtumite kohta Soomest, Rootsist, Saksamaalt, Norrast, Küprosel ja Luksemburgist. Selliste kuritegude menetlemisel vahetatakse pidevalt infot Interpoli, Europoli ja saatkondadega ning mõnede riikidega on moodustatud ka ühiseid uurimisrühmi (nt 2011. aastal Rootsiga). Eestist lähtuva prostitutsiooni vahendamise peamine sihtriik on Soome, kellega tehti 2011. aastal ka kõige aktiivsemat koostööd.

Eesti politsei hinnangul on suur probleem fiktiivabielud: naise kutsutakse raha eest eri riikidesse abielluma kolmandate riikide kodanikega, kes pärast abiellumist Schengeni ala kodanikuga omandavad Schengeni ruumis vaba liikumisvõimaluse (Politsei- ja Piirivalveamet, 2011). Inimkaubanduse mõttes on fiktiivabielud probleem, sest nende sõlmimisega ja seeläbi hea teenimisvõimalusega nõustuvad enamasti inimesed, kel on probleeme näiteks maksukohustustega, kel ei ole sissetulekut ja kes on säärase tehingu elluviimisel haavatavamad ja kergeusklikumad. Üldjuhul on fiktiivabieluga seotud lisaks kahele abielu sõlmijale ka kolmandad isikud, kes soovivad asjast kasu saada. Nad võivad seada oma reegleid ja kui ei toimita nende järgi, rakendatakse meetmeid, näiteks võidakse sundida naise töötama prostituudina, et katta väidetavaid transpordi-, passide ja viisade hankimise, riiki sissetoomise ning fiktiivabielude sõlmimisega seotud kulu.

2011. aastal registreeriti kuus välismaalaste ebaseaduslikku üle piiri toimetamise kuritegu, enamik välismaalasi toimetati Eestisse Lätist, ent oli ka juhtumeid, kus isikud toodi üle idapiiri.

Inimkaubandus ja ebaseaduslik isikute toimetamine üle riigipiiride (smugeldamine) on seotud, kuna osa smugeldatutest võivad lõpetada inimkaubanduse ohvrina (UNODC, 2010).

Politsei analüüsist piiriületuste kohta selgub, et kui 2010. aastal olid ebaseaduslikud sisse- ja läbirändajad üksikuritajad, siis 2011. aastal on osa illegaalsest immigratsioonist korraldatud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevusena. Nt 2011. aastal tuvastati skeem, kus Euroopa Liidus elava rahvuskaaslase kaudu organiseeriti tuttavate ja sugulaste liikumine Euroopa Liitu (Põhja prefektuur, 2011).

Politsei hinnangul võivad ebaseadusliku sisserändamise marsruudid olla muutunud

(2011. aastal suurenes ebaseadusliku sissereändajate surve ja varjupaigataotluste arv idapiiril), kuid samal ajal on Eesti endiselt transiitriik. Politsei hinnangul tuleb edaspidi pöörata suuremat tähelepanu Lätist saabuvatele sõidukitele, mis väldivad põhimaanteed ja liiguvad varastel hommikutundidel, kuna tegu võib olla isikutega, kes Eestist läbi rännates soovivad esitada varjupaigataotluse mõnes Skandinaavia riigis. Illegaalide ületoometamise juures välditakse liinibusse ja püütakse kasutada Eesti numbrimärgiga autosid, kuna teatakse, et neile pööratakse vähem tähelepanu (Lääne prefektuur, 2011).

3.4.4. Kohtueelne menetlus, karistused, kurjategijad

2011. aastal anti kohtu alla viis inimkaubandusega seotud kuritegudega tegelevat kuritegelikku gruppi, neist kaks toimetasi illegaalselt isikuid (afgaanide ja grusiinide) üle piiride ja ülejäänud tegelesid prostitutsiooni vahendamisega.

Orjastamises ei mõistatud 2011. aastal kedagi süüdi, kuigi kohtueelses menetluses on 2011. aasta lõpu seisuga seitse orjastamiskuriteo juhtumit ja kohtusse on saadetud üks juhtum, mida menetletakse üldmenetluse korras.

Prostitutsioonile kaasaaitamises mõisteti 2011. aastal süüdi 16 isikut, neist 13 meest ja 3 naist, paljud neist tegutsesid gruppides (2–5 liiget). Prostitutsioonile kaasaaitamise kuritegude eest määrati kõigile vangistus, mida 10 juhul 16-st ei pööratud täitmisele ja asendati 2–5-aastase katseajaga. Pooled süüdimõistatud olid varem karistatud, mitmel juhul korduvalt (kuni neli varasemat karistust). Vangistus pöörati täitmisele liitkaristuse saanud isikute puhul, sh arvestati nende osaliselt kandmata varasemat karistust, sh samaliigilise kuriteo toimepanemise eest. Neljale süüdimõistetule määrati reaalne vanglakaristus vahemikus 2–4,9 aastat.

2011. aastal jõustus ühe isiku süüdimõistev kohtuotsus, talle määrati ebaseadusliku inimuuringu tegemise jt kuritegude eest liitkaristusena rahaline karistus 31 281 eurot, sh põhikaristusena ebaseaduslike inimuuringu tegemise eest 28 437 eurot.

Näide ebaseadusliku inimuuringu tegemisest

2006. aastal kuue kuu jooksul tegi Valga haigla ülemarst Andres Sell ebaseadusliku meditsiinilise uuringu, millesse oli kaasatud 60 isikut. Ta katsetas spinaalanesteesia ebaseaduslikku ravimit 2-kloroprokaiin, mille ta toimetas ise Eestisse. Tal ei olnud kliinilise uuringu tegemiseks vajalikku meditsiinieetika komitee kooskõlastust, ravimiameti luba ega ja patsientide nõusolekut. Peale selle kallutas ta inimuuringu eetikakomisjoni esimeest võltsima uuringu jaoks vajalikku luba, mille tulemusel sai uuringu tegemise viia näiliselt vastavusse ravimiseaduse ja sotsiaalministri määrustega⁵⁰.

3.4.5. Inimkaubanduse ohvrid

2011. aastal tuvastati 56 inimkaubanduse ohvrit ja inimkaubanduse nõustamistelefoni kaudu aidati ligi 700 inimest. Kahel varasemal aastal on ohvriabiorganisatsioonide tuvastatud ohvrite osakaal jäänud samasse suurusjärku (2010: 57, 2009: 78, 2008: 55). Nõustamistelefoni kaudu on aidatud peagu sama palju inimesi (2011: 667, 2010: 643, 2009: 639). Alljärgnevad andmed ei pruugi iseloomustada eespool

kirjeldatud inimkaubandusega seotud kuritegude ohvrite kohta koguvad andmeid ohvriabiorganisatsioonid ja seal tuvastatud ohvritega seotud kuritegude episoodid võivad olla registreeritud kuritegudena, kuid ei pruugi seda olla.

2011. aastal pöörudus nelja teenusepakkuja poole (MTÜ Eluliin, Living For Tomorrow MTÜ, Ida-Virumaa naiste tugikeskus ja Võrumaa naiste varjupaik) 56 inimkaubanduse ohvrit (39 naist ja 17 meest vanuses 13–47). Nendega seotud inimkaubanduse episoodide tuvastati 71, millest 64 juhul toimus reaalne ärakasutamine. Seitsme episoodi puhul õnnestus ohvril enne reaalsel ärakasutamist lahkuda või põgeneda (Raju, 2012).

2011. aastal avastatud 35 inimkaubanduse episoodi 71-st toimusid aastail 2010–2011. Tööalase ärakasutamise juhtumite kestus oli enamasti alla aasta, ent seksuaalse ärakasutamise juhtumite hulgas oli mitu väga pikaegset (üle viie aasta) või üksteisele järgnevat juhtumit, millest teatati koos. Seksuaalse eksploateerimise ohvriks langenud naistel oli lapsepõlvest füüsilise (19 isikut), seksuaalse (13) ja emotsionaalse (23) väärkohtlemise kogemusi. Tööalase eksploateerimise juhtumid toimusid enamasti ehituse valdkonnas, üksikud juhtumid majapidamistöodel, tänavakaubanduses ja põllumajanduses. Oli ka kombineeritud juhtumeid, kus seksuaalse ärakasutamise ohvrid rakendati tööle majapidamistöodes (samast).

Ohvriabiorganisatsioonide tuvastatud inimkaubanduse juhtumid on nii riigisiseseid kui piiriüleseid. 2011. aastal kaubitseti kõige rohkem ohvrid Soome (20 juhul), järgnesid Saksamaa (7), Küpros (5), Egiptus (3), Holland (2), Iirimaa (2), Suurbritannia (2), Šveits (2), Hispaania (1) ja Itaalia (1). Kahel juhul oli Eesti inimkaubanduse sihtriik, kuhu ohvrid saabusid Venemaalt ja Lätist. Riigisiseseid inimkaubanduse juhtumid (17) on kõik seksuaalse eksploateerimise juhtumid (samast).

Inimkaubanduse ohvrite hulka satub eri soost, eri vanuses, kodakondsuse, rahvuse, perekonnaseisu ja haridusega inimesi.

Tabel 24. 2011. aastal ohvriabiorganisatsioonide tuvastatud inimkaubanduse ohvrid (n = 56) iseloomustavad andmed

Ohvrite andmed	Sagedasemad vastused ohvrite kohta		
Vanus episoodi ajal	Vanus 40+; 17 (N 5, M 12)	Vanus 18–24; 14 (N 14, M 0)	Vanus 25–39; 11 (N 10, M 1)
Kodakondsus	Eesti; 39 (N 28, M 11)	Muu; 16 (N 10, M 6)	Määratlemata; 1 (N 1, M 0)
Rahvus	Venelane; 23 (N 23, M 0)	Eestlane; 17 (N 14, M 3)	Muu; 16 (N 2, M 14)
Perekonnaseis	Vallaline; 26 (N 25, M 1)	Ei ole teada; 17 (N 1, M 16)	Abielus ja kooselus, sh sundabielus; 7 (N 7, M 0)
Laste olemasolu	Jah; 21 (N 21, M 0)	Ei; 18 (N 17, M 1)	Ei ole teada; 17 (N 1, M 16)
Haridus	Kutseharidus; 20 (N 10, M 10)	Ei ole teada; 15 (N 6, M 9)	Keskharidus; 10 (N 8, M 2)
Sissetulek kuus enne episoodi sattumist	Alla 200 euro; 20 (N 17, M 3)	Ei ole teada; 18 (N 4, M 14)	201–400 eurot; 14 (N 14, M 0)
Hõive seisund enne episoodi sattumist	Töötas; 26 (N 10, M 16)	Ei töötanud; 18 (N 17, M 1)	Lastega kodus; 7 (N 7, M 0)
Püsielukoht	Jah; 35 (N 21, M 14)	Ei; 14 (N 14, M 0)	Ei ole teada; 7 (N 4, M 3)
Hinnang toimetulekule	Tulen toime mõningate raskustega; 28 (N 12, M 16)	Tulen toime suurte raskustega; 14 (N 14, M 0)	Ei tule toime; 7 (N 7, M 0)

⁵⁰ Kohtuasi nr 1–11–13408

Kõige rohkem ohvreid satub inimkaubandusse tööpakkumiste kaudu. Kontakt saavutatakse peamiselt internetikuulutuse kaudu, kuid seksuaalse eksploatatsiooniga peaaegu alati kaasneb ka füüsilise isikliku kontakti ehk tihti sõbra, tuttava või lausa elukaaslase või abikaasa vahendusel (samas).

Naised satuvad tavaliselt seksuaalse eksploatatsiooniga ohvriks, meestel on suurem tõenäosus langeda tööalase eksploatatsiooniga ohvriks. Mõju saavutamise nimel andsid inimkaubitsejad näiteks töövaldkonnas valeluba andmine, manipuleerisid ohvriga ja vältisid lubatud töötasu maksmist, seksuaalse eksploatatsiooniga juhtudel kasutati kontrollivahenditena seksuaalset vägivalda (peagu kõikidel juhtudel), füüsilist vägivalda ja sellega ähvardamist, ähvardati ohvri lähedasi, piirati ohvri liikumisvabadust, võeti ära sidevahendid, raha ja dokumendid, anti ohvrile alkoholi ja uimastit ja paaril korral võeti laps ära (samas).

2011. aastal osutati rehabilitatsioonikeskusesse pöördunud isikutele, sh inimkaubanduse ohvritele psühholoogilist, psühhiaatrilist, juriidilist ning karjääri- ja töötusolukorda parandamist, samuti osutati neile tugisikuteenust, majutust ja korraldati muid teenuseid ja suhtlust ametiasutustega (Justiitsministeerium, 2012).

2011. aastal sai inimkaubanduse ennetamise infotelefonilt abi 667 inimest. Alates 2007. aastast on helistajate arv pidevalt suurenenud, 2010. aastaga võrreldes on lisandunud 24 helistajat (643 vs 667). Helistajad on enamasti vene keelt kõnelevad inimesed Tallinnast, ligi pooled on mehed. Helistajate seas ei olnud ühtegi alaealist. Helistavad ka asutuste esindajad, sh ajakirjanikud, konsulid, politseinikud, noorsootöötajad jt ametnikud. Paljud inimesed helistasid seoses töötusolukorraga ja huvi tundi lihttööde vastu välisriikides, nt Suurbritannias, Soomes, Saksamaal ja teistes EL-i liikmesmaades. Üldjuhul helistatakse tööküsimustes, info saamiseks, tööandja tausta ja töölepingu kontrollimiseks ning firma õiguslike aluste väljaselgitamiseks. Oli kõnesid, milles kaevati kohalike ettevõtete peale, sh teatati palga maksmata jätmisest ning tööorjuse juhtumitest. Osa helistajaid tundis huvi välisriikide maksusüsteemi, õppimisvõimaluste, välismaalastega abiellumise tingimuste ning elamis- ja tööloa vastu. Helistajad on abi otsinud kadunud isikute leidmiseks ja inimkaubanduse ohvrid või nende sugulased on uurinud infot Eestisse tagasipöördumise võimaluste kohta. Oli ka juhtumeid, kus telefonikõnede abil aidati inimkaubanduse ohvril välismaal turvakodusse jõuda (Living For Tomorrow, 2011).

3.5. Hooletuses lapsed

Laste hooletusse jätmist tõlgendatakse ja määratletakse erinevalt. Mõnel juhul keskendutakse lapse seisundile ja jäetakse vanemad välja, mõnel juhul peetakse vanemaid vastutavaks, st laps on hooletusse jäetud vanemate tegude või tegemata jätmise tõttu (Toros, 2012).

Täpset määratlust ei ole ka lastekaitseaduses. Seadus käsitleb hädas oleva lapse seisundit (LKS § 32) ja kohustust teatada abi vajavast lapsest (LKS § 59), ent pole sätestatud, kes on ja millist kohtlemist vajab hooletusse jäetud laps. 2011. aastal koostas õiguskantsleri büroo abivajavast lapsest teatamise ja andmekaitse kohta juhendmaterjali ning lähiaastatel on plaanis luua uus lastekaitseadus. Kõigele vaatamata kogutakse igal aastal teavet vanemliku hoolitsuseta ja abivajavate laste kohta.

Statistikaameti andmetel võeti 2010. aastal sotsiaalhoolekandesüsteemi arvele 2054 vanemliku hoolitsuseta ja abi vajavat last. See näitaja on 2009. aastaga võrreldes 6% väiksem, kuid 2008. aastaga võrreldes 16% suurem. Võrreldaval kolmel aastal (2008–2010) on vanemliku hoolitsuseta ja abi vajavate laste seas olnud rohkem poisse kui tüdrukuid (Statistikaamet, 2011).

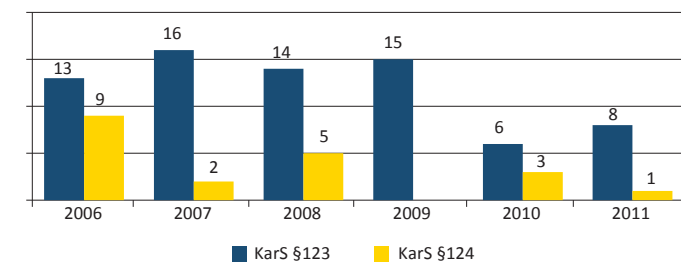
2010. aastal sotsiaalsüsteemis arvel olnud lastest paigutati eri liiki hooldamisele 460 last, neist peresisele asendushooldusele (perekonnas hooldamine, eestkoste, lapsendamise) 210, bioloogilise perekonda 57, asenduskoduteenusele 139 ning varjupaika 54 (Sotsiaalministeerium, 2011a). 2010. aastal varjupaigategenusele olnud 1283 alaealist sattusid sinna elukoha puudumise (230; 17,9%), perevägivalda (225; 17,5%), koduse hoolimatuse (140; 10,9%), alkoholi tarvitamise (130; 10,1%) ja hulkurluse (126; 9,8%) tõttu (Sotsiaalministeerium, 2011b).

Vanemate tegevus või tegevusetus võib olla seotud ka kõige traagilisema tagajärje, väikelaste surmajuhtudega. Väikelaste (1–4 a) surma põhjustena domineerivad õnnetusjuhtumid, mürgitused ja traumad ning seejärel muud põhjused. Väikelaste surmaga lõppenud õnnetusjuhtumite seas on juhuslikke kukkumisi, uppumisi, hingamisohustusi, mürgistusi, sõidukiõnnetusi ja tulekahjuga seotud juhtumeid. 2008. aastal oli 11 õnnetusjuhtumit, mürgistuse või trauma põhjustatud väikelapse surmajuhtu, 2009. aastal oli neid juhtumeid 5 ja 2011. aastal 10 (Tervise Arengu Instituut, 2011).

Hooletuses lastega seotud kuriteod

Karistusseadustiku isikuvastaste süütegude peatükis käsitletakse elu ja tervist ohustavate süütegudena ohtu asetamist (KarS-i § 123) ja abita jätmist (KarS-i § 124) ning neis kuritegudes on enamasti ohvriks lapsed, kelle kannatused on põhjustatud vanemate hooletusest. Hooletus võib olla põhjustatud vanemate tegevusest või tegevusetusest ja karistusseadustiku kohaselt on ohtu asetamine võimalik nii tegevuse kui tegevusetusega, samas peab tegu olema vähemalt kaudse tahtlusega (Sootak ja Pikamäe, 2009).

2011. aastal registreeriti kaheksa ohtu asetamise ja üks abita jätmise kuritegu. Ohtu asetamise juhtumitest kuue puhul jätsid vanemad lapse eluohtlikku või tervist kahjustavasse olukorda ning kahel juhul jätsid lapsed oma eakad vanemad ilma hoolitsuse ja kaitseta ohtlikusse olukorda. Võrreldes 2010. aastaga registreeriti 2011. aastal kaks ohtu asetamise kuritegu rohkem.

Joonis 46. Ohtu asetamise ja abita jätmise kuriteod 2006–2011.

2011. aastal registreeritud ohtu asetamise ja abita jätmise kuriteod

- Joobeseisundis ema sõidutas turvavarustusega kinnitamata lapse lasteaiast autoga koju ja tegi nende elumaja juures parkides avarii.
- Joobeseisundis isa sõitis mopeediga maanteel, kaassõitjaks alaealine poeg.
- 2–6-aastased lapsed jäeti üksi koju ja nad kukkusid aknast välja.
- Väikelaps jäeti paarikümnekraadise külmaga piisavalt soojalt riietamata ning laps sai külmaahjustusi.
- Teadmata isik asetas maja korstnasse õlikatla moodulkorstna otsa, mis tekkinud vingu tõttu ohustas majaelaniku elu ja tervist.
- Alaealise käsi jäi keeglimängu ajal pallitõstemehhanismi kinni ja laps sai vigastada.

Üheksast ohtu asetamise ja abita jätmise kuriteost kuus lõpetati prokuratuuris menetluse aluse puudumise või toimepanija tuvastamatuse tõttu, kolme juhtumi menetlus jätkub ja kohtusse jõudis üks juhtum, milles ema sõidutas turvavarustusega kinnitamata last autoga ning tegi kodu juures parkides avarii.

2011. aastal jõudis kohtulahendini üks ohtu asetamise kuritegu, milles Vadim Fedossejenkov sai süüdistuse selles, et ta, olles teadlik, et ta on HIV-positiivne, sülitas kahel korral Tartu vanglas kahe valvuri pihta, nii et verine sülg tabas valvurite silmi ja riideid. See tekitas valvuritele ohu nakatuda raskesse haigusesse ning kohus määras toimepanijale karistuseks selle ja teiste rikkumiste eest kaks aastat ja kuus kuud vangistust⁵¹. 2010. aastal jõudis kohtulahendini kaks ohtu asetamise kuritegu, millest ühel juhul⁵² jättis alkoholijoobes isa talvisel ja öisel ajal linnas lapsevankriga õue oma kuuekuuse tütre. Isa läks korterisse alkoholi tarbima ja unustas lapse, kelle majaelanikud leidsid mõne aja möödudes õuest. Karistuseks määrati kümnekuuline vangistus, mis jäeti täielikult täitmisele pööramata ja kohaldati kolmeaastane katseag.

⁵¹ Kohtuasi nr 1-10-15455

⁵² Kohtuasi nr 1-10-3702

VARAVASTANE KURITEGEVUS

- 2011. aastal registreeriti 20 175 vargust. Võrreldes 2010. aastaga vähenes varguste arv 20,1% (s.o 5078 kuriteo võrra). Kõige kiiremini vähenesid sõidukitest toime pandud vargused (27%) ja sõidukivargused (-17%).
- Kõigist vargustest 23% moodustasid kauplusevargused (2010: 22%), 14% eluruumist toime pandud vargused (2010: 13%) ning 14% sõidukitest toime pandud vargused (2010: 15%).
- Varguste suhtarv oli endiselt suurim Tallinnas, kus registreeriti 10 000 elaniku kohta 233 vargust. Kõige madalam varguste tase iseloomustas Lääne maakonda ja saari. Enamik vargusi (55%) registreeriti Harjumaal.
- Varguste lahendamise määr on viimastel aastatel tõusnud (2010: 31,6%; 2011: 37,3%), röövimiste oma seevastu langenud (2010: 59,3%; 2011: 48,6%). 35% varguses kahtlustatavana möödunud aastal ülekuulatud isikutest olid vanuses 18–26 ning 26% vanuses 27–35.
- Tüüpilise ühe kahtlustatavaga kauplusevarguse kohtueelseks menetluseks kulub hinnanguliselt 7,5 tundi tööaega ja kohtueelse menetluse keskmine maksumus on 191 eurot.
- 2011. aastal registreeriti 525 röövimist (2010: 599), neist 237 Tallinnas ja 60 Narvas. 36% röövimistest pandi toime grupis.
- Kelmusi registreeriti 2011. aastal 1724, mis on 748 kuritegu vähem kui 2010. aastal. § 209 alusel registreeriti 1155 kelmust, lisaks 512 arvutikelmust, 51 kindlustuskelmust ja 6 soodustuskelmust. Investeerimiskelmusi ei registreeritud.
- 2011. aastal suurenes põhiliselt interneti teel toime pandavate arvutikelmuste osakaal.

4. VARAVASTANE KURITEGEVUS

Andri Ahven, Pilleriin Lindsalu

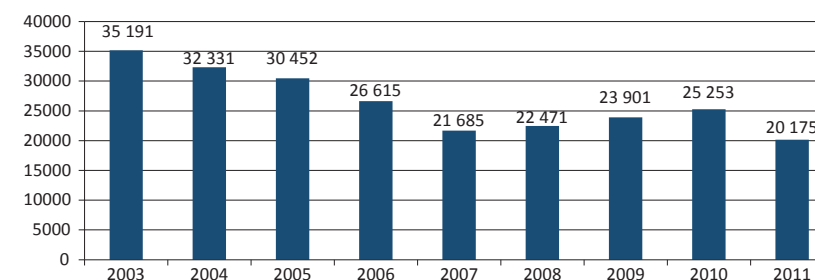
Varavastaste kuritegude peatükis on peatähelepanu vargustel ja selle peamistel liikidel (vargused kauplustest ja eluruumidest ning sõidukivargused). Lisaks analüüsimise 2011. aastal registreeritud röövimise ja kelmuse juhtumeid.

4.1. Vargused

Justiitsministeeriumi tellitud küsitluse põhjal langes 2011. aastal varguse ohvriks 15% elanikest. Enamikust vargustest ei anta politseile teada. Sagedamini jäetakse teatamata seetõttu, et juhtum ei olnud tõsine või ei usuta, et politsei lahendab juhtumi (Rannama ja Salla, 2010). Vargus on Eestis kõige levinum kuritegu, moodustades 2011. aastal 47% kõigist registreeritud kuritegudest ning 83% varavastastest kuritegudest. Möödunud aastal registreeriti kuritegudena 20 175 vargust, mis on 5078 võrra vähem kui aasta varem (-20%). Möödunud aastal vähenes varguste arv esimest korda pärast 2007. aastat.

Varguste arvu vähenemist 2011. aastal kinnitavad ka justiitsministeeriumi tellitud küsitluse⁵³ tulemused, mille kohaselt vähenes nende inimeste osakaal, kes langesid isiklike asjade varguse ohvriks, samuti varguse ohvriks autost, kogust või suvilast. Eri liiki varguse ohvriks langenute osakaal jäi vahemikku 3–5%.

Varavastaseid väärtegusid väheväertusliku asja ja varalise õiguse vastu registreeriti politsei- ja piirivalveameti andmetel 15 552⁵⁴, neist enamiku moodustasid vargused. Varavastaste väärtegude arv langes 2010. aastaga võrreldes 9%.

Joonis 47. Registreeritud vargused 2003-2011

Raskendavate asjaoludega⁵⁵ registreeriti kokku 11 387 vargust, neist süstemaatilisi 3275 (2010: 4029), sissetungimisega 6877, grupis toime pandud vargusi 496 (2010: 673) ning avalikult, kuid vägivalda kasutamata toime pandud vargusi 346 (2010: 479).

Varguste arv vähenes 2011. aastal viiendiku võrra.

⁵³ Elanikke küsitles 2011. aastal Turu-uuringute AS. Valim koosnes 1000 Eestis elanikust vanuses 15–74.

⁵⁴ Väheväertuslikuks asjaks või väheoluliseks varaliseks õiguseks loetakse asja või õigust, mille väärtus ei ületa kahtkümmend miinimumpäevamäära. Praegu on miinimumpäevamäär 3,2 eurot.

⁵⁵ KarS-i § 199 lg 2 kuriteod.

Politsei- ja piirivalveamet on toonud esile mitu varavastaste kuritegude vähenemise põhjust.⁵⁶ Möödunud aastal hakkas politsei aktiivsemalt piirama varastatud asjade kokkuostu ja turustamise võimalusi, tänu millele võis raskeneda varastatud kauba realiseerimine. Samuti võis politsei hinnangul mõju avaldada mõju professionaalse varavastase kuritegevuse kandumine väljapoole Eestit, sealhulgas eelkõige Soome, Rootsi ja Norrassa.

Seda väidet toetavad ka Soome statistikaameti andmed, mille kohaselt kasvas 2011. aastal Soomes varguses kahtlustatavana kinni peetud Eesti kodanike arv 11% (2010. aastal peeti kinni 1047 Eesti kodanikku, 2011. aastal 1166).⁵⁷ Enamik (75%) Soomes varguses kahtlustatavana kinni peetud Eesti kodanikke ei elanud alaliselt Soomes. (Ahven ja Lindsalu, 2012)

Varguste arv vähenes möödunud aastal peagu kõigis maakondades, erandiks oli Võrumaa, kus registreeriti 34 vargust rohkem kui 2010. aastal. Absoluutarvudes vähenesid vargused enam Harjumaal (3087 kuriteo võrra) ja Tartumaal (722 kuriteo võrra), kuid suhteliselt kiireim langus toimus Läänemaal, kus registreeriti 46% vähem vargusi kui aasta varem.

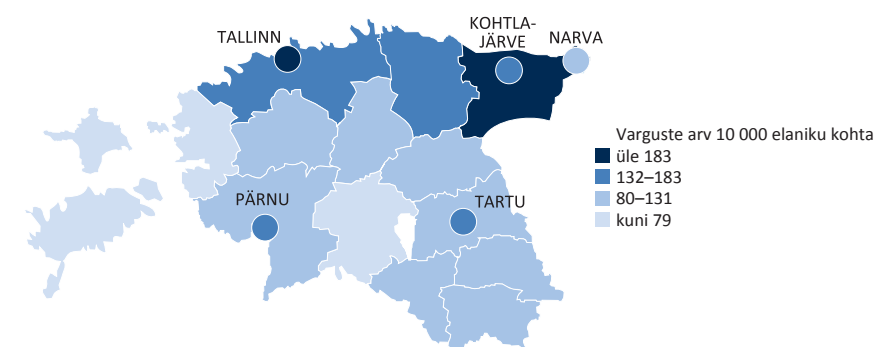
Tabel 25. Registreeritud vargused 2007–2011, muutus

	2007	2008	2009	2010	2011	Muutus 2010–2011, N	Muutus 2010–2011, %
Harjumaa	13203	13451	13935	14175	11088	-3087	-22%
Hiiumaa	69	46	38	31	28	-3	-10%
Ida-Virumaa	2018	2530	2684	3201	2566	-635	-20%
Jõgevamaa	279	317	298	375	364	-11	-3%
Järvamaa	296	293	349	338	298	-40	-12%
Läänemaa	236	282	343	313	169	-144	-46%
Lääne-Virumaa	809	832	846	1098	953	-145	-13%
Põlvamaa	210	221	251	328	249	-79	-24%
Pärnumaa	976	1079	1205	1123	1051	-72	-6%
Raplamaa	367	382	502	403	338	-65	-16%
Saaremaa	239	237	231	220	186	-34	-15%
Tartumaa	1945	1722	2141	2548	1826	-722	-28%
Valgamaa	323	342	303	400	346	-54	-14%
Viljandimaa	407	429	498	372	359	-13	-3%
Võrumaa	284	284	276	315	349	34	11%
Eesti kokku	21685	22471	23901	25253	20175	-5078	-20%

Varguste suhtarv 10 000 elaniku kohta on endiselt suurim Tallinnas ja Ida-Virumaal (vastavalt 233 ja 199 vargust 10 000 elaniku kohta), kõige madalamate näitajatega paistavad silma Lääne- ja Viljandimaa ning saared, kus registreeriti möödunud aastal vähem kui 65 vargust 10 000 elaniku kohta. Ida-Virumaa puhul ilmneb, et varguste suhtarv oli suuremates linnades – Narvas ja Kohtla-Järvel – selgelt madalam kui ülejäänud Ida-Virumaal.

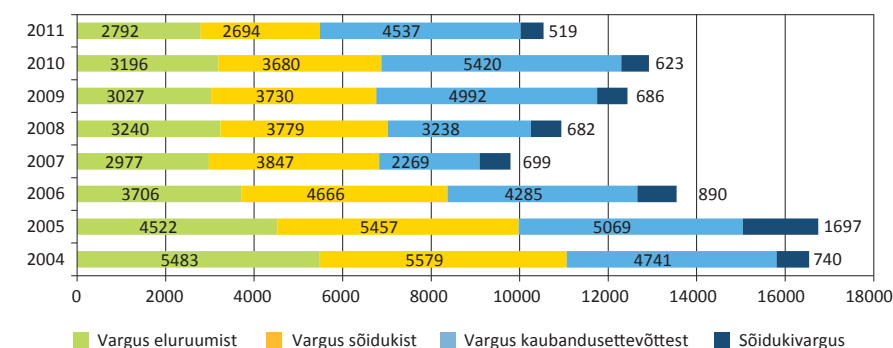
⁵⁶ PPA peadirektori Raivo Kүүdi ettekanne 2011. aasta kuritegevust kokkuvõtval pressikonverentsil 18.01.2012.

⁵⁷ Tegem on kordumatute isikutega, st iga kahtlustatav esineb andmetes vaid ühe korra, olenemata sellest mitu kuritegu ta aasta jooksul toime pani.

Joonis 48. Registreeritud varguste arv 10 000 elaniku kohta Eesti maakondades

Arvestamata pisivargusi (mis enamasti pannakse toime kauplustest), olid politsei andmetel möödunud aastal enam levinud varguse objektid jalgrattad ja mopeedid, metallesemed ja konstruktsioonid ja mets. Metallesemetest varastatakse peamiselt kaevukaasi, jalareste, vanu tööriistu, masinaid, raudteeseadmeid, torusid jms (Kuritegevus Eestis 2010, 2011). Kõige sagedasemad varguse toimepanemise kohad olid kauplus, tänav, sõiduk, korter ja eluruumiga seotud hooned (eramud, garaaž, kelder, kõrvalhoone).

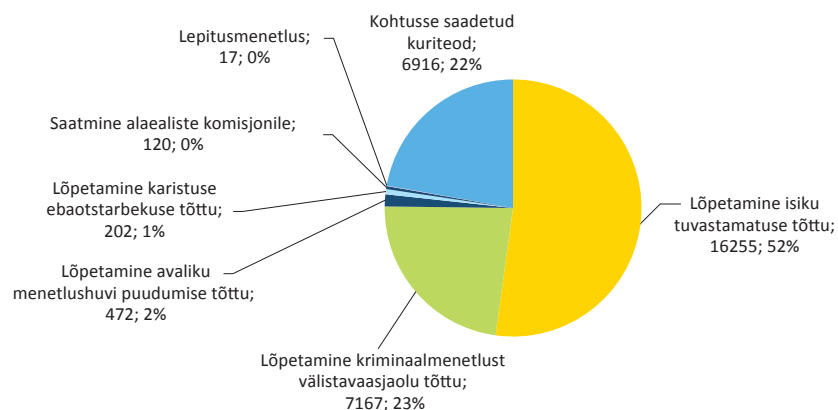
Joonis 49. Varguste arv peamistes toimumiskohtades 2004–2011 (Allikas: PPA)

Varguste lahendamise määr on peamiste kuriteoliikide seas üks madalamaid. Selle põhjus on asjaolu, et sageli ei ole varguse puhul kahtlustatav kohe teada ning tõendite puudumise korral ei suudeta seda ka hiljem tuvastada. 20 175 möödunud aastal registreeritud vargusest lahendati 7518 ehk 37,3%. Lahendamise määr on aasta-aastalt tõusnud, mida on mõjutanud kauplusevarguste osakaalu suurenemine, kus kuriteo toimepanija on politseile koheselt teada. 2008. aastal lahendati 23,3%, 2009. aastal 29,9% ning 2010. aastal 31,6% vargustest. Mõõtmismetoodika tõttu avaldas lahendamise määra kasvule möödunud aastal mõju ka varguste üldarvu vähenemine.

Varguste lahendamise määr oli 2011. aastal 37%.

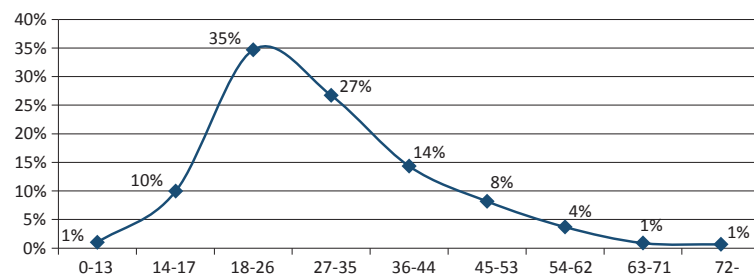
Möödunud aastal lõpetati kriminaalmenetlus 24 024 kuriteo osas, neist 16 255 puhul kuriteo toime pannud isiku tuvastamatus tõttu. Isiku tuvastamatus tõttu lõpetati 52% ja kriminaalmenetlust välistava asjaolu tõttu 23% menetlusotsuseni jõudnud vargustest, kohtusse saadetud kuriteod moodustasid 22% menetlusotsustest.

2011. aastal saadeti kohtusse 6916 varguse kuritegu, nende toimepanemises kahtlustati 4394 isikut. Üle poole (53%) kohtusse saadetud vargustest moodustasid süstemaatilised ja 19% sissetungimisega vargused. Varguse kuritegudes jõustus 4639 kohtuotsust, neist 36 puhul mõisteti isik õigeks. Karistuseks mõisteti peamiselt reaalne või tingimisi vangistus (95% jõustunud kohtulahenditest), vähem rahaline karistus (4%) või ÜKT (1%).

Joonis 50. 2011. aastal lõpliku menetlusotsuseni jõudnud vargused kohtusse saatmise ja lõpetamise liigi järgi

88% möödunud aastal varguses kahtlustatavana ülekuulatuist olid mehed ja 12% naised. 61% kahtlustatavatest oli alg- või põhiharidusega, 37% kesk- või keskeriharidusega ning 2% kõrgharidusega (sh rakenduslik kõrgharidus).⁵⁸

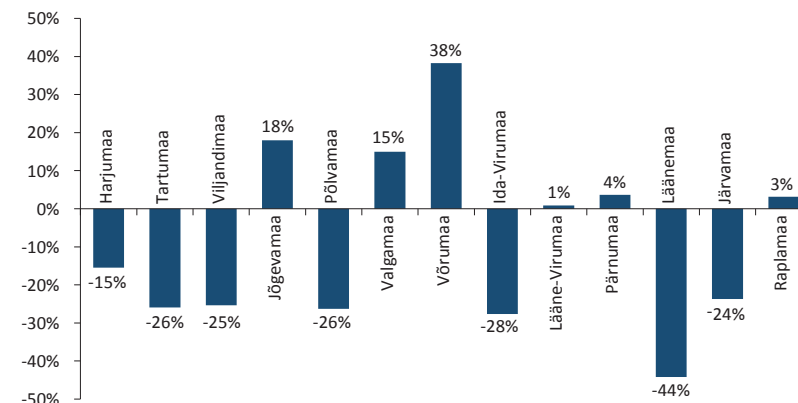

Joonis 51. Varguse eest ülekuulatud isikute vanuseline jaotus 2011. aastal (%), ühekordsed isikud, n = 6090)

⁵⁸ Haridustasemete jaotus on leitud 2011. aastal varguses kahtlustatavana ülekuulatud kordumatute isikute põhjal, kelle haridustase oli teada (n = 5471).

4.1.1. Kauplusevargus⁵⁹

2011. aastal registreeriti 4537 kaubandusettevõttest toime pandud vargust, neist 58% Tallinnas. Sellised vargused vähenesid aastaga ligi 16%. Möödunud aastal moodustasid kauplusevargused 23% kõigist vargustest, 2010. aastal 22% ja 2009. aastal 21%.

Joonis 52. Kaubandusettevõttest toime pandud varguste arvu muutus maakondades võrreldes 2010. aastaga (%)⁶⁰

Enamasti varastati kauplustest alkoholi ja toidukaupu (kohv, maiustused, lihatooted), aga sageli ka riideid, sigarette, kosmeetikat ja habemeajamistarbeid. Rahvusvahelise uuringu järgi kuuluvad jaekaubandusvarguste riskirühmadesse habemeajamistarbeid, aksessuaarid, ülerrõivad, lihatooted, nutitelefonid ja parfüümid (Global Retail Theft Barometer 2011). Eesti ei erine selle poolest eriti, mõnevõrra erandlikuks võib pidada alkohoolsete jookide suurt osakaalu.

Tallinnas ja teistes suuremates linnades oli hulgaliselt tehnikaeemete vargusi (peamiselt mobiil- ja nutitelefonid, kaamerad, tahvel- ja sülearvutid), mille käigus juhtiti töötaja tähelepanu kõrvale ning eemaldati eseme turvaelement või löigati läbi kinnitus. Riide- ja toidukaupade puhul oli ka juhtumeid, kus turvaelement oli eemaldatud sulatamise või põletamise teel.

Muudest levinud kauplusevarguse viisidest võib esile tuua hinnasiltide vahetamise (levinud allahindluste ajal), lahtiselt pakutavate toodete kergemana kaalumise ja alkohoolsete jookide ümberalamise või kohapeal tarbimise. Kaubanduskeskustes on levinud ka rühmiti töötavad kauplusevargad: üks isik peidab väljavalitud toote ära ning juhib sellega turvatöötaja tähelepanu kõrvale, teine korjab toote üles ja üritab märkamata lahkuda.⁶¹

Politseini jõudnud kauplusevarguste toimepanijad olid enamasti külastajad, harveini kauplusetöötajad. Töötajate vargused jõuavad harva politseini. Uuringu „Global

⁵⁹ Andmed varguste toimimiskohade kohta pärinevad politsei- ja piirivalveametilt seisuga 04.01.2012.

⁶⁰ Jooniselt on välja jäätud Saare- ja Hiiumaa, kuna sealse kauplusevarguste väikese arvu tõttu ei oma suhteline muutus sisulist täbendust.

⁶¹ Peamiste toimepanemise viiside kirjeldamisel tugineti turvafirma G4S kodulehele http://www.g4s.ee/?content=811&article_id=2644.

Retail Theft Barometer 2011“ Eesti küsitlusest selgus, et töötajate vargused põhjustasid möödunud aastal 26,6% kaubakaost, seejuures oli probleem aktuaalne eelkõige suurtes jaekaubandusettevõtetes ja -kettides. Kuna politseis registreeriti suhteliselt marginaalne osa töötajatepoolsetest vargustest, siis võib oletada, et suur osa neist lahendatakse ettevõttesiseselt või ei avastata üldse.

Vargustega tekitatud kahju jaekaubanduses

„Global Retail Theft Barometer“ on sõltumatu rahvusvaheline uuring, mis 2011. aastal hõlmas 43 riiki (sh Eestit). Alates 2007. aastast tehtavas uuringus jälgitakse põhilisi trende jaekaubandusettevõtetes toime pandud vargustes.

2011. aastal moodustas kaubakaost tekkinud kahju Euroopas keskmiselt 1,4% jaemüügi- ja giffirmade käibest (2010: 1,3%), Eestis oli see näitaja 1%⁶². Kõige suurem kaubakadu osakaaluna müügi käibest ilmnes Indias, Venemaal ja Marokos, väikseim Taiwanis ja Hong Kongis. Euroopa ja Aasia jaekaubandusettevõtete hinnangul olid peamine karo põhjus küllastajate vargused, USA-s ja Lääne-Ameerikas seevastu töötajate vargused. Peamiste karo vähendamise meetmetena töid Eesti ettevõtjad esile kompleksset lähenemist: töötajate koolitamist, motiveerimist ja kaasamist eesmärkide saavutamisse.

Baltimaade ettevõtteid iseloomustas teiste Euroopa riikidega võrreldes keskmisest suurem hankijate ja vahendajate eksimustest johtuv kaubakadu, mis moodustas 8% kõigist kadudest (Euroopas keskmiselt 6%).⁶³ Eesti vastajate seisukohad olid vastakad: kolmandik prognoosis kaubakao suurenemist tulevikus, kolmandik vähenemist tänu investeringutele turvasüsteemidesse. Aasta jooksul kandsid Eesti, Läti ja Leedu jaekaubandusettevõtted kokku hinnanguliselt 219 000 000 euro väärtuses vargustest tulenevat kahju.

Kui kahtlustatav on kuriteo toimepanemise käigus tabatud – ehk tüüpilises kauplusevarguse kriminaalasjas –, kulub kohtueelseks menetluseks keskmiselt 7,5 tundi menetlejate tööaega, sellest ligikaudu kolm neljandikku kasutab politsei ja veerandi prokuratuur. Keskmiselt tüüpilise kauplusevarguse kohtueelne menetlemine 191 eurot, seega oli 2011. aasta kogukulu üle 800 000 euro. (Lindsalu, 2011)

2011. aastal jõustus kohtuotsus 1623 süstemaatilise varguse⁶⁴ toime pannud isiku asjas, neist kolme puhul mõisteti isik õigeks, ülejäänute puhul süüdi. Kriminaalmenetlus KarS-i § 199 lg 2 p 9 kuriteos lõpetati möödunud aastal 489 isiku asjas, neist 251 puhul

kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnemisel (KrMS-i§ 200) ja 111 puhul karistuse ebaotstarbekuse tõttu (§ 203).

4.1.2. Vargused eluruumist

Vargused eluruumist hõlmavad eramutest, korteritest, taludest ja suvilatest toime pandud vargusi. Möödunud aastal registreeriti 2792 vargust eluruumist⁶⁵, mis oli

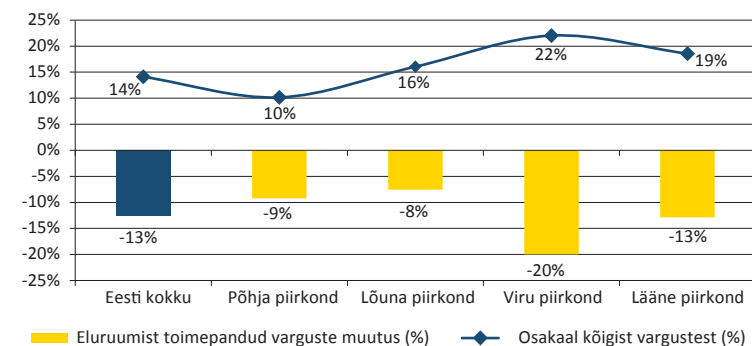
⁶² Uuring hõlmas 12 kuu pikkust perioodi kuni juunini 2011.

⁶³ Baltimaid vaadeldi uuringus ühise piirkonnana. Eesti andmed pärinevad uuringutulemuste Eesti kohta koostatud aruandest.

⁶⁴ Enamasti on tegu kauplusevargustega.

⁶⁵ PPA andmed seisuga 04.01.2012.

12% vähem kui 2010. aastal (2010: 3196; 2009: 3027). Varguste arvu vähenemist kinnitavad ka justiitsministeeriumi tellitud küsitluse andmed, mille kohaselt langes eluruumist toime pandud varguste ohvriks 5% leibkondadest (2010: 6%). Suvilas, maakodus või aiamaal toime pandud varguste ohvreid oli küsitluse kohaselt 2011. aastal 3% (2010: 4%). 40% juhtumest registreeriti Harjumaal, 21% Ida-Virumaal ning 9% Tartumaal.

Joonis 53. Eluruumist toime pandud varguste arvu muutus võrreldes 2010. aastaga ning osakaal kõigist vargustest piirkondade kaupa (%)

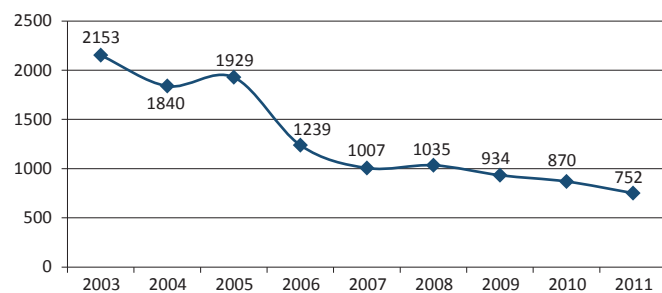
Eluruumist toime pandud vargused moodustasid möödunud aastal 14% kõigist vargustest (2010. ja 2009. aastal 13%). Nende osakaal oli suurim Raplamaal (33%) ja Ida-Virumaal (24%), Tallinnas moodustasid eluruumist toime pandud vargused 8% kõigist vargustest.

Eluruumidest varastatakse peamiselt tehnikaseadmeid (sülearvuti, mobiiltelefon, televiisor, kodutehnika, fotokaamera), ehteid (eelkõige kuld- ja hõbeehmed) ning sularaha. Enam kui pooled eluruumivargused pandi toime sissemurdumisega. Ülejäänute hulgas oli enamasti tegu kannatanu tuttavaga (külaline, pereliige, naaber), oli ka väiksem hulk üürniku või korteriomaniku vastu toime pandud vargusi.

Seda tüüpi varguste vähendamiseks pööras politsei möödunud aastal suurt tähelepanu varastatud kauba realiseerimisvõimaluste piiramisele: varasemast enam kontrolliti pandimaju ning antiigi ja vanavaraga kauplevaid äriühinguid. Varastatud kauba identifitseerimist lihtsustas kohustus sisestada andmebaasi varastatud eseme eritunnus (Põhja prefektuur, 2012).

4.1.3 Sõidukivargused

Allpool vaadeldakse nii sõidukivargusi kui ka sõiduki omavolilist kasutamist (§ 215). Registreeritud sõidukivargused vähenesid aastaga 17% ning omavoliline kasutamine 6%. Sõidukivargused moodustasid 2011. aastal 3% kõigist vargustest (2010: 2%, 2009: 3%).

Joonis 54. Sõidukivargused ja sõiduki omavolilise kasutamise juhtumid 2003–2011⁶⁶

Ligi viiendik sõidukivargustest ja omavolilise kasutamise kuritegudest pandi toime Jõhvis. Ida prefektuur on oma 2011. aasta analüütilises ülevaates esile toonud, et enamasti kasutati sõidukit lühikest aega ja varastele pakkusid enam huvi sõidukis olnud turustatavad esemed. Enamasti pani kuriteo toime sama asja eest varem karistatud isik või grupp. (Ida prefektuur, 2012)

Möödunud aastal peeti kinni ka leedulaste kuritegelik ühendus, kes tegeles hinnaliste sõiduautode varastamisega Eestis ja Lätis (aastatel 2009–2010). Varastati uuemaid maastureid (Honda, BMW), mis toimetati edasimüügiks väljapoole Euroopa Liitu. Kasutati erilisi seadeldisi, millega programmeeriti sõiduki turvasüsteem ümber. Välisriikidest (Lätist, Leedust) pärit vargad olid probleemiks eelkõige Lõuna piirkonnas. (Lõuna prefektuur, 2012)

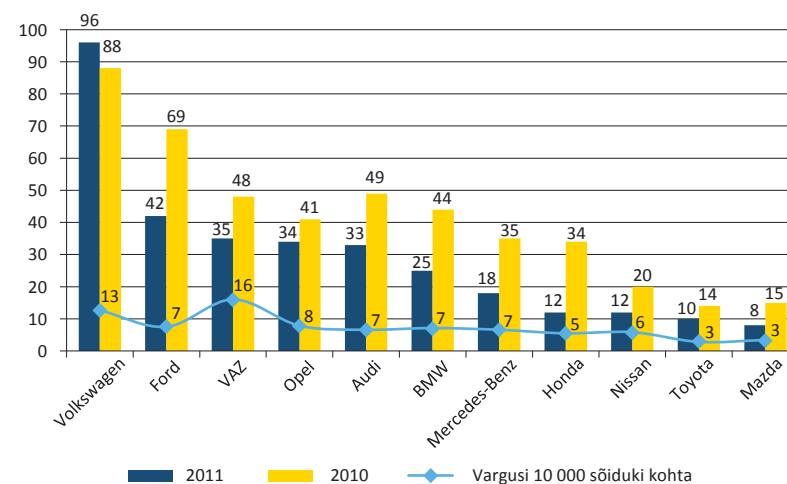
Varaste seas olid populaarseimad automargid Volkswagen, Ford ja VAZ.

35% sõidukivargustest ja omavolilistest kasutamisest registreeriti Ida-Virumaal ning 34% Harjumaal. Populaarseimad automargid varaste hulgas olid Volkswagen, Ford ja VAZ. Kui varastatud Volkswagenite arv möödunud aastal kasvas, siis teiste enam levinud markide puhul toimus langus. Sagedamini varastatakse neid autosid, mida liigub ka tänavatel rohkem: maanteeameti andmetel oli 2012. aasta alguses kõige rohkem Eestis arvel Volkswagen marki sõiduautosid, järgnesid Ford, Audi ja Opel.⁶⁷

Varastatud autod automarkide järgi aastatel 2007–2011 on toodud lisas 7.

⁶⁶ PPA andmed

⁶⁷ Maanteeameti infoleht, jaanuar 2012.

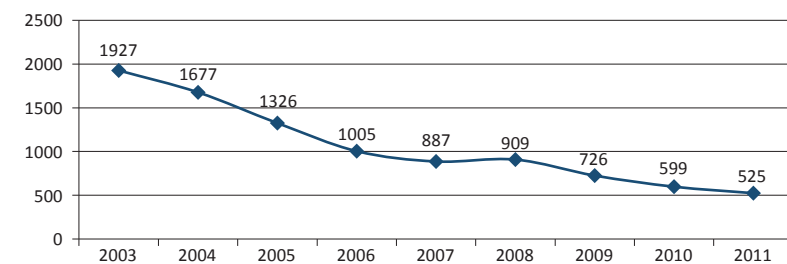

Joonis 55. Sõidukivarguste ja omavolilise kasutamise juhtumid automarkide järgi ning osakaal 10 000 Eestis arvel oleva sõiduki kohta 2010–2011 (PPA andmed)

4.2. Röövimine

Röövimine (KarS-i § 200) seisneb võõra vallasasja äravõtmises vägivalla abil või sellega ähvardades. 2011. aastal registreeriti 525 röövimist, võrreldes 2010. aastaga vähenes nende arv 12,4% (s.o 74 kuriteo võrra). Röövimiste arvu vähenemist kinnitavad ka justiitsministeeriumi tellitud küsitluse andmed, röövimise ohvriks langes 2011. aastal 1% elanikest (2010: 2%).

36% röövimistest (190 kuritegu) pandi toime grupis ning 10% puhul (50) ähvardati ohvrit relva või relvataolise esemega. 30 röövlit oli isikut sarnase kuriteo eest varem karistatud ning 15 röövli nägu oli varjatud maski või muu näokattega, mis takistas tema tuvastamist.

Joonis 56. Registreeritud röövimiste arv 2003–2011

Rööviti peamiselt linnades: kui linnades registreeriti kõigist kuritegudest 71%, siis röövimistest 88%. Tallinnas registreeriti 237 juhtumit (45% kõigist röövimistest) ja Narvas 60 juhtumit (11%). Enamik röövimisi pandi toime tänaval, väljakul või muus avalikus kohas. Eluruumis, kõrvalhoones või hoovis pandi toime 17% tegudest.

Füüsiliste isikutega seotud juhtumite puhul oli sageli tegu tänaval raha- või käekoti vargusega, kus röövijad tekitasid kannatanule füüsilist valu või vigastusi. Oli ka mitu lastega seotud juhtumit.

Näide

Neli 11–13-aastast last olid käinud marti jooksmas, kui trepikojas saadi kokku kolme 14–15-aastase poisiga. Üks poiss üritas tüdrukult jõuga kommikotti käest tirida, kuid kuna tüdruk osutas vastupanu, siis kutsus poiss kaaslased appi. Koos löödi tüdrukule vastu jalasäärt ning kaks korda rusikaga kõhtu, mille tagajärjel too loovutas koti ja lahkus. Kuriteo toimepanemist nägid pealt ülejäänud kolm kannatanuga kaasas olnud last, kuid nad ei julgenud hirmu tõttu sekkuda. Hiljem selgus, et tüdrukul olid löökide tagajärjel tekkinud sisemised vigastused. Röövitud kommikoti väärtus oli umbkaudu 15 eurot.⁶⁸

Röövimine on koondunud eelkõige Harjumaale ja Ida-Virumaale. Harjumaal registreeriti 2011. aastal 251 röövimist (48%), Ida-Virumaal 130 (25%), Tartumaal 43 (8%) ja Pärnumaal 34 (6%), ülejäänud maakondades registreeriti üksikud juhtumid. Võrreldes 2010. aastaga vähenes röövimiste arv Harjumaal 23% (76 kuriteo võrra); mõningane kasv toimus Pärnumaal, kus registreeriti 9 kuritegu enam.

Tabel 26. Registreeritud röövimised aastatel 2007–2011, muutus, suhtarv

	2007	2008	2009	2010	2011	Muutus (N)	Röövimisi 10 000 elaniku kohta
Harjumaa	526	544	389	327	251	-76	4,7
Hiiumaa	0	0	2	0	1	1	1,0
Ida-Virumaa	165	186	150	136	130	-6	7,8
Jõgevamaa	3	8	7	5	4	-1	1,1
Järvamaa	4	3	7	4	2	-2	0,6
Läänemaa	7	7	11	8	5	-3	1,8
Lääne-Virumaa	12	23	29	16	13	-3	1,9
Põlvamaa	3	3	5	5	4	-1	1,3
Pärnumaa	56	52	41	25	34	9	3,8
Raplamaa	6	12	3	3	9	6	2,5
Saaremaa	4	1	3	2	4	2	1,2
Tartumaa	60	50	43	53	43	-10	2,9
Valgamaa	17	9	15	6	7	1	2,1
Viljandimaa	20	6	17	7	12	5	2,2
Võrumaa	3	5	4	2	6	4	1,6

Erinevalt vargustest on röövimiste lahendamise määr viimastel aastatel langenud: 2011. aastal lahendati 49% röövimistest, 2010. aastal 59% ja 2009. aastal 63%. Möödunud aastal lahendati kohtueelses menetluses 255 röövimist.

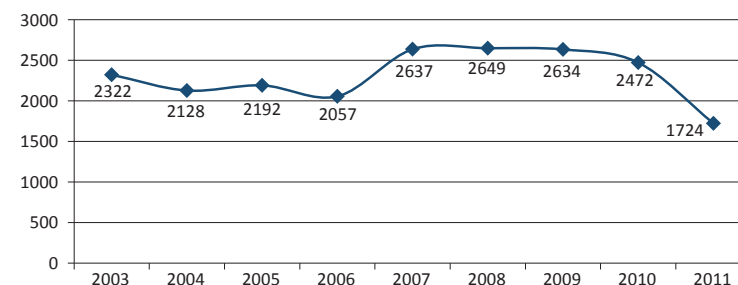
Kuna suur hulk röövimisi pannakse toime grupis, siis saadeti möödunud aastal röövimise eest kohtusse 336 isikut 261 kuriteoga. Aasta jooksul jõustus röövimise kuritegudes 392 kohtulahendit, neist 11 puhul mõisteti isik õigeks.

⁶⁸ Tartu maakohtu otsus 1–12–864.

4.3. Kelmus

Allpool vaadeldakse kelmusena kõiki karistusseadustiku §-de 209–213 alusel registreeritud kuritegusid. Viimastel aastatel on olulise osa kelmustest moodustanud küberkelmused, mis võidakse registreerida nii-öelda tavakelmuse (§ 209) või arvutikelmusena (§ 213).

2011. aastal registreeriti kokku 1724 kelmust, mis on 748 kuritegu vähem kui 2010. aastal. § 209 alusel registreeriti 1155 kelmust, lisaks 512 arvutikelmust, 51 kindlustuskelmust ja 6 soodustuskelmust. Investeerimiskelmusi ei registreeritud. Võrreldes 2010. aastaga vähenes kõige enam tavakelmuste arv (866) ja kasvas arvutikelmuste arv (+131). 2011. aastal suurenes põhiliselt interneti teel toime pandavate arvutikelmuste osakaal ning see trend on jätkunud ka 2012. aasta esimesel poolaastal.

Joonis 57. Registreeritud kelmused (KarS-i §-d 209–213) 2003–2011

Kelmus hõlmab sageli suurt arvu sarnaseid üksikjuhtumeid, kus üks ja sama kurjategija või kurjategijate rühm kasutab olemuselt samasugust pettuseskeemi mitu korda.

Arvuti või sidevahendite (nt mobiiltelefon) abil toime pandud kiirlaenukelmuste ja teiste kelmuste kõrval on tüüpilised juhtumid lepingute sõlmimine varastatud dokumentidega (nt mobiiltelefoni, sülearvuti või digi-TV seadmete hankimiseks ja kasutamiseks) ning arвете võltsimine (nt teiselt ettevõttelt raha väljapetmiseks). Mõnel juhul langes sama kurjategija või kurjategijate grupi ohvriks hulk inimesi või mitmeid ettevõtteid, kes ei saanud lubatud teenust või kaupa (nt mobiiltelefon, teler, metsatöömasinad). Oli ka juhtumeid, kus enda kohta valeandmeid esitades renditi auto ja jäeti see tagastamata. Korduvalt osteti või püüti osta kaupa ettevõtte nimel selleks õigust omamata või võltsitud volikirja kasutades.

Ligikaudu pool kelmuste arvu vähenemisest langes kiirlaenukelmuste, mida registreeriti üle kolme korra vähem kui 2010. aastal. Muu langus toimus peamiselt tänu sellele, et tabati hulk kurjategijaid, kes olid varem toime pannud suure arvu sarnaseid kuritegusid (näiteks jätnud arve maksmata või tellitud kauba saatmata). Samuti vähenesid pettused seoses välismaal töötamisega. 2011. aasta detsembris tehtud küsitluse (ohvriuuringu) andmetel langes viimase 12 kuu jooksul kauba müümise või teenuse osutamisega seotud pettuse ohvriks 12% küsitletuist (2010: 16%). Tuleb rõhutada, et vastanute kirjeldatud juhtumite puhul

12% elanikest väitis, et langes 2011. aastal kelmuse ohvriks.

ei tarvitsenud sugugi alati tegu olla õiguslikus tähenduses kelmusega või muu kuriteoga ning seetõttu ei ole andmed võrreldavad ametliku statistikaga.

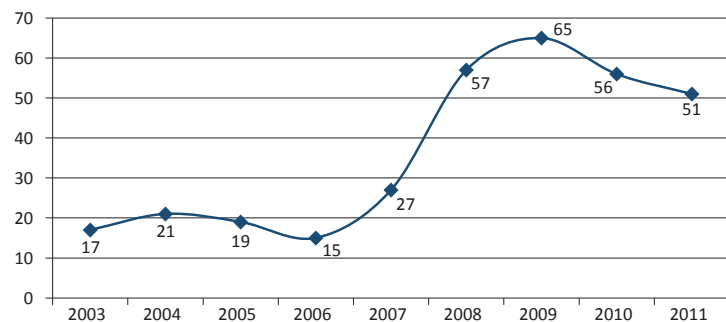
Harjumaal registreeriti 2011. aastal 46% (788) kõigist Eestis toime pandud kelmustest. Tartumaal registreeriti 15% (251), Ida-Virumaal 13% (217) ja Pärnumaal 9% (153) kelmustest.

Kohtusse saadeti 615 isikut 1336-s kelmuse kuriteos, kuritegude lahendamise määr oli 90% (2010: 74%). Kõrge lahendamise määr tuleneb asjaolust, et suure osa kuritegusid panevad toime samad isikud ja tihti on kahtlustatav teada. 2011. aastal jõudis kõrvu registreeritud kuritegude arvu vähenemisega lahenduseni hulk varem registreeritud kuritegusid.

Kelmuses mõisteti süüdi 375 isikut ja õigeks 14 isikut. Süüdimõistetutest 94% karistati reaalse või tingimisi vangistusega (või asendati vangistus üldkasuliku tööga), 6% karistati rahaliselt.

4.3.1. Kindlustuskelmus

Kindlustuskelmus (KarS-i § 213) on juhtum, kus kindlustusandjale luuakse teadvalt ebaõige ettekujutus kindlustatavast objektist või isikust, sellega seotud riskidest või kahju tekkimise asjaoludest, et saada kindlustushüvitist või saada seda õiglasest määraast enam. Niisuguste juhtumite arv kasvas aastatel 2007–2009, kuid pärast seda on veidi vähenenud. Tuleb arvestada, et kahel viimasel aastal teatasid kindlustusandjad politseile vähem kui viiendikust ilmnunud pettustest, sest suur osa avastati enne reaalse kahju tekkimist või polnud tekitatud kahju suur.⁶⁹ Politseile teatati eeskätt suure kahjuga juhtumitest (teatatud juhtumitest 93% puhul ületas kelmuse summa 1000 eurot).

Joonis 58. Registreeritud kindlustuskelmuste arv 2003–2011

Enamik politseile teatatud kelmusi olid seotud sõiduki- või liikluskindlustusega (näiteks lavastati liikluskõnnetus, moonutati liikluskõnnetuse asjaolusid, esitati väärinfot sõiduki vigastuste kohta, lavastati sõiduki vargus või sõiduki osade vargus, esitati väärinfot remondi kohta).

⁶⁹ Liikluskindlustuse fondi ja kindlustusseltside andmed 28.02.2011 ja 19.01.2012

Harjumaal registreeriti 43% (22) kõigist kindlustuskelmustest Eestis. Ida-Virumaal registreeriti 14, Tartumaal neli ja Pärnumaal kolm juhtumit.

2011. aastal anti kindlustuskelmustes kohtu alla 32 inimest ja süüdi mõisteti 21 isikut. Otstarbekusest lõpetati menetlus nelja isiku suhtes. Süüdimõistetutest 12 isikut karistati reaalse või tingimisi vangistusega ja üheksat rahalise karistusega (sh üks juriidiline isik).

Liikluskindlustuse fondi ja kindlustusseltside liidu andmed kindlustuskelmuste kohta

Eesti liikluskindlustuse fondi ja Eesti kindlustusseltside liidu andmetel puutusid kindlustusandjad 2011. aastal kokku 327 kindlustuskelmusega kogusummas 1,88 miljonit eurot. 40% kelmusist puudutas sõiduki-, 29% liiklus-, 16% reisi-, 10% muu vara, 5% õnnetusjuhtumi- või elukindlustust. Võrreldes 2010. aastaga vähenes ligikaudu neljandiku võrra liikluskindlustusega seotud kelmuste arv ning mõnevõrra kasvas teiste kindlustusliikidega seotud kelmuste arv.

44% kelmuste kogusummas langes sõidukikindlustusele, 31% muu vara kindlustusele, 13% liikluskindlustusele ja 12% muudele kindlustusliikidele.

43% kelmustest oli seotud lavastatud või tahtlikult esile kutsutud juhtumiga, 19% kahjusumma teadliku suurendamisega, 18% hüvitamisest keeldumise aluste varjamisega, 12% kindlustuskatte puudumise varjamisega, 5% regressinõude aluste varjamisega, 2% lepingu sõlmimisel valeandmete esitamisega ning 2% muude asjaoludega.

Kindlustusseltside koostöös selgitati välja suurem rühm, kes oli aastaid tegelnud reisikindlustuse hüvitiste väljapetmisega eri kindlustusandjatelt.

Allikas: Eesti liikluskindlustuse fond ja Eesti kindlustusseltside liit (19.01.2012)

4.3.2. Soodustuskelmus

Soodustuskelmused (KarS-i § 210) on suunatud avalike rahaliste ja muude vahendite vastu (Sootak, 2009). 2011. aastal registreeriti 6 soodustuskelmust, 2010. aastal 14. Neljal juhul olid üksteisega seotud isikud esitanud põllumajanduse registreeritud ja informatsiooni ametile (PRIA) valeandmeid põllumajandushoonete rekonstrueerimise mahu kohta; neis kuritegudes mõisteti süüdi kolm isikut, keda karistati tingimisi vangistusega.⁷⁰ Ühel juhul jäid tegemata veepuhastusseadmete paigaldamise tööd ning selleks antud raha jäeti vallavalitsusele tagastamata; teisel juhul esitati toetuse saamiseks ettevõtluse arendamise sihtasutusele võltsitud dokumendid.

4.3.3. Küberkelmused

Kui kõiki arvutikelmusi (§ 213) saab pidada küberkelmuseks, siis tavakelmuste (§ 209) puhul tuleb selleks vaadelda iga juhtumit eraldi. 2011. aastal registreeriti 1155 kelmust (§ 209), millest 36% pandi toime interneti ja muude elektrooniliste kanalite abil (sh kuulutus internetis, kiirraenu võtmine, sularaha väljavõtmine ja muud tehingud väljapetud paroolikaartide abil, pettused krediitkaartidega jms). 2010. aastal oli see osakaal 39%. 50% kõigist kelmustest pandi toime internetis või elektroonilisi kanaleid kasutades.

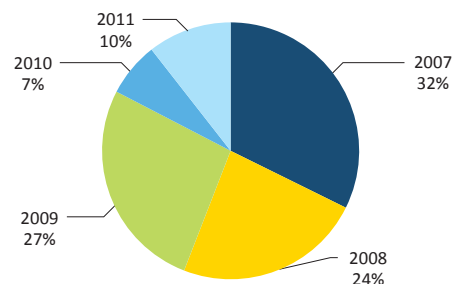
⁷⁰ Kohtulahend 1-11-13977.

Küberkelmuste (§-d 209 ja 213 kokku) kõige suurema osa (47%) moodustasid juhtumid, kus ilma kaupa või teenust pakkumata saadi või püüti saada rahalist kasu: rahaülekanded, võeti varastatud pangakaardiga sularaha, kasutati varastatud makse- või kõnekaarti (nt kütuse võtmiseks), baaritöötaja võttis omaniku teadmata krediitkaardilt raha, jm. Kauba või teenuse pakkumisega seotud pettused moodustasid 32% küberkelmustest (sh valeandmetega lepingute sõlmimine, kehtetute vautšerite pakkumine poest kauba saamiseks jm).

Märgatavalt on vähenenud kiirlaenukelmused, mida 2011. aastal registreeriti 164 – see on aastataguse ajaga võrreldes üle kolme korra vähem. Niisugused kelmsused moodustasid 19% küberkelmustest (2010: 44%).

Kiirlaenukelmusi arvestamata kasvas muud liiki küberkelmuste arv kokku ligi 6%.

Kiirlaenukelmuste puhul oli valdavalt tegu 2007.–2009. aastal toime pandud kelmustega (81%), mis registreeriti kuriteona hiljem. Põhiline osa nende aastate kiirlaenukelmustest selgitati välja juba varem: näiteks 2010. aastal registreeriti 270 kiirlaenukelmuste tippajal (2008) toime pandud kuritegu ja 2011. aastal 38. Laen taotleti teise isiku nimele tema isikuandmeid ja pangaparoole kasutades, raha laekudes kanti see enda kontole või võeti sularahas välja. Oli juhtumeid, kus inimeste teadmatus ära kasutades palus kelm konto omanikul endal laekunud raha välja võtta ja talle anda. Kiirlaenukelmuste ohvriteks on olnud valdavalt inimesed, kes ei ole osanud pöörata piisavalt tähelepanu internetipanga riskidele või on petiseid ülearu usaldanud. Näiteid on ka ühiskasutusõigusega arvete ärakasutamisest, kus laen võeti teise inimese nimel tema teadmata. Kiirlaenukelmuste arv vähenes järsult pärast seda, kui 2009. aastal karmistati laenuandmise tingimusi (esmakordsel laenu taotlemisel tuli hakata isikusamasust tuvastama laenukontoris).

Joonis 59. 2011. aastal registreeritud kiirlaenukelmuste jagunemine toimepanemise aja järgi

Kolmandik **ostu ja müügiga seotud pettustest** pandi toime www.okidoki.ee keskkonnas; www.osta.ee kaudu ohvriks langenuid oli ligi kolm korda vähem. Teiste müügiportaalide või foorumite osakaal oli väike. Peagu kolmandik ostusoovidest puudutas mobiiltelefone, järgnesid sülearvutid, mängukonsoolid, rõivad, fotoaparaadid, ehted.

Varastatud pangakaardiga võeti välja sularaha, telliti internetist kaupa või maksti teenuste eest jm. Kuritegu püüti toime panna võimalikult kiiresti pärast pangakaardi enda valdusse saamist. Muude pangaülekannete puhul oli enamasti tegu pangaparoole varguse või kaotamise järel toime pandud ülekannetega.

Mobiiltelefoniga⁷¹ toime pandud kelmuste puhul oli varastatud telefoni või SIM-kaardiga helistatud eritariifsetele numbritele, saadetud sõnumeid ja laetud Rate.ee keskkonnas raha oma kontole.

Raha väljapetmiseks välismaale tööle minna soovijatel avaldati internetis fiktiivseid töopakumisi. Töölesoojija pidi enne välismaale (Soome, Norrassa) minekut tasuma teenustasu, dokumentide vormistamise tasu, söiduraha või üüriraha, mis jäi vahemikku 58–353 eurot (910–5525 krooni). Kui raha oli Eestis asuvale vahendajale ära makstud, temaga enam ühendust ei saadud.

⁷¹ See ei hõlma esindustes valedokumentidega tehtud liitumislepinguid ja seejärel teenuste kasutamist.

VALGEKRAEKURITEGEVUS

- Urimisasutused ja prokuratuur registreerisid 2011. aastal 196 korruptsioonikuritegu.
- Võrreldes 2010. aastaga vähenes korruptsioonikuritegude arv 12%.
- Korruptsioonikuritegudes mõisteti 2011. aastal süüdi 49 isikut (sh 3 juriidilist isikut).
- Korruptsioonijuhtumid olid kõige sagedamini seotud politsei- ja piirivalveameti ning omavalitsustega. Süüdimõistetute seas olid tollinspektor, politsei- ja piirivalveameti ja munitsipaalpolitsei ametnikud, samuti maksuametnik ning vanglatöötaja.
- 2011. aastal registreeriti 1044 majanduskuritegu, mis on 8% vähem kui aasta varem.
- Majanduskuritegude hulgas vähenes enim maksudega seotud kuritegude arv ning kasvas äriühingutega seotud ning pankroti- ja täitemenetluskuritegude arv.
- Majanduskuritegudes mõisteti süüdi 390 füüsilist ja 21 juriidilist isikut. Õigeks mõisteti 10 füüsilist ja 2 juriidilist isikut.

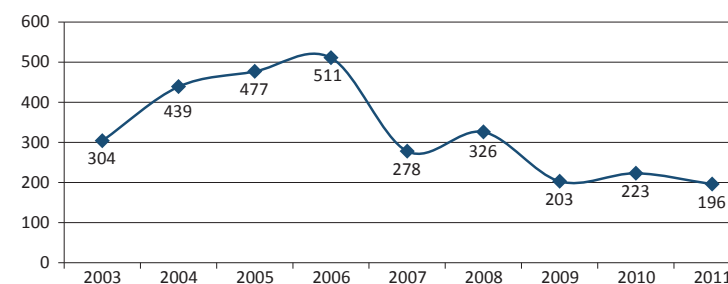
5. VALGEKRAEKURITEGEVUS

Urvo Klopets, Pilleriin Lindsalu

Käesoleva peatüki esimene pool käsitleb korruptsioonikuritegusid, teises pooles oleme pööranud põhitähelepanu eelkõige äriühingutega seotud kuritegudele.

5.1. Korruptsioonikuriteod

2011. aastal registreeriti 196 korruptsioonikuritegu⁷², mis on 12% vähem kui 2010. aastal ning 3% vähem 2009. aastaga võrreldes.

Joonis 60. Registreeritud korruptsioonikuritegude arv 2003–2011

Kõige suurema osa korruptsioonikuritegudest moodustavad altkäemaksu andmine (22%) ja võtmine (17%). Nagu varemgi moodustab suure osa (16%) korruptsioonikuritegudest võimuliallus, kuid seda ei käsitleta siin peatükis klassikalise korruptsioonikuriteona.

Registreeritud kuritegudes toimusid muutused eelkõige altkäemaksu võtmises (+12) ja andmises (-14). Poole võrra vähem registreeriti nii pistise võtmist kui ka altkäemaksu vahendamist (-10). Mõjuvõimuga kauplemise kuritegude arv kasvas 4-lt 10-le.

Ülal toodud arvude põhjal on keeruline teha järeldusi korruptsiooni taseme kohta, sest osa kuritegude puhul on tegu samade inimeste ja sündmustega. Samuti on registreeritud kuritegude seas selliseid, mil olid juba 2010. aastal registreeritud kuritegude nimekirjas, kuid mille sisu on laienenud või täpsustunud. Tuleb ka arvestada, et tegu on varjatud kuritegevuse liigiga, mille registreerimine sõltub eelkõige menetlusasutuste tegevusest.

2012. aastal avaldatud Eurobaromeetri korruptsiooniuuringu kohaselt on Eesti elanikel kokkupuuteid korruptsiooniga sama palju kui varem.⁷³ 5% inimestest väitis, et on viimase 12 kuu jooksul korruptsiooniga otseselt kokku puutunud.⁷⁴

Eurobaromeetri andmetel on puutus viimase aasta jooksul otseselt korruptsiooniga kokku iga kahekümmes Eesti inimene.

⁷² Paragrahv 201 lg 2 p 3 – omastamine ametiisiku poolt; 209 lg 2 p 1¹ – kelmus ametiisiku poolt; 289–300² – pistise ja altkäemaksu kuriteod, mõjuvõimuga kauplemine, riigihangete nõuete rikkumine, toimingupiirangu rikkumine jne.

⁷³ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/12/135&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

⁷⁴ Küsiti: „Kas viimase 12 kuu jooksul on keegi Eestis küsinud Teilt või eeldanud, et Te maksate tema teenuste eest altkäemaksu?“

5.1.1. Karistuspraktika

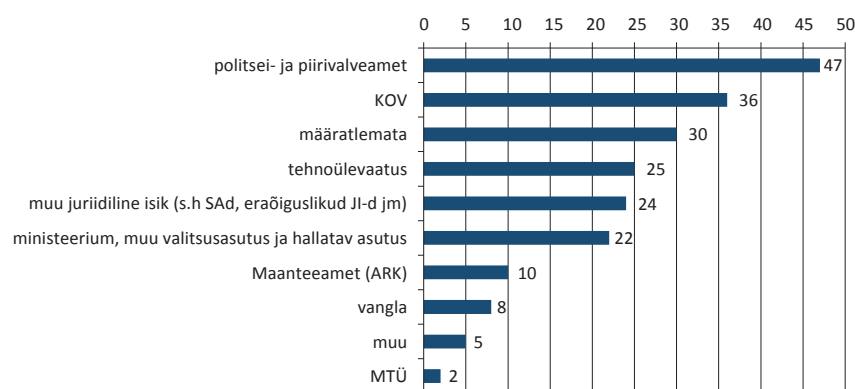
Korruptsioonikuritegudes mõisteti jõustunud otsusega süüdi 46 füüsilist isikut ja 3 juriidilist isikut⁷⁵, õigeks mõisteti 3 füüsilist isikut. 40 isikule mõisteti vangistus ja 9-le rahaline karistus.

Kõige enam oli süüdimõistetuid altkäemaksu andmises (20). Altkäemaksu võtmises mõisteti süüdi 8 isikut, nii pistise andmises kui ka omastamises ametiisiku poolt 6 isikut. Teistes kuritegudes oli süüdimõistetute arv väiksem.

20 isikut mõisteti süüdi altkäemaksu või pistise andmise, vahenduse või võtmise eest järgmistel elualadel: tollinspektorid, politsei- ja piirivalveamet, munitsipaalpolitsei, maksuametnik, vanglavalvur. Kui vangla juhtumid olid seotud sooviga toimetada vanglasse raha või sigarette, siis politseiametnikele pakuti raha peamiselt joores juhtimise protokollivormistamata jätmise eest, kuid ühel juhul ka info edastamiseks ja menetluse takistamiseks.

5.1.2. Korruptsioonikuriteod valdkonniti

Kõige enam kuritegusid registreeriti politsei- ja piirivalveametiga (47) ning omavalitsustega (35) seoses. Kuna arvud sisaldavad ka võimuliialdust, mõjutab see politsei- ja piirivalveametiga seotud juhtumite arvu. 2010. aastal registreeriti enam korruptsioonijuhtumeid seoses omavalitsustega, eraõiguslike juriidiliste isikute ja politseiga. 2009. aastal oli registreeritud juhtumite arv suurim politsei, omavalitsuste ja tehnoulevaatusel. Tuleb siiski silmas pidada, et arvud sisaldavad ka neid kuritegusid, mida ei pannud toime kõnealuse institutsiooni esindaja: näiteks kui politseinikule pakuti pistist süüteomenetluse alustamata jätmise eest, kuid seda ei võetud vastu, kajastub see joonisel siiski politsei- ja piirivalveameti real.

Joonis 61. Korruptsioonikuriteod valdkonniti 2011. aastal (registreeritud kuritegude arv)⁷⁶

Allpool esitatakse valdkonnad, milles seoses registreeriti 2011. aastal enim korruptsioonikuritegusid.

⁷⁵ Sealhulgas kaks isikut, kes mõisteti süüdi kahe paragrahvi eest.

⁷⁶ Joonis sisaldab ka usalduse kuritarvitamise (§ 217²) ning võimuliialduse (§ 291) kuritegusid.

Politsei

Politsei- ja piirivalveametiga seotud korruptsioonikuritegusid registreeriti 47, neist 17 olid võimuliialdused. Võimuliialdus kujutab endast vägivald ebaseaduslikku kasutamist ametniku poolt. Ülejäänud kuritegudest 13 olid seotud pistise või altkäemaksu võtmisega ning sama palju registreeriti ka altkäemaksu võtmist (s.o kuriteod, kus kahtlustatav ei ole politseiametnik, vaid raha pakkuja). Registreeriti 2 omastamise, 1 kelmuse ja 1 ametialase võltsimise kuritegu.

Omavalitsus

2011. aastal registreeriti 35 omavalitsusega seotud kuritegu. 11 olid seotud ametnikega, neist 4 Tartu linnavalitsuses toimunud omastamisega (Kund, 23.02.2012). Üks juhtum puudutas 2012. aastal süüdi mõistetud Tallinna ametnikku, kes võttis ettevõtelt pistist oma poja spordiharrastuse finantseerimiseks (Brinkmann, 2012). Veel registreeriti 10 kuritegu omavalitsuse juhi ja neli volikogu liikmega seoses. 5 kuritegu registreeriti seoses pistise või altkäemaksu andmisega füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt.

Sõidukite tehnoulevaatus

2011. aastal registreeriti 25 kuritegu, milles anti või võeti altkäemaksu auto tehnoulevaatusel läbimise eest. Nagu varemgi on tegu juhtumitega, kus ühe isiku puhul registreeritakse enam kui üks kuritegu, näiteks registreeriti ühe tehnoulevaatusel töötaja altkäemaksujuhtumeid 5. Altkäemaksu võtmise juhtumeid registreeriti 12 ja andmise juhtumeid 6. Samuti registreeriti 7 altkäemaksu vahendamise kuritegu, kus tehnoulevaatusel ebaseaduslikuks läbimiseks makstakse raha kolmandale isikule, kes viib sõiduki ülevaatuspunkti ja tasub selle eest ülevaatajale.

Ministeriumid, teised valitsusasutused ja hallatavad asutused (sh ARK, vanglad)

Ministeriumide, valitsusasutuste ning hallatavate asutustega seoses registreeriti kokku 40 kuritegu, neist 19 altkäemaksu- ja pistisekuriteod.

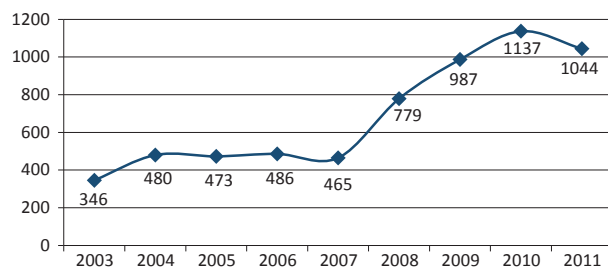
Neljandik kuritegudest (10) registreeriti seoses autoregistrikeskusega. Tegemist oli peamiselt 2007. aastal toime pandud kuritegudega, mis registreeriti 2011. aastal. Tegemist oli altkäemaksu ja pistise võtmise või andmise juhtimisõiguse eksami sooritamise eest. Vanglates registreeriti 8 korruptsioonikuritegu, neist 7 võimuliialdust ja üks altkäemaksukuritegu.

5.1.3. Korruptsioonivastase seaduse rikkumised

Korruptsioonivastase seaduse (KVS) alusel registreeriti 62 väärtet, mis on enam kui poole vähem kui 2010. aastal. Kaks kolmandikku neist seisnes tähtsajaks majanduslike huvide deklaratsiooni esitamata jätmises või selles mittetäielike või valeandmete esitamises. 19 väärtet registreeriti töökoha-, tegevus- või toimingupiirangute rikkumise eest. Nende väärtetude eest on nähtud ette karistus kuni 300 trahviühikut ehk 1200 eurot.

5.2. Majanduskuriteod

2011. aastal registreeriti 1044 majanduskuritegu, mis on 8% vähem kui aasta varem, ent 6% rohkem kui 2009. aastal. Kõige enam vähenes salakaubaveo kuritegude arv (-29%).

Joonis 62. Registreeritud majanduskuriteod 2003–2011

2011. aastal kasvas kõige rohkem äriühingutega seotud (47%) ning pankroti- ja täitemenetluskuritegude arv (25%). Erinevalt viimasest kolmest aastast maksukuritegude arv vähenes (-170). Nagu varasemal aastal kasvas konkurentsikuritegude arv: võrreldes 2008. aastaga on nende arv kasvanud 5-lt 18-le. Kõik konkurentsikuriteod registreeriti ühe sätte alusel: konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja kooskõlastatud tegevus (§ 400).

Tabel 27. Majanduskuritegude arv ja muutus

	2007	2008	2009	2010	2011	Muutus N 2011 võrreldes 2010	Muutus % 2011 võrreldes 2010
Ebaseaduslik majandustegevus	100	123	74	96	95	-1	-1%
Äriühingutega seotud kuriteod	26	20	40	55	81	26	47%
Pankroti- ja täitemenetluskuriteod	20	37	85	141	176	35	25%
Maksualased kuriteod	269	461	640	762	592	-170	-22%
Rahapesukuriteod	49	131	134	65	81	16	25%
Kuriteod väärpaberiringluses	1	1	6	2	1	-1	-50%
Konkurentsikuriteod	0	5	8	16	18	2	13%
Erakonnaalased kuriteod	0	1	0	0	0	0	0%
Kokku	465	779	987	1137	1044	-93	-8%

Maksukuritegude suure vähenemise tingis salakaubaveo kuritegude arvu vähenemine (-147). Langus on ilmselt seotud menetluspraktika muutustega. Oluliselt muutus ka suure ulatuses maksukelmuse registreerimine, see kasvas 4-lt 14-le.

Tabel 28. Maksukuritegude arv 2007–2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Maksude väärarvutus (§ 386)	61	52	21	7	
Maksumaksjale tehtavate väljamaksetelt maksuseaduses ettenähtud maksu kinni pidamata jätmine (§ 389)	2	1			1
Maksude maksmisest kõrvalehoidumine suures ulatuses (§ 389 ¹)	15	35	24	31	28
Maksukelmus suures ulatuses (§ 389 ²)		8	2	4	14
Maksuhalduri tegevuse takistamine (§ 390)	6	2	2		
Salakaubavedu (§ 391)	83	113	410	499	352
Keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu (§ 392)	101	250	181	219	197
Ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga (§ 393)	1			2	

Selgitus: Hallil taustal on selleks aastaks kehtetud kuriteoliigid.

2011. aastal saadeti kohtusse 541 kuritegu, see on 30% vähem kui 2010. aastal ning 27% enam kui 2009. aastal. Prokuratuur lõpetas 334 kuriteo menetluse (neist 123 avaliku menetlushuvi puudumise tõttu). Õigeks mõisteti 10 füüsilist ja 2 juriidilist isikut (sh seetõttu, et prokurör loobus süüdistusest).⁷⁷ Majandus kuritegudes mõisteti 2011. aastal süüdi 390 füüsilist ja 21 juriidilist isikut. Juriidilised isikud mõisteti enamjaolt süüdi maksude maksmisest kõrvalehoidumises suures ulatuses, rahapesu ja konkurentsikuritegude eest. Viiele juriidilisele isikule mõisteti karistuseks sundlõpetamine, ülejäänud ettevõtted said rahalise karistuse, mis jäid vahemikku 3195 – 260 000 eurot. Kõrgeima määraga karistus (260 000 eurot) mõisteti ettevõttele maksudest kõrvalehoidumise eest suures ulatuses (KarS-i § 389¹), sellest 210 000 eurot ei pöörata täitmisele, kui juriidiline isik ei pane kolme aasta pikkuse katseaja jooksul toime uut kuritegu.⁷⁸ Vähemalt 6391 euro (100 000 krooni) suurune karistus mõisteti 9 ettevõttele.

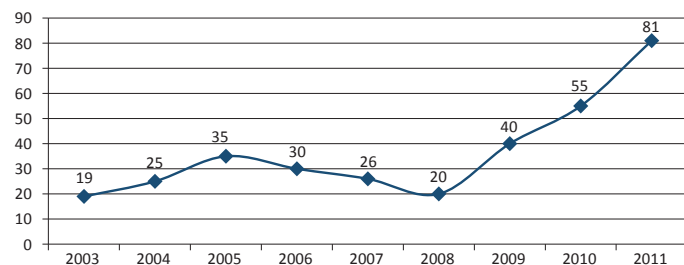
5.2.1. Äriühingutega seotud kuriteod

Äriühingutega seotud kuritegusid (KarS-i §-d 377–381¹) registreeriti 81, mis on kaks korda enam kui 2009. aastal. Enamiku (65 juhtumit) moodustasid raamatupidamise kohustuse rikkumine ning osanike, aktsionäride ja tulundusühistu liikmete koosoleku kokku kutsumata jätmine (10 juhtumit). 36 kuritegu registreeriti Harjumaal ja 10 Pärnumaal.

Tüüpiliste majanduskuritegude avastamine ja kohtueelne menetlus on võrreldes tavakuritegudega märksa ajamahukam; valdav osa 2011. aastal registreeritud äriühingutega seotud kuritegudest pandi toime aastatel 2008–2010 (ja varemgi).

⁷⁷ Neist 11 mõisteti õigeks kõikides süüdistustes.

⁷⁸ Harju maakohutu otsus 1-11-9637

Joonis 63. Äriühingutega seotud kuriteod 2003–2011⁷⁹

Raamatupidamise kohustuse rikkumiste puhul on näha selge kasvutrend: 2009. aastal registreeriti 24, 2010. aastal 48 ning 2011. aastal 65 juhtumit. Valdavalt oli tegu finantsraskustes äriühingutega, mille juhatuse liikmed jätsid esitamata majandusaasta aruande, esitasid ebaõiged andmed varade või kohustuste kohta või varjasid raamatupidamisdokumente. Registreeriti 38 juhtumit, kus kohus oli juba välja kuulutanud raamatupidamiskohustuslase pankroti või lõpetanud pankrotimenetluse raugemise tõttu. Oli ka paar korteriühistutega seotud juhtumit, kus kahtlustati, et korteriühistu juhatuse liikmed olid omastanud raha.

Osanike, aktsionäride ja tulundusühistu liikmete koosoleku kokku kutsumata jätmise puhul oli osaiühingu juhatuse jätnud osanike koosoleku kokku kutsumata, kuigi osaiühingu netovara oli järel alla äriseadustikus määratletud alampiiri. Selliseid juhtumeid registreeriti 10 (2010: 4).

2011. aasta jooksul jõustus äriühingutega seotud kuritegudes viis kohtulahendit (nelja isiku asjas). Neist neli kohtulahendit olid seoses raamatupidamise kohustuse rikkumisega. Kahele isikule mõisteti liitkaristusena reaalne vangistus, kahele rahaline karistus.

Majanduskuritegevuse rahvusvahelised trendid

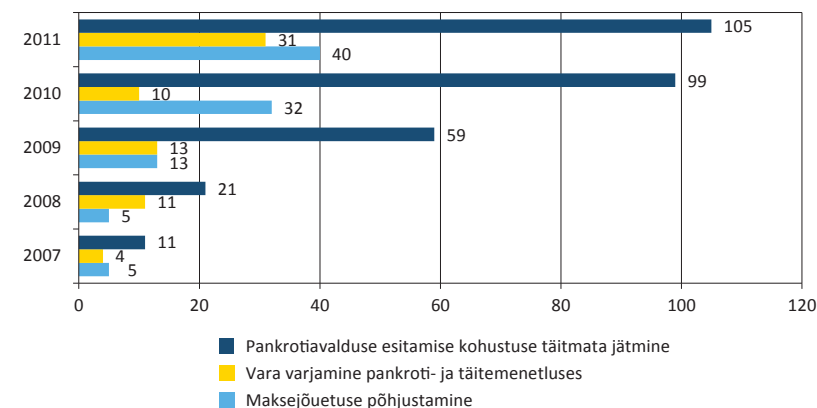
PricewaterhouseCoopersi majanduskuritegevuse uuringus „Global Economic Crime Survey“ jälgitakse levinumate majanduskuritegevuse rahvusvahelisi trende. Möödunud aasta uuringust selgus, et raamatupidamispettustega oli viimase 12 kuu jooksul kokku puutunud 24% ettevõtetest, 2009. aastal oli see näitaja 38% ja 2007. aastal 27%. Esimest korda oli uuringusse kaasatud ka üks Eesti ettevõtte, kokku küsitleti enam kui 3800 ettevõtet üle maailma. (Global Economic Crime Survey, 2011)

5.2.2. Pankroti- ja täitemenetluskuriteod

Pankroti- ja täitemenetluskuriteod on karistusseadustiku järgi maksejõuetuse põhjustamine (§ 384), vara varjamine pankroti- ja täitemenetluses (§ 385) ning pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine (§ 385¹). 2011. aastal sagesen kõigi nende registreerimine.

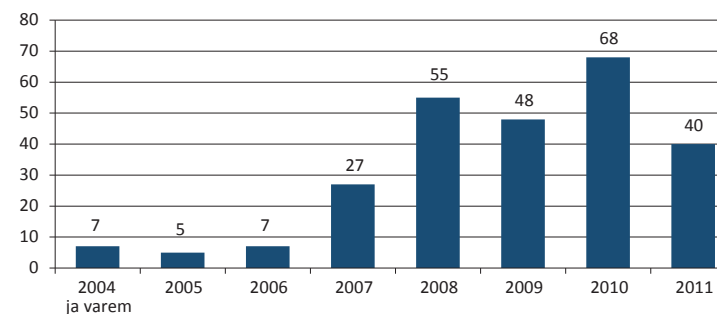
⁷⁹ 2007. aastal jõustus seadusemuudatus, millega muutusid kehtetuks KarS-i §-d 378, 382, 383 ning jõustus § 3811. Sellest tulenevalt ei ole kuritegevuse arv varasema perioodiga otseselt võrreldav.

2010. aasta kuritegevuse aastaülevaates analüüsiti pankrotikuritegevuse struktuuri ettevõtete tegevusvaldkondade kaupa. Enim pankrotikuritegevusi oli seotud ehitus- ettevõtete (141-st 2010. aastal registreeritud kuriteost 40), järgnesid hulgi- ja jaekaubandus, veondus ja töötlev tööstus. (Kuritegevus Eestis 2010, 2011)

Joonis 64. Registreeritud pankroti- ja täitemenetluselased kuriteod 2007–2011

Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine seisnes selles, et äriühingu juhatuse või juhatuse liige ei esitanud õigel ajal pankrotiavaldust, ehkki teadis äriühingu maksevõimetusest. Enamasti alustati kriminaalmenetlust pankrotihalduri, kohtutäituri või ka võlausaldaja avalduse alusel. Sarnaselt äriühingutega seotud kuritegudega registreeritakse ka pankrotikuritegevusi viitajaga: enamik 2011. aastal registreeritud kuritegevusi pandi toime aasta või paar varem.

Joonis 65. 2011. aastal registreeritud äriühingutega seotud kuriteod ning pankroti- ja täitemenetluskuriteod esimese toimepanemise aasta järgi

Kohtusse laekus pankrotiavaldusi kõige rohkem 2009. aastal, pärast seda on nende arv vähenenud. Pankrotiavalduste laekumine kasvas eelkõige majanduskriisi aastatel, samal ajal kui pankrotikuriteod on aasta-aastalt kasvanud.

Tabel 29. Kohtusse esitatud pankrotiavalduste arv ja pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise kuriteod

	2008	2009	2010	2011
Kohtusse laekunud pankrotiavalduste arv	995	1826	1635	1122
Pankrotikuriteod (§-d 384–3851)	37	85	141	176

Äri- ja pankrotikuritegudes kahtlustatavate isikute sotsiaaldemograafiline struktuur erines mõnevõrra nii-öelda tavakuritegudest. Näiteks möödunud aastal varguse eest üle kuulatud isikute arv kasvas kiiresti alates 18. eluaastast ja langes pärast 40. eluaastat, äri- ja pankrotikuritegudes kahtlustatavad olid keskmiselt vanemad: enamik vanuses 30–50. Selge erinevus ilmneb ka kahtlustatavate haridustasemes. 35% äri- ja pankrotikuritegudes kahtlustatavatest olid kõrghariduse või rakendusliku kõrgharidusega, 55% kesk- või keskeriharidusega ja 10% põhiharidusega.⁸⁰ Varguse kui tüüpilise massikuriteo puhul moodustasid kõrgharidusega kahtlustatavad 2%, keskharidusega 37% ning alg- või põhiharidusega 61%. Vargustes ja äri- või pankrotikuritegudes kahtlustatavate hulgas ei ilmne olulist erinevust soo järgi.

2011. aastal jõustus pankrotikuritegudes 12 kohtulahendit 10 isiku asjas. Kahele isikule mõisteti liitkaristusena vangistus ja kaheksale rahaline karistus.

⁸⁰ Osakaalud on nende füüsiliste isikute kohta, kes kuulati 2011. aastal äri- või pankrotikuriteos kahtlustatavana üle ja kelle kohta oli haridustase teada (kokku 156 isikut).

ALAEALISTE KURITEGEVUS

- Alaealiste kuritegevus on püsinud viimasel kolmel aastal suhteliselt samal tasemel, 2011. aastal registreeriti 1854 alaealise toime pandud kuritegu ja alaealised moodustasid kahtlustatavatest 8,2%.
- Alaealiste kuritegudest levinuimad on vargus ja kehaline väärkohtlemine, mida 2011. aastal registreeriti kokku veidi enam kui kahel kolmandikul juhtudel. Võrreldes 2010. aastaga vähenes 2011. aastal absoluutarvudes kõige enam tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine ning kasvas kehalise väärkohtlemise ja varguste arv.
- Alaealiste kuritegude avastamine on üle Eesti ebaühtlane. Teistest märksa suurem on alaealiste kurjategijate suhtarv Ida-Virumaal ja Tartumaal.
- Alaealiste väärtegevuse puhul domineerivad alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumine, viiendiku moodustab liiklusseaduse rikkumine.
- Ligi kolm neljandikku alaealiste kriminaalasjadest lõpetatakse, neist veidi enam kui kolmandik juhtumi alaealiste komisjoni edastamise ja väga vähesed leppimise tõttu.

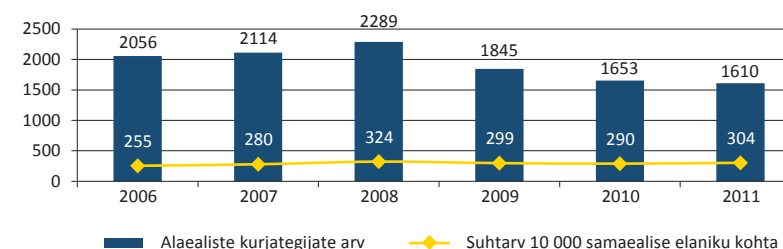
6. ALAEALISTE KURITEGEVUS

Kaire Tamm

Alaealiste kuritegude peatükis keskendume peamiselt alaealiste toime pandud kuritegudele, nende hulgas on omakorda põhirõhk vägivallega seotud kuritegudel. Analüüsitakse ka alaealiste vastu toime pandud kuritegusid ja alaealiste toime pandud väärtegevusi.

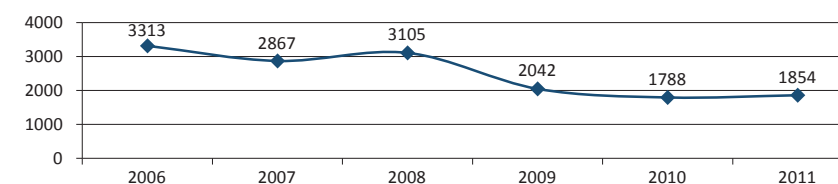
6.1. Ülevaade alaealiste kuritegudest

2011. aastal tehti kindlaks 1610 isikut, kes olid kuriteo ajal alaealised ehk 14–17-aastased; võrreldes 2010. aastaga oli neid 43 võrra ehk 3% vähem. Kuid kuna vähenenud on ka 14–17-aastaste arv (üle 4000 inimese ehk 7% võrra), siis on alaealiste kurjategijate suhtarv samaealisest elanikkonnast ühe aastaga siiski veidi (5%) kasvanud: kui 2010. aastal oli 10 000 14–17-aastase alaealise kohta 290 alaealist kurjategijat, siis 2011. aastal 304.

Joonis 66. Alaealised kurjategijad ja nende suhtarv 10 000 samaealise elaniku kohta 2006–2011

2011. aastal registreeriti 1854 alaealiste kuritegu; alaealised moodustasid 8,2% kahtlustatavatest. Võrreldes 2010. aastaga avastati alaealiste kuritegusid 66 võrra rohkem, ent keskmine kuritegude arv ühe alaealise kurjategija kohta ei muutunud aastaga oluliselt (2010: 1,1 ja 2011: 1,2 kuritegu). Viimased kolm aastat on alaealiste kuritegude tase püsinud enam-vähem sama, suurem langus oli 2009. aastal, kui see vähenes veidi üle kolmandiku. Ilmselt oli üks põhjus ka 14–17-aastaste arvu vähenemine ligi kümnendiku võrra.

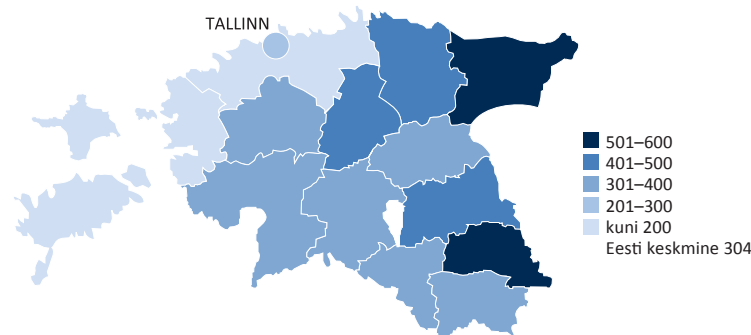

Joonis 67. Registreeritud alaealiste toime pandud kuritegude arv 2006–2011

Allikas: politsei- ja piirivalveamet

Suur osa (57%) alaealiste kuritegudest registreeriti kolmes maakonnas: Harju- (25%), Ida-Viru- (17%) ja Tartumaal (15%). Võrreldes 2010. aastaga kasvas registreeritud alaealiste kuritegude absoluutarv kõige enam Ida-Viru (+86), Rapla (+29) ja Võru maakonnas (+26) ning vähenes Pärnu (-38), Lääne-Viru (-35) ja Lääne maakonnas (-26).

Suurema kuritegude suhtarvu poolst 10 000 samaealise elaniku kohta paistavad silma Ida-Viru- (547), Põlva- (506), Lääne-Viru- (443) ja Tartumaa (439) ning märksa väiksema suhtarvuga (alla 300) Läänemaa, saared, Harjumaa ja ka Tallinn. Kuigi Tallinnas elab kaks korda rohkem 14–17-aastaseid kui kogu Tartu maakonnas, on viimases alaealiste kuritegevuse suhteline tase peagu poolteist korda kõrgem. Siiski pole alust arvata, et vahe on ka tegelikult selline, vaid pigem viitab see erinevale kuritegude avastamis- ja menetluspraktikale.

Joonis 68. Alaealiste kuritegude arv 10 000 14–17-aastase kohta maakondades ja Tallinnas

Nagu varemgi olid ülekaalus varavastased kuriteod, mis moodustasid poole kõikidest alaealiste kuritegudest. Varavastaste kuritegude mõnevõrra väiksem osakaal alaealiste seas võrreldes kuritegevuse üldstruktuuriga on tingitud eelkõige sellest, et suur osa vargusi ja muid varavastaseid kuritegusid jääb lahendamata ehk nende toimepajad ei tuvastata.

Varavastastest kuritegudest olid levinumad vargused (679; 73%), millest peagu iga kolmas oli poevargus; lisaks registreeriti väärtegedena 1851 pisivargust. Muude varavastaste kuritegude seas, mida registreeriti 256, olid levinumad asja omavoliline kasutamine (76), millest 78% olid sõiduki omavoliline kasutamine, ja kelmus, sh n-ö tavakelmus ja arvutikelmus (kokku 50) ning omastamine (25).

Kolmandik alaealiste kuritegudest olid isikuvastased kuriteod ja nende osakaal on kahe viimase aastaga kasvanud ligi 10% – seega kasvas alaealiste isikuvastaste kuritegude arv 2011. aastal mõnevõrra vähem kui nende kuritegude üldarv (14%). Veidi üle kümnendik alaealiste kuritegudest olid avaliku rahu vastased ja paar protsenti avaliku usalduse vastased kuriteod, mis on võrreldes 2010. aastaga vähenenud 6%.

2010. aastaga võrreldes vähenes absoluutarvudes kõige enam tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine (-89) ja nii-öelda tavakelmuste arv (-44) ning kasvas kehalise väärkohtlemise (+81) ja varguste arv (+55).

Tabel 30. Valik enamregistreeritud alaealiste poolt toime pandud kuritegudest

	2010	2011	Muutus N	Muutus %
Vargus	624	679	55	8,8%
Kehaline väärkohtlemine	482	563	81	16,8%
Asja omavoliline kasutamine	65	76	11	16,9%
Avaliku korra raske rikkumine	69	72	3	4,3%
Röövimine	36	36	0	0%
Omastamine	24	25	1	4,2%
Mootorsõiduki joobes juhtimine	24	21	-3	-12,5%
Kelmused	64	50	-14	-21,9%
Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine	106	17	-89	-84%
Narkootikumidega seotud kuriteod	27	11	-16	-59,3%
Alaealiste kuriteod kokku	1788	1854	66	3,7%

Allikas: politsei- ja piirivalveamet

Üks põhjus, miks alaealiste toime pandud tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamist (KarS-i § 349) oli üle kuue korra vähem, on registreerimispraktika muutus: Riigikohtu 2010. aasta lahendi⁸¹ kohaselt ei ole kuriteona käsitletavat juhtumid, kus alaealised püüavad võõrast dokumenti esitades pääseda lõbustusasutusse. Kui veel 2010. aastal registreeritud 106 juhtumist oli üle 80% seotud võõra dokumendi kasutamise ööklubis sisenemisel, siis 2011. aastal selliseid juhtumeid ei registreeritud. 2011. aastal domineerisid juhtumid, kus alkoholi tarvitanud alaealine esitas kinnipidamisel teise isiku dokumendi (kaks sündmust leidsid aset ka ööklubis, ent ei olnud seotud ööklubis pääsemisega); võõra isiku dokumenti esitati aga ka näiteks ühistranspordis piletikontrolörile, poevarguse katsel kaupluse turvatöötajale, alkoholi ostmisel ja pandimajas.

Kui alaealiste tavakelmuste arv vähenes peagu kolm korda, siis arvutikelmuste arv kasvas kaks ja pool korda, moodustades 2011. aastal alaealiste kelmustest 60%; see on kooskõlas ka kelmuste üldarvu muutusega.

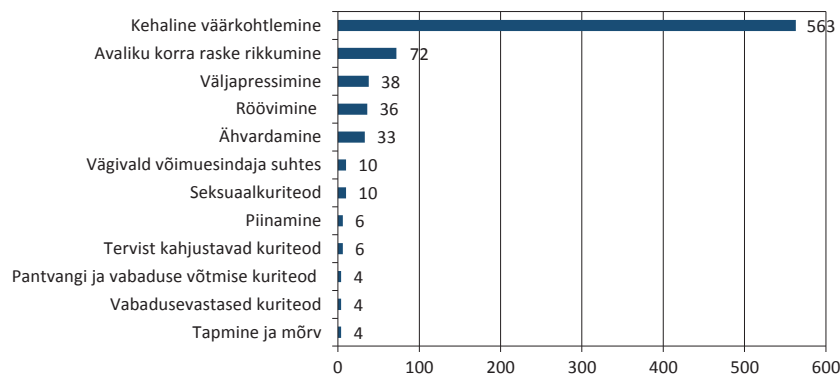
6.1.1. Vägivallakuriteod

2011. aastal registreeriti veidi üle 780 alaealiste vägivallakuritegu.⁸² Suurima osa (72%) moodustas kehaline väärkohtlemine, mille pooled juhtumid pandi toime laste- või õppeasutuses või nende maa-alal. Vägivallategude sagedasem esinemine koolis iseloomustab ka teisi riike, nt Inglismaa viimase ohvriuuringu andmetel toimus suurem osa 10–15-aastaste lastega seotud vägivallajuhtumitest koolis või selle ümbruses (56%), nädala sees (89%) ja päevasel ajal (89%), samal ajal kui täiskasvanud sattusid vägivallakuritegude ohvriks enamasti (67%) õhtul või öösel (Home Office, 2012). Tuleb aga arvestada, et põhjus on ennekõike alaealiste elukorralduses: alaealised veedavadki suure osa ajast koolis, kus puutuvad kokku omaealistega.

Raskemaid vägivallategusid, nagu elu- ja tervisevastased kuriteod, ähvardamine, piinamine, seksuaalkuriteod, röövimine ja väljapressimine, oli 2011. aastal 140 juhtumit.

⁸¹ RKKKo 01.11.2010.a. otsus nr 3-1-1-71-10.

⁸² Käesolevas peatükis on vägivallakuritegude hulka loetud KarS-i isikuvastased kuriteod (v.a KarS-i §-d 137–140 ja 148–150), samuti röövimine (KarS-i § 200), avaliku korra raske rikkumine (KarS-i § 263) ning vägivallavõimuesindaja või muu avalikku korda kaitsva isiku suhtes (KarS-i § 274).

Joonis 69. Registreeritud alaealiste vägivaldakuriteod

Elu- ja tervisevastased kuriteod

Alaealiste toime pandud elu- ja tervisevastaseid kuritegusid registreeriti 2011. aastal kümme. Pooltes tervisevastastes kuritegudes (3) tekitasid alaealised raske tervisekahjustuse ettevaatamatusest liiklusõnnetuse või laste omavahelise kehalise väärkohtlemise tagajärjel (üks poiss viskas teist puuksaga, mis tabas silma piirkonda). Raske tervisekahjustuse tekitamise juhtumites (3) põhjustasid alaealised peksmise ja noahaavadega kolmele mehele eluohtlikke tervisekahjustusi (koljupõhimiku murd, haav kopsudes). Tervisevastaste kuritegude arv on viimase nelja aasta suurim: varem on see jäänud aastast ühe-kahe piirde, 2011. aastal oli tapmisi ja mõrvu (koos kuriteokatsetega) neli. Nende kuritegude arvu kasv on kooskõlas tapmiste arvu üldise kasvuga 2011. aastal.

Noorukite osalusel toimunud mõrv

2011. aastal registreeriti üks noorukite rühma (sh 3 alaealise) toime pandud endise sportlase Kert Kesküla mõrvajuhtum, kus ohver tapeti julmal viisil ja röövimise eesmärgil. 2012. aasta alguses esitati seoses mõrvaga süüdistus neljale varem kriminaalkorras karistamata noorele: 17- ja 18-aastast noormeest süüdistatakse mõrvas ning kaht 16-aastast neiu mõrvale kaasaaitamises. (Prokuratuur, 2012) Harju maakohus tegi süüdimõistva otsuse 10.05.2012.

Ähvardamine ja piinamine

Alaealiste toime pandud ähvardamisi registreeriti veidi üle 30 ja piinamisi 6. Piinamine tähendab kehalist väärkohtlemist juhul, kui see on toime pandud järjepidevalt või suurt valu põhjustades (Sootak & Pikamäe, 2009); 2011. aastal oli valdavalt tegu teise alaealise korduva peksmise ja mõnitamisega.

Piinamine

Kaks koolilast piinasid teist õpilast, hoides teda kinni, vedades sallist, tõugates, hüpatas peale, sundides sööma puuks ja käbisid ning looma väljabeidet jne.

Pooltel ähvardamisjuhtudel tekitasid alaealised kannatanus hirmutunde peksmisega ja kolmandikul juhtudel tapmisega ähvardades, ülejäänud juhtudel ähvardati tekitada tervisekahjustus terariistaga (nt kirve, noa, kääridega). Enamik ähvardusi esitati suuliselt, kaks ka mobiiltelefoni ja üks interneti teel. Ligi 60% ähvardamistest toimus koolis, neist omakorda ligi pooled Kaagvere erikoolis, kus tüdrukud ähvardasid nii kaasõpilasi kui ka koolitöötajaid peksmise või tapmisega. Kaagvere erikooli ähvardamisjuhtumite suur osakaal on ka põhjus, miks oli ähvardamiste esinemissagedus suurem Tartu maakonnas.

Röövimine ja väljapressimine

2011. aastal registreeriti 36 alaealiste toime pandud röövimist, s.o sama palju kui möödunud aastal. Veidi enam kui kahel kolmandikul juhtudel tungisid alaealised ohvrile kallale tänaval, pargis või muus avalikus kohas ja sagedamini võtsid ära mobiiltelefoni, sularaha, koti, aga ka muid asju, nagu MP3 mängija, fotoaparaat, ehted, jalgratas jm. Ligi viiendik röövimistest toimus sissetungimisega ohvri eluruumi ja pooled röövimised pandi toime grupis.

Koolipoisid röövisid mardisante

Viis koolitüdrukut käisid küla vabel marti jooksmas. Neil järel käinud kolm poissi löid ühele tüdrukule jalaga vastu säärt, teisele kõhtu ning võtsid tüdrukutelt jõuga ära kotid, milles olid kommid väärtusega 15 eurot.

2011. aastal registreeriti 38 alaealiste väljapressimist, s.o ligi 40% kõigist registreeritud väljapressimistest. Peagu kõikides alaealiste väljapressimise juhtumites oli kannatanuks samuti alaealine, kellelt nõuti vägivaldla ähvardusel raha, paaril juhul ka suitsu ja poes toidu ostmist ning ühel juhul lunaraha pantvangi vabastamise eest. Väljapressija oli paaril juhul tüdruk, enamasti aga üks poiss või poiste rühm. Viiendik juhtumitest toimus koolikaaslaste vahel.

Lunaraha väljapressimine

Kolmeliikmeline noormeeste rühm (17-, 26- ja 27-aastane) võttis vägivaldla kasutades vabaduse alaealiselt tüdrukult, et nõuda tema isalt tütre vabastamise eest lunaraha. Tüdrukut hoiti kaks päeva garaaziboksis pantvangina. Kohtumenetlus kurjategijate üle käib.

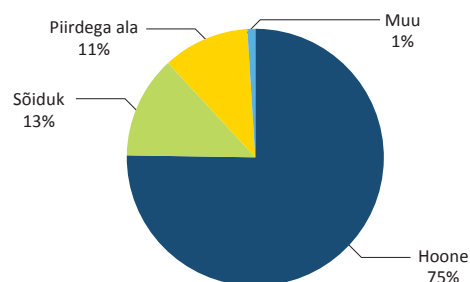
6.1.2. Avaliku korra vastased süüteod

Aastaga registreeriti 175 alaealiste toime pandud avaliku korra vastast kuritegu ja 1045 väärtegu. Ligi 60% kuritegudest moodustas omavoliline sissetungimine ja veidi üle 40% avaliku korra raske rikkumine; enamik avaliku korra vastastest väärtegudest oli avaliku korra rikkumine.

Omavoliline sissetungimine

Omavoliline sissetungimine (KarS-i § 266) seisneb valdaja tahte vastaselt võõrasse hoonesse, ruumi, söidukisse või piirdega alale ebaseaduslikus tungimises. 2011. aastal

registreeriti 103 alaealiste omavolilist sissetungimist, neist kolmel neljandikul juhtumitest tungiti hoonesse, sealjuures pooltel juhtudel eluruumidesse (eramaja, korter, talumaja, suvila). Nii sõidukitesse kui piirdega alale tungiti mõlemal juhul veidi üle kümnendikul juhtudel.

Joonis 70. Alaealiste omavoliline sissetung koha liigi alusel

Hoonesse tungimiseks lõhkusid alaealised enamasti aknaklaasi, ukسلuku või ukse, harvemini siseneti varastatud võtmega, lahtise akna või lukustamata ukse kaudu. Omavolilise sissetungiga kaasnes viiendikul juhtudel vargus ja kümnendikul juhtudel alaealised vandaalitsesid (lõhkusid mööblit või ajasid ruumid segamini).

Sõidukite puhul tungiti sagedamini sõiduautosse, üksikute juhtudel ka veoautosse ja bussi ning see toimus kas sõiduki esi- või küljeakna lõhkumise või ukse lahtimuu-kimise teel. Piirdega ala puhul tungiti valdavalt ettevõttele või eraomanikule kuulu-vasse aiaga piiratud hoovi.

Veidi enam kui pooled (55%) omavolilised sissetungid pandi toime grupis ja 14% vähemalt teist korda.

Avaliku korra rikkumine

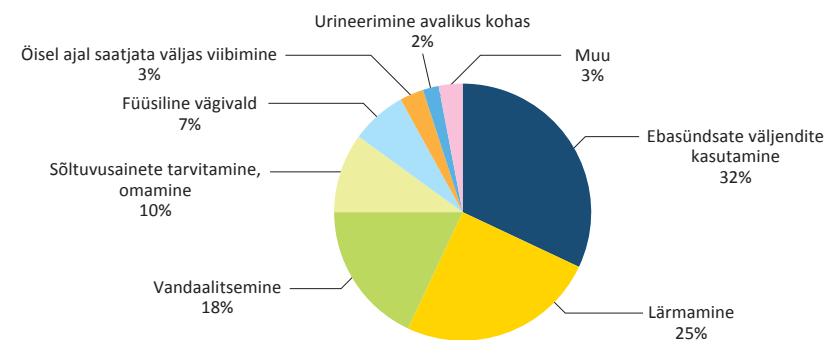
2011. aastal registreeris politsei 1040 alaealiste avaliku korra rikkumist. Avalikus kohas teiste isikute rahu või avaliku korra muu rikkumise puhul on tegu väärteo-koosseisuga (KarS-i § 262), mille eest on karistuseks ette nähtud rahaträhv kuni sada trahviühikut või arest. Avalik kord on tavade, heade kommete, normide või reeglitega kinnistatud isikutevahelised suhted ühis-konnas, avaliku korra rikkumine on selliste reeglitega vastuolus olev käitumine (Sootak & Pikamäe, 2009).

Avaliku korra rikkumise puhul domineerisid juhtumid, kus kasutati ebasüüdsaid väljendeid või lärmati, seda registreeriti ligi 60% juhtudel. Ligi viiendik juhtumitest oli seotud alaealiste vandaalitsemisega, kümnendik sõltuvusainete tarvitamise või

omamisega, ülejäänud juhtumite osakaal jäi alla 10%. Veidi enam kui kolmandik avaliku korra rikkumisest juhtus koolis või muudes lasteasutustes (lasteas, noorte-

Alaealiste avaliku korra rik-kumine seisnes sagedamini ebasüüdsate väljendite kasu-tamises ja avalikus kohas lärmamises; veidi üle kol-mandiku rikkumistest leidis aset koolis.

keskus, lastekodu) või nende territooriumil ning veidi üle viiendiku korteris, korter-maja trepikojas, majas või selle vahetus läheduses (maja ees, hoovis). (Teder, 2012)

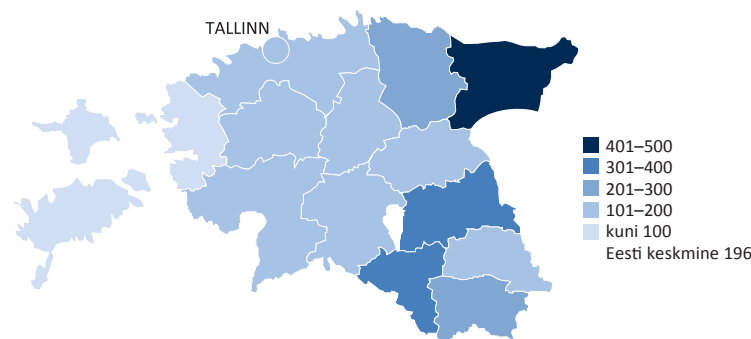
Joonis 71. Alaealiste avaliku korra rikkumiste jaotus juhtumi sisu järgi 2011. aastal

Ebasüüdsate väljendite kasutamine seisnes sageli ropendamises, solvamises, söima-mises, sellest kaks kolmandikku toimus koolis.

Lärmitsedes rikkusid alaealised teise isikute rahu sagedamini kas korteris valjult muusikat kuulates või trepikojas valjuhäälselt kõneledes ja uksi paugutades, kusjuures üsna tihti olid alaealised samal ajal alkoholihoobes. Samuti registreeriti juhtumeid, kus õpilane lärmas tunnis ja segas tundi, rikkudes õpetaja ning kaasõpilaste rahu.

Veidi enam kui 30 korral registreeriti alla 16-aastase alaealise viibimine õisel ajal avalikus kohas ilma täisealise saatjata. Selline liikumisvabaduse piirang tuleneb lastekaitse seaduse §-st 23¹, mille kohaselt on alla 16-aastasel keelatud viibida ilma täiskasvanud saatjata avalikus kohas kell 23–6 ja ajavahemikul 01.06–31.08 kell 24–5. Veidi enam kui pooled juhtumid registreeriti Harjumaal ja ülejäänud 14 mujal (Jõgeva-, Põlva-, Rapla-, Võrumaa).

Ligi kaks kolmandikku avaliku korra rikkumistest registreeriti Harju- (23%), Tartu- (20%) ja Ida-Virumaal (39%); kolmes Lääne-Eesti maakonnas (Saare, Hiiu ja Lääne) registreeriti selliseid rikkumisi vähe (kokku ca 10 juhtumit). Kui keskmiselt panid 14–17-aastased 10 000 samaealise kohta toime 196 avaliku korra rikku-mist, siis Saare, Hiiu ja Lääne maakonnas vastavalt 6, 55 ja 52 rikkumist. Alaealiste avaliku korra rikkumiste tase oli keskmisest märksa kõrgem Valga, Tartu ja Ida-Viru maakonnas. Kuigi Tallinnas elab ligi neljandik 14–17-aastastest, siis avaliku korra rikkumiste suhtarv (130) oli 2,7 korda väiksem kui Tartumaal (345) ja veidi üle kolme korra väiksem kui Ida-Virumaal (403).

Joonis 72. Avaliku korra rikkumiste arv 10 000 14-17-aastase kohta maakondades ja Tallinnas 2011. aastal

Tartu maakonda iseloomustab suurem koolides toimunud avaliku korra rikkumise juhtumite osakaal: kui Harju ja Ida-Viru maakonnas oli ligi neljandik rikkumisi koolides, siis Tartumaal ligi pooled. Üks põhjus on ilmselt korduvad rikkumised Kaagvere erikoolis. Kui teistes koolides oli õpilaste avaliku korra rikkumine suunatud peamiselt õpilaste vastu ja seisnes valdavalt ebasüüdsate väljendite kasutamises, solvamises, söömamises ja tunni segamises, siis Kaagvere erikoolis oli selline käitumine suunatud eelkõige kooli töötajate vastu. Harju maakonnas registreeriti rohkem avalikus kohas lärmamist ja teiste isikute rahu rikkumist kauplustes, Ida-Virumaal oli mõnevõrra rohkem alaealiste huligaanitamist (Teder, 2012).

6.1.3. Muud alaealistega seotud kuriteod

Allpool kirjeldatakse kuritegusid, kus alaealise vastu on toime pandud kas õiguslikult või eetilisel taunitav tegu, nt propageeritud vägivalda, mõjutatud lapse õiguskulakat hoiakut, soodustatud või võimaldatud alkoholi tarvitamist. Selliste kuritegude hulka kuuluvad KarS-i §-d 180–182¹: alaealisele vägivalda eksponeerimine, alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele, alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele ning alaealisele alkoholi müümine ja ostmine.

Tabel 31. Valik alaealise vastaseid kuritegusid 2006–2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Alaealisele vägivalda eksponeerimine	1	2	1	0	1	0
Alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele	66	9	18	8	11	11
Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele	29	27	26	25	11	23
Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine	0	2	10	0	4	4

Aastatel 2006–2011 registreeriti viis alaealisele vägivalda eksponeerimise kuritegu (§ 180), 2011. aastal ei registreeritud ühtegi juhtumit. Selles kuriteos mõisteti viimati isikud süüdi 2007. aastal, kui kaht meest karistati laste nähes koera piinamises.

Alaealise kaasatõmbamist kuriteo toimepanemisele (§ 181) on nii 2010. kui 2011. aastal registreeritud 11 korda, sagedamini kihutati alaealist varavastastele kuritegu-

dele. 2010. aastal mõisteti selle eest süüdi kaks isikut: ühel juhul kaasati tüdruk poodi tungimise, et ta valvaks varaste tegutsemise ajal aknal; teisel juhul käskis naine oma ehukaaslase kuriteo varjamise huvides anda alaealistel politseile valeütlusi ja eitada füüsilise vägivalda pealtnägemist. Ka 2011. aastal mõisteti süüdi kaks isikut: ühel juhul kaasati poiss poodi tungimise ja poevargusse, mille käigus varastati alkoholi, toiduaineid ja sigarette, ning teisel juhul lasti 15-aastaselt poisil helistada häirekeskusesse ja teha ühele elumajale pommiähvardus.

Alaealise kallutamist alkoholi tarvitamisele (§ 182) registreeriti 2011. aastal 23 korda, seda on kaks korda rohkem kui 2010. aastal, ent peagu sama palju kui 2008. ja 2009. aastal. Enamasti oli tegu juhtumitega, kus täisealine mees kaasas alaealisi peo ajal alkoholi tarvitama, ligi kolmandikul juhtudel kallutati alaealine alkoholi tarvitama seksuaalsel motiivil ning paaril juhul kallutas isa oma last kodus alkoholi tarvitama. 2010. aastal mõisteti selle eest süüdi 4 ja 2011. aastal 11 isikut (neist 6 ka sama kannatanu vastu toime pandud seksuaalkuriteos).

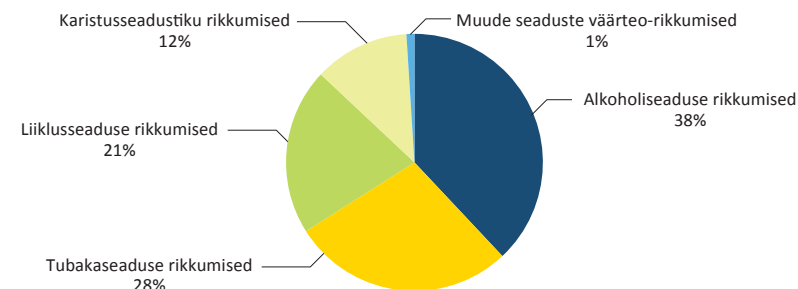
Alaealisele alkoholi müümist ja ostmist (§ 182¹) registreeriti 2011. aastal neli juhtumit, mille puhul ostsid täisealised mehed alaealistele poistele poest alkoholi, sealjuures kolme juhtumi puhul ostis alkoholi üks ja sama mees. Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine kvalifitseeritakse kuriteona, kui süüdlasele on sama teo eest kohaldatud ka väärteokaristust ehk juhul, kui tegu on alaealisele korduva alkoholi müümisega. 2011. aastal registreeriti 60 alkohoolse joogi käitlemisel vanusepiirangu rikkumise väärtegu (alkoholiseaduse (AS) § 67) ja 198 alkohoolse joogi ostmist alaealisele või joobnud olekus (§ 69). Alaealiste toime pandud alkoholirikumisi käsitletakse ka peatükis 6.1.4.

6.1.4. Muud alaealiste toime pandud väärteod

2011. aastal registreeriti 24352 alaealiste väärtegu, mida on ligi 2000 võrra rohkem kui 2010. aastal (Korrakaitsepolitsei, 2012). Ligi neljandik alaealiste väärtegedest registreeriti Tallinnas.

Alaealiste väärtegedest registreeritakse sagedamini alkoholiseaduse ja tubakaseaduse rikkumist, mis moodustasid 2011. aastal kokku veidi üle kahe kolmandiku rikkumistest; viiendik olid liikluseaduse ja veidi enam kui kümnendik karistusseadustiku rikkumised.

Alaealiste väärtegedes seas annab tooni alkoholi- ja tubakaseaduse rikkumine.

Joonis 73. Alaealiste väärtegedes struktuur 2011. aastal

Alaealiste alkoholiseaduse rikkumiste enamik (ligi 99%) tähendas alkohoolse joogi tarvitamist (AS-i § 71). Võrreldes 2010. aastaga kasvas alaealiste alkoholiseaduse rikkumiste arv enam kui 1100 rikkumise võrra. Põhjuseks võib olla nii selliste rikkumiste väljaselgitamise prioriteetsus politsei jaoks (Korrakaitsepolitsei, 2012) kui ka üldine alkoholitarvitamise kasv 2011. aastal 11% võrra (Emor, 2012).

Alkohoolsete jookide kergele kättesaadavusele alaealistele viitavad ka uuringud. Tervise Arengu Instituudi 2011. aasta üle-eestiline alkohoolsete jookide prooviostmise näitas, et sageli ei küsita poodides noortelt isikut tõendavat dokumenti: seda tehti kokku vähem kui kolmandikul juhtudest, 18-aastastelt⁸³ prooviostjatelt ei küsitud isikut tõendavat dokumenti 71% ostude korral, vanust ei küsitud 93% ostude korral, 26% ostude korral ei tekkinud müüja ja ostja silmsidet. (Tael, 2011)

Alaealiste tubakaseaduse rikkumistest oli 66% juhtudel tegu tubakatoode tarvitamisega (TubS-i § 47) ja 33% juhtudel tubakatoode omandamise ja omamisega (§ 48); võrreldes 2010. vähenes alaealiste tubakaseaduse rikkumiste arv paarisaja võrra. Ka tubakatoode on alaealistele lihtsalt kättesaadavad. 2012. aasta alguses uuringufirma Faktum & Ariko tehtud uuringust selgus, et kahel kolmandikul juhtudest ei küsitud suitsupaki ostmisel 18-aastaselt vanust tõendavat dokumenti. Keskmise suurusega poodides tehtud kassaostude puhul ei küsitud suitsu ostmisel dokumenti lausa 84% juhtudest. Kõige rohkem küsiti dokumenti alkoholi- ja tubakapoes. (Lakson, 2012)⁸⁴

Alaealiste liiklusväärtegedest moodustasid valdava enamiku liiklusseaduse (LS) rikkumised, kaheksa väärtegu registreeriti meresõiduohutuse seaduse (MSOS)

ja üks raudteeseaduse (RdtS) alusel. MSOS-i juhtumid puudus alaealise juhitud veesõidukis päästevest või ujumisvahend ning RdtS-i juhtumid puhul takistasid alaealised rongiliiklust, viibides raudteel kohas, mis pole selleks ette nähtud. Liiklusseaduse rikkumistest registreeriti kõige sagedamini ehk 70% juhtudel jalakäija või muu liikleja muid liiklusnõuete rikkumisi, mis seisnesid nt sõidutee ületamises vales kohas või keelava tulega, ilma kiivrita sõitmisel, helkurita liiklemises jms; veidi enam kui kümnendik alaealiste liiklusrikkumistest olid seotud mootorsõiduki juhtimisega juhtimisõigusega isiku poolt.

Lisaks liiklusväärtegedele registreeriti 2011. aastal KarS-i alusel 21 alaealiste liikluskuritegu, mis seisnesid peagu eranditult (21-st 20) mootorsõiduki juhtimises joobeseisundis (KarS-i § 424). Neist omakorda enamik oli seotud sõiduauto alkoholi-joobes juhtimisega; ühel juhul juhtis joobes alaealine mopeedi, ühel juhul traktorit. Nelja juhtumit puhul tuvastas politsei, et alaealisel joobes juhil puudus ka sõiduki juhtimisõigus ja kaks alaealist põhjustasid joobes juhtimisega avariid.

6.2. Kokkupuuted õiguskaitseasutustega

Alaealiste kahtlustatavate arv on viimastel aastatel järjepidevalt vähenenud: 2008. aastal tegi prokuratuur alaealise asjas 2264 lõplikku menetlusotsust, 2009. aastal

1845, 2010. aastal 1653 ja 2011. aastal 1610 ehk võrreldes 2008. aastaga 29% vähem. Võrreldes 2010. aastaga vähenes menetletud alaealiste kriminaalasjade arv Lõuna (-14%) ja Lääne piirkonnas (-7%) ning kasvas Põhja (+2%) ja Viru piirkonnas (+17%) (Ahven, 2012).

Ligi kolm neljandikku (74%) 2011. aastal lõpliku menetlusotsuse saanud alaealiste kriminaalasjadest lõpetati ja 26% saadeti kohtusse. Kohtusse saadetud alaealistest süüdistati viiendikku üldmenetluses ja ligi 80% lihtmenetluse eri vormides, sealjuures pooled saadeti kohtusse kokkuleppemenetluses ja kolmandik lühimenetluses.

Alaealiste kriminaalasjadest lõpetati 40% kriminaalmenetlust välistava asjaolu ilmnenemise tõttu (nt puudus kriminaalmenetluse alus), veidi enam kui kolmandik (37%) materjalide edastamise tõttu alaealiste komisjoni ning 16% seoses avaliku menetluse puudumise ja sellega, et süü polnud suur. Muude kriminaalmenetluse lõpetamise aluste osakaal jäi 4% piiresse, sealjuures leppimise tõttu lõpetati menetlus ligi 2% juhtudel.

Prokuratuur saadab alaealise kriminaalmenetluse materjalid alaealiste komisjoni juhul, kui peab võimalikuks alaealise mõjutamist ilma karistust või KarS-i §-s 87 ette nähtud mõjutusvahendeid kohaldamata. Piirkonniti on alaealiste komisjoni saatmise tõttu lõpetatud menetluste osakaal üsna ühtlane, keskmisest (37%) veidi kõrgem on see Põhja (40%) ja Lääne (39%) piirkonnas ning mõned protsendipunktid madalam Viru (36%) ja Lõuna (32%) piirkonnas.

Kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu on KrMS-i § 203¹ kohaselt välis- tatud kuriteos, mille täisealine pani toime alaealise kannatanu vastu; see on võimalik kas alaealiste vahelises kuriteos või alaealise kahtlustatava ja täisealise kannatanuga kuriteos. Praktikas lõpetatakse leppimise tõttu alaealiste kriminaalasju harva, kuid siiski aktiivsemalt kui lepitusmenetluse võimaluse loomise algusaastatel: perioodil 2007 veebruar kuni 2010 juuli lõpetati leppimise tõttu 6 (Tamm & Klopets, 2010), 2011. aastal 24 alaealise kriminaalmenetlust, sealjuures 16 juhtumit olid kehalise väärkohtlemise juhtumid. Ligi 40% leppimise tõttu lõpetatud menetlustest tehti Lääne piirkonnas.

Ligi kolm neljandikku alaealiste kriminaalasjadest lõpetatakse, neist väga vähesed leppimise tõttu.

Enamik alaealiste liiklusrikkumisi on liiklusohutusnõuete eiramisega seotud väärteod.

⁸³ Selle põhjal, kui palju küsitakse 18-aastastelt dokumente, näeb tõenäosust, kui palju küsitaks dokumente 16- ja 17-aastastelt.

⁸⁴ Lakson, P. (29.02.2012). Uuring: alaealine saab sigaretipaki hõlpsasti kätte. Eesti Päevaleht. <http://www.epl.ee/news/eesti/uuring-alaealine-saab-sigaretipaki-holpsasti-katte.d?id=63990291>

MUUD KURITEOD

- 2011. aastal registreeriti 162 tulirelva ja laskemoonaga seotud kuritegu ja 53 lõhkematerjaliga seotud kuritegu. Võrreldes 2010. aastaga on nende arv mõnevõrra vähenenud.
- Möödunud aasta lõpul oli Eestis arvel 28 930 relvaomanikku ning 59 455 tsiviilkäibes olevat tulirelva. Registreeritud relvade arv on püsinud viimastel aastatel stabiilsel tasemel.
- 0,5–1,8% Eesti elanikest on viimase 12 kuu jooksul kandnud enesekaitse eesmärgil avalikus kohas kaasas tulirelva, külmrelva on kaasas kandnud 2,4–4,8% elanikest.
- Päästeameti demineerijad tegid 2011. aastal kahjutuks ligi 450 kg lõhkeainet (2010: 225 kg). Leiti kokku 2806 lõhkekeha (2010: 3102), millest valdava osa moodustasid alla 150 mm mürsud, miinipildujamiinid ja käsigranaadid.
- Registreeriti 913 narkokuritegu, nende arv jäi 2010. aastaga samale tasemele.
- 2011. aastal avastati levinud narkootikumidest tunduvalt rohkem kanepit.
- Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi käitlemise kuritegusid registreeriti 475, nende kuritegude arv kasvas aastaga 23%. Samal ajal vähenes avastatud võltskupuürde arv.
- Liikluskuritegusid registreeriti 3816 – see on kümnendiku võrra enam kui aasta varem. Joobes juhtide arvu kasv on ilmselt seotud alkoholitarvitamise kasvuga.

7. MUUD KURITEOD

Andri Ahven, Pilleriin Lindsalu

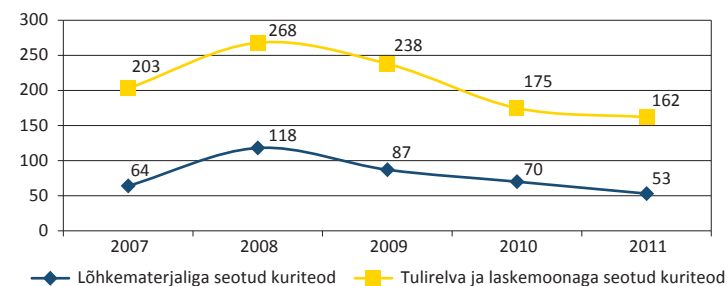
Käesolevas peatükis analüüsime relvade- ja lõhkeainetega seotud kuritegusid, samuti liiklus- ja narkokuritegusid ning võltsrahaga seotud kuritegude trende.

7.1. Relvade ja lõhkeainetega seotud kuriteod

7.1.1. Lõhkematerjaliga seotud kuriteod

Lõhkeainetega seotud kuritegude puhul on tegu juhtumitega, kus enamasti kannatanu puudub, nende avastamine sõltub suuresti kaitsepolitsei ameti tegevusest.⁸⁵ Mõnikord viivad nende kuritegude avastamiseni hoopis muud kuriteod (nt vargus, narkokuriteod, ähvardamine).

Karistusseadustikus eristatakse lõhkematerjaliga seotud kuritegusid (KarS-i §-d 413–417) ning tulirelva ja laskemoonaga seotud kuritegusid (KarS-i §-d 418–421). Kuna sageli ilmnevad korruga mitme kuriteokoosseisu tunnused, siis järgib nende kuritegude registreerimine aastate kaupa sarnast trendi.

Joonis 74. Relvade ja lõhkematerjaliga seotud kuriteod 2007–2011

Lõhkematerjaliga seotud kuritegude puhul oli tegu kas lõhkeaine ebaseadusliku käitlemise (31 juhtumit) või lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseadusliku käitlemisega (21 juhtumit). Registreeriti ka üks lõhkematerjali käitlemise nõuete rikku mine.

Lõhkematerjaliseaduse § 4 kohaselt peab isik, kes on leidnud lõhkematerjali sisaldava leiu, teatama sellest viivitamata politseile või päästeametile. Lõhkeaine ebaseadusliku käitlemise (KarS-i § 414) puhul oli enamasti tegu kuritegudega, kus läbiotsimise käigus leiti isiku käsutuses olevast ruumist lõhkeainet. Levinumad lõhkeained olid trotüül, heksogeen ja suitsuta püssirohi.

Oli viis juhtumit, mille puhul lõhkeaine avastati juhuslikult ja kahtlustatav ei olnud kohe teada. Neist paaril juhul oli lõhkeaine päritolu siiski tuvastatav. Lõhkeaine ebaseadusliku käitlemise kuritegusid, kus kuriteo objektiks oli suur kogus

⁸⁵ Lõhkematerjalidega seotud kuriteod kuuluvad enamasti kaitsepolitsei ameti uurimisalluvusse (sõltub lõhkeaine kogusest), tulirelva ja laskemoonaga seotud kuritegusid menetleb PPA. PPA ja kaitsepolitsei ameti uurimisalluvus on kehtestatud valitsuse määrusega: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011223> (08.06.2012)

lõhkeainet⁸⁶ registreeriti 9. Neist mitu olid seotud samade isikutega ja neid menetleti samade kriminaalasjade raames.

Lõhkeaine suures koguses ebaseaduslik käitlemine

K. K. omandas ja hoidis oma elukohas kuni läbiotsimiseni lõhkeaineid, sealhulgas 1412 grammi trotüüli, 1194 grammi suitsuta püssirohtu ja umbes 616 grammi muid brisantlõhkeaineid. Lõhkeained pärinesid Teise maailmasõja aegsetest Vene või Saksa päritolu käsigranaatidest ja mürskudest, mille K. K. oli metalliotsija abil leidnud Saaremaalt Sõrve säärest ning Harju- ja Raplamaa eri piirkondadest. Lõhkeaine ja tulirelvade kogumist põhjendas K. K. ajaloo huviga. Isik teadis lõhkeaine ohtlikkust, sest oli väeteenistuses põgusalt kokku puutunud Teise maailmasõja aegse laskemoonaga. Sellest hoolimata oli K. K. lõhkeaine käitlemisel hooletu (nt kallas kestadest välja püssirohtu, puhastas ise lõhkekehi) ja tegi need kättesaadavaks ka teistele isikutele.

Lõhkematerjali ja tulirelvadega seotud kuritegude avastamiseni viis hulk 2010. aastal K. K. toime pandud vargusi Hiiu- ja Saaremaal. Seejuures varastati enamjaolt ajaloolise või kultuurilise väärtusega esemeid (nt maalid, antiikesemed, toidunõud).

Kobus mõistis K. K. süüdi vargustes, tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslikus käitlemises ning lõhkeaine ebaseaduslikus käitlemises. Talle mõisteti lühimenetluses liitkaristusena neli aastat reaalselt vangistust.⁸⁷

Lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseadusliku käitlemise kuritegusid (KarS-i § 415) registreeriti möödunud aastal 21. Seda kuritegu registreeritakse sageli koos lõhkeaine ebaseadusliku käitlemisega, mistõttu olid osa neist kuritegudest toime pannud samad isikud. Lõhkeseadeldiseks oli enamasti detonaator.

Suurt avalikku tähelepanu pälvis kaitseministeeriumi ründamine, kui hoonesse sisenen relvastatud mees, kes tulistas mitu korda nii ministeeriumi töötajate kui ka hiljem politseiametnike suunas. Samuti viskas Karen Drambjan politseinike poole isevalmistatud lõhkeseadeldisi, millest mõni plahvatas. Umbes 2,5 tundi pärast ministeeriumi sisenemist sai isik tulevahetuses haavata ja hukkus. Kaitsepolitsei amet on oma aastaraamatus märkinud, et Drambjan oli eluga ummikusse jõudnud inimene, kelle vaateid mõjutas Vene inforuum (Kaitsepolitsei aastaraamat 2011, 2012).

2011. aastal jõustunud kohtuotsustega mõisteti lõhkeaine ebaseadusliku käitlemise kuritegudes süüdi 27 isikut ja õigeks üks. Lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseaduslikus käitlemises mõisteti süüdi 16 isikut.

7.1.2. Tulirelva ja laskemoonaga seotud kuriteod

Registreeriti 162 tulirelva ja laskemoonaga seotud kuritegu (§-d 418–421), neist 138 kui tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslikku käitlemist. Enamasti oli tegu isikutega, kes ilma relvaloata hoidsid enda valduses ebaseaduslikku tulirelva või padruneid.

⁸⁶ KarS-i § 414 lg 2 p 2 kuriteod

⁸⁷ Tallinna ringkonnakohtu otsus kriminaalasjas 1-11-1625

Tabel 32. Relvade ja lõhkeainetega seotud kuriteod 2009–2011

		2009	2010	2011
§-d 413–417	Lõhkematerjaliga seotud kuriteod kokku	87	70	53
§ 414	... Lõhkeaine ebaseaduslik käitlemine	39	42	31
§ 415	... Lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseaduslik käitlemine	45	26	21
§ 416	... Lõhkematerjali käitlemise nõuete rikkumine	3	2	1
§-d 418–420	Tulirelva ja laskemoonaga seotud kuriteod kokku	238	175	162
§ 418	... Tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine	201	137	138
§ 4181	... Tsiivikäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine	15	19	18
§ 419	... Tulirelva lohakas hoidmine	0	2	1
§ 420	... Tulirelva helisummuti, laser- ja öösihiku ebaseaduslik käitlemine	22	17	5

Ebaseaduslik tulirelv (või laskemoon) avastati üldjuhul eluruumi läbiotsimisel. Läbiotsimise alus võis olla isiku seotus muude kuritegudega või otsene vihje relva olemasolu kohta. Mõnikord oli asi seotud ähvardamisega: oli nii peretüüsid kui ka alkoholitartvitamise ajal tekkinud tülisid, kus üks osaline otsustas relvaga ähvardada (sh nii otsesed kui ka verbaalsed ähvardused). Ebaseadusliku tulirelvaga pandi möödunud aastal toime vähemalt kaks enesetappu.

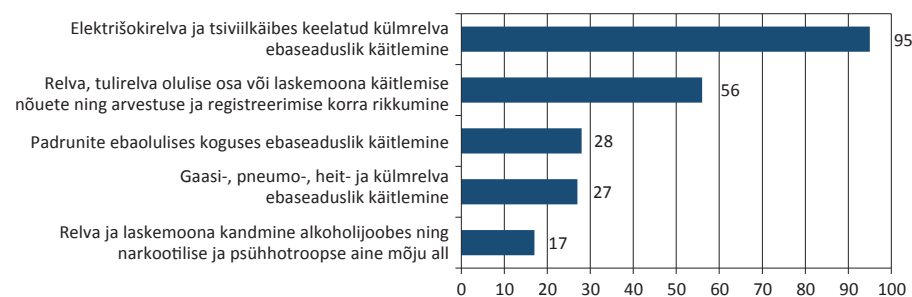
Kaitsepolitseile oli traagiline tulirelvade ebaseadusliku käitlemise ja salakauba-veoga seotud läbiotsimine Põlvamaal, mis lõppes kaitsepolitseiniku hukkamisega. Teades, et tegelik kahtlustatav ei viibi kodus ning seal on vaid tema isa, läksid kaitsepolitseinikud otsima ebaseaduslikke relvi. Esmapilgul koostöövalmil mehel lubati relvakapist veel üks relv välja võtta, millega too avas ootamatult politseinike pihta tule, tappes ühe ja vigastades kolme ametnikku. Nagu selgus, ei teadnud kaitsepolitsei, et isik oli varem kriminaalkorras karistatud (ametniku relvaga ähvardamise eest), ja enne läbiotsimist ei osatud ohtu adekvaatselt hinnata.⁸⁸

Relvaseaduse (RelvS) §-des 18–20 on sätestatud, millised on piiramata tsiivikäibega, millised piiratud tsiivikäibega ja millised keelatud tsiivikäibega relvad ja laskemoon. Möödunud aastal avastatud tsiivikäibes keelatud tulirelvad⁸⁹ olid enamasti käsitööstuslikult valmistatud ja neil puudus valmistaja markeering. Kahes juhtumis avastati isiku käsutusest eriohtlikkusega laskemoona (soomust läbivaid padruneid).

Lisaks tulirelvade ja lõhkeainetega seotud kuritegudele registreeris politsei möödunud aastal 235 relvaseadusest tulenevat väärtekoosseisu. Nende hulgas oli enim elektriõhku ja tsiivikäibes keelatud külmrelva ebaseadusliku käitlemisega seotud väärtegusid.

⁸⁸ <http://www.epl.ee/news/eesti/waaks-toi-taparelva-kapist-valja-politseimike-loal.d?id=51297765>

⁸⁹ Tsiivikäibes keelatud tulirelvad: 1) tulirelv, mis imiteerib mõne muu eseme kuju; 2) sileraudne püss, mille üldpikkus on alla 840 mm või mille iga raua pikkus on alla 450 mm; 3) tulirelv, mis labivõetuna võimaldab lasu sooritamist; 4) automaattulirelv, millest ühekordsel päästikule vajutamisel saab sooritada valangu; 5) tulirelv, millel puudub valmistaja markeering; 6) eriohtlikkusega tulirelv.

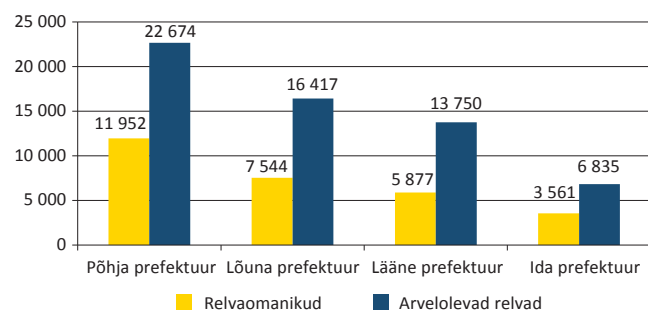

Joonis 75. 2011. aastal registreeritud relvaseaduse rikkumised (väärted)⁹⁰

2011. aastal jõustunud kohtuotsustega mõisteti tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseadusliku käitlemise kuritegudes süüdi 70 isikut. Tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslikus käitlemises mõisteti süüdi 15 isikut.

Tulirelvade levik ja inimeste hoiakud

PPA teenistus- ja tsiviilrelvade registri andmetel oli 1. jaanuaril 2012 Eestis 28 934 relvaomanikku⁹¹, s.o 461 võrra vähem kui aasta varem. Piiratud tsiviilkäibes olevaid tulirelvi oli 59 676 (2011. aastal 59 819). PPA ja statistikaameti andmetele tuginedes oli möödunud aasta lõpul iga 100 elaniku kohta Eestis arvel 4,4 tsiviilkäibes olevat tulirelva. Ebaseaduslike relvade osakaalu kohta Eestis andmeid pole.

Joonis 76. Eestis registreeritud relvaomanikud ja arvel olevad tulirelvad prefektuuride kaupa (PPA andmed seisuga 01.01.2012)

Eraisikud kasutavad relva enamasti jahipidamiseks (69% arvel olevatest relvadest) ning enese ja vara kaitsmiseks (59%), vähem spordis või kutsealal tegutsedes (vastavalt 16% ja 0,4%). Juriidiliste isikute kasutuses on seevastu peamiselt sportrelvad.

⁹⁰ Tsiviilkäibes keelatud külmrelvad: 1) kasteet, kasteetnuga, torketaäk, teleskoopnui, teraspiits, samuti muu spetsiaalselt kehavigastuste tekitamiseks valmistatud ese; 2) löike-, torke- või löögirelv, mis imiteerib mõne muu eseme kuju või on peidetud selle sisse; 3) vedru- või raskusjõul väljaviskuva ja seejärel jäigalt kinnitruva teraga nuga, mille tera pikkus on üle 8,5 cm või mille tera on kahelt poolt teritatud.

⁹¹ Nii füüsilised kui juriidilised isikud.

Rahvusvaheline käsirelvade uuring

2007. aastal oli maailmas hinnanguliselt 650 miljonit tsiviilkäibes tulirelva, neist 270 miljonit USA-s. Maailma suurimas relvade leviku uuringus „Small Arms Survey“ hinnati 2007. aasta tulirelvade ja relvaomanike arvu 178 riigis, sealhulgas Eestis. Relvade suhtarvu poolest oli esikohal USA (88,8 relva 100 elaniku kohta), järgnesid Jeemen (54,8) ja Šveits (45,7). Eesti oli 65. (9,2), Läti 32. ja Leedu 160. (Small Arms Survey 2007)

Need arvud põhinesid korrelatiivsel analüüsil ning mõnegi riigi enda hinnang ei ühtinud mudeli tulemustega. Näiteks Soome tsiviilkäibes relvade hulga arvati 3,4 miljonit, Soome ametnike arvates aga on neid ligi 1,7 miljonit. Eesti puhul hinnati tsiviilkäibes olevat 123 000 tulirelva⁹²; ilmselt on ka see arv ülehinnatud.

Relva (nii külm- kui tulirelva) kasutamine kuriteo toimepanemiseks ei ole Eestis väga levinud. Aastate 2004–2005 rahvusvahelisest ohvriuringust selgus, et hinnanguliselt 17% röövimistest tehti relvaga – see oli Euroopa riikide võrdluses üks madalamaid näitajaid: kõrge näitajaga paistsid silma Portugal (43%), Šotimaa (40%) ja Inglismaa (39%; Dijk *et al* 2007, 284). Uuringu tulemuse kinnituseks võib tuua ka asjaolu, et 2011. aastal Eestis registreeritud röövimistest 10% puhul ähvardati ohvrit relva või relvataolise esemega.

Inimeste hoiakud tulirelvade omamise ja kandmise asjus erinevad maailma eri piirkondades. Kõige rohkem on selle teema üle arutletud USA-s, kus inimestel on põhiseaduslik õigus kanda enda kaitseks relva. Carrolli andmeil (2005) on 30%-l USA elanikest ja 42%-l majapidamistest relv, peamiste ajenditena tuuakse enesekaitset kuriteo korral, laskespordi harrastamist ja jahipidamist. Sarnaseid tulemusi on saadud ka teistes USA uuringutes: Hepburn *et al* (2006) järgi on isiklik tulirelva 26%-l USA elanikest ja 38%-l majapidamistest. Euroopa riikidega võrreldes iseloomustab USA-d märksa liberaalsem relvapolitiika.

2011. aasta ohvriuringus küsiti Eesti elanikelt, kas ja kui sageli olid nad viimase 12 kuu jooksul enesekaitseks avalikus kohas relva kandnud (näiteks püssi või püstolit). Seda oli teinud 1,1% elanikest⁹³, seejuures 1000 vastanust kaks märkisid, et on seda teinud iga päev. 2009. aasta andmetel oli tulirelv kodus olemas 6,3%-l leibkondadest (1995. aastal 8,3%), sh 3,2%-l oli tulirelv kaitseks kurjategijate eest (Salla, 2010a).

3,6%⁹⁴ inimestest oli viimase 12 kuu jooksul enesekaitse eesmärgil kaasas kandnud külmrelva (nuga või mõnda muud löike- või torkerelva). 1000 vastanust kaheksa märkisid, et on seda teinud iga päev. Külmrelva kaasas kandnud olid enamasti 15–39-aastased.

Eestis juhuslikult leitud lõhkematerjal pärineb üldjuhul Teise maailmasõja ja vastupanuliikumise aegadest, aga ka Esimesest maailmasõjast ja Vabadussõjast. Aastatel 2008–2010 korraldasid päästeamet, kaitsepolitsei ja prokuratuur ühiskampaaniaid, milles inimesed said nende käes oleva lõhkeaine karistust kartmata ära anda.⁹⁵ Pääste-

Tulirelva kannab avalikus kohas enesekaitseks kaasas 1% elanikest, külmrelva 4%.

⁹² Eesti puhul kasutati riigikontrollilt saadud andmeid 2004. aastal arvel olnud tulirelvade kohta (47 000). Hinnang, kui palju erineb registreeritud relvade arv tegelikust, sõltus uuringu mudelis riigi suurusest (elanike arv) ja rikkusest (SKP inimese kohta), väiksematel ja vaesematel riikidel hinnati ebaseaduslike relvade osakaalu suuremaks.

⁹³ 95%-line usaldusvahemik 0,5–1,8%.

⁹⁴ 95%-line usaldusvahemik 2,4–4,8%.

⁹⁵ Alates 2011. aastast kampaaniat enam ei tehta, sest riigikohus otsustas, et päästeametil, kaitsepolitseiametil ega prokuratuuril ei ole õigust vabastada lõhkeaine loovutajat karistusest (Riigikohtu otsus 3-1-1-19-10).

ameti andmetel eemaldati 2010. aasta kampaania käigus tsiviilkäibest 60 kg lõhkeainet ja 4845 padrunit, lisaks muid lõhkeseadeldisi. 2008. aastal eemaldati 63,2 kg lõhkeainet, 4510 padrunit ja 1194 detonaatorit.

Tabel 33. Päästeameti demineerimiskeskuse üldstatistika 2004–2011

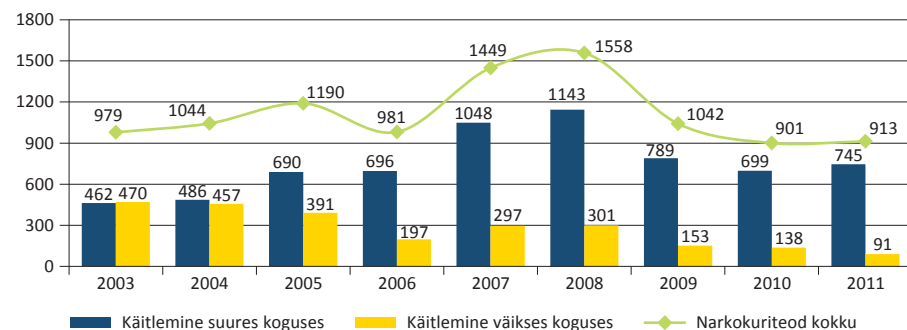
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Väljakutsete arv	1 259	1 428	1 361	1 373	1 684	1 436	1 435	1 300
Leitud lõhkekehade arv	1 956	2 070	1 746	6 412	3 409	3 694	3 102	2 806
Leitud lõhkeaine kogus, kg	112,54	146,86	88,15	174,69	227,87	124,12	224,98	449,87
Leitud püssirohu kogus, kg	26,781	8,286	21,69	2,90	38,12	8,62	27,27	17,50
Leitud padrunit arv	34 373	374 920	15 061	9 976	32 453	44 198	27 957	25 162

Allikas: päästeamet

7.2. Narkokuriteod

2011. aastal registreeriti 913 narkokuritegusid (KarS-i §-d 183–190), enamasti (82%) oli tegu narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemisega (§ 184). Narkokuritegude üldarv jäi 2010. aasta lähedasele tasemele, neid registreeriti ühe protsendi võrra enam. Kogu registreeritud kuritegevusest moodustasid narkokuriteod kaks protsenti.

Võrreldes 2003. ja 2004. aastaga on tublisti vähenenud väikese koguse narkootikumide (§ 183) ebaseaduslik käitlemine: kui 2003. aastal registreeriti neid juhtumeid 470, siis 2011. aastal üle viie korra vähem (91). Suure koguse narkootikumide käitlemise kuritegusid (§ 184) registreeriti kõige rohkem 2008. aastal: 1143. 2009.–2010. aastal vähenes nende registreerimine kokku 39% võrra. 2011. aastal nende arv taas suurenes 7% (registreeriti 745 kuritegu).

Joonis 77. Registreeritud narkokuriteod 2003–2011

Narkokuritegude registreerimise tase sõltub otseselt uurimisasutuste töö tulemuslikkusest ja prioriteetidest. Ent suurte narkokogustega kuritegude arvu on viimastel aastatel mõnevõrra mõjutanud ka registreerimispraktika muutused: sarnasel asjaoludel toime pandud narkokuritegusid on hakatud registreerima jätkuva kuriteona,

mille tulemusel varem mitme kuriteona registreeritud juhtumeid käsitletakse ühe jätkukuriteona.⁹⁶

Inimeste kokkupuuted narkoprobleemidega

Ohvriuuringu andmetel ei ilmnenu aastail 2004–2009 märkimisväärseid muutusi elanike kokkupuutes uimastite ja nendega kaasnevate probleemidega. 2009. aastal märkis 89% küsitlenuist, et neile pole kunagi narkootikumide pakutud (sama näitaja 2004. aastal oli 90%); sageli või vahetevahel oli viimase 12 kuu oma kandis narkoprobleemidega kokku puutunud 2009. aastal 17%; sama näitaja 2004. aastal oli 22% (Ahven, 2010).

Koolinoorte uimastitarvitamine

Euroopa kooliõpilaste uimastitarvitamist käsitleva uuringu (ESPAD) järgi on illegaalsete uimastite tarvitamine noorte seas alates 1995. aastast kasvanud, kuid viimastel aastatel on kasvutempo aeglustunud: elu jooksul mõnd illegaalset uimastit proovinud 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal oli 1995. aastal 7%, 1999. aastal 15%, 2003. aastal 24%, 2007. aastal 30% ja 2011. aastal 32%.

Kõige levinum narkootikum on kanep: 2011. aasta uuringu andmetel oli kanepit proovinud 24% õpilastest (2007. aastal 27%). Viimase aasta jooksul oli kanepit proovinud 17% õpilastest (2007. aastal 19%), viimase 30 päeva jooksul 6% (2007. aastal samuti 6%). Muud illegaalset uimastit peale marihuaana või hasiši oli 2011. aastal saanud 18% õpilastest (2007. aastal 19%). Uue trendina on kasvanud inhalante (sissehingatavad lahustid, lakid, bensiin jm) tarvitamine õpilaste osakaal, mis kasvas 9%-lt 2007. aastal 15%-le 2011. aastal (Uimastite ..., 2012)

Paari viimase aasta jooksul on kaubitsetavad narkokogused olnud varasemast väiksemad, mis on olnud politsei hinnangul tingitud kaubitsetajate soovist hajutada riske (soovitakse vältida kriminaalkaristust raske kuriteo eest) (Lõuna prefektuur, 2012; Keskkriminaalpolitsei, 2012).

Levinumatest narkootikumidest kasvas 2011. aastal tunduvalt kanepi avastamine, kusjuures suurim ühekordne kogus (48 kilo hasišit) avastati Tallinna sadamas Eestisse toomise katsel. Endiselt on populaarne tugevatoimeline fentanüül, mida konfiskeeriti mitu korda suure koguses; sellele ainele pööratakse ka erilist tähelepanu suure üledoosi riski tõttu. Mõnevõrra vähenes amfetamiini ja sellele lähedaste ainete ning GHB avastamine. Kokaiini konfiskeeriti märksa vähem kui varasematel aastatel (2010. aasta rekordiline kogus oli seotud ühe Venezuelast Eestisse jõudnud 217-kilose saadetisega).

Tabel 34. Konfiskeeritud narkoaine kogused (grammides)

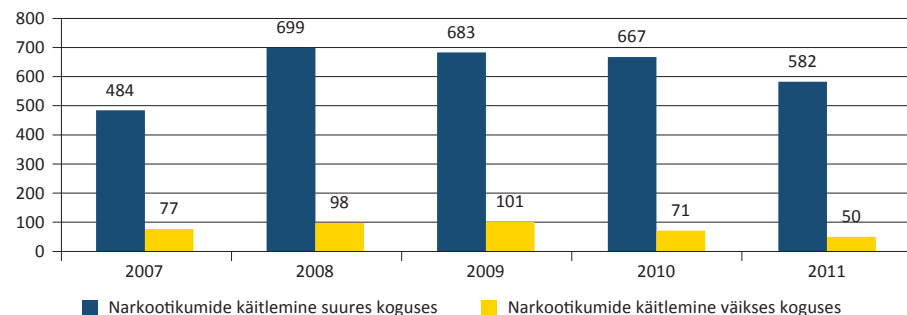
Aine	2008	2009	2010	2011
Kanep ja selle produktid	96 258	43 891	40 279	128 302
Amfetamiin, ecstasy ja neile lähedased ained	66 689	59 983	49 019	46 757
Fentanüülid	969	1 916	560	1 007
Kokaiin	3 574	5 024	217 717	830
GHB	7 487	25 072	16 109	13 486

Allikas: EKEI

⁹⁶ Kriminaalstatistika avaldamise kord. Vabariigi Valitsuse määrus 01.11.2008. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13033704>

2011. aastal sai kohtuekspertiisi instituut 1164 tellimust narko- või psühhotroopse aine ekspertiisiks, see on veidi vähem kui aastal 2010. aastal (1237).

Narkoaine ebaseaduslikus käitlemises süüdistatud isikute arv vähenes. Suure koguse käitlemises süüdistati 582 isikut (2010: 667) ja väikse koguse käitlemises 50 isikut (2010: 71).

Joonis 78. Narkokuritegudes süüdistatavana kohtusse saadetud isikud 2007-2011

2011. aastal esitati süüdistus 25-le suuremahulise narkokaubandusega tegelelenud organiseeritud kuritegelikule grupile, kellest 9 gruppi tegutses mitmes riigis; neilt arestiti või konfiskeeriti ligi 509 000 euro väärtuses vara. Näiteks vedas üks grupp marihuaanat Hispaaniast läbi teiste Euroopa riikide Eestisse ning käitles ka teisi narkootikume; sellelt grupilt arestiti ligikaudu 230 000 euro väärtuses kriminaaltulu (sularaha, kaks sõiduautot, elamumaa paarismajaga jms).

Kohus mõistis 2011. aastal KarSi § 183 järgi süüdi 27 isikut (2010: 52), § 184 alusel aga 406 isikut (2010: 408) ja muudes kuritegudes (§ 185–189) 46 isikut (2010: 43). Narkokuritegude toimepanijate enamik mõistetakse süüdi kokkuleppemenetluses (§-d 185–189); valdva osale tähendab see reaalselt vanglakaristust. Süüdimõistetute seas oli mehi 88% ja naisi 12%.

2011. aastal jõustus kohtuotsus, millega mõisteti kuritegeliku grupi liikmele 2005. aastal suure varalise kasu eesmärgil toime pandud kuriteo eest vangistus 14,5 aastat ja lisakaristusena varaline karistus 736 117 eurot (11 517 733 krooni).⁹⁷ Grupp toimetas Hollandist Eestisse neljal korral kokku 120 kg hasišit ja 6 kg marihuaanat.

2011. aastal jõustunud kohtuotsustega kohaldati konfiskeerimist 93 narkokuriteos, muu hulgas konfiskeeriti 3 kinnistut, 22 autot ja raha 454 374 eurot (2010: 215 760 eurot).

7.3. Võltsraha

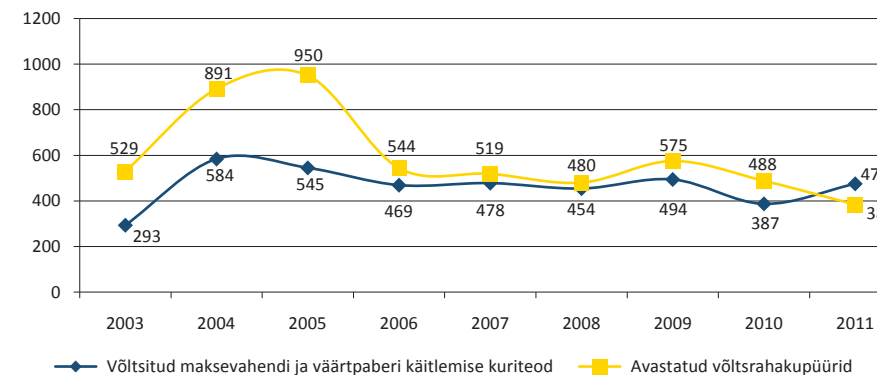
2011. aastal sages euro kasutuselevõtu tõttu võltsitud maksevahendi kasutamine. 2010. aasta analüüsis arvati, et eurole üleminek ilmselt ei mõjuta üldist kuritegevuse taset, kuid suureneva võltsraha avastamine ja vähemalt alguses võivad kurjategijad ära kasutada riskirühmade (muukeelsed, eakad) teadmatust ning võib suureneva võltsitud eurode avastamine ja väheneda käibelt kaduva raha võltsimine. (Salla, 2010b)

⁹⁷ Kohtulabend 1-08-12818.

Aasta pärast euro kasutuselevõttu võib ütelda, et 2011. aastal kasvasid võltsitud maksevahendi käitlemise kuriteod, kuid nende arv ei ületanud 2009. aasta taset. Kuigi võltsitud eurode arv suurenes, hakkas euro teisi valuutasid (kroon, dollar) pigem asendama ning võltsitud kupüüride koguarv 2010. aastaga võrreldes hoopis vähenes.

Viimastel ajal euro kasutusele võtnud riikides (Sloveenia 2007, Küpros ja Malta 2008, Slovakkia 2009) vähenes või püsis kuritegevus esimesel euroaastal samal tasemel. Sloveenias kasvas võltsitud eurode hulk aasta varem ja püsis samal tasemel ka järgmistel aastatel; esimesel euroaastal kasvas Sloveenias pisut raha võltsimisega seotud organiseeritud kuritegevus. Küprosel kasvas võltsitud eurode avastamine vähe: esimesel euroaastal 5%. Märkimisväärne kasv toimus Slovakkias, kus ülemineku esimesel aastal kasvas võltsitud eurode arv 258-lt 2093-le, seejuures 40% võltsingutest avastati esimesel kolmel käibeloleku kuul. (*Samas*)

Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi käitlemise kuritegusid (KarS-i § 334) registreeriti 2011. aastal Eestis 475 (2010: 387). Nende kuritegude arv kasvas 2010. aastaga võrreldes 23%, kuid jäi endiselt 2006.–2009. aasta tasemele. Maksevahendi ja väärtpaberi võltsimise kuritegude arv (§ 333) kasvas 14-lt 34-le.

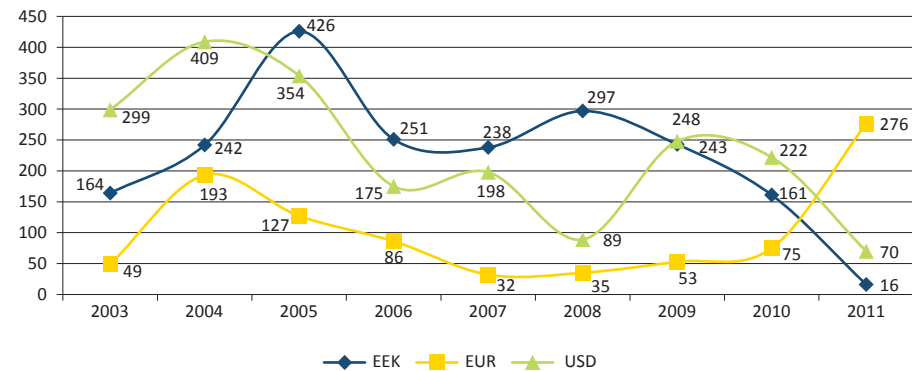
Joonis 79. Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi kasutamise kuriteod ning avastatud võltsraha kupüürid 2003–2011 (avastatud võltsraha kupüüride andmed EKEI-lt)

Võltsitud maksevahendi käitlemise puhul oli enamasti tegu pangas, kaupluses või turvafirma töötajate avastatud võltsitud rahatähtedega. Enamasti olid kuriteo objektiks eurokupüürid ja mündid, aga oli ka paar juhtumit seoses võltsitud pangakaartide ja reisitšekkidega. Võltsitud rahatähtede kvaliteet oli erinev: oli võltsinguid, kus müüja tuvastas juba esmapilgul, et rahatähel on võltsimistunnused (näiteks üritati maksta suveniiriks mõeldud rahatähe trükisega), aga enamasti tuvastati võltsing seadmega kontrollides.

Võltsraha kahtlusega rahatähtede ekspertiise teeb kohtuekspertiisi instituut (EKEI), kus tuvastatakse võltsing ja võimaluse korral tehakse kindlaks selle päritolu. 2011. aastal tuvastas EKEI 276 võltsitud eurokupüüri ja 104 võltsitud euromünti

Võltsraha avastamine on vähenenud. Euro kasutuselevõtt ei toonud selles muutust.

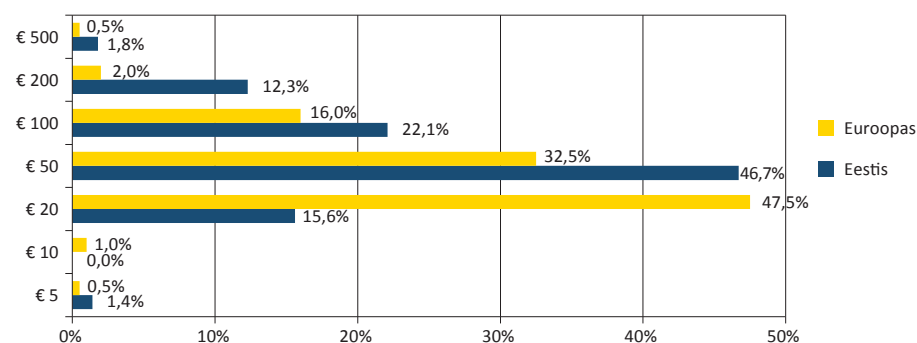
väärtusega 22 910,5 eurot. Võltsitud USA dollareid tuvastati 70 (väärtusega 5031 dollarit ehk umbes 3826 eurot) ja Eesti kroone 16 (2010: 161). Muudest valuutadest olid mõned võltsitud Venemaa rublad, Suurbritannia naelad, Rootsi ja Taani kroonid, Kanada dollarid, Hiina jüaanid ja Brasiilia realid.

Joonis 80. Avastatud võltskupüürid peamiste valuutade järgi 2003–2011 (EKEI andmed)

Möödunud aastal tuvastati Eestis 129 võltsitud 50-eurost kupüüri (47% kõigist võltsitud eurokupüüridest), järgnesid 100-eurosed, mida tuvastati 61 (22%). Euroopas on enam levinud 20- ja 50-eurosed, mis moodustasid võltskupüüridest vastavalt 48% ja 33%. Nii Eesti kui ka Euroopa andmed näitavad, et võltsimise objektiks langevad harvemini kõige suurema ja kõige väiksema väärtusega kupüürid (5, 10, 500).

Euroopa Keskpannga hinnangul kõrvaldati 2011. aastal käibelt ligikaudu 606 000 võltsitud eurokupüüri, mis oli 19,3% vähem kui 2010. aastal. 97,5% võltskupüüridest avastati eurotsooni kuuluvatest riikidest, 2% teistest Euroopa Liidu liikmesriikidest ja 0,5% mujalt. Euroopa Keskpannga 2011. aasta teise poolaasta andmete järgi moodustasid käibelt eemaldatud võltskupüürid umbes 0,002% ametlikult käibel olevatest eurodest. (Euroopa Keskpank, 2012)

Joonis 81. Võltsitud eurokupüürid Eestis ja Euroopas⁹⁸ vääringu järgi (osakaalu protsent)

⁹⁸ Andmed Euroopas käibelt kõrvaldatud euro kupüüride kohta pärinevad Euroopa Keskpannga koduleheküljelt <http://www.ecb.int/press/pr/date/2012/html/pr120116.en.html>. Osakaalud Euroopas põhinevad 2011. aasta II poolaasta andmetel.

Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi käitlemise kuriteos ei ole enamasti kahtlustatavat või väidab raha käidelnud isik, et ta ei tea raha päritolu kohta, mistõttu on ka kuritegusid keeruline avastada. 2011. aastal saadeti kohtusse 75 isikut süüdistatuna kokku 65-s võltsitud maksevahendi käitlemise kuriteos. Süüdimõistev kohtuotsus jõustus 31 isiku asjas, enamikule mõisteti liitkaristusena reaalne või tingimisi vangistus.

Võltsraha valmistamine

2009. aasta lõpus otsustasid T. V. ja M. V. hakata valmistama võltsitud Eesti krooni rahatähti. Selleks laenas T. V. tuttavalt värviprinterit ja M. V. laadis internetist alla 50-, 100- ja 500-krooniste rahatähtede kujutisi ning töötles neid arvutiga. Seejärel printisid nad vähemalt 8000 krooni väärtuses 500-krooniseid rahatähti. Valerahale kleebiti alkoholi-pudelilt eemaldatud maksumärgid. Isikud tegid valerahaga neli ostu, sealhulgas 6500 krooni maksnud sõiduauto.

Kohus tunnistas M. V. süüdi raha ja ning mõistis rahaliseks karistuseks 960 eurot, mida ei pöörata täielikult täitmisele, kui ta ei pane kolmeaastase katseaja jooksul toime uut tahtlikku kuritegu. T. V. tunnistati süüdi nii raha võltsimises kui ka võltsitud maksevahendi käitlemises ning teda karistati kahe aasta ja kuue kuu pikkuse tingimisi vangistusega.

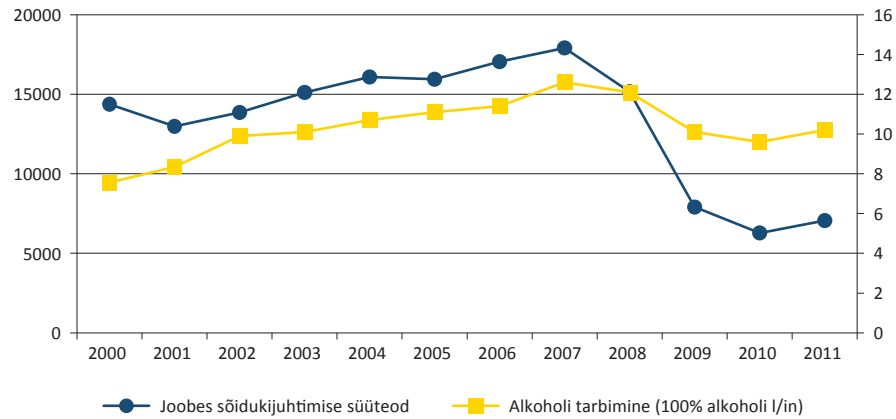
7.4. Liikluskuriteod

2011. aastal registreeriti 3816 liikluskuritegu, s.o on 351 võrra (10%) rohkem kui 2010. aastal, ning need moodustasid 9% kuritegude üldarvust. Valdava osa liikluskuritegudest moodustavad mootorsõiduki joores juhtimine (2010. ja 2011. aastal 95%); ülejäänud juhtudel on enamasti tegu raske liiklusõnnetuse põhjustamisega.

1. juulil 2009 jõustus seadusemuudatus, mille kohaselt on alati, kui mootorsõidukijuhi veres on vähemalt 1,5 promilli või hingeõhus vähemalt 0,75 promilli alkoholi, tegu kuriteoga (varem registreeriti olenemata joores määrast kuriteona vaid korduv joores sõidukijuhtimine). Seetõttu on otstarbekas vaadata joores juhtimise kuritegusid ja väärtegusid koos.⁹⁹ Lihtsuse huvides räägitakse edaspidi vaid juhi vere alkoholisisaldusest.

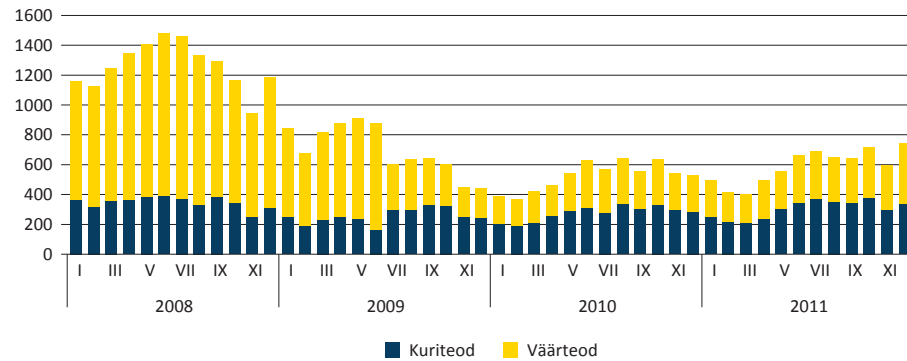
Joores sõidukijuhtimise süütegude koguarv vähenes tunduvalt aastatel 2008–2010, kuid kasvas taas 2011. aastal (12%). Trendid langevad kokku konjunktuuri-instituudi andmetega Eesti üldise alkoholitarvitamise kohta, kus samuti ilmnes kasv kuni 2007. aastani, sellele järgnes kolm aastat kestnud langus ning uus kasv 2011. aastal (Josing, 2012).

⁹⁹ Siin mõeldakse joores sõidukijuhtimise all juhtumeid, kus juhi ühes grammis veres on alkoholi vähemalt 0,50 mg/g või ühes liitris väljahingatavas õhus vähemalt 0,25 mg/l (lubatud piirmäär väiksema ületamise korral pole tavaliselt tegu ohnud joolega ning nende juhtumite kohta pole pikaajalist statistikat). Niisuguseid süütegusid hõlmavad karistusseadustiku § 424 ja liikluseaduse § 74⁹⁹ lg 1 (enne 1. juulit 2009), § 74⁹⁹ lg 2 (1. juuli 2009 kuni 30. juuni 2011) ning § 224 lg 2 (alates 1. juulist 2011).

Joonis 82. Joobes sõidukijuhtimise süütegude arv (mootorsõidukijuhi vere alkoholisisaldus vähemalt 0,5 promilli) ja alkoholitarvitamise andmed 2003–2011 (alkoholitarvitamise andmed: EKI)

Tavaliselt on joobes sõidukijuhtimist kõige sagedamini suvel, kuid 2011. aasta lõpukuudel niisuguste juhtumite arv ei langenud.

Joonis 83. Joobes sõidukijuhtimise süütegude arv 2008–2011 kuude kaupa (mootorsõidukijuhi vere alkoholisisaldus vähemalt 0,5 promilli)¹⁰⁰

Seadusemuudatuste tulemusena muutus alates juulist 2009 järsult joobes sõidukijuhtimisega seotud väärtegede ja kuritegede proportsioon: kui varem moodustasid kuriteod ligikaudu 30% niisugustest süütegudest, siis viimase kahe aasta jooksul on nende osakaal püsinud veidi üle 50%. 2011. aastal registreeriti 3425 joobes juhtimise väärtegu (veres alkoholi 0,5–1,49 promilli) ja 3635 kuritegu (vähemalt 1,5 promilli); nende osakaal kõigist joobes juhtimise süütegudest oli vastavalt 49% ja 51%. 2010. aastaga võrreldes kasvas väärtegede arv 445 võrra ja kuritegede arv 331 võrra.

¹⁰⁰ Alates 1. juulist 2011 arvatakse mootorsõidukiks ka mopeedid.

Kui aastatel 2008–2010 vähenes inimkannatanuga liiklusõnnetuste ja sealhulgas joobes isikute osalusel toimunud liiklusõnnetuste arv märgatavalt, siis möödunud aastal nende arv taas kasvas. 2011. aastal oli inimkannatanuga liiklusõnnetusi 11% rohkem kui 2010. aastal, sealjuures kainete osalejatega liiklusõnnetusi 13% ja joobes mootorsõidukijuhi osalusel toimunud liiklusõnnetusi 1% rohkem (Maanteeamet, 07.06.2012). Viimastel aastatel on joobes juhi osalusel toimunud liiklusõnnetuste osakaal kõigist liiklusõnnetustest vähenenud.

Tabel 35. Inimkannatanuga liiklusõnnetuste arv 2006–2011¹⁰¹

	Liiklusõnnetusi kokku		sh joobes mootorsõidukijuhi osalusel		Joobes mootorsõidukijuhi osalusel toimunud liiklusõnnetuste osakaal (%)
	Arv	Muutus (%)	Arv	Muutus (%)	
2006	2585	10	541	22	21
2007	2450	-5	552	2	23
2008	1869	-24	391	-29	21
2009	1505	-19	280	-28	19
2010	1347	-10	179	-36	13
2011	1492	11	180	1	12

Allikas: Maanteeamet

Liikluskuriteos süüdistatavana saadeti 2011. aastal kohtusse 3390 isikut 3527 kuriteoga, mis võrreldes 2010. aastaga on 346 isikut ja 401 kuritegu enam. Raske liiklusõnnetuse põhjustamise (KarSi §-d 422 ja 423) eest anti 2011. aastal kohtu alla 55 isikut ja mootorsõiduki joobes juhtimise (§ 424) eest 3332 isikut. Otstarbekusest lõpetati menetlus 62 isiku asjas, neist 33 olid seotud liiklusõnnetuse põhjustamise ja 22 mootorsõiduki joobes juhtimisega.

7.4.1. Raske liiklusõnnetuse põhjustamine

Raske liiklusõnnetuse puhul oli sageli tegu liiga suure sõidukiiruse või tähelepanematusesega, mis tõi kaasa kokkupõrke teise sõidukiga, teelt väljasõidu või otsasõidu jalakäijale või jalgratturile; paljudel juhtudel soodustas liiklusõnnetust juhi joove. Sõidukis hukkunud või vigastada saanud isikul oli tihti turvavöö kinnitamata.

2011. aastal registreeriti 178 niisugust kuritegu.¹⁰² 91 korral hukkus vähemalt üks inimene (kokku 99). 24 raskemas juhtumis sai vigastada kokku 49 inimest. Kõik kannatanud jäid ellu 87 juhtumil puhul, kuid vigastada sai neis juhtumites 138.

Raske tagajärjega liiklusõnnetuse põhjustamise eest mõisteti kohtus süüdi 53 isikut ja õigeks üks. Kõiki süüdimõistetuid karistati vangistusega, neist 11 reaalse ja 41 tingimisi vangistusega; üks isik vabastati karistusest seoses raskete vigastustega.

Reaalse vangistuse keskmine karistusaeg (mediaan) oli 24 kuud ja tingimisi vangistuse puhul 16 kuud, katseajaga keskmiselt 30 kuud. Maksimaalne karistus ehk reaalne vangistus viis aastat mõisteti ühele isikule (tema süül hukkus kaks inimest).¹⁰³

¹⁰¹ Kuna 01.07.2011 jõustus liikluseaduse muudatus, mille järgi on nüüd mootorsõiduk ka mopeed, on tabelis esitatud arvud joobes mootorsõidukijuhi osalusel toimunud liiklusõnnetuste arvu ja niisuguste õnnetuste osakaalu kohta suuremad varem avaldatud arvudest; seda ka tagasiulatuvalt. <http://www.mnt.ee/index.php?id=12996>

¹⁰² Niisuguste kuritegude uurimine on sageli olnud aeganõudev: vähemalt ühe hukkumuga liiklusõnnetustest üks ning ainult vigastusi põhjustanud liiklusõnnetustest pooled (43) toimusid tegelikult enne 2011. aastat.

¹⁰³ Kohtulaband 1–10–350.

7.4.2. Joobes sõidukijuhtimine

Joobes sõidukijuhtimise eest mõisteti kohtus süüdi 3266 ja õigeks 6 isikut.¹⁰⁴ Aastaga kasvas süüdimõistetute arv 590 võrra ehk 22%. Korduvalt sama aasta jooksul mõisteti joobes juhtimises süüdi 92 isikut (3%), neist 89 isikut kaks korda ja kolm isikut kolm korda.

74% süüdimõistetutest karistati vangistusega, mis võidi jätta tingimisi kohaldamata või asendada üldkasuliku tööga. Kohtuotsuste valimi¹⁰⁵ järgi karistati kõigist süüdimõistetutest reaalse vangistusega ligikaudu 7%, tingimisi vangistusega 54% ja üldkasuliku tööga 13%. Rahalise karistuse sai 26% süüdimõistetutest.

Mõistetud vangistuse keskmine kestus (mediaan) oli 4 kuud (2010: 3 kuud); need andmed hõlmavad ka juhtumeid, kus vangistus asendati üldkasuliku tööga. Tingimisi või reaalse vangistuse kestusega enam kui üks aasta mõisteti 39 isikule, mis moodustas kõigist vangistusega karistatutest alla 2%.

Valimi järgi oli reaalse vangistuse keskmine kestus 4 kuud ja tingimisi vangistuse keskmine kestus 3 kuud, katseajaga keskmiselt 24 kuud. Üldkasuliku töö keskmine kestus oli 240 tundi, selle tegemiseks anti keskmiselt 14 kuud.

Rahaline karistus jäi vahemikku 40 – 15 235 eurot (626 – 238 379 krooni; mediaan 757 eurot ehk 11 844 krooni; aritmeetiline keskmine 874 eurot ehk 13 675 krooni). Joobes juhtidelt konfiskeeriti viis sõidukit.

Kohtueelne menetlus joobes sõidukijuhtimise kuriteos maksis keskmiselt 200 eurot (ilma kinnipidamiskuluta¹⁰⁶ 183 eurot); kohtuelse menetluse kogumaksumus registreeritud joobes sõidukijuhtimise kuritegudes oli ligikaudu 640 000 eurot. Kriminaalasja menetlemiseks kohtuelses menetluses kulus keskmiselt 7,1 tundi (Lindsalu, 2011).

Vanglas viibis 2011. aasta lõpul 303 joobes sõidukijuhtimise eest karistatut; neist 92 isikul oli selle kuriteo eest määratud karistus raskeim. Kriminaalhooldusel viibis samal ajal 2113 isikut, kellest 428 oli suunatud üldkasulikule tööle.

Suurim rahaline karistus joobes juhtimise eest oli 15 235 eurot.

¹⁰⁴ Osa isikuid mõisteti joobes juhtimises süüdi aasta jooksul mitu korda. Kordumatuid isikuid mõisteti süüdi 3225 ja õigeks 6.

¹⁰⁵ Valim hõlmas 320 juhuslikult valitud kohtuotsust, mis jõustusid 2011. aastal.

¹⁰⁶ Kulutused, mis kaasnevad isiku kahtlustatavana kinnipidamisega kuni 48 tunniks või isiku vahi alla võtmisega.

VANGISTUS, KRIMINAALHOOLDUS, SUNDRAVI

- 2011. aasta lõpul oli Eesti vanglates 3400 kinnipeetavat, neist 2628 (77%) kandsid karistust ning 772 (23%) olid vahistatud.
- Vangide arv 100 000 elaniku kohta oli 254, selle näitajaga on Eesti Euroopas 7. ja maailmas 49. kohal.
- Vanglast vabanes aasta jooksul 2155 süüdimõistetut, neist 73% kandsid oma karistuse vanglas lõpuni.
- Naiste osakaal vangide hulgas oli 2011. aasta lõpul viis protsenti.
- Alaealistest viibis 2011. aasta lõpul vanglas 29 vahistatut ja 24 süüdimõistetut. Alaealiste vangide arv on kahe viimase aasta jooksul kasvanud.
- Kõige enam isikuid kandis vanglas karistust narkokuriteo eest (561), järgnesid tapmise või mõrva eest karistatud (530).
- 43% 2010. aastal vanglast vabanenutest pani ühe aasta jooksul toime uue kuriteo.
- 2011. aasta lõpul oli kriminaalhoolduse all 7434 isikut ehk 134 inimest vähem kui eelmisel aastal.
- Kohus määras sundravile 40 inimest.

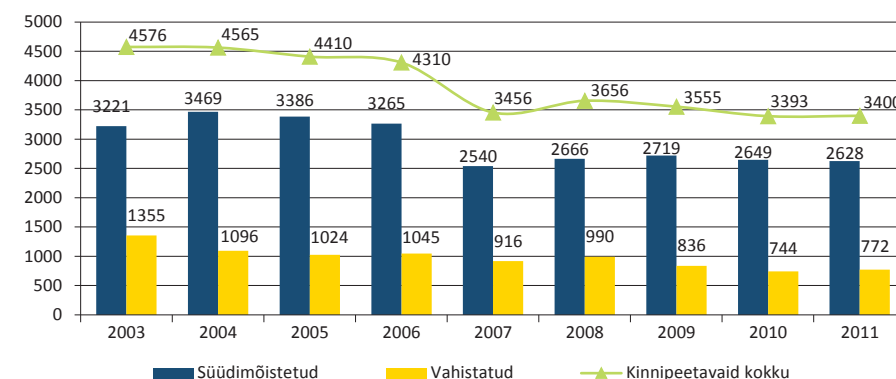
8. VANGISTUS, KRIMINAALHOOLDUS, SUNDRAVI

Andri Ahven, Anu Leps, Laidi Surva, Kaire Tamm

Käesolev peatükk kajastab nagu varasemal aastal vanglate ja kriminaalhoolduse statistikat. Uuendusena kirjeldame ka sundravi kohaldamisega seotud teemasid.

8.1. Vangistus

2011. aasta lõpul oli Eesti vanglates 3400 vang¹⁰⁷, neist 2628 süüdimõistetut ja 772 vahistatut. Aasta jooksul vähenes süüdimõistetute arv 21 võrra ja vahistatute arv kasvas 28 võrra.

Joonis 84. Vangide arv (aasta lõpu seisuga, ilma arestimajadeta) 2003-2011

Esimest korda vanglakaristust kandnute osakaal kasvas 2011. aastal 33%-ni (2009. a 31%).

2011. aasta lõpul oli Eestis vanglates 100 000 elaniku kohta 254 vangi (2010. a lõpul 253).¹⁰⁸ Londoni ülikooli statistika järgi oli Eesti selle näitajaga maailmas 49. ja Euroopas 7. kohal (vastavalt 220 ning 57 riigi või haldusüksuse hulgas) (World Prison Brief, 2011).¹⁰⁹ Euroopas on 100 000 elaniku kohta kõige enam vange Gruusias (539) ja Venemaal (529), järgnevad Valgevene, Ukraina, Läti ja Leedu. Maailma suurriikidest on 100 000 elaniku kohta kõige rohkem vange USA-s (730), kõige vähem Indias (31).

Eestis oli 2011. aasta lõpul viis vanglat (Tallinna, Viru, Tartu, Murru ja Harku).¹¹⁰ Kõige rohkem oli vange Tallinna vanglas.

¹⁰⁷ Andmed ei hõlma arestimajasid, kus viibis 13 süüdimõistetut ja 191 vahistatut. Käesolevas peatükis kasutatakse terminit „vang“ nii süüdimõistetute kui vahistatute tähistamiseks.

¹⁰⁸ Koos arestimajades viibivate vahistatutega 2011. aasta lõpul 269 (sama 2010. aasta lõpul).

¹⁰⁹ Viimased teadaolevad andmed iga riigi kohta, valdarvalt aastatest 2009–2011. Näitaja hõlmab süüdimõistetuid ja vahistatuid.

¹¹⁰ Jaanuaris 2011 ühendati Harku ja Murru vangla üheks asutuseks: Harku ja Murru vangla.

Tabel 36. Vangide arv vanglate arvestuses aasta lõpu seisuga 2008-2011

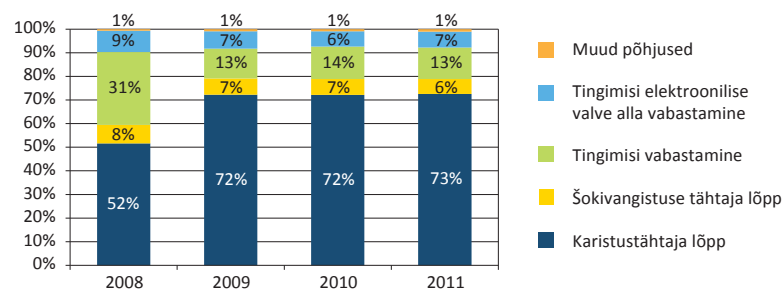
	2008	2009	2010	2011
Harku vangla	114	145	204	197
Murru vangla	564	538	223	143
Tallinna vangla	1087	1014	1037	1193
Tartu vangla	921	924	949	917
Viru vangla	970	934	980	950

2011. aasta jooksul vabanes vanglast 2155 süüdimõistetut, sealhulgas:

- 1563 karistustähtaja lõppemise tõttu;
- 433 tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise tõttu (sh 145 isikut elektroonilise valve kohaldamisega);
- 136 osaliselt ärakandmisele mõistetud vangistuse ärakandmise tõttu (nn šokivangistusest);
- 23 isikut muudel põhjustel (sh üheksa surma tõttu).

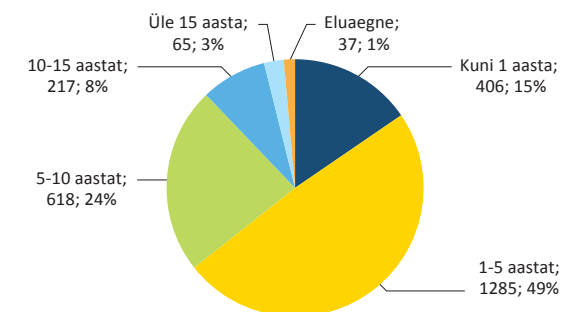
Vabanenute arv oli lähedane 2010. aastale (2152 vabanenut), kuid jäi väiksemaks 2009. aastast (2471 vabanenut).

Võrreldes 2010. aastaga jäi süüdimõistetute struktuur vabanemise aluse järgi peagu samaks: 73% vabanes karistustähtaja lõppemise tõttu.

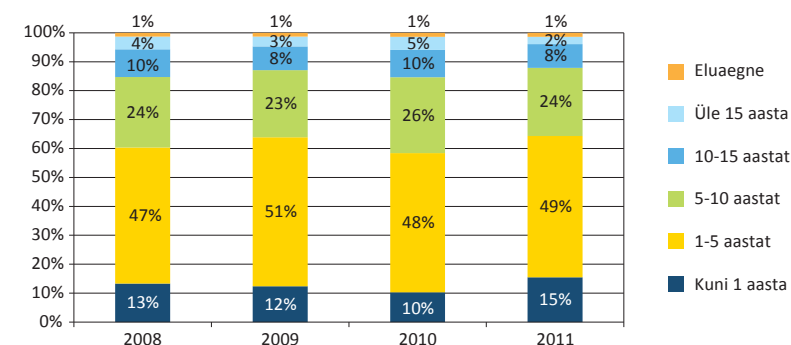
Joonis 85. Vanglast vabanenud süüdimõistetute jaotus vabanemise aluse järgi 2008–2011

8.1.1. Vanglakaristuse kestus

Süüdimõistetute seas oli 2011. aasta lõpul nagu varemgi kõige enam neid, kellele kohus oli määranud üks kuni viis aastat vangistust. Alla üheaastast vangistust kandis 15% ning üle viieaastast 36% vangidest. Eluaegseid vange oli 1% süüdimõistetuid. Tuleb arvestada, et kohtu mõistetud vangistuse pikkus ei näita täpselt süüdimõistetute reaalset vanglas viibimise aega, sest märkimisväärne osa neist vabastatakse enne tähtaega.

Joonis 86. Kohtu määratud karistuse pikkus (süüdimõistetute arv ja osakaal 2011. aasta lõpul)

2011. aastal kasvas kuni aastaks vangistatute osa ja vähenes pikaajalise vangistusega (5–20 aastat) karistatute osakaal. See väljendab ilmselt raskete vägivaldakaristuste eest karistatute arvu vähenemist vanglates.

Joonis 87. Kohtu määratud karistuse pikkuste osakaal 2008–2011

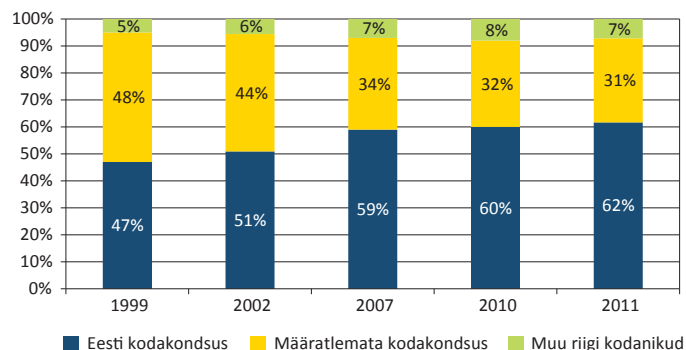
Praegu viibib Eestis vanglates 37 jõustunud kohtuotsusega eluaegse vanglakaristuse saanud isikut. Nad kõik kannavad karistust tahtliku tapmise eest raskendavil asjaoludel (KrK § 101) või mõrva eest (KarS-i § 114). Valdav enamik (30) on tapnud mitu inimest või püüdnud seda teha. Lisaks tapmisele on pooled eluaegsed vangid toime pannud muid raskeid vägivaldakaristusi (üliraske kehavigastuse tahtlik tekitamine, vägistamine või röövimine) (Ahven ja Hillep, 2010).

8.1.2. Vangide ülevaade

Vangide seas oli 2011. aasta lõpul 3215 (95%) meest ja 185 (5%) naist. Võrreldes 2010. aastaga kasvas 16 võrra meesvangide arv ning vähenes 9 võrra naisvangide arv. Pikemal aegreal on naisvangide arv siiski märkimisväärselt kasvanud, näiteks võrreldes 2002. aastaga oli see 43% suurem. Sarnane on ka rahvusvaheline trend ja selle peamiste põhjustena nähakse sotsiaaltoetuste jms kärpimist ning narkokuritegude karistuste karmistamist.

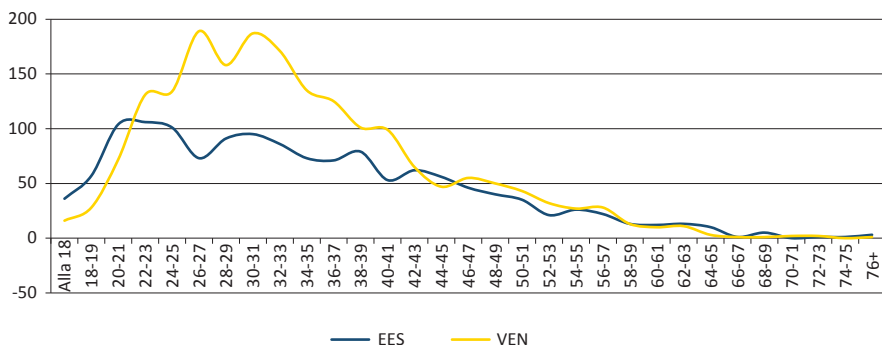
Kõige enam vange oli pärit Harjumaalt (40%), järgnes Ida-Virumaa (20%).

Positiivse tendentsina on vähenenud määratlemata kodakondsusega isikute osakaal vangide hulgas. Kui 1999. aastal oli Eesti vanglates 48% kodakondsuseta isikuid ja 47% Eesti kodanikke, siis 2011. aasta lõpul oli määratlemata kodakondsusega vange 31% (1058) ja Eesti kodanikke 62% (2098). Välisriikide kodanikke oli 7% (244), neist kõige enam Venemaa (189), Läti (17), Leedu (12) ja Soome (8) kodanikke.

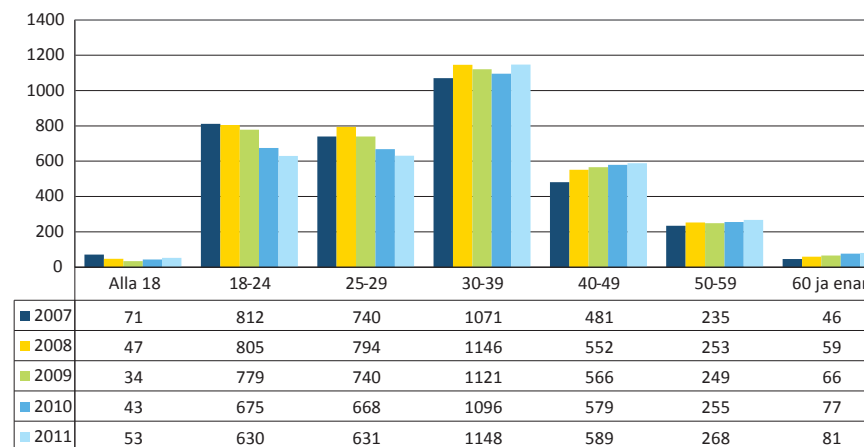
Joonis 88. Vangide jaotus kodakondsuse järgi valitud aastatel

Vangide emakeele järgi ei ole olulisi muutusi toimunud: eesti emakeelega vangide osakaal püsib juba üle kümne aasta 40% ja vene emakeelega vangide osakaal 57% lähedal. Venekeelsete vangide arv on suurem eelkõige vanuserühmas 25–40, alates 50ndatest eluaastastest on eesti- ja venekeelsete vangide arv ühtlane. Alaealiste vangide seas ületab eestikeelsete noorte arv juba venekeelsete noorte arvu.

Joonis 89. Vangide jaotus emakeele ja vanuse järgi

Kõige enam vange oli vanuses 30–39 (1148 isikut). Neile järgnesid 25–29-aastased (631) ja 18–24-aastased (630). Vanusjaotuses polnud 2011. aastal märgatavaid muutusi. Süüdimõistetute seas oli täisealisi mehi 2472 ja naisi 132; alaealistest olid 21 poisid ja 3 tüdrukud. Vahistatute seas oli täisealisi mehi 697 ja naisi 46; alaealistest olid 25 poisid ja 4 tüdrukud.

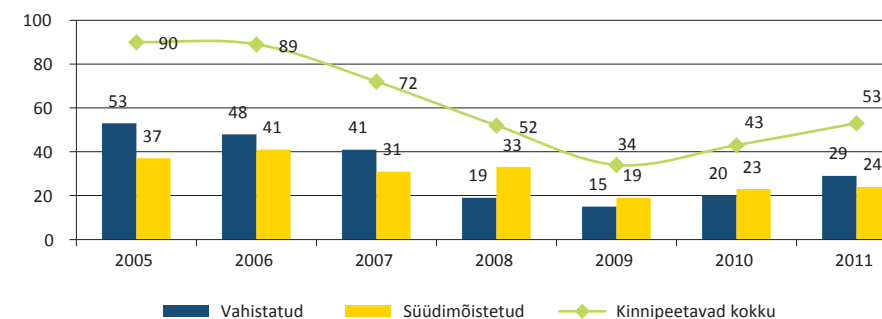

Joonis 90. Vangide arv aasta lõpu seisuga vanuserühmade järgi 2007–2011

Võrdlus varasemate aastatega näitab, et vangipopulatsioon vananeb. Alla 30-aastaste vangide osakaal väheneb ja kõigi vanemate vanuserühmade osa kasvab. Üle 60-aastaste vangide arv on viimasel kolmel aastal püsinud 2% lähedal, samas on selle vanuserühma vangide arv ühtlaselt kasvanud. 2007. aasta lõpul oli vähemalt 50-aastaseid vange 281, 2009. aastal 315 ja 2011. aastal 349.

8.1.3. Alaealised vangid

2011. aasta lõpul viibis vanglas 53 alaealist, neist 24 süüdimõistetut ja 29 vahistatut. Alaealiste vahistatute arv oli 9 võrra suurem kui 2010. aastal ja peagu kaks korda suurem kui 2009. aastal; alaealiste süüdimõistetute arv jäi võrreldes 2010. aastaga ligikaudu samale tasemele. 2011. aastal ületas alaealiste vahistatute arv veidi süüdimõistetute arvu, eelnenud kolmel aastal oli vastupidi: vahistatute arv oli süüdimõistetute arvust väiksem.

Joonis 91. Alaealised kinnipeetavad vanglas aasta lõpu seisuga, 2005–2011

Alaealised süüdimõistetud

Alaealistest süüdimõistetutest olid 21 poisid ja 3 tüdrukud (aasta varem polnud süüdimõistetute seas ühtegi tüdrukut). Poisid kannavad karistust Viru vangla, tüdrukud Harku ja Murru vanglas.

2011. aasta lõpul ei olnud 14- ja 15-aastaseid süüdimõistetuid, 16-aastaseid oli 7 ja 17-aastaseid 17. Enamik alaealisi süüdimõistetuid (17) olid eestlased; kõige enam alaealisi oli Pärnu- (7), Ida- (4) ja Läänemaalt (4).

2011. aasta lõpul vanglas viibinud 24 alaealisest süüdimõistetust oli ligi kaks kolmandikku ka varem kriminaalkorras karistatud, neist enamik üks kord, aga viis poissi vähemalt kahel korral. Kohus oli kohaldanud kahe poisi suhtes enne vanglasse sattumist karistusest vabastamist KarS-i § 87 alusel, kohaldades neile muid mõjutusvahendeid; neli poissi olid õppinud kasvatus-eritingimusi vajavate laste koolis.

Ligi kaks kolmandikku alaealistest süüdimõistetutest kandis raskeima kuriteo järgi karistust varavastaste kuritegude ja alla kolmandiku vägivallakuritegude eest. Suurem osa vargusi pandi toime poiste grupis, oli nii poevargusi, vargusi korterist kui ka isiklike esemete vargusi tänaval (nn kotijookse). Ligi pooled vägivallakuriteod olid eakaaslaste kehalised väärkohtlemised ja ligi pooled avaliku korra rasked rikkumised.

Viiele alaealisele mõisteti kuni üks aasta, kaheksale 1–2, viiele 2–3, viiele 3–4 ja ühele 4–5 aastat vangistust.

2011. aastal vabanes vanglast 19 alaealist (17 poissi ja 2 tüdrukut), neist enamik (11) karistuse ärakandmise tõttu, viis tingimisi enne tähtaega ja kolm osaliselt ärakandmisele mõistetud vangistuse ärakandmise tõttu.

Alaealised vahistatud

Alaealistest vahistatutest olid 25 poisid ja 4 tüdrukud; neist enamik viibis vahi all Viru vanglas. 14-aastaseid vahistatuid oli 3, 15-aastaseid 7 ning 16- ja 17-aastaseid vastavalt 6 ja 13. Ligi 80% alaealistest vahistati varavastaste kuritegude (varguse, röövimise ja asja omavolilise kasutamise) kahtluse tõttu, neist omakorda viiendikku kahtlustati ka vägivallakuritegudes.

8.1.4. Naisvangid

2011. aastal viibis Euroopa vanglates veidi üle 100 000 süüdimõistetud naise, neist enamik ehk kolm neljandikku Ida-Euroopa riikides¹¹¹ (International Harm Reduction Association, 2012). 2011. aasta lõpul oli Eesti vanglates 183 naisvangi, neist 135 süüdimõistetut ja 50 vahistatut. Eestis kannavad süüdimõistetud naised karistust Harku ja Murru vanglas. Varem oli Harku ainult naistevangla; alates 2011. aastast, kui Harku ja Murru vangla liideti, paigutatakse sinna ka vanemad meesvangid.

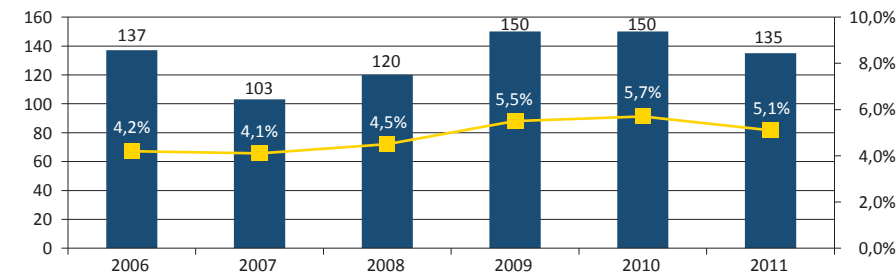
2011. aasta lõpus moodustasid naised süüdimõistetutest 5%. Viimase kuue aasta võrdluses on naissüüdimõistetute osakaal olnud väiksem 2007. aastal (4%) ja kõrgeim 2010. aastal (ligi 6%). Enamikus Euroopa riikides jääb naiste osa vangidest

¹¹¹ Viidatud analüüsis on Ida-Euroopa riigid Valgevene, Bulgaaria, Tšehhi, Ungari, Poola, Moldova, Rumeenia, Venemaa, Slovakkia, Ukraina.

2–8% piiresse, näiteks oli see alla 3% Albaanias ja Bulgaarias ning üle 7% Ungaris, Hollandis, Hispaanias ja Venemaal (The World Prison Brief, 2012).

Vanglas viibivate süüdimõistetute arv on kuue aastaga vähenenud ligi viiendiku; naissüüdimõistetute arv on aastaga vähenenud 15 võrra ja võrreldes 2006. aastaga jäänud peagu samaks. Seega on süüdimõistetute arv viimase kuue aastaga vähenenud eelkõige meessüüdimõistetute arvel.

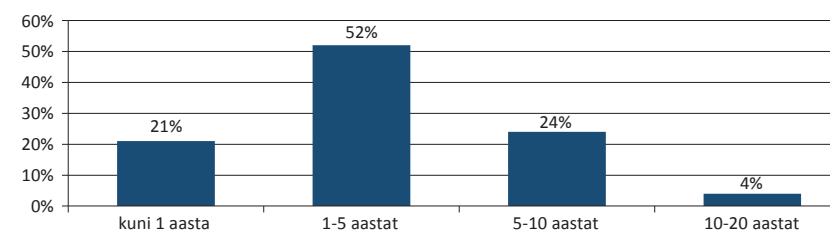
Naiste osakaal süüdimõistetutest on viimastel aastatel püsinud keskmiselt 5% ringis.

Joonis 92. Vanglas viibivate naissüüdimõistetute arv ja osakaal 2006–2011

Tüüpiline 2011. aasta lõpul süüdimõistetuna vanglas viibinud naine oli 25–39-aastane (57%), keskaridusega (41%), vene rahvusest (64%) ja Eesti kodakondsusega (57%) ning kandis vanglakaristust vähemalt teist korda (68%). Kui üldiselt on naiste retsidiivsus meeste omast väiksem, siis vanglakogemusega naiste retsidiivsus on 2010. aasta andmetel samalaadne: 45% vanglast vabanenud naistest kuulati 12 kuu jooksul uues kuriteos kahtlustavana üle (meeste puhul oli sama näitaja 43%).

Veidi üle pooltele naistele mõisteti 1–5 aastat (neist ligi 60%-le 3–4 aastat), ligi neljandikule 5–10 ja veidi enam kui viiendikule kuni aasta vangistust.

Joonis 93. Vanglas 2011. aasta lõpul viibinud naissüüdimõistetutele mõistetud vangistus

Raskeima kuriteo järgi kandis 37% naistest karistust narkokuritegude, 33% varavastaste ja 28% isikuvastaste kuritegude eest. Naised kannavad karistust narkokuritegude eest suhteliselt sagedamini kui mehed (19%) ning veidi vähem varavastaste ja isikuvastaste kuritegude eest.

Naisnarkokuritegijate suur osakaal paistab silma ka võrdluses teiste riikidega. Rahvusvahelise aruande järgi

Meestega võrreldes satuvad naised vanglasse sagedamini narkokuritegude eest.

kuulub Eesti koos Portugali, Hispaania, Kreeka, Itaalia ja Rootsi nende Euroopa riikide hulka, kus narkokuritegude eest karistatud naiste osakaal naisvangidest on suhteliselt suur, 40–50%. See näitaja oli suurim Lätis (68%) ning väike Ungaris (5%), Valgevenes (7%) ja Šveitsis (10%) (The World Prison Brief, 2012). Uuringud viitavad ka narkokuritegude eest vanglasse sattunud naiste sagedasemale narkosõltuvusele võrreldes meestega. Eestis oli 2011. aastal vanglas viibinud naissüüdimõistetust ligi 60%-l diagnoositud narkosõltuvus (samal).

Enamik naisvangide isikuvastastest kuritegudest on olnud tapmised, meeste puhul on arvestatava osa (ligi neljandiku) moodustanud ka vägistamine ja raske kehavigastuse tekitamine. Kui naiste puhul on enamik varavastaseid kuritegusid vargused (ligi kaks kolmandikku), siis meestel pooled röövimised ja kümnendik väljapressimised.

2011. aastal vabanes vanglast 169 naissüüdimõistetut, kellest noorim oli 16- ja vanim 70-aastane. Enamik (76%) vabanes vanglast karistuse ärakandmise tõttu, 15% tingimisi enne tähtaega ja 8% osaliselt ärakandmisele mõistetud karistuse ärakandmise tõttu; üksikutel juhtudel vabaneti muudel põhjustel (armuandmine, raske haigus).

Naiste kohtlemine vanglas

Rahvusvahelistes soovituses¹¹² peetakse naisvangide käitumise muutmisel tähtsaks sotsiaalsete sidemete säilitamist, mis praktikas väljendub muu hulgas võimaluses elada koos lapsega, ja nagu ka meesvangide puhul, kohtuda peresidemete tugevdamiseks oma lähedastega.

Vangistusseaduse § 54 lg 1 kohaselt võimaldatakse emal ja kuni kolmeaastasel lapsel elada vanglas koos; 2011. aastal oli vanglas koos lapsega neli ema, neist kolm alla kaheaastase lapsega. Enamikul naistel ei olnud vangistuse ajal pikaajalisi kokkusaamisi (üks kuni kolm ööpäeva kestev kooselamine vanglaruumides ilma pideva järelevalveta): neid oli vaid igal kaheksandal 2011. aastal vabanenud naissüüdimõistetul. Peamiselt kohtusid naised abikaasa ja lastega (60% juhtudel), kümnendikul juhtudel vanematega ning muudel juhtudel vanaema või muu isikuga.

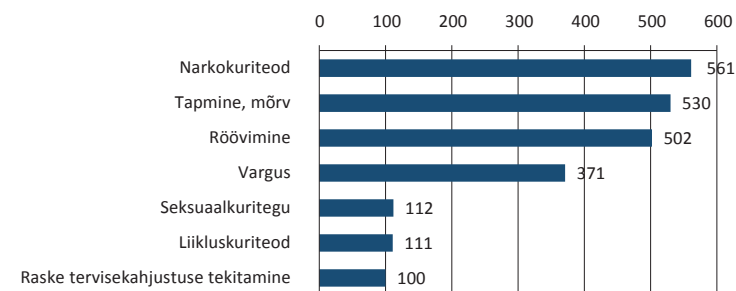
Naiste hõivatus vanglas seisnes peamiselt käitises töötamises (54%). Õppetöös osales veidi vähem kui kümnendik; sotsiaalprogrammidest osaleti sagedamini eluviisi treeningul, vabanemiseelses toimetulekuprogrammis ja sotsiaalsete oskuste treeningul.

8.1.5. Süüdimõistetud kuriteoliikide kaupa

Suur osa vanglas viibivatest süüdimõistetutest on toime pannud mitut liiki kuritegusid, kuid statistikas tuuakse tavaliselt välja vaid kõige raskem kuritegu¹¹³ – nii kajastub iga isik andmetes vaid ühe korra. Raskeima kuriteo järgi oli 2011. aasta lõpul vanglates kõige enam narkokuriteo eest karistatud isikuid (561), kellele järgnesid tapmise või mõrva toime pannud isikud (530).

¹¹² Nt UN Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (nn Bangkok Rules).

¹¹³ Mitme eri kuriteo eest karistuse andmise puhul näisugune kuritegu, mille eest on määratud kõige raskem karistus.

Joonis 94. Kõige sagedasemad süüdimõistetute kuriteod (raskeima kuriteo järgi)

Isikuvastase kuriteo eest süüdi mõistetute arv¹¹⁴ on viimastel aastatel vähenenud: kui 2008. aasta lõpul oli neid 946 (35%), siis 2010. aasta lõpul 853 (32%) ja 2011. aasta lõpul 834 (32%). 2011. aastal oli 530 isiku raskeim kuritegu tapmine või mõrv, 112-l seksuaalkuritegu (neist 92-l vägistamine), 100-l tahtliku raske kehavigastuse tekitamine ja 63-l kehaline väärkohtlemine.

1012 isiku (39%) raskeim kuritegu oli varavastane kuritegu, sh röövimine 502-l ja vargus 371-l. Röövimise eest oli karistatud veel 217 ja varguse eest 869 isikut, kellele raskeim karistus oli muu kuriteo eest – seega oli röövimise eest karistatud kokku 719 ja varguse eest karistatud 1240, ehk vastavalt 27% ja 47% kõigist süüdimõistetutest.¹¹⁵ Osalt oli tegu samade isikutega: nii röövimise kui ka varguse eest karistatud oli 472 ehk 18% kõigist süüdimõistetutest.

Narkokuriteos süüdi mõistetute arv ja osakaal on viimastel aastatel märgatavalt kasvanud ning narkokurjategijad moodustavad juba üle viiendiku süüdimõistetutest. Kui 2007. aastal oli 330 isiku (13% süüdimõistetutest) raskeim kuritegu narkokuritegu, siis 2010. aastal oli neid juba 492 (19%) ja 2011. aastal 561 (21%). Kokku oli narkokuriteo eest karistatud 601, enamik (572) narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses vahendamise eest (KarS-i § 184).

Liikluskuritegu oli raskeim kuritegu 111 isikul (4%), mis oli 23 võrra vähem kui aasta varem; neist 92 kandis karistust mootorsõiduki joores juhtimise eest. Joores juhtimise eest oli karistatud veel 211 isikut, kellele raskeim karistus oli määratud muu kuriteo eest – seega oli selle kuriteo eest karistatud kokku 303.

8.1.6. Vanglast vabanenute retsidiivsus

Retsidiivsust käsitletakse siin kui isiku kahtlustatavana ülekuulamist pärast vanglast vabanemist.¹¹⁶ Retsidiivsust on vaadeldud aastatel 2004–2010 vanglast vabanenute puhul.

Iga viies vang kannab karistust narkokuriteo eest.

¹¹⁴ Arvestades vaid neid isikuid, kelle raskeim kuritegu oli isikuvastane kuritegu.

¹¹⁵ Näidatud on isikud, kelle viimase vanglakaristusega on seotud seda liiki kuritegu. Selle eest mõistetud karistus võis olla liidetud muude kuritegude eest mõistetud karistusega või selle võis katta raskema kuriteo eest määratud karistus.

¹¹⁶ Andmed uue ülekuulamise kohta saadi kriminaalmenetlusregistrist. Tegude pole juriidilise hinnanguga: menetlus võidakse hiljem nt tõendite puudumise tõttu lõpetada või võidakse ta kohtus õigeks tunnistada. Retsidiivsuse määr on vanglast vabanemise järel üle kuulatud isikute osakaal kõigist vanglast vabanenud süüdimõistetutest.

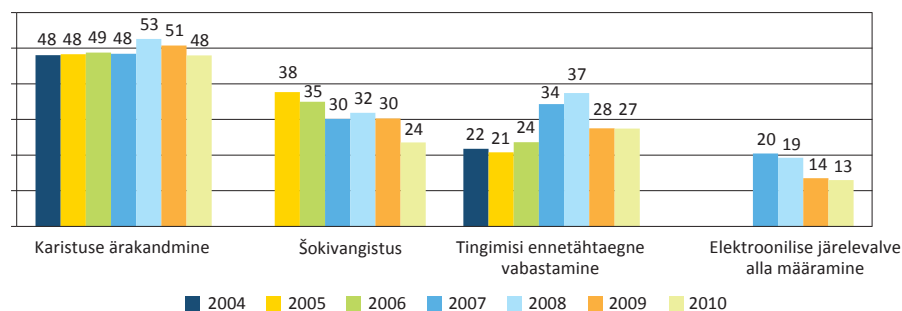
43% 2010. aastal vanglast vabanenutest pani aasta jooksul toime uue kuriteo. See on veidi (0,6 protsendipunkti) vähem kui 2009. aastal vabanenute puhul.

Kogu vaatlusperioodi jooksul on retsidiivsus olnud suurim karistuse lõpuni kandnud isikute seas: aastatel 2004–2007 sel alusel vanglast vabanenutest pani ühe aasta jooksul uue kuriteo toime 48–49%, 2008. aastal vabanenutest 53%, 2009. aastal vabanenutest 51% ning 2010. aastal vabanenutest 48%.

Tingimisi enne tähtaega vabanenute retsidiivsus määr jäi aastatel 2004–2006 vahemikku 22–24%.

Tingimisi enne tähtaega vabanenute retsidiivsus määr jäi aastatel 2004–2006 vahemikku 22–24%, kuid seejärel suurenes ja ulatus 2008. aastal 37%-ni. 2009. aastal vabanenute retsidiivsus oli langenud alla 28% ning 2010. aastal ulatus see veidi üle 27%.

Šokivangistuse¹¹⁷ ära kandnud ja 2010. aastal vabanenud isikute ühe aasta retsidiivsus määr oli 24%, mis oli madalam varasemate aastate tasemest. Elektroonilise järelevalve¹¹⁸ alla määratud isikute retsidiivsus oli 13%.

Joonis 95. Ühe aasta retsidiivsus määr vabanemise viisi alusel (2004–2010 vabanenud)

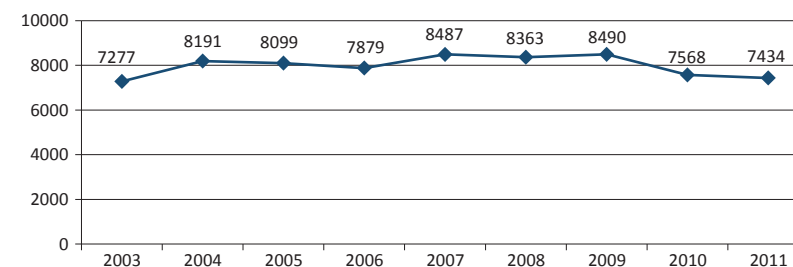
8.2. Kriminaalhooldus

Kriminaalhoolduse kui vangistuse alternatiivi peamine eesmärk on vähendada korduvkuritegevust ja muuta ühiskond turvalisemaks. Kriminaalhoolduse korral jäetakse kurjategija vabadusse, ent ta on allutatud järelevalvele ja talle pakutakse tegevusi, mis aitavad muuta tema kriminaalset käitumist, soodustades sotsiaalset kohanemist. Kriminaalhooldaja ülesanne on selgitada välja uue kuriteo toimepanemise oht, valvata kohtuotsuses märgitud kohustuste täitmise järele ja nõustada hooldusalust nende kohustuste täitmisel.

2011. aasta lõpul oli kriminaalhooldusosakondades arvel 7434 isikut ehk 134 inimest vähem kui aasta enne seda. Mehi oli 6785 ja naisi 649 (ligi 9% kõigist).

¹¹⁷ Tegu on alates 2005. aastast KarS-i §-de 73 ja 74 alusel kohaldatava karistusega, mille kohaselt peab süüdlane kandma vaid lühikese (enamasti kuni 6kuulise) osa vangistusest ning ülejäänud osas vabastatakse ta tingimisi.

¹¹⁸ Elektroonilist järelevalvet kohaldatakse alates 2007. aasta kevadest.

Joonis 96. Kriminaalhooldusaluste arv aasta lõpul 2003–2011

8.2.1. Kriminaalhooldusaluste ülevaade

Enamik hooldusaluseid olid eestlased (61%) või venelased (35%) vanuses 18–40 (72% kõigist hooldusalustest). 37% töötas, 28% olid töötud või tegevusetud, õpilasi ja üliõpilasi oli 17%. Võrreldes 2010. aastaga kasvas õppijate osakaal 7 protsendipunkti võrra ning töötavate hooldusaluste osakaal vähenes 11 protsendi võrra. Kõige rohkem oli kriminaalhooldusaluste seas vallalisi inimesi (meestest veidi üle ja naistest pisut alla poole). Suurem enamik neist oli alg- või põhiharidusega, järgnesid kesk- või keskeriharidusega inimesed.

Keskmine kriminaalhooldusalune on 18–40-aastane põhiharidusega eesti rahvusest mees.

Tabel 37. Kriminaalhooldusaluste sotsiaaldemograafilised näitajad

Sotsiaaldemograafiline näitaja	Kokku	Naised	Mehed
Vanus			
Alaealised	3%	7%	3%
18–26	33%	34%	33%
27–40	39%	34%	40%
41–64	24%	24%	24%
65 ja vanemad	1%	1%	1%
Perekonnaseis			
Vallaline	51%	45%	52%
(Vaba)abielus	37%	36%	37%
Lahutatud	9%	13%	9%
Lesk	1%	4%	1%
Pole teada	1%	2%	1%
Haridus			
Algharidus	14%	15%	13%
Põhiharidus	40%	41%	40%
Keskerharidus	21%	22%	21%
Keskeriharidus	19%	16%	20%
Kutseharidus	2%	1%	3%
Kõrgharidus	3%	4%	2%
Muu / pole teada	1%	1%	1%

Sotsiaaldemograafiline näitaja	Kokku	Naised	Mehed
Tegevusvaldkond			
Töötab (ja õpib)	36%	23%	38%
Töötu	18%	20%	18%
Juhutööd	13%	3%	14%
Tegevusetu	10%	14%	10%
Pensionär	9%	12%	9%
Õpilane	8%	13%	7%
Üliõpilane	1%	1%	1%
Muu / pole teada	5%	14%	4%

Inimesi saab kriminaalhooldusele määrata eri alustel. Kõige sagedamini jäetakse mõistetud karistus täielikult või osaliselt täitmisele pööramata, kui süüdimõistetu ei pane kohtu määratud katseajal toime uut kuritegu ning täidab talle katseajaks pandud kontrollnõudeid ja kohustusi (KarS-i § 74 lg 1). Levikult järgmine on õigusrikkuja suunamine üldkasulikule tööle (ÜKT) kas aresti või kuni kaheaastase vangistuse asemel (KarS-i § 69) või kriminaalmenetluse lõpetamise korral (KrMS-i § 202 lg 2). Järgnevad vanglast enne tähtaega vabanemine, nn šokivangistus ja 14–18-aastase isiku allutamine käitumiskontrollile.

Tabel 38. Kriminaalhooldusele määramise alus 2007–2011

Arvele tulemise alus	2007	2008	2009	2010	2011
Käitumiskontroll (KarS-i § 74 lg 1)	70%	68%	68%	66%	65%
ÜKT (KrMS-i § 202; KarS § 69)	7%	13%	18%	20%	21%
Enne tähtaega vabanemine (KarS-i § 76)	15%	12%	8%	8%	8%
Šokivangistus KarS-i § 74 lg2	7%	6%	5%	5%	5%
Alaealise mõjutusvahend (KarS-i § 87)	1%	1%	1%	1%	1%

ÜKT tegijate osakaal on viimase viie aastaga kolmekordistunud: kui 2007. aastal moodustasid nad 7% kõigist hooldusalustest, siis 2011. aastal 21% (võrreldes eelmise aastaga on neid 47 võrra rohkem). Samal ajal on langenud enne tähtaega vabanenute (-7%), käitumiskontrollile allutatute (-5%) ja šokivangistuse saanute (-2%) arv. Alaealise mõjutusvahendi määramise osakaal on aastate kaupa sama.

Nagu 2010. aastalgi olid süüdi mõistetud hooldusaluste kuritegude hulgas esikohal varavastased kuriteod, mille tõttu määrati kriminaalhooldusele ligi 32% isikutest. Liikluskurjategijate osa kasvas 24 protsendilt 27 protsendini – põhjuseks on joores juhtimise kuritegude arvu kasv. Suuruselt kolmanda kuritegude rühma moodustasid isikuvastased kuriteod (14%).

Mõnes kuriteoliigis erines selgelt süüdi mõistetud meeste ja naiste osakaal. Naiste suhteline osa oli suurem varavastastes ja narkokuritegudes, meestel seevastu liikluskuritegudes ning pere- ja alaealisevastastes süütegudes. Võrreldes vanglast viibivate süüdimõistetutega oli kriminaalhooldusaluste hulgas veidi vähem isikuvastase kuriteo toimepanijaid (vastavalt 19% ja 14%) ning palju rohkem liikluskurjategijaid (vastavalt 2% ja 27%).

Kriminaalhooldusele määratakse enim varavastases ja liikluskuriteos süüdi mõistetud inimesi.

2011. aastal vähenes kriminaalhooldusaluste arv enim õigusemõistmise vastastes (108 võrra ehk 34%) ja avaliku rahu vastastes kuritegudes (192 võrra ehk 20%), see muutus on kooskõlas kuritegevuse trendidega. Hooldusaluste arv suurenes enim liikluskuritegudes (188 võrra ehk 10%) ja narkokuritegudes (44 võrra ehk 7%).

Tabel 39. 2011. aasta lõpul arvel olnud kriminaalhooldusaluste kuriteod (ainult süüdimõistetud; üks isik võis olla toime pannud mitu kuritegu)

Süüteoliik	2011				2010	
	Kokku	Kokku %	Naised	Mehed	Kokku	Kokku %
Varavastased kuriteod	2556	31,9%	40,7%	31,1%	2683	32,2%
Liikluskuriteod	2150	26,8%	11,5%	28,2%	1962	23,6%
Isikuvastased kuriteod	1127	14,1%	16,1%	13,9%	1184	14,2%
Avaliku rahu vastased kuriteod	746	9,3%	6,2%	9,6%	938	11,3%
Narkokuriteod	643	8,0%	16,3%	7,3%	599	7,2%
Ametialased ja majanduskuriteod	218	2,7%	2,9%	2,7%	210	2,5%
Õigusemõistmisevastased kuriteod	208	2,6%	1,7%	2,7%	316	3,8%
Kuriteod perekonna ja alaealise vastu	136	1,7%	0,6%	1,8%	134	1,6%
Muud kuriteod	233	2,9%	4,0%	2,8%	304	3,6%
Kokku	8017	100%	100%	100%	8330	100%

Alaealised kriminaalhooldusalused

2011. aasta lõpul oli kriminaalhoolduse all 230 alaealist, s.o 30 võrra vähem kui 2010. aastal. Poisse oli 182 ja tüdrukuid 48. Hooldusaluste arv kasvab koos vanusega: eelmise aasta lõpul oli arvel 8 14-aastast, 29 15-aastast, 66 16-aastast ja 127 17-aastast. 18-aastaseid oli juba 167 ja 19-aastaseid 237. Kõigi kriminaalhooldusaluste seas oli alaealiste osakaal 3%.

49% alaealistest süüdimõistetutest oli karistatud varavastase kuriteo (2010: 54%), 22% avaliku rahu rikkumise (2010: 18%) ja 28% isikuvastase (2010: 22%) kuriteo eest. Kaks kolmandikku alaealistest hooldusalustest ei olnud varem karistatud, 12% oli enne karistatud üks kord.

46% alaealistest määrati käitumiskontrollile, 23%-l oli vangistus asendatud ÜKT-ga või oli kriminaalmenetlus lõpetatud ja määratud ÜKT; 26% alaealistest oli kohus karistusest vabastanud ja määranud mõjutusvahendina käitumiskontrolli. 5% alaealistest oli vahistamise asemel määratud kriminaalhooldusele, karistatud šokivangistusega või vabastatud vanglast enne tähtaega (12).

8.2.2. Käitumiskontrolli tingimused

Karistusseadustiku paragrahvi 74 järgi võib kohus kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut arvesse võttes määrata, et süüdimõistetu suhtes jäetakse vangistus tingimisi täielikult või osaliselt täitmisele pööramata. Sel juhul määratakse süüdimõistetule katseag (1,5–3 aastat), kontrollnõuded (elada kohtu määratud alalises elukohas; ilmuda kriminaalhooldaja määratud ajavahemike järel kriminaalhooldus-

Alaealiste kriminaalhooldusaluste arv vähenes aastaga 12%.

osakonda registreerimisele; alluda kriminaalhooldaja kontrollile oma elukohas jne) ja vajaduse korral ka kohustused. Kui süüdimõistetud ei järgi kontrollnõudeid või ei täida kohustusi, võib kohus kriminaalhooldaja ettekande alusel määrata lisakohustusi, pikendada katseaega kuni aasta võrra või pöörata karistuse täitmisele.

2011. aastal lõppes kriminaalhooldus 3599 inimesel (katseaja lõpu, erakorralise ettekande või uue kohtuotsuse tõttu). Nendest 1020-le oli peale kontrollnõuete määratud ka eri liiki kohustusi. Kõige sagedamini keelati kontrollialustel tarvitada alkoholi ja narkootikume või kohustati neid osalema sotsiaalabiprogrammis. Sageli määrati inimesele korraga mitu kohustust või keeldu.

Tabel 40. Käitumiskontrollialustele määratud lisakohustused (ühel inimesel võis olla mitu kohustust)

Määratud kohustused	Osakaal kohustuse saanutest	Osakaal kõigist käitumiskontrollialustest
Mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume	66%	19%
Osaleda sotsiaalabiprogrammis	32%	9%
Heastada tekitatud kahju	23%	7%
Alluda ravile või võõrutusele eelneval nõusolekul	8%	2%
Omandada töö, üldharidus või eriala	8%	2%
Muu*	10%	3%

* Isiku lubadused; ülalpidamiskohustuse täitmine; keeld suhelda määratud isikutega või viibida määratud paikades

2721 (76%) käitumiskontrollialust (3599-st) suutis katseaja edukalt lõpetada ja seatud kohustused täita. 52 inimest surid neile määratud katseajal, sh enesetapu, alkoholimürgituse, üledoosi või tapmise tõttu. 819 inimese katseaeg lõppes erakorralise ettekande või kohtuotsusega. Kõige sagedamini rikuti kohustust tulla kriminaalhooldaja juurde registreerimisele (34% rikkumistest), tarvitati alkoholi või narkootikume (18%), ei elatud kohtu määratud elukohas (16%) või ei taotletud luba lahkuda elukohast, vahetada elu-, töö- või õppimiskoht (13%). Enamasti eksiti mitme kohustuse või keelu vastu.

8.2.3. Elektrooniline valve

Kui süüdimõistetule on määratud elektrooniline valve, pannakse talle kohtu määratud ajaks (1–12 kuud) kohustus alluda liikumisvabaduse piirangutele. Selle kontrollimiseks kinnitatakse tema keha külge elektrooniline seade, mille abil saab igal hetkel tema asukoha kindlaks määrata.

2011. aastal võeti elektroonilise valve alla 195 uut inimest; kokku oli elektroonilise valve all 266 inimest. Valvet määrati kaheks nädalaks kuni aastaks, keskmine kestus oli 188 päeva. Aastalõpu seisuga oli elektroonilise valve all 105 inimest, kellest 92 olid vanglast enne tähtaega vabastatud ja 13 puhul kohaldati elektroonilist valvet vahistamise asemel. Võrreldes eelmiste aastatega on elektroonilise valveta inimeste arv suurenenud: 2009. aasta lõpul oli neid 41, 2010. aastal 69.

71% kõigist valvealustest oli Eesti kodakondsusega, 25% kodakondsuseta. 51% oli eestlasi ja 44% venelasi, 93% mehi. Peagu pooled valvealused olid Harjumaal, sh

36% Tallinnas. Ligikaudu pooled (53%) olid vallalised, 40% abielus või vabaabielus. Enamikul oli kesk- või keskeriharidus (41%), järgnesid põhiharidus (38%) ja algharidus (14%). 39% eelmisel aastal elektroonilise valve all olnutest töötas, 35% olid töötud ja 26% hõivatud muul viisil.

38% valvealustest oli saanud süüdistuse rahvatervise- ja 35% varavastastes, 16% isiku- ja 9% avaliku rahu vastastes, 7% liiklus- ja 18% muus kuriteos. Üks inimese võis süüdistuse saada mitme süüteo eest.

52% valvealustest oli varem 1–3 korda ja 31% neli või enam korda kriminaalkorras karistatud. Viimastest omakorda 86% olid elektroonilise valve alla määratud enne tähtaega vanglast vabanedes, 14% oli võetud valve alla vahistamise asemel. 17% kõigist elektroonilise valve alustest oli varem kriminaalkorras karistamata.

Elektroonilise valve all oleku ajaks on võimalik määrata valvealusele kohustusi. Kõige sagedamini pandi õigusrikkujale alkoholi- ja uimastitarvitamise keeld; see määrati 85%-le valvealustest. Üsna sage oli kohustus leida määratud tähtjaks töö (81%), keeld suhelda määratud isikutega (75%) ja osaleda sotsiaalabiprogrammis (72%).

Tabel 41. Elektroonilise valve ajaks määratud kohustused (ühele inimesele võis olla määratud mitu kohustust)

Kohustus	Osakaal
Mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume	85%
Otsida endale määratud ajaks töökoht	81%
Mitte suhelda määratud isikutega	75%
Osaleda sotsiaalabiprogrammis	72%
Isiku enda antud lubadused	20%
Alluda eelneval nõusolekul ravile või võõrutusele	19%
Mitte viibida määratud paikades	9%
Muu	8%

8.2.4. Kriminaalhoolduse lõppemine

2011. aastal lõppes kriminaalhooldus 7130 inimesel, mis on 770 võrra vähem kui 2010. aastal. 76% neist täitis tingimused ja lõpetas katseaja edukalt (2010: 80%), 23% puhul lõpetati kriminaalhooldus erakorralise ettekande või uue kohtuotsusega (2010: 19%). Hooldusaluse surma tõttu lõpetati kriminaalhooldus 87 juhul (2010: sama), sh oli 6 enesetappu (2010: 6), 5 üledoosi või alkoholimürgitust (2010: 3), 3 tapmist (2010: 3) ja 3 õnnetusjuhtumit (2010:1).

Nagu 2010. aastal oli ka seekord edukalt lõpetanud kõige rohkem nende seas, kellele oli määratud alaealiste mõjutusvahend (91%; 2010: 96%), ja kõige vähem šokivangistusega karistatute seas (63%, 2010: 68%).

Kolm neljandikku kriminaalhooldusalustest lõpetab katseaja edukalt.

Tabel 42. Kriminaalhoolduse lõppemise põhjused 2011. aastal (isikute arv)

	Käitumis- kontroll	Šoki- vangistus	Alaealise mõjutus- vahend	Üldka- sulik töö	Vanglast enne tähtaega vabanenud	KOKKU
Katseaja lõpp / ÜKT s ooritatud positiivselt	2743	149	59	2095	339	5385
Katseaeg lõppenud kokku negatiivselt, sealhulgas:	821	80	6	629	122	1658
- katseaeg / ÜKT lõpetatud erakorralise ettekandega	234	29	4	451	87	805
- katseaeg / ÜKT lõpetatud teise kohtuotsusega	587	51	2	178	35	853
Surm	52	6	0	21	8	87
Kokku	3616	235	65	2745	469	7130

8.3. Sundravi

Psühhiaatrilise sundravi kohaldamise alused on sätestatud KarS-i §-des 79 ja 86. Sundravi kohaldamine ei ole karistus, vaid kuulub KarS-is sätestatud muude mõjutusvahendite hulka, sest psüühikahaiget ei saa karistada; samal ajal on ta oma teo ja vaimse seisundi tõttu ohtlik endale ja ühiskonnale ning vajab ravi. Süüdimatus seisundis õigusvastase teo toimepanemise kõrval võib KarS-i § 79 lg 2 ja § 86 lg 1 kohaselt sundravi kohaldada ka siis, kui raske psüühikahäire on tekkinud pärast teo toimepanemist, s.t lähtutakse isiku psüühilisest seisundist menetluse ajal või pärast seda. Psühhiaatrilise sundravi määrab ja lõpetab kohus kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud korras ning seda kohaldatakse kuni isiku tervenemiseni või kuni ta pole enam ohtlik (Kaing ja Tammiste, 2008).

Kriminaalmenetluseadustiku § 99 ja 102 alusel võib isiku sundkorras paigutada ekspertiisi tagamiseks või kohtupsühhiaatriaekspertiisi tegemiseks kuni üheks kuuks raviasutusse ja prokuratuuri taotlusel võib eeluurimiskohtunik või kohus seda tähtaega pikendada kolme kuu võrra.

Kuni 2011. aasta septembrini sai kohtu määratud psühhiaatrilist statsionaarset sundraviteenust sotsiaalministeeriumi määruse¹¹⁹ kohaselt osutada ainult SA Viljandi Haigla. 2011. aastal muudeti teenuse korraldamise aluseid KarS-i §-s 86 ja alates 01.09.2011 osutatakse kohtu määratud psühhiaatrilist sundravi ambulatoorse või statsionaarse sundravina ja seda teenust võib osutada tegevusluba omav tervishoiuteenuse osutaja. Pärast seadusemuudatust tuli teenusepakkuja leidmiseks korraldada hange, sest võimalikke pakkujaid oli 11, kuid hanke tulemusel osutus ainsaks teenusepakkujaks SA Viljandi Haigla Jämejala psühhiaatrikliinik, kellega sõlmiti 2011. aastal psühhiaatrilise sundravi teenuse osutamise leping.¹²⁰

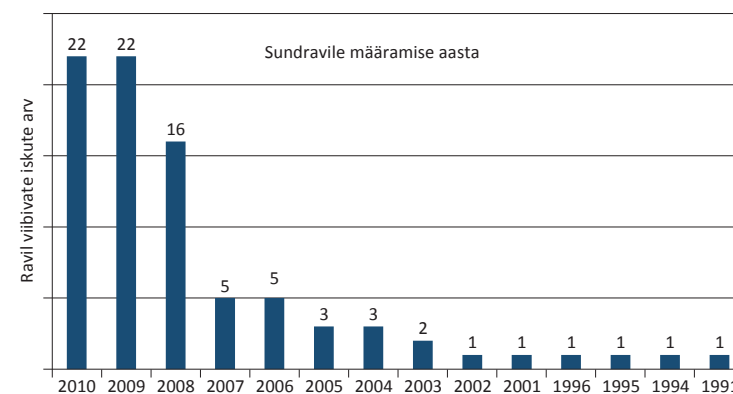
2011. aastal maksti iga sundravil viibimise voodipäeva eest 53,24 eurot. Kui aasta jooksul sundravil viibivate isikute voodipäevade arv on 22 630 kuni 25 916, tasutakse sellesse vahemikku jääva voodipäeva eest 5,11 eurot ning alates 25 916 voodipäevast 53,24 eurot voodipäeva eest.¹²¹

¹¹⁹ Sotsiaalministri 26.08.2011. a määrus nr 35 „Psühhiaatrilise sundravi osutajale esitatavad nõuded, psühhiaatrilise sundravi nõuded ja tervishoiuteenuse osutaja töökorraldus kohtu poolt määratud psühhiaatrilise sundravi kohaldamisel“

¹²⁰ Justiitsministeeriumi memo kohtu määratud ambulatoorse ja statsionaarse psühhiaatrilise sundraviteenuse osutamise hanke menetlusest

¹²¹ Justiitsministeeriumi ja SA Viljandi Haigla leping nr 1/88-10 „Kohtu poolt määratud meditsiinilise iseloomuga mõjutusvahendite – statsionaarse kohtupsühhiaatrilise sundraviteenuse osutamiseks“

Sundravil viibijate arv on aastati muutunud, kuid aastail 2005–2011 viibis sundravil keskmiselt 85 isikut kuus. 2010. aasta oktoobris justiitsministeeriumis tehtud analüüsist selgus, et põhiliselt on sundravil isikud, kellele on ravi määratud viimasel kahel aastal, kuid mõni isik on ravil 1991. aastast. 2010. aasta oktoobris oli keskmine sundravil viibimise pikkus 982 päeva (ca 2,7 aastat). Välja kirjutatud sundravialuste keskmine ravil viibimise aeg oli 699 päeva (ca 2 aastat). Minimaalne ravil viibimise aeg väljakirjutamisel oli 73 päeva.

Joonis 97. Sundravile määramise aasta ja ravil viibivate isikute arv 2011. aasta lõpus määramise aasta järgi

Prokuratuur saatis sundravi menetluses kohtusse 40 isikut, s.o 12 võrra enam kui 2010. aastal.

Tabel 43. Psühhiaatrilise sundravi kohaldamiseks kohtusse saadetud isikud ja nende teod 2007–2011

Aasta	2007	2008	2009	2010	2011
Isikuid	41	48	39	28	40
Õigusvastased teod	80	79	100	71	105

2011. aastal tegi kohus sundravi menetluses otsuse 47 isiku asjas. Arv erineb kohtusse saadetud isikute arvust, sest mõned lahendi saanud kriminaalasjad olid kohtusse saabunud juba varem.

Isikute psüühiline seisund selgitati välja enamasti ambulatoorse kohtupsühhiaatrilise ekspertiisi käigus ja sundravile määratud 47 isikust 12 puhul oli tegu eri tüüpi skisofreeniaga; peale selle oli sundravile määratud isikutel nõrgamõistuslikkust, kergemat vaimset alaarengut, psühhootilisi seisundeid koos eri tüüpi luuludega (nt võimekusluul, paranoidne kahjustusluul jt), dementsust, psühhootilisi seisundeid. Sundravi kohaldamise aluseks olevate kuritegude toimepanemist ja isikute käitumist mõjutas alkoholi- ja uimastisõltuvus. Mõned isikud on olnud korduvalt psühhiaatrikliinikutes ravil ja oli ka juhtumeid, kus varem oli isikule kohaldatud sundravi kriminaal- või tsiviilkorras.

Sundravile määratud isikud panid toime valdavalt isiku-, vara- ja avaliku korra vastaseid ning muid sellelaadseid kuritegusid. Isikuvastastest kuritegudest võib mainida raske tervisekahjustuse tekitamise, tapmise, mörva katse, kehalise väärkohtlemise, piinamise ja ähvardamise kuritegusid. Neis kuritegudes olid kannatanuteks sundravile määratud isikute lähedased ja tuttavad, keda nad paljudel juhtudel provotseerimata ja põhjusetu ähvardasid, peksid, kägistasid ja kasutasid eri esemeid (nt nuga, võtmed, ahjuroop, õhupüss, jt) kannatanutele tervisekahjustuse tekitamiseks.

Varavastaste kuritegudena pandi enamasti toime poevargusi; üldjuhul varastasid sundravile määratud isikud väheväärtuslikke asju (nt telefonilaadija, juuksevärv, dušigeel), toiduaineid, tubakatooteid ja alkoholi. Mitmel juhul oli tegu varguse katsega ja turvatöötaja pidas isikud kinni.

Varavastane kuritegu

Kaks taksojuhti olid pukseerinud autot ja ühendasid kaht autot lahti. Neist möödus noormees, kes küsis inglise keeles, kuidas neil läheb ja kas on abi vaja. Ühtäkki istus ta ühte autosse ja üritas sellega ära sõita, kuid auto seiskus. Omanik läks auto juurde, tegi ukse lahti ja tõmbas võtmed süütelukust välja. Seda tehes märkas ta noormehe käes nuga. Ehmununa jooksis ta eemale, komistas ja kukkus, noormees jooksis järele ning nõudis noa ähvardusel autovõtmeid ja mobiiltelefoni, mille ta saigi enda kätte. Seejärel sõitis noormees autoga minema. Taksojuht helistas töökaaslase telefoniga politseisse. Mõne aja teatas politsei, et taksojuhti rünnanud ja auto ärandanud noormees tegi avarii ja ta peeti sündmuskohal kinni.

ENGLISH SUMMARY

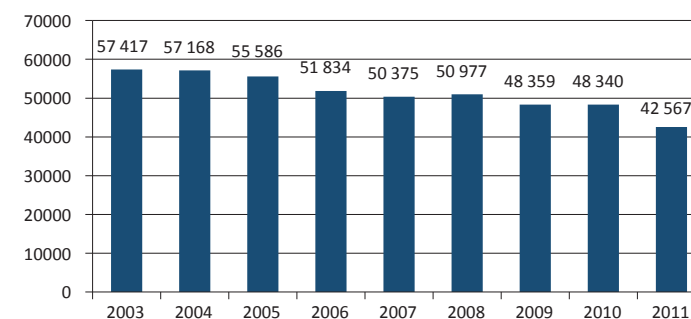
- In year 2011, 42,567 criminal offences were registered in Estonia; this is 5,773 criminal offences, i.e. 12% less than a year before.
- The crime of year 2011 was characterised by a decrease of criminal offences against property and against public order and an increase of traffic offences and criminal offences against person. The largest increase happened among physical abuses and cases of driving while intoxicated; the largest decline happened among thefts and frauds.
- The sense of security of residents has remained on a stable level during the past years. Last year, 72% of the residents of Estonia noted that they feel secure when walking alone in their neighbourhood during dark hours (this number was 73% in year 2010 and 72% in year 2009).
- 88% of suspects of criminal offences were men and 12% were women. 50% of suspects had primary or basic education, 45% had secondary or secondary specialised education and 5% had higher education.
- During last year, the most criminal offences were registered in the counties of Harjumaa (20,526), Ida-Virumaa (6,346) and Tartumaa (4,262); the least criminal offences were registered on islands (Hiiumaa 91, Saaremaa 522).
- When compared to year 2010, the number of criminal offences decreased in most counties, exceptions being only Saaremaa and Jõgevamaa where the number of criminal offences increased by 4-5%. The fastest decrease of the number of criminal offences took place in the counties of Läänemaa (-26%) and Valgamaa (-17%).
- In year 2011, the number of cases of organised crime sent to trial was 56, involving a total of 244 persons (62 cases with 342 persons in year 2010). The number of criminal cases sent to trial increased in the categories of drug offences and aggravated corruption offences; this number decreased for money laundering and criminal associations.

CRIME IN ESTONIA IN YEAR 2011: ENGLISH SUMMARY

General level of crime

Registered criminal offences in Estonia and neighbouring countries

In year 2011, a total of 42,567 criminal offences were registered in Estonia; when compared to year 2010, the amount of registered crime decreased by 12% (48,340 criminal offences were registered in year 2010, i.e. 5,773 more cases). This is the lowest level since the entry into force of the Penal Code in year 2002. According to the data of the police, 211,346 misdemeanours, i.e. less aggravated offences were registered last year (when compared to year 2010, the number of misdemeanours increased by nearly 5%, i.e. 9,329 cases)¹²².

Graph 1. Registered criminal offences in years 2003-2011

1,798 first-degree criminal offences were registered (1,842 in year 2010) and their share in total criminal offences increased: while the share of first-degree criminal offences was 3.8% in year 2010, this share was 4.2% in year 2011. Still, when compared to the beginning of 2000s, the share of more aggravated criminal offences has decreased by a few percentage points (6.3% in year 2003, 5.9% in year 2004%).

The registered number of criminal offences reflects only those cases that have reached the police. Various studies have shown that a large number of criminal offences are never reported to the police and that the rate of reporting largely depends on the type of criminal offence (Dijk et al 2007: 109). Crime victim surveys conducted in Estonia have shown that the rate of reporting of criminal offences has fluctuated over the years, moving in the range of 28-43% (39% in year 2009); reporting rates are higher for vehicle thefts and burglaries and lower for attacks and threats (Rannama and Salla, 2010: 64).

42,567 criminal offences were registered in Estonia in year 2011; this is 12% less than in year 2010.

¹²² Data of the Police and Border Guard Administration about registered misdemeanours as of 20.01.2011 (about year 2010) and as of 17.01.2012 (about year 2011).

Table 1. Registered number of criminal offences in the Baltic States and in Finland¹²³, 2009-2011

	2009	2010	2011	2011 compared to 2010 (N)	2011 compared to 2010 (%)
Estonia	48,359	48,340	42,567	-5,773	-11.9
Latvia	56,748	51,108	51,582	474	0.9
Lithuania	83,203	77,669	79,523	1,854	2.4
Finland	441,416	431,623	458,251	26,628	6.2

Unlike in Estonia, the number of criminal offences in Latvia remained on the same level last year (increase by 0.9%) and it even increased in Lithuania (by 2.4%). Latvia and Lithuania were characterised by a decrease of the number of criminal offences in year 2010, when registered crime in those countries decreased by 10% and 7%, respectively. The number of registered manslaughter and murders for the last year in Latvia was 91, in Lithuania it was 238 and in Estonia it was 100. Similar to Estonia, the number of thefts decreased in Latvia and Lithuania as well, but those decreases were rather less steep (-1.9% in Latvia, -0.9% in Lithuania) and the change of the structure of crime characteristic to Estonia was not exhibited in those countries.

In Finland, the number of criminal offences registered by the police in year 2011 increased by 6%. Criminal offences against property increased by 5% (incl. thefts by 2%), and criminal offences against life and health increased by 20%. A total of 458,251 criminal offences were registered in Finland last year.

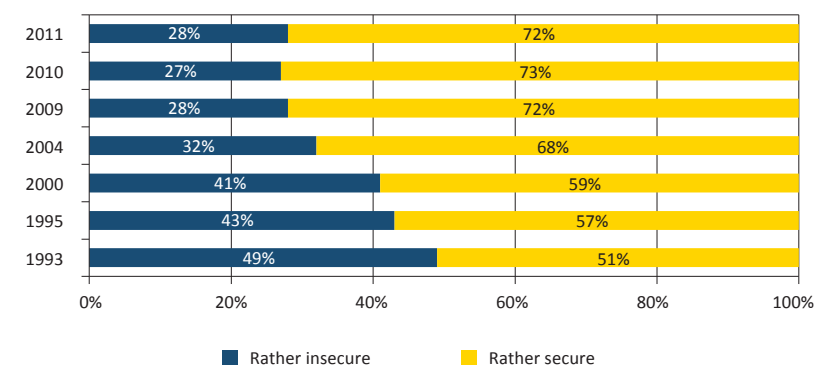
Fear of crime and attitudes of residents

A traditional way of measuring fear of crime is by asking the question: “How secure do you feel when walking alone in your neighbourhood after dark?”. Although this primarily expresses the fear of becoming victimised by a criminal offence, the assessments of respondents are also affected by other factors: for example, traffic safety of the neighbourhood, its population density, the respondent’s demographic profile (sex, age, level of education) and encounters of rowdy and intoxicated people in the neighbourhood.

According to the survey conducted in the end of year 2011,¹²⁴ 72% of the residents of Estonia noted that they feel secure when walking alone in their neighbourhood during dark hours and 28% noted feeling rather insecure. In the past 3 years, the share of respondents feeling secure and those feeling insecure has remained stable and regardless of the decrease of registered number of criminal offences in last year, the assessment of residents to their neighbourhood has not changed.

Men, people aged 40-49 years, people with Estonian as their native language and residents of rural areas felt more secure when compared to other groups. Women, pensioners and residents of urban areas felt less secure. There were also clear differences across regions – with significantly more than average frequency the respon-

dents felt secure in western and central regions of Estonia and with less than average frequency in northern Estonia.

Graph 2. Responses to the victim survey question “How secure do you feel when walking alone in your neighbourhood after dark?”

According to the survey, 9% of the residents of Estonia had become victimised by a criminal offence during the past year (12% in years 2009 and 2010)¹²⁵. When residents were asked for more details about offences, clarifying e.g. the theft location or the nature of a fraud when buying goods, then the number of victimised respondents became much higher. 12% of residents were victimised by a consumer fraud during the year, 5% were victimised by a theft from the house, apartment or basement, and 4% were victimised by a theft of something inside or attached to a car. Encounters with other types of offences were less frequent.

When looking at the assessments of resident on the future, it can be seen that consumer fraud is considered the most probable type of offence in the coming year as well (45% of residents consider it likely during the next 12 months), followed by theft or property damages and burglaries.

According to the data of the semi-annual Eurobarometer survey for autumn 2011, 7% of the residents of Estonia considered crime the main problem for the state to solve; the average for the European Union was 11%. Crime as a social problem has had a low priority for residents during the past years, being replaced by the problems of labour market and goods market (price increase, unemployment).

The Estonian social survey¹²⁶ data also confirm that the overall sense of security of residents of Estonia has increased over the years and that the residents worry less about crime than they did earlier. While in year 2004 an average of 27.9% of residents considered crime to be a problem in their neighbourhood, in year 2011 only 14.5% of residents had such an opinion. This share is the highest in north-eastern region of Estonia where a third (32.9%) of the residents consider crime a problem in their neighbourhood, and the lowest in southern Estonia (5.4%).

¹²³ Due to differences in the definition of “criminal offence”, the numbers of criminal offences in different countries cannot be compared. For example, Finland does not differentiate between misdemeanours and criminal offences, considering all violations of law to be “offences” (rikokset), but depending on the legal act defining the offence, they are separated into “Criminal Code offences” (rikoslakirikokset) and “traffic offences” (liikennerekkomukset). The data presented here does not include less severe traffic offences.

¹²⁴ The population survey in year 2011 was conducted by Turu-uuringute AS upon order from the Ministry of Justice. The sample consisted of 1,000 residents of Estonia, aged 15-74 years.

¹²⁵ Victim surveys present the question: “Have you personally been victimised by a criminal offence during the past year?”.

¹²⁶ The Estonian social survey is conducted by the Statistical Office since year 2004. The social survey is a person survey for the purpose of determining reliably the distribution of income of households and persons, their living conditions and social exclusion. (<http://www.stat.ee/>)

Residents of urban areas consider crime to be a problem more frequently than residents of rural areas (17.2% of urban residents and 8.4% of residents of rural settlements considered it a problem). Residents of urban areas are relatively more worried about outside factors (noise, pollution, crime); rural residents worry more about problems related to their houses (roof, walls).

Suspects and victims of criminal offences

Among the socio-demographic data of suspects and victims of criminal offences, the sex, age, education and citizenship of the persons is considered. Data of the suspects and victims of criminal offences are based on data gathered from interrogations (interrogation records of the suspect and the victim, respectively)¹²⁷. Natural persons interrogated in year 2011 are considered.

Last year, 88% of suspects were men and 12% were women.

The age profile of suspects in criminal offences against person and against property is somewhat differing. On average, the persons committing criminal offences against property are younger – while the average age of such suspects at the time of committing

the criminal offence was 30.8 years, the average age of suspects in criminal offences against person was 35.2 years. Minors made up 8.2% of all suspects.

Half the suspects interrogated in year 2011 had primary or basic education, 45% had secondary or secondary specialised education and 5% had higher education (incl. professional higher education). For certain types of criminal offences (so-called white-collar offences), the share of suspects with higher education was higher: for example, 35% of suspects in business and bankruptcy offences had a higher education, whereas only 2% did in the category of theft¹²⁸.

Majority of the suspects were citizens of Estonia (81%)¹²⁸. Citizens of Russia made up 7%, citizens of Latvia made up 1% and other nationalities in total made up 2% of suspects (plus 9% as persons without a citizenship). Citizens of a total of 48 countries were interrogated as suspects in criminal proceedings last year.

The age profile of victims of criminal offences indicates that on average the victims are older than the suspects. While the average age of suspects in criminal offences against property was 30.8 years, the average age of their victims was 41.3 years. This is due to the fact that victims of criminal offences against property are more frequently people with higher income and aged over 30 years, whereas the committers of criminal offences are on average younger (aged 18-26 years). In case of children having become victimised by a criminal offence, the person contacting the police is often their parent, and this may also affect the age structure of the victims. For criminal offences against person, the ages of suspects and victims are not significantly different.

On average, more men than women were victims of criminal offences in last year (59% and 41%, respectively). Most victims were citizens of Estonia (79%).

¹²⁷ If the same person was interrogated as a suspect repeatedly within the year, then the data of such a person is still accounted only once. Repetitiveness is not considered for victims. The presented shares are based on persons with known data.

¹²⁸ These shares are determined on the basis of such unique persons interrogated as suspects, whose citizenship was known (or who were known to have no citizenship), n=34,431.

Crime structure

Changes in crime structure

The largest share of the registered criminal offences in year 2011 was made up by criminal offences against property (57%), followed by criminal offences against person (14%) and traffic offences (9%). The crime of last year was characterised by a decrease of criminal offences against property and against public order and an increase of criminal offences against person and traffic offences. The types of criminal offence registered most frequently were theft (20,175 criminal offences), physical abuse (4,785), driving while intoxicated (3,635), illegal entries (2,032) and frauds (1,155).

Table 2. Registered criminal offences across chapters of Penal Code; changes when compared to year 2010

Penal Code chapters	2010	2011	Change (N)	Change (%)
Criminal offences against humanity and international security	2	0	-2	-100%
Criminal offences against person	5,377	6,108	731	14%
Criminal offences against political and citizen rights	86	75	-11	-13%
Offences against family and minors	375	403	28	7%
Criminal offences against public health	923	937	14	2%
Criminal offences against property	30,235	24,389	-5,846	-19%
Criminal offences against intellectual property	70	71	1	1%
Criminal offences against the state	6	9	3	50%
Criminal offences against public order	4,162	3,277	-885	-21%
Criminal official misconducts	196	167	-29	-15%
Criminal offences against administration of justice	537	508	-29	-5%
Criminal offences against public trust	1,415	1,423	8	1%
Environmental criminal offences	27	39	12	44%
Economic criminal offences	1,137	1,044	-93	-8%
Criminal offences dangerous to public	319	288	-31	-10%
Traffic offences	3,465	3,816	351	10%
Criminal offences relating to service in Defence Forces	8	13	5	63%

The number of criminal offences against property in last year decreased for the first time after year 2007 and this decrease was mainly due to a decrease of the number of thefts and frauds (§ 209). In years 2009 and 2010 the share of criminal offences against property in all criminal offences increased by only a few percentage points, but when compared to year 2003 the overall trend has still been towards decline.

Last year the share of criminal offences against person in all criminal offences was 14%; this is three percentage points more than in year 2010. The number of criminal offences against person increased by 14% (by 731 criminal offences) when compared to year

The crime levels of 2011 were characterised by a decrease of criminal offences against property and against public order and an increase of traffic offence and criminal offences against person.

2010; this is mainly due to an increase in the frequency of registering physical abuse and threat occurrences.

Three new types of criminal offences were registered for the first time in last year: falsification of money (§ 3331 of the Penal Code), late termination of pregnancy (§ 127) and abuse of human embryo (§ 131). Falsification of money is defined in a section of the Penal Code which entered into force in year 2010; three criminal offences were registered under that section during last year. Late termination of pregnancy and abuse of human embryo were registered for the first time since the entry into force of the Penal Code (one case of both were registered). Six new criminal offence classifications entered into force during last year, one of them against public order and five environmental criminal offences¹²⁹; one criminal offence classification was repealed. In the end of year 2011 there were a total of 88 criminal offence classifications in the Penal Code under which no offences have been registered during their time of being in force.

Criminal offences with the most change in their numbers

When compared to year 2010, the registered number of criminal offences increased in 100 criminal offence types, remained the same in 182 types and decreased in 88 types in last year (in year 2010, the number of criminal offences increased in 87 types and decreased in 112 types). The criminal offences with most change in their numbers are reviewed below, limiting the scope of the overview to those criminal offence types where the number of registered cases increased or decreased by at least 50 (criminal offences against property and against person are discussed in the relevant chapters of this overview).

The most decrease in year 2011 happened in the categories of theft and fraud and the most increase happened in the categories of physical abuse and driving while intoxicated.

Table 3. Criminal offences with the most decrease in their number (by at least 50 criminal offence)

Penal Code	Criminal offence type	2010	2011	Change N	Change %
§ 199	Theft	25,253	20,175	-5,078	-20%
§ 209	Fraud	2,021	1,155	-866	-43%
§ 266	Illegal entry	2,592	2,032	-560	-22%
§ 263	Aggravated breach of public order	775	540	-235	-30%
§ 391	Illicit traffic	499	352	-147	-29%
§ 349	Abuse of important identity document	286	149	-137	-48%
§ 216	Illegal use of electrical energy, natural gas or heat energy	206	81	-125	-61%
§ 200	Robbery	599	525	-74	-12%
§ 178	Manufacture of works involving child pornography or making child pornography available	76	17	-59	-78%
§ 275	Defamation or insulting of a representative of state authority or other person protecting the public order	284	232	-52	-18%

¹²⁹ In year 2011 the following sections of the Special Part of the Penal Code entered into force: §§ 2601, 2651, 2652, 2681, 2682, 2683.

The types of criminal offences with the most decrease in their number during last year were firstly thefts (decrease by 20%, i.e. by 5,078 criminal offences), then frauds (decrease by 43%, i.e. by 866 criminal offences) and illegal entries (decrease by 22%, i.e. by 560 criminal offences).

The cases of illegal entry were mostly illegal entries into dwelling, car or auxiliary building (basement, garage, shed) of another person. Although in many cases the financial damage was limited to destroyed items (door lock, window pane, fence), the purpose of the criminal offence was mostly still to commit a theft. Illegal entries into apartments were mostly cases where a person known to the victim entered the apartment by using force (incl. differences of opinion between a lessor and a lessee). 205 illegal entries committed by a group and 19 illegal entries committed with use of violence or hiding of face were registered (respectively 216 and 25 such criminal offences were registered in year 2010). The decrease of the number of those types of criminal offences is in conformity with the overall trend of decline of crime against property.

Another type of criminal offences against public order which significantly decreased in year 2011 was aggravated breach of public order (decrease by 30%, i.e. by 235 criminal offences). The decrease of the registered numbers of this type of criminal offences during the past years is caused by a change of procedure which restricts the use of this provision; earlier criminal offences of violence committed in public place are now registered mostly as physical abuse¹³⁰. There were 346 aggravated breaches of public order committed with violence (clause 263 1) of the Penal Code) registered in year 2011, 511 in year 2010 and 739 in year 2009.

Most of the criminal offences of illicit traffic were registered in the Narva border station (on average, three out of four cases) and they were primarily cases of illegal carriage of cigarettes from Russia to Estonia. It must be noted that the number of cases registered as criminal offences includes only repeat offences (the first time is registered as a misdemeanour) and it also depends on the procedures used and the activeness of the proceeding bodies when inspecting the persons crossing the border.

The number of criminal offences of abuse of important identity document decreased by nearly a half (decrease by 48%, i.e. by 137 criminal offences). The decrease of such criminal offences was affected by Judgement 3-1-1-71-10 of the Supreme Court adopted in year 2010, expressing the Supreme Court's opinion that § 349 of the Penal Code does not include cases where an identity document of another person is presented for the purpose of gaining entry to a nightclub. As the nightclub operator has the right to refuse the granting of entry for a person regardless of the person's age, the person presenting an identity document of another person to the security employee of a nightclub cannot incur a right of claim regarding the granting of entry to the club. In criminal offences registered in year 2011, an identity document of another person was mostly used for signing contracts (lease contract), paying in stores, presenting to officials (police, municipal police) and gaining entry to casinos or examinations (Estonian language proficiency examination, driving examination).

¹³⁰ The necessary elements of the offence definition of aggravated breach of public order were clarified in the judgement of the Supreme Court for case No. 3-1-1-60-10; this judgement entered into force in year 2010.

Table 4. Criminal offences with the most increase in their number (by at least 60 criminal offences)

Penal Code	Criminal offence type	2010	2011	Change N	Change %
§ 121	Physical abuse	4,320	4,785	465	11%
§ 424	Driving while intoxicated	3,304	3,635	331	10%
§ 120	Threatening	451	677	226	50%
§ 202	Acquiring, holding and marketing of property gained by a criminal offence	248	430	182	73%
§ 213	Computer fraud	381	512	131	34%
§ 334	Use of counterfeit payment means or securities	387	475	88	23%
§ 348	Use and giving into use of falsified important identity document	13	63	50	385%

In year 2011, the most increase happened in the category of physical abuse (increase by 11%, i.e. by 465 criminal offences). Most cases were conflicts between persons knowing each other; only 22% of the cases involved parties who did not know each other before. Criminal offences against person, driving while intoxicated and computer frauds are discussed in more detail in the chapters below.

The number of cases of acquiring, holding and marketing of property gained by a criminal offence increased by 182 cases, i.e. by 73% when compared to year 2010. Such high percentage was due to the record low level of that criminal offence type in year 2010 (248 cases were registered). The increase of that type of criminal offences was affected by the police paying more attention to restricting the opportunities of marketing and realisation of stolen items, including by way of cooperating more actively with pawn shops and official collectors. 172 persons accused in 195 criminal offences were sent to trial regarding the criminal offence classification defined in § 202 of the Penal Code.

63 cases of use and giving into use of falsified important identity document were registered in year 2011; this is 50 cases more than in year 2010. The cases of year 2011 included 24 where the same person repeatedly crossed the Estonian-Russian border, using a falsified Israeli passport. Also, a large share among these criminal offences were those where a person changed the personal ID code numbers on own ID card for the purpose of getting a quick loan.

Regional distribution of crime

Counties

Last year the most criminal offences were registered in the counties of Harjumaa (20,526), Ida-Virumaa (6,346) and Tartumaa (4,262) and the least were registered on islands (Hiiumaa 91, Saaremaa 522) and the county of Läänemaa (523)¹³¹. The number of criminal offences decreased in most counties, with the exception of the counties of Saaremaa and Jõgevamaa where 4–5% more criminal

318 criminal offences per 10,000 residents were registered in Estonia in year 2011.

¹³¹ The registered criminal offence types of year 2011 across counties are listed in Appendix x.

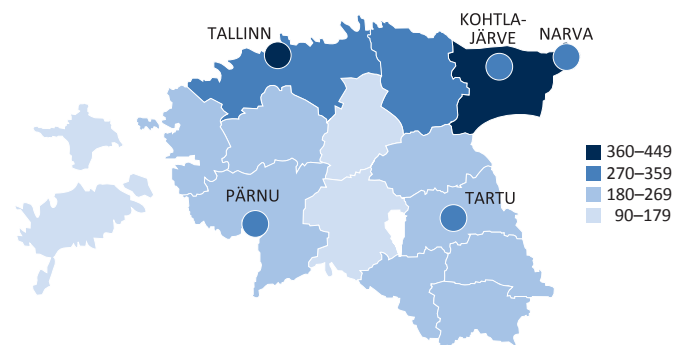
offences were registered in year 2011 than in year 2010.

In year 2011, an average of 318 criminal offences per 10,000 residents was registered in Estonia (361 in year 2010). Both the absolute and the relative highest place is still held by the county of Harjumaa which is affected by the crime levels of Tallinn, and the lowest numbers are displayed by the islands where crime levels are affected by geographic separation from the mainland.

Table 5. Registered number of criminal offences and crime levels across counties in years 2008-2011

	2008	2009	2010	2011	Change N (2011 compared to 2010)	Change %	Per 10,000 residents
Estonian total	50,977	48,359	48,340	42,567	-5,773	-12%	318
Harjumaa	25,702	24,313	24,105	20,526	-3,579	-15%	388
Hiiumaa	145	113	102	91	-11	-11%	91
Ida-Virumaa	6,436	6,449	7,045	6,346	-699	-10%	379
Jõgevamaa	861	755	833	868	35	4%	237
Järvamaa	808	801	657	631	-26	-4%	175
Läänemaa	884	775	707	523	-184	-26%	192
Lääne-Virumaa	2,131	1,916	2,029	1,937	-92	-5%	290
Põlvamaa	815	931	922	818	-104	-11%	266
Pärnumaa	3,015	2,688	2,477	2,462	-15	-1%	279
Raplamaa	1,043	1,083	839	772	-67	-8%	211
Saaremaa	625	582	495	522	27	5%	151
Tartumaa	4,920	4,876	4,937	4,262	-675	-14%	283
Valgamaa	982	901	1,080	893	-187	-17%	264
Viljandimaa	1,286	1,187	1,023	954	-69	-7%	173
Võrumaa	1,026	935	1,031	911	-120	-12%	243

As a result of the overall decrease of the number of criminal offences, the ratio of criminal offences per 10,000 residents in individual counties also mostly decreased, although the highest numbers are still displayed by Ida-Virumaa ja Tallinn. An average of 445 criminal offences per 10,000 residents was registered last year in Ida-Virumaa (not counting Kohtla-Järve and Narva). 422 criminal offences per 10,000 residents were registered in Tallinn, 357 in Narva, 350 in Pärnu, 324 in Kohtla-Järve and 303 in Tartu. Besides the islands, the counties of Järvamaa and Viljandimaa are also the safest regions; respectively 175 and 173 criminal offences per 10,000 residents were registered last year in those counties.

Graph 3. Number of criminal offences per 10,000 residents in counties and larger cities¹³²

The most decrease of registered crime took place in the counties of Läänemaa (-26%) and Valgamaa (-17%). A trend of decline was apparent in most counties: the registered number of criminal offences decreased in 12 counties, increased in two and remained the same in one county. The overall number of criminal offences in Estonia was strongly affected by the decrease of crime in the county of Harjumaa where nearly half (48%) of all criminal offences were registered.

Damage caused by criminal offences

Material damage caused by criminal offences

The criminal offences registered in year 2011 caused at least 66.8 million euros of material damage, whereas the estimated damage was known in only 43% of those criminal offences. It must be noted here that material damage includes also the damage caused by criminal offences not completed for various reasons or where the intact property was later returned to the owner. The damage amounts were more frequently known for criminal offences against property, because for some types of criminal offences (theft, fraud) the classification depends on the amount of material damages caused.

The highest level of material damage was entailed in criminal offences against property, reaching up to at least 57.7 million euros, and in economic criminal offences and criminal offence related to office where that level reached up to 4.8 million and 3 million euros

respectively. In year 2008 the largest financial damages were also caused by criminal offences against property with the total damages of 300 million kroons (19.2 million euros), followed by economic criminal offences with 150 million kroons (10 million euros) (Ministry of Justice, 2009). Still, the data of years 2008 and 2011 cannot be compared, due to gaps in the data and differences in the registration procedures.

Criminal offences registered in year 2011 caused at least 67 million euros of material damage.

¹³² The data of Harjumaa, Ida-Virumaa, Pärnumaa and Tartumaa doesn't include the criminal offences registered in those cities.

Table 6. Material damage caused by criminal offences in year 2011

	Number of criminal offences	Share of criminal offence with known material damages (%)	Total material damage (EUR)	Median value of material damages (EUR) ¹³³
Criminal offences in total	42,567	43%	66,824,722	267
Criminal offences against humanity and international security	0	0	0	-
Criminal offences against person	6,108	4%	65,880	100
Criminal offences against political and citizen rights	75	0	0	-
Offences against family and minors	403	20%	372,524	-
Criminal offences against public health	937	0	0	-
Criminal offences against property	24,389	70%	57,702,326	288
Criminal offences against intellectual property	71	0	0	-
Criminal offences against the state	9	22%	82	-
Criminal offences against public order	3,277	25%	278,466	51
Criminal official misconducts	167	2%	3,016,438	-
Criminal offences against administration of justice	508	0%	2,300	-
Criminal offences against public trust	1,423	6%	461,400	100
Environmental criminal offences	39	3%	33,915	-
Economic criminal offences	1,044	1%	4,811,959	-
Criminal offences dangerous to public	288	5%	71,932	-
Traffic offences	3,816	0%	7,499	-
Criminal offences relating to service in Defence Forces	13	0%	0	-

Arithmetic mean is not the best way of expressing the average damages caused by a criminal offence, because that method is strongly affected by large damage amounts. For example, the arithmetic mean of the criminal offences with known material damage amounts (n = 18,270) was 3,676 euros, whereas the median value of those same criminal offences was only 267 euros (i.e. there were equal numbers of criminal offences with damage amounts below and above 267 euros). The top decile of damage amounts was at 1,934 euros and the bottom decile was at 47 euros.

The share of criminal episodes with known material damage amounts was the largest among criminal offences against property (70%). The criminal offences against property registered in Estonia in year 2011 caused (or were intended to cause) known financial damage in the total amount of approximately 58 million euros, including 13 million euros by theft and nearly 9 million euros by embezzlement (Table 9). There were cases among criminal offences of embezzlement where one legal person embezzled 34 cars with the values of 80,694–101,811 euros each; these damage amounts significantly affected the total amount of damages caused by embezzlement.

¹³³ TCriminal offences with known material damage.

As a rule, larger material damage amounts were related to criminal offences committed by or on behalf of legal persons. Regarding registered economic criminal offences, the amount of financial damage was known in just 15 cases (1% of all economic criminal offences), but the damage caused by those cases reached the total level of 4.8 million euros (average financial damage per criminal offence being approximately 320,000 euros). A large share of economic criminal offences is made up by cases of illicit traffic and various criminal offences related to bankruptcy, where it is usually impossible to determine the damage amount or where no direct material damage was caused by the criminal offence. Official criminal misconduct was another type of criminal offences where the material damage amounts were known for only a few cases.

The main part of the damages caused by offences against family and minors was made up by financial claims incurred in the course of violating the obligation to provide maintenance to child; the total amount of these claims reached the level of at least 371,524 euros, i.e. an average of 4,700 euros per criminal offence (the amount of material damage was known for 34% of those criminal offences).

In 10% of registered cases of theft the material damage caused by the criminal offence remained below 64 euros and in 30% of cases it remained below 140 euros¹³⁴. The cases of theft with damages below 100 euros were mostly unpaid refuellings, shoplifting or theft of personal items committed in a public place (often a wallet or a mobile telephone). 10% of thefts were such that caused material damages of 1,565 euros or more, and approximately 1% was thefts with damage amount exceeding 10,000 euros¹³⁵.

In 10% of theft cases the material damage remained below 64 euros and in 10% of cases it exceeded 1,565 euros.

In several cases of large-scale theft, the stolen items could later be returned to the owner in undamaged state. For example, a group of three men was charged with theft by way of breaking into a shopping centre at night, forcing open and fixing in place the doors and driving a passenger to a jewellery store inside the shopping centre. The jewellery store had a safe containing more than 100,000 euros worth of gold jewellery; the safe was attached to the car via steel cable and dragged into the hallway, where it was lifted into the boot of the car and the car was driven away. The unopened safe was found in the nearby forest in the morning of the same day and all items inside it were later returned to the owner¹³⁶.

It is often difficult for a theft victim to estimate the amount of financial damage caused by a theft. The reason can be a lack of market value for the stolen item or a situation where the material damage is expressed as loss of revenue (e.g. theft of forestry or mineral resources). In cases of economic and other types of white-collar criminal offences the determination of material damage is sometimes also provisional, because it is impossible to identify the actual situation which would have occurred without the criminal offence having been committed (i.e. to identify the financial effect of the criminal offence).

¹³⁴ Bottom decile is 64 euros, 30th percentile is 140 euros (n = 14,736).

¹³⁵ Top decile is 1,565 euros, 99th percentile is 10,074 euros (n = 14,736).

¹³⁶ Criminal case No. 1-11-10374.

It is also necessary to consider that material damage is only one (and socially rather less important) aspect of damages caused by a criminal offence. Experts assess that the expenses on medical services, decrease of welfare due to decline of quality of life and loss of revenue, and the costs of the public and the private sector for anticipation and control of crime are significantly higher (Cohen, 2005: 42-43).

In a survey of security and encounters with crime, ordered by the Ministry of Justice and conducted among Estonian enterprises in December 2011¹³⁷, one of the questions was about the amount of damages caused to the enterprise by a certain type of criminal offences against property. The most frequent encounters were with situations where a person who was not an employee of the enterprise, entered its territory and stole or attempted to stole something (20% of enterprises have encountered this type of criminal offences during the past 12 months) and where a buyer, a client or a partner deceived the enterprise (28%).

The Association of Certified Fraud Examiners (ACFE), an organisation in the U.S., stated in its international survey published in year 2010 that the average enterprise annually loses 5% of its revenue due to fraud; frequently the persons related to frauds were the middle or top level managers of the enterprise (or its owners), and widespread types of criminal offences were corruption and frauds by way of falsified invoices. It was also determined that the median value of damages caused to an enterprise by fraud was significantly higher in Europe than in other regions (\$600,000 in Europe, \$105,000 in the U.S.) (Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse, 2010).

Surveys dealing with damage caused to retail enterprises by theft are discussed in more detail in chapter 4.1.

A survey conducted among Estonian enterprises indicated that there are more encounters with fraud committed by persons outside the enterprise (e.g. clients, partners). 5.3% of respondents mentioned thefts committed by own employees during the past 12 months, and 2.5% of respondents mentioned frauds by own employees. The 2010 survey of ACFE also highlighted that fraud by own employees is especially dangerous to small enterprises which often don't have the measures and resources for discovering such fraud and that in worst cases the enterprise can become bankrupt (Report ... 2010).

Depending on the type of criminal offence, the enterprises had encountered them with different frequencies. Car theft, theft of items from a car, robberies, and violence committed against employees were less frequent (encountered by 2.4-9.2% of enterprises, depending on the type of criminal offence). 13.5% of enterprises became victims of damaging or pillaging of their property (e.g. constructions, furnishing, equipment, advertising facilities, etc.) or other acts of vandalism within the past 12 months.

Anticipation costs

Costs in anticipation of crime can be considered to be all costs, both possible and impossible to express as monetary value, which are made with the purpose of mini-

¹³⁷ The sample consisted of 300 Estonian enterprises according to region and field of activities. The survey was prepared by survey enterprise Saar-Poll.

mising the risk of becoming victimised by a criminal offence. The anticipation costs made by residents and enterprises of Estonia are described below, on the basis of the victim surveys of years 2009 and 2011 and the survey of security and encounters with crime conducted among enterprises in the end of year 2011.

Anticipation costs can be divided into four categories (MMECC 2008):

5. *Costs made by enterprises and the population in order to avoid victimisation by a criminal offence (incl. various security measures);*
6. *Costs to the society, caused by fear of criminal offences;*
7. *Activities of the government for anticipation of crime (large part of the activities of the police);*
8. *Activities of the private and the non-profit sector for anticipation of crime (e.g. neighbourhood watch).*

During the years, the residents of Estonia have started to pay more and more attention to increasing the security of their homes – the numbers of both the households using security measures and the households having property insurance have increased. The victim survey of year 2009 showed that the most widely used security measures in the homes of the population are security lock for the door (used by 52% of residents), security door (49%), dog for protection of property (25%) and alarm system (10%). A quarter of households have insurance for the property at their homes and 5% of households have joined neighbourhood watch (Salla, 2010: 88-89).

In a survey ordered by the Ministry of Justice for year 2011¹³⁸, the residents were asked to estimate how much money they spent on increasing the security of their homes during the past 12 months (e.g. by installing a security door, a movement detector or an alarm system, changing locks, using security services, etc.). The respondents were also asked about expenses made for protection against physical attacks (e.g. participating in self-defence training, purchasing pepper sprays and other means of self-defence, changing their movement habits when after dark, etc.).

27%, i.e. about every 4th resident had made expenses for making their homes more secure during the past year¹³⁹. 10% of residents had spent up to 50 euros, 6% had spent 50–100 euros, 4% had spent 101–200 euros and 7% of residents had spent more than 200 euros for security of their homes. The average amount among those who had made expenses on security measures was 211 euros¹⁴⁰.

A more than average share of those who had not made such expenses was among pensioners (76%), people living in central Estonia (78%) and those residents whose average monthly income was in the range of 301–400 euros (77%). 8% of residents noted that they had made expenses for protecting themselves against physical attacks during the past year.

24% of residents thinks that if possible then they would make more investments than before into protecting the property at their homes and 32% of residents would

like to make the same amount of investments as before. There is a relatively low share (3%) of those who would invest less than before.

The survey dealing with security of enterprises and their encounters with crime also asked about investments made on security. The survey was limited to investments for prevention of thefts and robberies only, and did not consider the more complex economic criminal offences or criminal official misconducts.

The most widespread security measures in enterprises against theft and robbery were alarm systems (used by 78% of enterprises) and outdoor lighting systems (used by 77% of enterprises), whereas 9% of enterprises had installed an alarm system or made significant investments for that end during the past 12 months; 6% of enterprises had installed an outdoor lighting system or made significant investments for that end during the past year. 71% of enterprises used security doors or security locks.

It must be stressed that the expenses stated earlier are only a marginal part of the total anticipation costs. For example, the anticipation costs of an enterprise must be seen on a significantly wider scale than just security measures to prevent criminal offences against property; it also includes e.g. internal control procedures, hedging of credit risks, auditing, and other aspects with the purpose of ensuring the lawfulness of the enterprise's activities. The anticipation costs of private persons are also much wider than discussed above, encompassing several aspects which cannot be measured in monetary value (e.g. fear of moving on streets after dark); this short overview also doesn't deal with the activities of the state and the third sector for anticipation of crime.

Organised crime

A description of organised crime should be based on the so-called Laulasmaa declaration, according to which the highest priorities of the police and the Prosecutor's Office include also combating organised crime, in addition to criminal offences related to minors. Organised crime is considered to mean criminal groups dealing with drugs or trafficking in persons and also high-level corruption offences and economic criminal offences.

This chapter discusses criminal cases sent to trial in year 2011 regarding so-called high-priority criminal offences. Mostly a single criminal case involved three or more accused persons, i.e. they can be called groups active in organised crime. At the same time, the data also includes criminal cases with a single accused person, but having high priority for other reasons (incl. part of the corruption-related and economic criminal offences)¹⁴¹.

Last year, both the number of criminal cases sent to trial regarding organised crime and the number of persons related to those cases decreased: while in year 2010, 62 criminal cases involving a total of 342 persons were sent to trial, in year 2011 it was 56 criminal cases involving 244 persons. Less money laundering and criminal association cases and somewhat more corruption-

When compared to year 2010, less criminal cases and accused persons were sent to trial for organised crime in year 2011.

¹³⁸ In the survey ordered by the Ministry of Justice, 1,000 residents of Estonia aged 15-74 years were interviewed. The survey was conducted by läbi Turuuringute AS.

¹³⁹ The question was asked as follows: "People have various ways of protecting their home against thieves and burglars for example by installing a security door, an alarm system or a light with movement detector for their home or changing locks, keeping a dog for guarding purposes or also using the services of a security company. Please estimate your approximate investments into security of your home in the past 12 months. Consider the purchases you have made or services you have paid for to that end during the past year. Please state the approximate amount in euros."

¹⁴⁰ The 95% confidence interval of the average is 155-267 euros.

¹⁴¹ In the context of this chapter the criminal cases are not differentiated by number of accused persons, and a general reference to organised crime is made.

related and drug crime cases than before were sent to trial (Tabel 10). The change regarding persons sent to trial was similar: the number of persons sent to trial for organised money laundering decreased by 72 and the number of persons accused in international drug crimes increased by 24.

Tabel 7. Cases related to organised crime sent to trial in 2006-2011

	Criminal cases						Persons					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Drug crime	20	26	40	15	13	14	81	118	204	56	63	61
Cross-border drug crime	14	5	9	10	4	11	52	18	64	30	32	56
Trafficking in persons	9	6	4	2	1	0	53	65	17	4	16	0
Cross-border trafficking in persons	4	1	1	0	3	3	19	1	1	0	7	9
Money laundering	4	3	9	19	16	4	8	11	19	62	94	22
Aggravated corruption	7	9	14	11	5	13	119	51	44	57	24	38
Criminal association	0	5	3	4	9	3	0	48	16	28	56	20
Economic crime with damages over 10 million kroons	0	6	9	7	11	8	0	15	64	43	50	38

Data of the Prosecutor's Office of Estonia

Organised drug crime includes the more aggravated criminal offences defined in §§ 183-189 and 392 of the Penal Code, where persons were usually accused of wholesale of narcotic substances (incl. supplying street dealers) and large-scale international transit. 11 out of 22 drug groups were active internationally and in 6 cases they were carrying narcotic substances from Estonia to Finland. The largest drug group sent to trial was comprised of 15 persons dealing with carrying illegal medicines (Rivotril, Subutex) to Finland; A Finnish court punished all members of that group with imprisonment (the longest sentence being 8 years). Other transit and origin countries for organised drug crime were Latvia, Lithuania, Spain, etc.

The drug offence case with the largest amount of confiscated criminal proceeds was a case where a group of 3 members acquired more than 7.7 kg of marijuana in Spain in the end of year 2010 and then carried it through France, Germany, Poland, Lithuania and Latvia to Estonia. It was also identified that the same persons had additionally acquired 1.9 kg of amphetamine in Estonia for the purpose of reselling. The price for such an amount of narcotic substance in street dealing would be approximately 152,300 euros. With a court judgement, a total of 230,762 euros worth of criminal property was confiscated in that case, incl. cash, passenger cars, immovable property and valuable items.

Trafficking in persons is considered to be a situation where a person is forced to work under unconventional conditions, to perform sex work, to beg, to commit a criminal offence or to perform any other unpleasant duty, also holding a person in

such situation, if committed with deprivation of liberty, use of violence, deception, damaging, threatening or abuse of helpless situation. The edition of the Penal Code in force in year 2011 considered trafficking in persons to be the aggravated criminal offences defined in §§ 133, 134, 139, 140, 173, 175, 176 and 2681 of the Penal Code; the Penal Code amendment entered into force in April 2012 established a criminal offence classification of trafficking in persons (§ 133 of the Penal Code).

Last year, 3 criminal cases related to international trafficking in persons were sent to trial. In one case there were 5 persons living in Estonia who were pimping in Estonia and Sweden. A website and advertising in Internet were used for finding clients, and additionally sex workers were hired, transported and housed and their sex services were offered. A Swedish court convicted all members of the group and punished them with imprisonment (the longest sentence being 3 years). Other cases of trafficking in persons sent to trial were mostly related to Germany.

Aggravated corruption offences were the subject of 13 larger cases involving a total of 38 persons sent to trial last year (in year 2010 it was 5 criminal cases and 24 persons). These were usually offences of accepting or arranging a bribe by an official, but also misuse of official position for the purpose of business interests. Corruption offences are discussed with more detail in the relevant chapter.

Criminal association is considered to be a permanent group of at least 3 persons with distribution of tasks, established for the purpose of gaining proprietary benefits. In case of a criminal association, at least 3 members of the group must be subject to charges under §§ 255 and 256 of the Penal Code. When compared to year 2010, the number of criminal associations sent to trial decreased from 9 to 3 and the number of persons decreased from 56 to 20. The criminal associations of the past years have been organised groups of car thieves or producing and marketing of illegal alcohol.

Organised money laundering cases and persons involved in them were sent to trial in significantly lower numbers in last year than in year 2010 – charges were presented regarding 4 groups involving a total of 22 persons (in year 2010 it was 16 groups and 94 persons). Those cases were characterised by concealing funds received from fraud (incl. computer fraud), presenting of incorrect data and/or performing illegal transactions between various legal persons. The largest criminal case related to organised money laundering which was sent to trial last year involved a total of 10 accused persons, and more than 915,000 euros worth of criminal proceeds were found from those persons in the course of the investigations.

Aggravated economic criminal offences are considered to be economic criminal offences entailing more than 639,116 euros (10 million kroons) of turnover. The number of organised economic crime cases and involved persons sent to trial in year 2011 decreased as well: 8 criminal cases involving a total of 38 accused persons reached trial (in year 2010 it was 11 criminal cases and 50 persons). In one case of larger scope, more than 2,000,000 euros worth of criminal property was found, 168,263 euros of which were confiscated and the rest was spent for satisfying the civil actions. Aggravated economic criminal offences and the schemes utilised in them are discussed in more detail in the “Crime in Estonia 2010” yearbook¹⁴².

¹⁴² “Crime in Estonia 2010” (2011), Ministry of Justice, page 27.

Organised crime In Estonia

M-L. Sööt and L. Lill (2011) described organised crime in Estonia on the basis of interviews with police officers, and discussed the effect of the economic crisis on organised crime. In Estonian criminal associations the Soviet-era hierarchical structure has been replaced by acquaintance-based networks which often work "project-by-project"; their dynamics are rather similar to a private enterprise. While Russian-speaking criminal associations are more frequently dealing with traditional organised crime (drug groups), Estonian-speaking groups are more involved with economic criminal offences (large-scale value added tax frauds, money laundering). The economic decline has affected mainly the organised economic crime – the offenders who were earlier performing legitimate business activities, now turned to tax frauds, bankruptcy frauds or money laundering in order to increase their income. (Kegö et al, 2011)

KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNAD AASTANI 2018: 2011. aasta täitmise ettekanne

- Ülevaade valitsuse 2011. aasta olulisematest sammudest riigikogus 09.06.2010 heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimisel. Justiitsminister Kristen Michali ettekanne riigikogule 14.02.2012.

KRIMINAALPOLIITIKA ARENGUSUUNAD AASTANI 2018: 2011. AASTA TÄITMISE ETTEKANNE

Lugupeetud riigikogu liikmed!

Aasta tagasi kuulsite esimest ettekannet kehtivate kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kohta. Eelmine justiitsminister rõhutas siis ratsionaalse ning erakondadeülese kriminaalpoliitika tähtsust. Tahan teile kinnitada, et samu põhimõtteid peab oluliseks ka praegune valitsus, ning usun, et meie koostöö õiguskomisjoni, põhiseaduskomisjoni ning erikomisjonidega praeguse riigikogu koosseisu ajal on seda ka hästi tõestanud.

Teine oluline põhimõte kriminaalpoliitika kujundamisel on olnud teaduspõhisus. Nagu tuleneb ka meie õiguspoliitika põhimõtetest, peame tähtsaks, et kõigi kaalukamate seadusemuudatuste mõjusid analüüsitaks nii enne kui pärast seaduse rakendamist. See on ju ka igati loogiline, sest just mõju on see, mida me soovime saavutada, mitte uus paragrahv või kõrgem karistumäär.

Samas on kriminaalpoliitika tihedalt seotud teiste poliitikavaldkondadega. Seetõttu leidub arengusuundades peagu sama palju viiteid haridus- ja teadusministeeriumi ning sotsiaalministeeriumi tegevustele, kui on ootusi kriminaaljustiitsüsteemile. Nende probleemide põhjused, millega tuleb tegelda õigussüsteemis, on tihti saanud alguse hoopis muus eluvaldkonnas ning et neid probleeme lahendada, peab õigussüsteem olema sageli justkui sild, mis viib teiste valdkondade juurde tagasi. See on ka põhjus, miks me õpetame vanglates eesti keelt ja ametioskusi ning saadame näiteks narkomaane vangla asemel ravile. Kriminaalpoliitika peamine eesmärk on kuritegevust ennetada, ning nagu järgnevast ettekandest selgub, on head võimalused selleks tihti ka väljaspool kriminaaljustiitsüsteemi.

Alustan kuritegevuse ülevaadet prognoosidest, mida tehti aasta tagasi. Kui mõne aasta eest ennustati avalikkuses kuritegevuse kasvu masu tõttu, siis 2011. aasta eel olid hirmud seotud eelkõige euro kasutuselevõtuga. Mõlemal juhul on ennustuste taga olnud pigem emotsionaalne hirm kui ratsionaalne analüüs. Möödunud aasta näitas, et nii vargused kui röövimised, mille leviku kasvu kardeti, hoopis vähenesid märkimisväärselt. Samuti arvati, et suureks probleemiks kujuneb eurode võltsimine. Loomulikult avastati võltsitud eurosid mullu varasemast rohkem, kuid samal ajal vähenes teiste valuutade, sealhulgas kroonide võltsimine ning kokkuvõttes oli avastatud võltsraha kogus mullu väiksem kui paljudel varasematel aastatel. Meil on kindlasti põhjust rõõmustada, et need ennustused ei täitunud. Kas seetõttu, et selleks ohuks oldi rohkem valmis või põhines ennustus rohkem emotsioonidel, raske öelda – tulemus on igal juhul positiivne.

2011. aastal registreerisid uurimisasutused ja prokuratuur 42 567 kuritegu.

See on 12% vähem kui 2010. aastal ning 26% vähem kui 2003. aastal, mis oli esimene aasta, kui kehtis karistusseadustik.

Kuritegude registreerimine vähenes üle Eesti erinevalt üle-eelmisest aastast küllaltki ühtlaselt: kuritegude arv vähenes kaheteistkümnes maakonnas, Pärnumaal jäi peagu 2010. aasta tasemele ning Jõgevamaal ja Saaremaal pisut kasvas – õnneks küll ainult mõne protsendi võrra. Endiselt pannakse kõige enam kuritegusid toime Ida-Virumaal ja Tallinnas. Kõik te saate tutvuda oma piirkonna statistikaga justiitsministeeriumi võrgukodus.

Nagu ütlesin, vähenes varavastaste kuritegude arv märkimisväärselt: 19%. Kui röövimised on vähenenud pikka aega, siis loodame väga, et varguste ja kelmuste poolest oli 2011. aasta pöördpunkt ning nende kuritegude arv enam endisele tasemele ei tõuse. Kelmuste seas on aasta-aastalt kasvanud selliste juhtumite osakaal, mis pannakse toime elektrooniliste vahendite abil. Kuivõrd raha liigub suurel määral virtuaalselt, siis püüavad ka kelmid sellele elektrooniliste kanalite kaudu jälile saada. Kuna pole otsekontakti ohvriga, siis saab neid kuritegusid toime panna mis tahes maailma punktist ning seetõttu on neid ka keerukam lahendada.

Varguste arvu vähenemist kinnitavad nii registreeritud kuritegude statistika, küsitlused kui ka näiteks turvafirmade andmed. Võrreldes tunamullusega oli vähem vargusi nii kauplustest, eluruumidest kui ka autodest, kui nimetada peamised varastamise kohad. Registreeritud varguste arv vähenes 20%, politsei alustas kriminaalmenetluse 2011. aastal ligi 20 000 vargusejuhtumi uurimiseks.

Kuigi vargused moodustavad ligi poole registreeritud kuritegudest, on teada, et osa inimesi jätab nendest politseile teatamata, sest juhtumit ei peeta piisavalt tõsiseks. Eelkõige kehtib see väikese kahjuga varguste puhul, nagu näiteks vargused autost ja aiamaalt. Neist teavitab politseid vaid mõnikümmend protsenti ohvritest. Teatatakse aga aktiivselt juhul, kui kahju on suur või kui on näiteks loota kindlustuskahju hüvitamist – see puudutab eelkõige auto- ja korterivargusi.

Pigem peaks politseile teatama ka juhtumitest, mille kahjud on väikesed. Nii-öelda pisivargused ei pea olema elu osa, neid ei tohi võtta loomulikult. Tuletan ka meelde, et kuriteost teatamiseks ei pea politseijaoskonda kohale minema – piisab, kui saata kuriteoteade prefektuuri meiliaadressile.

Loomulikult võib teatamata jätmise taga olla ka ehteestlaslik ratsionaalsus – väike asi, politseil on olulisemagagi tegeleda. Sarnaselt kuritegevusega algab ka kuritegevuse vastane võitlus tegelemisest väiksemate rikkumistega, mistõttu tuleb ka sellistele juhtumitele õiguskaitstes tähelepanu pöörata.

Kui varavastase kuritegevuse vähenemine oli eelmise aasta hea uudis, siis negatiivselt paistab silma liiklus- ja vägivallakuritegude arvu kasv. Liikluskuritegude enamiku moodustab joores juhtimine, mida 2011. aastal registreeriti 10% enam kui aasta varem. Ka joores juhtimise väärtegade arvu kasv kinnitab seda, et mullu istus purjuspäi autorooli rohkem juhte kui varem. Ometi ei tõttaks ma sellest tõdemusest järeldama, nagu oleks inimeste õiguskäitlus kuidagi vähenenud. Pigem võib see anda tunnistust, et majanduskriisi positiivne mõju kuritegevusele, mis väljendus vähenenud alkoholitarbimises, on otsa saanud.

Julgen väita, et alkohol on peamine kuritegevust mõjutav tegur Eestis ning eelkõige avaldub selle mõju liikluses ja vägivallakuritegevuses. Viimaste aastate trendid näitavad, et kui alkoholitarbimine väheneb, kahaneb ka tapmiste ja mõrvade ning kergemate vägivallakuritegude arv. Alkoholitarbimise kasvades suurenevad ka vägivaldäitajad.

Ebaloomulikud surmad – alates liiklus- ja tulesurmadest kuni uppumis- ja vägivaldasurmadeni – on kõik suuremal või vähemal määral seotud alkoholi mõjuga inimese käitumisele. Kuna Eestis on ühtviisi palju nii joojaid üldse kui ka neid, kes joovad liiga palju, siis olemegi oma musta statistikaga Euroopa tipus. Viimaste võrreldavate andmete järgi jääb Eesti tapmiste arvult maha vaid Leedust ning meie tapmiste suhtarv ületab Euroopa keskmist ligi neli korda. Kui Euroopa Liidus räägitakse eesmärgist viia liiklussurmade arv nullini, siis minu meelest oleks veelgi inimlikum saavutada selline siht alkoholisurmade puhul.

Tapmiste arvu vähendamiseks on väga vähe administratiivseid vahendeid, mida saaks rakendada kriminaaljustiitsüsteemis. Üks meede, mil võib mõningane mõju olla, on reageerimine kergematele vägivaldajuhtumitele. Näiteks perevägivald puhul on teada, et kui paarisuhtes kord juba on vägivalda, siis see aja jooksul pigem süveneb kui hääbub. Viimase aasta jooksul on justiitsministeerium teinud koos politsei ja prokuratuuriga palju tööd selle nimel, et ei oleks juhtumeid, kus vägivald ei reageerita. Kindlasti jätkame selle tähtsa teemaga selgi aastal ja tahan kindlasti tunnustada prokuratuuri ja politseid selgelt võetud hoiaku eest, et perevägivaldajuhtumeid võetakse tõsiselt.

Kevadepäevade näeme, kas alkoholitarbimise ja vägivald ning liikluskuritegevuse seos sai taas kinnitust, või tuleb nende kuritegude kasvu põhjusi otsida ka mujalt.

Minu ettekandest ning kuritegevuse ja alkoholitarbimise seostest ei peaks keegi tegema järeldust, et populistlik alkoholivastane võitlus lahendab kõik küsimused. Küll tuleks mõelda hoolega sellele, mida saab teha riik ja mida saavad teha omavalitsused. Erilise tähelepanu all peaks olema noortega tegelemine. Ehkki me igaüks saame muutuda paremaks iga järgmise valikuga, mille teeme, peaks teadlik eluviiside valik algama juba noorusest.

See, mida keegi teeb oma vaba ajaga ja kuidas ta seda sisustab, on tema teadlik valik. Kui need valikud lähevad valesti, siis saavad neist valikutest arvud statistikas. Usun, et see saab minna ajas ainult paremaks: kultuur, et alkohol on see, mille ümber keerleb vaba aja veetmine, viib selle kultuuri viljeleja poe taha. Ometi ei peaks siit ka otsima sõnumit, et arukas inimene ei võiks õhtul sõpradega olles alkoholi tarvitada.

Nii nagu isa ei peaks lastega minema loomaaeda ainult lastekaitsepäeval või oma ema ei peaks meeles pidama üksnes emadepäeval, nii ei peaks noortele alkoholi asemel tegevust pakkuma vaid kampaania korras.

Kindlasti saame arutada seda teemat ratsionaalselt ja populismita, kui sotsiaalministeeriumis valmivad uued alkoholipoliitika alused. Eriti loodan, et lähiaastail saame tegutseda läbimõeldult selle nimel, et varasest east alates tehtaks paremaid valikuid. See on kõige olulisem sihtrühm, kellega tööd teha. Noored kujundavad selle, millises Eestis me elame kümne, kahekümne või kolmekümne aasta pärast. Ja tänastest otsustajatest-tegutsetajatest sõltub, kas see on avatud, aktiivne ja elurõõmus Põhjamaa või riik, kus rahvuslik spordiala on pudelimäng.

Mõni sõna turvalisust mõõtvatest näitajatest. Eelmisel aastal räägiti palju sellest, kas üldse ja miks on mõtet Eestis elada. Üks oluline kriteerium on kindlasti turvatunne: kas ma saan olla oma kodus või liikuda tänavail ilma hirmuta, et mind võidakse löbu või saamahimu tõttu rünnata.

Uuringute järgi tunneb praegu enamik inimesi end oma kodukohas pimedal ajal üksi liikudes julgelt. 2011. aastal tundis end sellises olukorras ebakindlalt 28% inimestest. Võrreldes üheksakümnendatega oleme teinud suure sammu edasi. Ja rõõmu teeb ka see, et ehkki majanduskriisi aastail on olud olnud ebakindlad, siis inimeste turvatunne on püsinud samal tasemel. Oleme oma turvatunde poolest Euroopa keskmikud.

Meie turvatunnet mõjutavad tegurid erinevad siiski mõnevõrra Lääne-Euroopa omist. Pole meil ju probleeme vägivaldsete ja antisotsiaalsete noortejõukudega, nagu on näiteks Inglismaal või ka Põhjamaades. Kindlasti aitab näitajat madalal hoida ka Eesti suhteliselt hõre asustus, mis tähendab, et kokkupuuteid võõrastega on üldiselt vähem. Samal ajal hirmutavad Eesti inimesi joobes ja käratsevad inimesed, kes tihti ka käituvad agressiivselt. Eelkõige paistab see probleem silma Ida-Virumaal, mille elanike turvatunne on võrreldes muu Eestiga selgelt madalam. Arvan, et peaksime selles asjas Virumaa eripäradele rohkem tähelepanu pöörama.

Turvatunde ja kindlasti ka tegeliku turvalisuse kasvu näitab see, kui tõenäoliseks peavad inimesed võimalust, et keegi murrab nende koju sisse ja püüab midagi varastada. 2000. aastal pidas seda tõenäoliseks 44% vastanutest – seega peagu iga teine inimene. 2012. aastal oli see näitaja 23%. Kuid jällegi: Virumaal oli selliseid inimesi 40%, sealhulgas 6% pidas sissemurdmist väga tõenäoliseks.

Räägin nüüd 2011. aasta kaalukamatest tegevustest kriminaalpoliitika arengusuundade täitmise kontekstis.

Justiitsüsteemis on meie üks peamisi eesmärke vähendada alaealiste kokkupuuteid õigussüsteemiga, üks meetmeid selleks on kriminaalmenetluse pikkuse lühendamise – selles osas oleme menetlustähtaegu jälginud juba mitu aastat. Heameel on tõdeda, et lähenemine eesmärgiks seatud keskmisele menetluspikkusele 1 kuu toimus ka 2011. aastal, mil keskmine kohtueelne menetlus kestis tunamulluse 2,7 kuu asemel 2,3 kuud.

Alaealiste kuritegevuse vähendamise vallas on justiitsministeeriumil tihe koostöö sotsiaalministeeriumi ning haridus- ja teadusministeeriumiga. Ootame siin lähiaastatel tõsist kvaliteedihüpet.

Esiteks tahame aidata omavalitsustel parandada lastele ja peredele mõeldud teenuste ning kuriteoennetuse kvaliteeti.

Teiseks soovime luua Põhjamaade eeskujul programmi, et sekkuda intensiivselt probleemsete noorte mureküsimustesse. See tähendab, et me püüame tõsiseid käitumisprobleeme lahendada lisaks huviringitegevusele ka mõjutades noort ja tema peret sekkumismeetodite kaudu, mis on andnud teistes riikides häid tulemusi. Praegu pole meil sekkumismeetmeid, mis oleks nii tõhusad, et tänu neile ei tarvitseks saata last kinnisesse asutusse, kuid samal ajal küllalt leebed, et hoida laps oma igapäevases keskkonnas. Sellised meetmed peavad mõjutama kõiki probleeme, mis on lapse käitumiskriisi põhjustanud: näiteks pere- ja terviseprobleemid, õpiraskused ning

puudujäägid sotsiaalsetes ja suhtlemisõskustes.

Kolmas tegevussuund puudutab lapsi ja noori erikoolides ning vanglas. Neile soovime rakendada tõhusa järelehooldussüsteemi, et aidata neil paremini kohaneda oma igapäevases keskkonnas.

Meie laiem eesmärk on see, et kinnistesse asutustesse satuksid lapsed vaid äärmisel juhul ning et sealviibivate laste arv väheneks. Nii Eestis kui ka mujal maailmas on tõestatud, et kõige halvem variant on lukustada laps või noor aastaks või paariks kinniste uste taha. Kinnised asutused, töötagu need kui hästi tahes, toodavad kuritegevust, mitte ei vähenda seda.

Tänavu loodame pidada diskussiooni ka sel teemal, milliseid asutusi me probleemsetele noortele vajame. Praegu saadame sellised lapsed sovietiaja traditsiooni jätkuna erikooli, ehkki teame, et nende laste põhiline probleem pole koolis edasijõudmine. Haridus- ja teadusministeeriumi andmeil on 75%-l erikooli õpilastest diagnoositud psüühikahäire ehk teisisõnu vajavad need lapsed eelkõige sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi abi, mitte haridust kinniste uste taga. Igal juhul on arutelu sel teemal avatud.

Jätkan tervishoiuga. Sügisel valmis Tartu ülikoolis justiitsministeeriumi tellitud uuring tervishoiusektori pettuste ja korruptsiooniriskide kohta. Suur tähelepanu, mida uuring pälvis nii meedias kui ka meditsiinisektoris, on kindlasti märk, et ühelt poolt puudutab see valdkond meid kõiki ning teiselt poolt on tegu keeruka ja suletud süsteemiga.

Uuringust tuli selgelt välja tervishoiusektori korruptsioonitundlikkus alates seadmete hangetest kuni ravijärjekorra määramiseni raha eest. Autorid soovivad tervishoiusektori tugevamat järelevalvet, kuid seda koos ennetavate meetmetega. Kindlasti arutame neid meetmeid oma partneritega, kui hakkame sel aastal kokku panema uut korruptsioonivastast strateegiat. Niisiis on korruptsioon meditsiinis üks uue strateegia võimalikke suundi.

Ning ennetamaks teie küsimust, kas pärast õnnestunud ravi ei tohigi enam toht-rile kommikarpi ja lillekimpu viia, siis minu vastus on, et võib küll. Ja aitäh võib ka arstile alati öelda – südamest tulev tänu ei väljendu alati asjades.

Meditsiinküsimusi, millega justiitsminister mullu tegeles, oli veel. Kui läinud aasta kõnes rääkis eelmine justiitsminister kuritegusid toime pannud narkomaanide ravist, siis täna on põhjust rääkida seksuaalkurjategijate ravist, mille eelnõu asja parlamenti jõudis. Kuigi ka Riigikogu saalist on mulle tulnud küsimus, kas pigem tangidega ei saaks seksuaalkurjategijaid ravida, eelistame justiitsministeeriumis teaduslikke meetodeid, mis ühendavad ratsionaalsuse ja tulemuslikkuse.

Raviks motiveeritud seksuaalkurjategijate ja terve ühiskonna seisukohalt on meie pakutud kompleksravi parim ning teistes maades tõestatud lahendus. Selle eelnõu taga on pikk koostöö spetsialistidega ja kogemustevahetamine teiste riikidega.

Usun, et seksuaalkurjategijate, pedofiilide ravile suunatud programmid, mis on kombineeritud karistusega on hästi kulutatud ressursid iga maksimaksja silmis. Ei ole midagi olulisemat kui laste turvalisus ja olen veendunud, et see on ka austatud riigikogu eesmärk.

Vanglates viibis aastavahetuse seisuga 3399 inimest. Eurostati viimased arvutused näitasid, et see arv paigutab meid koos Lätiga ja Leeduga Euroopa tippu. Kui tahame jõuda Euroopa keskmisele tasemele, peab Eesti vangide arv vähenema kaks korda. Tuletan meelde, et ühe vangi ülalpidamine kuus maksab ligi 1000 eurot. Seega ka ühiskonnale kuluka vanglasüsteemi kulude vähendamine, leides paremaid tulemusi tagavaid lahendusi on üks eesmärk, mida peaksime otsuseid tehes silmas pidama.

Võrreldes 2010. aastaga ei muutunud eriti ei vahistatute ega süüdimõistetute arv. Süüdimõistetute arv langes kõige rohkem 2007. aastal ning vahistatute arv 2009. ja 2010. aastal – seda tänu prokuratuuri sihiteadlikule tööle. Lähiaastail loodame vähendada vahistatute arvu nende arvel, kelle vahistamine asendatakse elektroonilise valvaga. Eelmisel aastal jõustunud seadusemuudatuse järel on kohus kasutanud seda võimalust juba 32 korda. Vanglast enne tähtaega vabanenute puhul on elektroonilise valve süsteem end igati õigustanud, nii et loodetavasti on see sama edukas ka vahistatute puhul.

Vangistuspoliitikas oli 2011. aasta oluline ka seetõttu, et hoo sai sisse Tallinna vangla rajamine Rae valda. Praeguste plaanide kohaselt peaks uus vangla avama oma trellitatud ukseid 2015. aastal ja Tallinna kesklinnas saab sulgeda viimase vangla, mis Eestile arenenud riigina just erilist au ei tee.

Jätkan karistuste teemal. Peale nende kurjategijate, kes vanglas karistust kannavad, ning nende, kelle retsidiivsust püüame vähendada muude meetmetega, on hulk inimesi, kelle karistamist me ei taha oma rahakotile võtta. Jutt käib neist kurjategijast, kelle saadame lisakaristusena riigist välja või anname rahvusvaheliste lepete alusel teistele riikidele välja. 2011. aastal saatis riik Eestis toime pandud kuritegude eest kodumaale karistust kandma viis inimest. Tõsiasi, et Eesti pole kuritegevuse mõttes atraktiivne koht, näitab ka see, et neist rohkem on kurjategijaid, kes saadetakse mujal toime pandud kuritegude eest kandma karistust Eestisse. Mullu võtsime vastu üheksa sellist inimest – õnneks on see kaks korda vähem kui tunamullu.

Lähme edasi ressursside teemal. 2011. aasta kuritegude lahendamise määraks kujunes 55% – tublisti rohkem kui tunamullune 48,5%. Andmed aga näitavad, et mõlemal aastal tehti sama palju tööd, sest uusi menetlejaid ei lisandunud ju ei politseisse ega prokuratuuri ning aastaga lõpule viidud menetluste arv oli kahel aastal samal tasemel.

Ilmselt pole kriminaalmenetlejate arvu kasvu näha ette ka tulevikus, mistõttu saab kuritegude lahendamise protsent kasvada eelkõige kuritegevuse vähenemise kaudu. Kui on vähem menetluse tulevaid kriminaalasju, siis jõuab lahenduseni ka suurem osakaal neist, millest politseile teada on antud. Ma näen, et kui tahame saada paremat tulemust – väljendugu see väiksemas kuritegevuses või paremas turvatundes – peame juhtima kuritegevuse vastase võitluse ressursse väga targalt.

Iga sammu eesmärk peab olema vähendada kuritegevust. Kui narkomaani või seksuaalselt hälbinud inimese ravi annab retsidiivsuse vähendamisel paremaid tulemusi kui tema vangishoidmine, siis peame neid võimalusi ka kasutama ning juurde otsima. Me pole nii rikkad, et saaksime lubada kõrgeid kuritegevusnäitajaid.

Eelmisel aastal valmis esimene kuritegevuse kulude analüüs. Ka selle leiati justiitsministeeriumi võrgukodust. Uurisime koos politseiga, kui palju maksab ühe joores juhtimise ja poevarguse kriminaalasja kohtueelne menetlemine. Tulemused olid kaineastavad: riik kulutab ühe varguse menetlemisele ligi kümme korda rohkem ressursse kui selle varguse kogukahju on. Usun, et nõustute, et seda ei saa pidada proportsionaalseks ning arukaks viisiks sisejulgeoleku raha kasutamisel.

Ühe joores juhtimise kriminaalasja kohtueelne menetlus maksab keskmiselt 200 eurot, kauplusevarguse puhul 191 eurot. Kokku kulub nendeks menetlusteks aastas ligikaudu 1,4 miljonit eurot.

Lõpetuseks peatuksin paari sõnaga Justiitsministeeriumi 2012. aasta plaanidel.

Aasta algus on meile olnud kriminaalpoliitika pooleleelnõuderohke: Riigikogusse on jõudnud juba uus jälitustegevuse regulatsioon ning seksuaalkurjategijate kompleksravi eelnõu.

Kohe on järgnemas uue korruptsioonivastase seaduse eelnõu ning kohtuekspertiisiseaduse muudatused, mis peamiselt puudutavad DNA ja sõrmejälgede registri toimimist.

Veel suurem töö seisab käesoleval aastal ees aga seoses Karistusseadustiku revisjoniga – prof. Jaan Sootaki juhtimisel tegutseva töögrupi analüüs valmib lähiajal ning seejärel asub tööle kodifitseerimiskomisjon, kelle töö tulemusel peaks aasta lõpuks valmima eelnõu.

Kriminaalmenetluses suuremaid reforme 2012. aastal plaanis ei ole, küll aga plaanime üle vaadata kannatanuid ja tsiviilhagejaid puudutavad sätted ning kaalume asitõendite realiseerimise ja konfiskeerimise tõhustamise võimalusi.

Kevadel on kavas kooskõlastusringile saata uus väärtemenetluse seadustiku eelnõu. Kui kriminaalmenetlust on aastate jooksul ajakohastatud, siis väärtemenetlus on ajale jalgu jäänud ning on teinekord kohmakam ja aeganõudvam kui kriminaalmenetlus. Ka selle eelnõuga on pikalt ja põhjalikult tööd teinud kodifitseerimiskomisjon.

Samuti on meil plaanis valmis saada mitmete huvitavate uuringutega. Jätkame kindlasti analüüse perevägivald ja kuritegevuse kulude osas, uutest teemadest tahaksin aga ära mainida Eesti kodanike kuritegelikkude aktiivsust Soomes käsitleva analüüsi, samuti uuringud selle kohta, kuivõrd Eesti inimesed usaldavad meie õigussüsteemi ning kuidas hindavad kannatanud ja tunnistajad enda kohtlemist süüteo- menetluses.

Seega on tööd selles valdkonnas palju ees. Loodan heale koostööle riigikoguga ning võimele ka keerulisi ja kurbi asju vaadelda läbi kaine analüüsi, et Eesti oleks parem koht elamiseks meile kõigile.

Ehk võikski lähiaastate eesmärk sisejulgeolekus olla, et Eestist saaks turvaline Põhjamaa.

Sellega lõpetan ning, head riigikogu liikmed, tänan kuulamast!

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ahven, A. (2012). Alaealiste kriminaalajade menetlemise kiirus 2011. aasta II poolaastal. Kriminaalpoliitika analüüs nr 1/2012. Justiitsministeerium.
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56281/Alaealiste+menet+uspikkuse+%FClevaade+2011.pdf> (15.07.2012)
- Ahven, A. (2010) Kokkupuuted narkomaaniaga. Raamatus *Kuriteoohvrite uuring 2009*. Kriminaalpoliitika uuringud nr 14. Justiitsministeerium.
- Ahven, A ja Lindsalu, P. (2012) Eesti kodanike õigusrikkumised Soomes. Justiitsministeerium.
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=56990/Eesti+kodanike+%F5igusrikkumised+Soomes.pdf> (15.07.2012)
- Ainsaar, M. ja Lööf, L. (2011). Online behaviour related to child sexual abuse. Literature Report.
- Berendson, R. (23.11.2011) Valeidentiteediga politseiagentide arv kasvas järsult. *Postimees*.
<http://www.postimees.ee/643318/valeidentiteediga-politseiagentide-arv-kasvas-jarsult/>
- Brå (2011). Child rapes reporter to the police. An update and comparison of the years 1995 and 2008. English summary of Brå report 2011:6.
- Brinkmann, K. (24.04.2012) Tallinlased maksid kinni Songisepa poja kardisoidud. *Äripäev*.
<http://www.ap3.ee/article/2012/4/24/tallinlased-maksid-kinni-songisepa-poja-kardisoidud>
- Briggs, P., Simon, W., T., Simonsen, S. (2011). An Exploratory Study of Internet-Initiated Sexual Offences and the Chat Room Sex Offender: Has the Internet Enabled a New Typology of Sex Offender? *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*. 2011. 23: 72.
- Britton, A. (2012) Intimate violence: 2010/11 BCS. In: Smith, K. (Ed.) *Homicides, Firearm Offences and Intimate Violence 2010/11: Supplementary Volume 2 to Crime in England and Wales 2010/11*. Home Office Statistics. London: Crown Copyright.
- Carroll, J. (2005) Gun Ownership and Use in America. Gallup Poll.
<http://www.gallup.com/poll/20098/gun-ownership-use-america.aspx> (29.02.2012)
- Cause for Alarm: The Incarceration of Women for Drug Offences in Europe and Central Asia, and the need for Legislative and Sentencing Reform (2012). International Harm Reduction Association. 2012.
- Clark, H. ja Quadara, A. (2010). Insights into sexual assault perpetration: Giving voice to victim/survivors' knowledge. Research Report No. 18. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Cohen, M. A. (2005). *The Costs of Crime and Justice*. Routledge

- Cook, P. J. (1983). *Costs of Crime*. Encyclopedia of Crime and Justice. New York: Free Press
- Crandall, M., Schwab, J., Sheehan, K., Esposito, T. (2009) Illinois Trauma Centers and Intimate Partner Violence: Are We Doing Our Share? *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No. 12, 2096-2108.
- Dijk, J., Kesteren, J., Smit, P. (2007) Criminal Victimisation in International Perspective: Key findings from the 2004-2005 ICVS and EU ICS.
<http://english.wodc.nl/onderzoeksdatabase/icvs-2005-survey.aspx?cp=45&cs=6796> (18.06.2012)
- Eesti Kindlustusseltside Liit (28.02.2011). Kindlustuskelmused (ettekannepressikonverentsil).
- Euroopa Keskpank (2012) Press release: Biannual information on euro banknote counterfeiting.
<http://www.ecb.int/press/pr/date/2012/html/pr120116.en.html> (16.04.2012)
- Global Economic Crime Survey (2011). PricewaterhouseCoopers.
http://www.pwc.com/en_GX/gx/economic-crime-survey/assets/GECS_GLOBAL_REPORT.pdf (04.04.2012)
- Global Retail Theft Barometer (2011) Looking at the Big Picture to Reduce Shrink.
<http://globalretailtheftbarometer.com/pdf/GRTB-2011-summary.pdf> (09.03.2012)
- Goodlin, W.E., Dunn, C.S. (2010) Three Patterns of Domestic Violence in Households: Single Victimization, Repeat Victimization, and Co-occurring Victimization. *Journal of Family Violence*, Vol. 25, 107-122.
- Hepburn, L., Miller, M., Azrael, D., Hemenway, D. (2006) The USA gun stock: results from the 2004 national firearms survey.
<http://injuryprevention.bmj.com/content/13/1/15.full> (02.03.2012)
- Home Office (2012). Hate crime, cyber security and the experience of crime among children: Findings from the 2010/11 British Crime Survey: Supplementary Volume 3 to Crime in England and Wales 2010/11. *Kevin Smith (Ed.), Deborah Lader, Jacqueline Hoare and Ivy Lau*.
<http://www.homeoffice.gov.uk/publications/science-research-statistics/research-statistics/crime-research/hosb0612/hosb0612?view=Binary> (Aprill 2012)
- Ida prefektuur (2012). Vastutusala õiguskorra analüütiline ülevaade ja tulemuslepingu täitmise analüüs 2011. Jõhvi.
- Josing, Marje (2012). Eesti alkoholiturg ja tarbimine. Eesti Konjunktuuriinstituut.
- Justiitsministeerium (2009). Kuritegevus Eestis 2008. Kriminaalpoliitika uuringud nr 10. Justiitsministeerium.
- Justiitsministeerium (2011). Kuritegevus Eestis 2010. Kriminaalpoliitika uuringud nr 15 Justiitsministeerium.
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=54601/Kuritegevus-Eestis2010_web.pdf (1.06.2012)

- Justiitsministeerium (2012). Vägivalla vähendamise arengukava 2011.a aruanne.
- Järvis, P. (2011). Pealtnägija eksperiment paljastas alaealisest huvitunud perverdid. ERR uudised 14.12.2011.
<http://uudised.err.ee/index.php?06241124> (mai 2012).
- Kaing, H., Tammiste, B. (2008). Psüühikahäiretega isikute sundravile suunamise kiiruse ja korralduse analüüs. Justiitsministeerium.
- Kaitsepolitsei aastaraamat 2011 (2012) Kaitsepolitseiamet, Tallinn.
http://www.kapo.ee/cms-data/_text/38/44/files/kapo-aastaraamat-2011-est.pdf (08.06.2012)
- Babchishin, K.M., Hanson, K.R., Hermann, C.A. (2010). The Characteristics of Online Sexual Offenders: A Meta-Analysis. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*. 2011 23: 92.
- Kegö, W., Leijonmarck, E., Molcean, A. (2011) Organized Crime and the Financial Crisis: Recent Trends in the Baltic Sea Region. Institute for Security and Development Policy.
- Kelmuste statistika 2011 (19.01.2012). Eesti Liikluskindlustuse Fond ja Eesti Kindlustusseltside Liit.
- Keskriminaalpolitsei (2012). Õiguskord ja prioriteetide täitmine: 2011. aasta 12 kuu analüütiline ülevaade. Tallinn
- Korralduspolitseiosakonna aastaülevaade. 23.01.2012. Mitteavaldatud.
- Kund, O. (23.02.2012) Kohus tunnistas haridusjuhi ja koolidirektori Tartu linna vara omastamise süüdi.
<http://www.tartupostimees.ee/783118/kohus-tunnistas-haridusjuhi-ja-koolidirektori-tartu-linna-vara-omastamise-suudi/>
- Lakson, P. (29.02.2012). Uuring: alaealine saab sigaretipaki hõlpsasti kätte. *Eesti Päevaleht*.
<http://www.epl.ee/news/eesti/uuring-alaealine-saab-sigaretipaki-holpsastikatte.d?id=63990291>
- Lindsalu, P. (2011). Kohtueelse kriminaalmenetluse hind joobes juhtimise ja kauplusevarguse kuritegudes. Justiitsministeerium.
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=55968/Kohtueelse+kriminaalmenetluse+hind+joobes+juhtimise+ja+kauplusevarguse+kuritegudes.+Justiitsministeerium,+2011+Avalik.pdf> (02.07.2012)
- Linno, M., Soo, K., Strömpl, J. (2011) Perevägivalla levikut soodustavad riskid ja perevägivalla ulatus praktikute hinnangutes. Tartu Ülikool. Justiitsministeerium.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., and Ólafsson, K. (2011). Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings. LSE, London: EU Kids Online.

- Living For Tomorrow (2011). Human trafficking prevention and victims help. Hotline +372 6607320 2011. a aruanne.
- Lõuna prefektuur (2012) Õiguskorra analüütiline ülevaade. Tulemuslepingu täitmise analüüs. Tartu.
- Lääne prefektuur (2012) Õiguskord ja prioriteetide täitmine. 2011. aasta analüütiline ülevaade. Pärnu.
- MMECC – Mainstreaming Methodology for Estimating Costs of Crime. Centre for Criminal Justice, University of York, 2008.
<http://www.costsofcrime.org/> (07.06.2012)
- Olesk, M. (2009). Riigi õigus välismaalastest kurjategija välja saata. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika. *Juridica*, IX, 2009.
- Paabo, R., Aru, K. (2012) Analüütiline ülevaade lähisuhtevägivalla juhtumitest, toimepanijatest ja kannatanutest perioodil 2012, 5 kuud. Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.
- Paats, M. (2010) Vägivald paarisuhtes — müüdid ja tegelikkus. *Eesti Statistika Kvartalikirjeldus*, Nr 3/10.
- Politsei- ja Piirivalveamet (2011). Keskriminaalpolitsei ülevaade piiriülesest inimkaubandusest. Tallinn: Politsei- ja Piirivalvet.
- Postimees (2011). Kronoloogia: seitsme jalgratturi röövimine ja nende vabastamine Liibanonis.
<http://www.postimees.ee/498766/kronoloogia-seitsme-jalgratturi-roovimine-ja-nende-vabastamine-liibanonis/>.
- Prokuratuur (2012). Prokuratuur saatis Kesküla mõrva kriminaalasja kohtusse. Presiteade, 25. jaanuar 2012.
<http://www.prokuratuur.ee/56246>
- Põhja Prefektuur (2012). Õiguskord ja prioriteetide täitmine. Põhja Prefektuuri 2011. aasta analüütiline ülevaade. Tallinn.
- Raju, M. (2012). Inimkaubanduse ohvrid 2011. Sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakond.
- Quigg, Z., Rooney, J., Perkins, C. (2012) Violence-related ambulance call outs in the North West of England 2010/2011. Liverpool: North West Public Health Observatory.
- Rannama, T. ja Salla, J. (2010) Kuritegudest teatamine ja rahulolu politseiga. Raamatus Kuriteoohvrite uuring 2009. *Kriminaalpoliitika uuringud nr 14*. Justiitsministeerium.
- Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse (2010). Association of Certified Fraud Examiners.
<http://butest.acfe.com/rtnn/rtnn-2010.pdf> (15.02.2012)

- Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 1. novembri 2010. a otsus nr 3-1-1-71-10.
<http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=222528794> (05.03.2012)
- Salla, J. (2010a) Kuritegevushirm, turvalisus ja turvameetmed. Raamatus *Kuriteoohvrite uuring 2009*. Kriminaalpoliitika uuringud nr 14. Justiitsministeerium.
- Salla, J. (2010b) Euro kasutuselevõtt ja kuritegevus. Justiitsministeerium
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52866/EURO+kasutuselev%F5tt+ja+kuritegevus.pdf> (19.06.2012)
- Salla, J. ja Surva, L. (2011) Perevägivalda juhtumite menetluspraktika: 2010. Justiitsministeerium.
- Soo, K. (2010) Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu Ülikool. Sotsiaalministeerium.
- Surva, L. (2010). Perevägivald. Raamatus: *Kuritegevus Eestis 2009*. Kriminaalpoliitika uuringud 12. Justiitsministeerium.
- Sihtasutus Tartu Kiirabi. *Tegevusaruanne 2011*. Tartu.
- Small Arms Survey 2007: Guns and The City. Project Small Arms Survey.
<http://www.smallarmssurvey.org/publications/by-type/yearbook/small-arms-survey-2007.html> (29.02.2012)
- Sootak, J. ja Pikamäe, P. (2009). Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne. Juura.
- Sotsiaalkindlustusamet (2012a). Ohvriabi valdkonna kirjeldus ja ohvriabisse pöördumiste andmed aastatel 2008-2011. Tallinn.
- Sotsiaalkindlustusamet (2012b). Kuriteoohvritele hüvitiste määramine aastatel 2008-2011. Tallinn.
- Sotsiaalministeerium (2011a). Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed.
<http://www.sm.ee/meie/statistika/sotsiaalvaldkond/sotsiaalhoolekanne/vanemliku-hoolitsuseta-ja-abivajavad-lapsed.html>.
- Sotsiaalministeerium (2011b). Ülevaade varjupaigategenusel olevatest lastest.
- Statistikaamet (2011). Vanemliku hoolitsuseta ja abivajavad lapsed soo järgi.
http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=SK30&ti=VANEMLIKU+HOOLITSUSETA+JA+ABIVAJAVAD+LAPSED+SOO+J%C4RGI&path=../Database/Sotsiaalelu/11Sotsiaalne_kaitse/02Sotsiaalabi/07Vanemliku_hoolitsuseta_lapsed/&lang=2
- Tamm, K. (2011). Riigist väljasaatmise kui lisakaristuse kohaldamise analüüs. Justiitsministeerium.
- Tamm, K. ja Klopets, U. (2010). Kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu. Justiitsministeerium.
- Tamm, K. ja Tammiste, B. (2009) Lähenediskeelu kasutamine kriminaalmenetluses. Justiitsministeerium.

- Tael, M. (2011). Alkohoolsete jookide testostlemise pilootuuring. Tervise Arengu Instituut. Tallinn, 2011.
www.tai.ee/component/odev_prints2/download/178.
- Teder, L-K. (2012). Alaealiste poolt 2011. aastal toime pandud KarS-i § 262 rikkumiste analüüs.
- Tervise Arengu Instituut (2011). Surmad surma põhjuse, soo ja vanuserühma järgi.
<http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/Dialog/varval.asp?ma=SD21&ti=SD21%3A+Surmad+surma+p%F5hjuse%2C+soo+ja+vanusr%FChma+j%E4rgi++++&path=../Database/Rahvastik/04Surmad/&lang=2>
- The World Prison Brief Online.
http://www.prisonstudies.org/info/worldbrief/wpb_about.php (16.04.2012)
- TNS Emor (2012). Eesti alkoholiturg 2011. aastal.
- Toros, K. (2012). Laps ja noor muutub ühiskonnas. STL6011, II loeng,
www.tlu.ee/files/.../Loeng513df2eecd31558b1b5937604be4448.ppt (1.06.2012)
- Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis (2012). Uuringu raport. Tallinna Ülikool, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, Tervise Arengu Instituut. Tallinn.
- UN Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (nn Bangkok Rules). A/RES/65/229.
http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/UN_Rules_Treatment_Women_Prisoners_Bangkok_Rules.pdf (5.03.2012)
- UNODC (2010). Smuggling of Migrants: A Global Review and Annotated Bibliography of Recent Publications. United Nations. Vienna.
http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Smuggling_of_Migrants_A_Global_Review.pdf (1.06.2012)

LISAD

Lisa 1. Registreeritud kuriteod aastatel 2003–2011

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Registreeritud kuriteod kokku		57417	57168	55586	51834	50375	50977	48359	48340	42567
I raskusaste		3639	3371	2982	2688	2681	2965	2278	1842	1798
II raskusaste		53778	53797	52604	49146	47694	48012	46081	46498	40769
	8. ptk. Inimsuse ja rahvusvahelise julgeoleku vastased kuriteod	0	4	1	3	4	0	1	2	0
§ 089	Inimsusvastane kuritegu		2			2				
§ 090	Genotsiid								2	
§ 091	Agressioon									
§ 092	Sõjapropaganda									
§ 093	Keelatud relvade tootmine ja levitamine									
§ 093 ¹	Rahvusvahelise sanktsiooni rakendamata jätmine									
§ 095	Tsiviilelanikkonna vastu suunatud sõjategevus									
§ 096	Sõjapidamisvahendite ebaseaduslik kasutamine tsiviilelanike vastu									
§ 097	Tsiviilelanikuvastane rünne				1	1				
§ 098	Sõjavangi ja interneeritud tsiviilelaniku õigusvastane kohtlemine									
§ 099	Sõjavangi ja interneeritud tsiviilelaniku vastane rünne									
§ 100	Haige, haavatu ja merehätta sattunu abita jätmine									
§ 101	Võitlusvõimetu võitleja ründamine									
§ 102	Kaitstud isiku vastane rünne									
§ 103	Keelatud relvade kasutamine									
§ 104	Keskkonna kahjustamine sõjapidamisviisina									
§ 105	Rahvusvahelist kaitset tähistavate embleemide ja märkide väärkasutus									
§ 106	Mittesõjalise objekti ründamine									
§ 107	Kultuuriväärtuste vastu suunatud rünne		2	1	2	1				
§ 108	Vara hävitamine ja omastamine sõjategevuse piirkonnas ja okupeeritud territooriumil									
§ 109	Marodeerimine									
§ 110	Piraatlus							1		
§ 111	Õhusõiduki kaaperdamine									
§ 112	Lennuohutusvastane rünne									
	9. ptk. Isikuvastased kuriteod	3982	4402	5031	5055	6005	6540	5676	5377	6108
§ 113	Tapmine	147	104	137	107	90	88	64	62	81
§ 114	Mõrv	41	23	19	12	20	16	31	22	19
§ 115	Provotseeritud tapmine	3	2		1	2				
§ 116	Lapse tapmine	5		1		2	1	1	1	1
§ 117	Surma põhjustamine ettevaatamatusest	1207	938	293	124	140	106	85	80	77

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 118	Raske tervisekahjustuse tekitamine	428	327	132	141	145	140	106	103	104
§ 119	Raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatusest	53	37	21	19	15	20	16	13	16
§ 120	Ähvardamine	209	219	359	444	549	512	442	451	677
§ 121	Kehaline väärkohtlemine	118	1329	3456	3700	4570	5174	4518	4320	4785
§ 122	Piinamine	24	44	92	79	91	77	63	61	70
§ 123	Ohtu asetamine	18	54	28	13	16	14	15	6	8
§ 124	Abita jätmine	3	12	12	9	2	5		3	1
§ 125	Raseduse kuritahtlik katkestamine									
§ 126	Raseduse õigustamatu katkestamine			1						
§ 127	Raseduse hilinenud katkestamine									1
§ 128	Raseduse katkestamise lubamine					1				
§ 129	Inimloote kahjustamine	1		2	1		2		2	
§ 130	Keelatud toimingud embrüoga									
§ 131	Inimloote väärkohtlemine									1
§ 132	Ebaseaduslik asendusemadus									
§ 133	Orjastamine	4	2	1	1	2	2	2	1	2
§ 134	Isikuvabadust piiravasse riiki toimetamine									
§ 135	Pantvangi võtmine	1	1	2	1	2	2			3
§ 136	Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	36	41	55	44	55	58	43	44	33
§ 137	Eraviisiline jälitustegevus	4	5	10	6	2	4	7	8	8
§ 138	Ebaseaduslik inimuuringute tegemine							1		
§ 139	Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine									
§ 140	Doonorlusele kallutamine					1				
§ 141	Vägistamine	140	162	179	153	122	160	124	81	91
§ 142	Sugulise kire vägivaldne rahuldamine	35	46	42	50	36	49	80	53	36
§ 143	Suguühendusele sundimine	6	172	5	7	5	4	3	1	4
§ 143 ¹	Sugulise kire rahuldamisele sundimine					5	13	6	3	3
§ 144	Suguühendus järeltulijaga		2			2	3	2	1	1
§ 145	Suguühendus lapsealisesega	9	26	32	30	10	11	14	11	10
§ 146	Sugulise kire rahuldamine lapsealisesega	12	79	102	62	23	28	25	28	35
§ 148	Laibarüvetamine	1455	735	10	10	8	6	1	3	1
§ 149	Surnu mälestuse teotamine	23	42	40	41	89	45	27	19	40
§ 150	Ebaseaduslik siirdematerjali võtmine laibalt									
	10. ptk. Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased kuriteod	5	10	13	9	27	7	27	86	75
§ 151	Vaenu õhutamine				1					
§ 152	Võrdõigussikkuse rikkumine									
§ 153	Diskrimineerimine pärikkusriiskide alusel									
§ 154	Usuvabaduse rikkumine			1						
§ 155	Usulisse ühendusse astuma ja selle liikmeks olema sundimine							1		

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 156	Sõnumisaladuse rikkumine	4	5	5	4	2	2	2	6	3
§ 157	Kutse- ja ametitegevuses teatavaks saanud saladuse hoidmise kohustuse rikkumine		3	5	1	3	5	4	11	6
§ 157 ¹	Delikaatsete isikuandmete ebaseaduslik avaldamine					1		4	1	1
§ 157 ²	Teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine								55	63
§ 158	Seaduslikult korraldatud avaliku koosoleku takistamine ja selle laialiajamine vägivaldaga									
§ 161	Valimise ja rahvahääletuse takistamine			1						
§ 162	Valimis- ja hääletamisvabaduse rikkumine		2		2	6		4		
§ 163	Valimise võltsimine	1		1	1					
§ 164	Hääle ostmine					15		12	13	2
	11. ptk. Süüteod perekonna ja alaealiste vastu	54	266	498	400	376	446	431	375	403
§ 169	Lapse ülalpidamise kohustuse rikkumine	6	174	384	248	288	287	341	248	233
§ 170	Vanema ülalpidamise kohustuse rikkumine				3		1	1	1	
§ 171	Eestkoste- ja hooldusõiguse kuritarvitamine		2		1	1				
§ 172	Võõra lapse hõivamine	3	5	6		6	3	1	2	1
§ 173	Lapse müümine ja ostmine			1						
§ 174	Perekondliku kuuluvuse muutmine									
§ 175	Alaealise prostitutsioonile kallutamine		2			1	9	5	1	
§ 176	Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	2	3	3	2	4	6	2		
§ 177	Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	2	20	26	10	4	4	1	2	15
§ 177 ¹	Alaealise kasutamine erootilise teose valmistamisel								4	7
§ 178	Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	3	7	3	29	22	52	27	76	42
§ 178 ¹	Seksuaalse eesmärgiga kokkulepe lapsealisesega kohtumiseks								1	10
§ 179	Lapsealise seksuaalne ahvatlemine	6	7	10	11	10	29	20	13	57
§ 180	Alaealisele vägivald eksponeerimine				1	2	1		1	
§ 181	Alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele	22	30	34	66	9	18	8	11	11
§ 182	Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele	10	16	31	29	27	26	25	11	23
§ 182 ¹	Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine					2	10		4	4
	12. ptk. Rahvatervisevastased kuriteod	1000	1062	1213	1006	1489	1600	1060	923	937
§ 183	Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine	470	457	391	197	297	301	153	138	91
§ 184	Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine	462	486	690	696	1048	1143	789	699	745

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 185	Narkootilise ja psühhotroopse aine edasiandmine nooremale kui kaheksateistaastasele	35	42	64	53	79	65	63	26	24
§ 186	Narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele kallutamine	6	8	2	3					
§ 187	Alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ja muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele	1	5	3	7	3	6			
§ 188	Unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseaduslik kasvatamine		32	38	24	19	37	32	32	45
§ 189	Narkootilise ja psühhotroopse aine levitamise ettevalmistamine	5	11	2	1	2	6	4	6	8
§ 190	Narkootilise ja psühhotroopse aine ning nende lähteaine käitlemise, arvestuse ja aruandluse nõuete rikkumine		3			1		1		
§ 192	Nakkusehaiguse ja loomataudi leviku ohu põhjustamine									
§ 193	Nakkushaiguse ja loomataudi leviku põhjustamine		3			2				
§ 194	Ravimi ebaseaduslik levitamine		1	1					1	
§ 195	Kallutamine dopinguga kasutamisele	1								
§ 196	Töötervishoiu- ja ohutusnõuete, tehn. järelev. allutatud objektile kehtestatud nõuete eiramine, tekitatud raske tervisekahjustus	12	5	10	14	3				
§ 197	Töötervishoiu- ja tööohutusnõuete eiramine	6	5	6	9	30	34	17	17	16
§ 198	Töötervishoiu- ja tööohutusnõuete eiramine ettevaatamatusest	2	4	6	2	5	8	1	4	8
	13. ptk. Varavastased kuriteod	43177	40067	36661	32550	27600	28262	29513	30235	24389
§ 199	Vargus	35191	32331	30452	26615	21685	22471	23901	25253	20175
§ 200	Röövimine	1927	1677	1326	1005	887	909	726	599	525
§ 201	Omastamine	677	1351	1294	1350	967	818	903	755	763
§ 202	Kuriteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine	249	323	290	362	374	308	399	248	430
§ 203	Asja rikkumine ja hävitamine	341	246	264	251	257	267	249	179	182
§ 204	Kultuurimälestise, museaali ja muuseumikogu rikkumine ja hävitamine	1	1	7	7	1	6	6	6	5
§ 205	Asja rikkumine ja hävitamine ettevaatamatusest	88	72	69	117	52	54	34	23	15
§ 206	Arvutiandmetesse sekkumine	3	6	2	7	7	9	3	6	9
§ 206 ¹	Terminalseadme identifitseerimisvahendi ebaseaduslik kõrvaldamine ja muutmine						2			2
§ 207	Arvutisüsteemi toimimise takistamine		2	4		5	1	4	1	5
§ 208	Nuhkvara, pahavara ja arvuti viiruse levitamine			3	1	2	2	1		2
§ 209	Kelmus	2285	2069	2127	1968	2481	2222	2097	2021	1155
§ 210	Soodustuskelmus	1	2		2	1	3	1	14	6
§ 211	Investeermiskelmus							1		
§ 212	Kindlustuskelmus	17	21	19	15	27	57	65	56	51

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 213 Arvutikelmus	19	36	46	72	128	367	470	381	512
§ 214 Väljapressimine	230	206	170	180	147	131	108	88	98
§ 215 Asja omavoliline kasutamine	2092	1657	514	441	436	444	370	339	314
§ 216 Elektrienergia, maagaasi ja soojusenergia ebaseaduslik kasutamine	46	51	58	140	113	156	123	206	81
§ 216 ¹ Arvutikuriteo ettevalmistamine							2	2	1
§ 217 Arvutisüsteemi ebaseaduslik kasutamine	10	16	16	17	12	22	20	36	40
§ 217 ¹ Ebaseaduslikult kõrvaldatud ja muudetud identifitseerimisvahendiga terminalseadme kasutamine					1		1	4	1
§ 217 ² Usalduse kuritarvitamine					17	13	29	18	17
14. ptk. Intellektuaalse omandi vastased kuriteod	82	85	116	95	81	61	38	70	71
§ 219 Auteursuse rikkumine	4	2	4	2		1	2		
§ 220 Teose, leiutise, tööstusdisainilahenduse ja mikrolülituse topoloogia autori ja autoriõigusega kaasnevate õiguste valdaja varaliste õiguste rikkumine	40	38	51	48	9			2	
§ 221 Autoriõiguse seadusega ettenähtud tasu maksmisest kõrvalehoidumine	1	3							
§ 222 Piraatkoopia valmistamine	14	8	14	8	28	15	8	14	5
§ 222 ¹ Ebaseaduslikult reprodutseeritud arvutiprogrammi valdamine					4	2	4	2	3
§ 223 Teose ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti ebaseaduslik üldsusele suunamine	6	3	4	7	16	18	14	16	12
§ 224 Piraatkoopiaga kauplemine		13	2	1	10	11	3	21	11
§ 225 Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste rikkumist takistava tehnilise kaitsemeetme kõrvaldamine	9	4	4		3	6	1		
§ 226 Patendi, kasuliku mudeli, kaubamärgi, tööstusdisainilahenduse ja mikrolülituse topoloogia omaniku ainuõiguse rikkumine	7	14	37	29	7	5	5	7	7
§ 227 Võltsitud kaubaga kauplemine	1				4	3	1	8	33
§ 228 Leiutise ja tööstusdisainilahenduse avalikustamine									
§ 229 Sordikaitsest tulenevate õiguste rikkumine									
§ 230 Registreeritud geograafilise tähise ebaseaduslik kasutamine									
15. ptk. Riigivastased kuriteod	9	15	13	9	73	29	16	6	9
§ 231 Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivaldne tegevus					1				
§ 232 Riigireetmine							2		
§ 233 Välismaalase poolt toimepandud Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivaldne tegevus							1		
§ 234 Salakuulamine									
§ 234 ¹ Eesti Vabariigi vastase sõja või okupatsiooni toetamine									
§ 235 Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra vastane ühendus					1				
§ 235 ¹ Eesti Vabariigi vastane vandenõu									

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 235 ² Eesti Vabariigi vastane võltsimine									
§ 235 ³ Politseiametniku ja tegevteenistuja riigivastane mõjutamine									
§ 236 Üleskutse kuriteo toimepanemisele Eesti Vabariigi vastu			1						
§ 237 Terroristikuritegu	1			2					
§ 237 ¹ Terroristikuriteo ühendus									
§ 237 ² Terroristikuriteo ettevalmistamine ja üleskutse selle toimepanemisele									
§ 237 ³ Terroristikuriteo ja selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamine ning toetamine									
§ 238 Massilise korratuse organiseerimine ja ettevalmistamine ning üleskutse selles osalemisele					6	1			
§ 239 Süüteo toimepanemine massilise korratuse ajal				1	50	10			
§ 240 Ametiruumi tungimine									
§ 241 Riigisaladuse ja salastatud välisteabe avalikustamine		2			1		2	1	1
§ 242 Riigisaladuse ja salastatud välisteabe avalikustamine ettevaatamatusest		1	6						
§ 243 Asutusesisese teabe edastamine							1		
§ 244 Rünne kõrge riigiametniku elule ja tervisele									
§ 245 Eesti Vabariigi ametliku sümboli teotamine	6	10	5	6	14	17	9	5	8
§ 246 Rünne rahvusvaheliselt kaitstud isiku elule ja tervisele		1							
§ 247 Rahvusvaheliselt kaitstud isiku laimamine ja solvamine									
§ 248 Tungimine diplomaatilist puutumatus omavale maa-alale, hoonesse ja ruumi			1						
§ 249 Välisriigi ja rahvusvahelise organisatsiooni ametliku sümboli teotamine	2	1				1	1		
§ 250 Üleskutse kuriteo toimepanemisele välisriigi ja rahvusvahelise organisatsiooni vastu									
§ 251 Võimuhaaramine kaitsejõududes									
§ 252 Tungimine riigikaitsele tähtsate maa-alale, hoonesse ja ruumi									
§ 253 Riigikaitsele sundkoormise täitmata jätmise									
§ 254 Mobilisatsioonikäsu täitmata jätmise ja kaitseväeteenistusest kõrvalehoidumise									
16. ptk. Avaliku rahu vastased kuriteod	3424	3387	3316	2943	4366	4565	4068	4162	3277
§ 255 Kuritegelik ühendus				1	5	4	8	10	24
§ 256 Kuritegeliku ühenduse organiseerimine				2	2	1	1	2	2
§ 257 Omavoli	199	149	118	110	97	87	84	95	74
§ 258 Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone ebaseaduslik ületamine	1	10	18	28	10	5	32	24	30

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 259 Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	1	3	2	5	7	1	10	8	6
§ 260 Välismaalase ilma seadusliku aluseta Eestis viibimine	2						2	3	2
§ 260 ¹ Eestis ilma seadusliku aluseta viibivale välismaalasele töötamise võimaldamine									
§ 263 Avaliku korra raske rikkumine	2255	1970	1724	1486	1906	1688	1040	775	540
§ 264 Looma julm kohtlemine	5	11	17	19	28	36	30	34	34
§ 265 Keelatud avalik koosolek				1	2				
§ 266 Omavoliline sissetung	533	601	698	672	1685	2073	2386	2592	2032
§ 268 Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine	33	49	59	38	5	6	1		5
§ 268 ¹ Prostitutsioonile kaasaaitamine					24	37	15	15	15
§ 272 Eesti riigilipu ebaseaduslik heiskamine laeval									
§ 273 Eesti riigilipu kandmise kohustuse rikkumine laeval									
§ 274 Vägivald võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku suhtes	159	181	218	207	225	246	188	258	236
§ 275 Võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku laimamine ja solvamine	178	215	223	135	198	183	161	284	232
§ 280 Valeandmete esitamine	46	186	232	233	147	178	91	49	28
§ 281 Ebaõigete andmete esitamine kohturegistri pidajale, Eesti väärtpaperite keskregistrile, abieluvararegistrile, notarile ja kohtutäiturile	11	11	6	5	25	19	19	13	17
§ 283 Maakasutusnõuete ja maakatastri pidamise korra rikkumine	1	1		1					
§ 284 Kaitsekoodide üleandmine						1			
§ 285 Arhivaali ebaseaduslik hävitamine									
§ 286 Arhivaali kasutamiskõlbmatuks muutmine			1						
§ 287 Arhivaali kasutamiskõlbmatuks muutmine ettevaatamatusest									
17. ptk. Ametialased kuriteod	305	439	477	511	232	310	172	196	167
§ 289 Ametiseisundi kuritarvitamine	68	141	155	85	15	2			
§ 290 Ametialane lohakus	16	27	25	15	4				
§ 291 Võimuliallus	78	131	133	108	67	52	36	40	32
§ 291 ¹ Riikliku järelevalve ebaseaduslik teostamine					2		4	1	
§ 292 Andmekogu pidamise nõuete rikkumine	1					1			
§ 293 Pistise võtmine	10	6	8	10	23	62	21	20	10
§ 294 Altkäemaksu võtmine	16	38	61	47	27	47	30	31	43
§ 295 Pistise vahendus	2		1	1	1		1		
§ 296 Altkäemaksu vahendus	2	3	4	13	2	35	11	20	10
§ 297 Pistise andmine	4	4	4	7	6	23	18	11	12
§ 298 Altkäemaksu andmine	23	47	44	42	50	57	25	47	33
§ 298 ¹ Mõjuvõimuga kauplemine					1	1	2	4	10
§ 299 Ametialane võltsimine	83	40	30	176	26	24	21	5	3
§ 300 Riigihangete teostamise nõuete rikkumine	2	2	12	7	3	2	1	6	7

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 300 ¹ Toimingupiirangu rikkumine					4	4	2	10	7
§ 300 ² Notari poolt teadvalt ebaseadusliku ametitoimingu tegemine					1			1	
18. ptk. Õigusemõistmise-vastased kuriteod	582	1161	1601	2107	1941	1527	886	537	508
§ 302 Kohtunikule, rahvakohtunikule, uurijale, prokurörile, kaitsjale, kannatanu esindajale ja tema lähedasele raske tervisekahjustuse tekitamine									
§ 303 Vägivald kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokuröri, kaitsja, kannatanu esindaja ja tema lähedase suhtes	2	1		2	2	2	2	3	3
§ 304 Kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokuröri, kaitsja, kannatanu esindaja ja tema lähedase vara rikkumine ja hävitamine				1					1
§ 305 Kohtu ja kohtuniku laimamine ja solvamine	1	3	3	3	2	1	2	3	2
§ 306 Kuriteo varjamine	6	4	4	5	3	4	9	3	5
§ 307 Kuriteost mitteteatamine	9	13	17	5	4	7	10	7	8
§ 308 Üleskirjutatud vara hoidmise nõuete rikkumine	5	7	2	5	2	3	3	4	9
§ 309 Kohtukordniku tegevuse takistamine									
§ 310 Ebaseaduslik süüdistuse esitamine									
§ 311 Kohtuniku poolt teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine			1					1	
§ 311 ¹ Kohtunikuabi poolt teadvalt ebaseadusliku kohtulahendi tegemine									
§ 311 ² Väärteomenetluses teadvalt ebaseadusliku otsuse tegemine							1	1	1
§ 311 ³ Süüteomenetluse teadvalt ebaseaduslik lõpetamine							1	1	1
§ 312 Ebaseaduslik ülekuulamine		3	2		1				1
§ 313 Kohtumenetlust tagava toimingu ebaseaduslik kohaldamine						1			
§ 314 Ebaseaduslik läbiotsimine ja väljatõstmise	13	12	10	13	7	10	10	5	8
§ 315 Ebaseaduslik jälitustegevus ja teabe varjatud kogumine		2	1			1	1		1
§ 316 Tõendi kõrvaldamine ja kunstlik loomine	3	3	2	2	5	2	4	3	6
§ 316 ¹ Kriminaalasia kohtueelse menetluse ja jälitusmenetluse andmete avaldamine					1	1	3	4	6
§ 316 ² Teabe õigusliku aluseta salastamine ning riigisaladuse ja salastatud välisteabe vales õiguslikul alusel, vale salastamistaseme ja -tähtajaga salastamine									
§ 317 Menetlusosalise, tunnistaja, kannatanu, eksperdi ja tõlgi ilmumise takistamine			1					1	1
§ 318 Tunnistaja, kannatanu ja tõlgi poolt kohustuste täitmisest keeldumine	3	2	1	6	7	3	3	1	3
§ 319 Valekaebus	7	12	16	15	6	11	7	7	5
§ 320 Valeütlus ja valevanne	81	137	136	161	207	206	161	135	148

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
§ 321	Vale eksperdiarvamus ja valetõlge	1			1					
§ 322	Sundimine valeütlust ja vale eksperdi arvamust andma ning valetõlget tegema	1	5	4	4	2	1		1	
§ 323	Kahtlustatava, süüdistatava, kohtualuse, õigeks mõistetud, süüdimõistetud, tunnistaja, eksperdi, tõlgi ja kannatanu suhtes vägivaldla toimepanemine	19	13	14	8	14	15	8	11	5
§ 323 ¹	Saladuse hoidmise kohustuse rikkumine							1	2	
§ 324	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslik kohtlemine	1	9	16	3	2	4	1	1	
§ 325	Aine ja eseme ebaseaduslik üleandmine kinnipidamiskohas	18	127	269	528	143	18	7	6	15
§ 326	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslik vabastamine									
§ 327	Massilised korratud kinnipidamiskohas		3		2		2			
§ 328	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu põgenemine	12	13	16	12	15	8	7	3	10
§ 329	Karistuse kandmisest kõrvalehoidumine	397	522	768	1027	1149	978	556	230	211
§ 330	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu poolt alkohoolse joogi ning muu piiritust sisaldava aine valmistamine, omandamine, valdamine ja arsti ettekirjutusega tarvitamine	2	37	72	58	35	27	8	4	9
§ 331	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu poolt narkootilise ja psühhotroopse aine valmistamine, omandamine, valdamine ja arsti ettekirjutusega tarvitamine	1	233	246	246	326	213	67	56	12
§ 331 ¹	Kohtulahendi täitmata jätmine							1	3	
§ 331 ²	Lähenedemiskeelu rikkumine					6	12	11	44	29
§ 331 ³	Kohtutäituri poolt vara teadvalt ebaseaduslik arest ja müük					2	1	1	1	1
§ 331 ⁴	Karistusjärgse käitumiskontrolli kontrollnõuete ja kohustuste rikkumine									
	19. ptk. Avaliku usalduse vastased kuriteod	927	1668	1647	1606	2168	1991	1810	1415	1423
§ 333	Maksevahendi ja väärtpaberi võltsimine	14	47	40	65	16	27	24	14	34
§ 333 ¹	Raha võltsimine									3
§ 334	Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi kasutamine	293	584	545	469	478	454	494	387	475
§ 335	Maksumärgi võltsimine	1				1			1	
§ 336	Võltsitud maksumärgi kasutamine ja käibelelaskmine	1	1	1	3			1		
§ 337	Postimaksevahendi ja selle jäljendi võltsimine									
§ 338	Võltsitud postimaksevahendi ja selle jäljendi käibelelaskmine			1						
§ 339	Proovijärelevalve märgise võltsimine ja võltsituna kasutamine						2			
§ 340	Raha, pangakaardi ja muu maksevahendi võltsimise ettevalmistamine	2	1	4	1	1	2	3	2	2

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
§ 341	Riikliku teenetemärgi võltsimine									
§ 344	Dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine	179	286	269	304	706	314	348	343	323
§ 345	Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine	120	239	237	232	336	534	465	284	283
§ 346	Dokumendi, pitsati ja stambi hävitamine, rikkumine, vargus ja peitmine	133	167	163	140	155	117	91	66	54
§ 347	Tähtsa isikliku dokumendi võltsimine	40	45	48	32	34	26	11	19	37
§ 348	Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi kasutamine ja kasutata andmine	71	153	91	49	29	14	20	13	63
§ 349	Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine	73	145	248	311	412	501	353	286	149
	20. ptk. Keskkonnastõrked kuriteod	191	244	186	149	55	35	21	27	39
§ 353	Taimestikku ohustav tegevus									
§ 354	Puude ja põõsaste kahjustamine ja hävitamine	1	6	8	21	4	3	1		1
§ 355	Puude ja põõsaste kahjustamine ja hävitamine ettevaatamatusest		1		9					
§ 356	Puude ja põõsaste ebaseaduslik raie	169	220	156	76	21	14	9	12	12
§ 357	Kaitstava loodusobjekti kaitse nõuete eiramine	5	1	1	2	1	2			2
§ 358	Kaitstava loodusobjekti kaitse nõuete eiramine ettevaatamatusest		1							
§ 359	Maastiku kahjustamine			2		3				
§ 360	Maastiku kahjustamine ettevaatamatusest									
§ 361	Loodusliku loomastiku kahjustamine	12	3	8	21	3	4	2	2	6
§ 363	Looduskasutus- ja saasteloata tegutsemine		2	4	5	6	4	3	10	14
§ 364	Keskkonna saastamine	1	3	1	6	8	2			
§ 365	Keskkonna saastamine ettevaatamatusest				1					1
§ 365 ¹	Laevalt saasteainete merre heitmise keelu korduv rikkumine									
§ 365 ²	Laevalt saasteainete merre heitmise keelu korduv rikkumine ettevaatamatusest									
§ 366	Looduskasutuse ja saaste arvestuse pidamise korra rikkumine									
§ 367	Ohtlike kemikaalide ja jäätmete käitlemise nõuete rikkumine	3	7	5	7	9	6	5	3	1
§ 368	Ohtlike kemikaalide ja jäätmete käitlemise nõuete rikkumine ettevaatamatusest			1	1			1		2
§ 368 ¹	Riikidevahelise jäätmeveo nõuete rikkumine									
§ 368 ²	Käitise ebaseaduslik käitamine									
§ 368 ³	Osoonikihi kaitsmise eesmärgil keelatud aine ja toote käitlemine									
§ 369	Üleujutuse, soostumise ja veehulga lubamatu vähenemise põhjustamine									
§ 370	Üleujutuse, soostumise ja veehulga lubamatu vähenemise põhjustamine ettevaatamatusest									

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	21. ptk. Majandusalsed kuriteod	346	480	473	486	465	779	987	1137	1044
§ 372	Tegevusloata ja keelatud majandustegevus	66	57	108	65	10	4	24	22	7
§ 373	Ärikeelu ja teataval erialal ning ametikohal töötamise keelu rikkumine		4	7			1	5	26	12
§ 374	Alkoholi ebaseaduslik tootmine	70	52	18	14	8	4	5	4	5
§ 375	Alkoholi käitlemise korra rikkumine	65	48	67	42	42	52	19	27	38
§ 376	Tubakatoodete käitlemise korra rikkumine	51	37	59	38	40	62	18	17	32
§ 376 ¹	Lisaainete ebaseaduslik eemaldamine erimärgistatud vedelkütusest ja selle tulemusel saadud vedelkütuse käitlemine	3	6		1					
§ 376 ²	Kvaliteedinõuetele mittevastava vedelkütuse ebaseaduslik käitlemine	2	3		1			3		1
§ 377	Ärisaladuse õigustamatu avaldamine ja kasutamine	4	2	2		3	2	3	3	3
§ 378	Ärisaladuse õigustamatu kasutamine	4	5	1						
§ 379	Audiitor- ja erikontrolli tulemuste esitamata jätmise ja ebaõige esitamine									
§ 380	Osanike, aktsionäride ja tulundusühistu liikmete koosseisule kokku kutsumata jätmise	7	10	27	25	18	6	9	4	10
§ 381	Äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta andmete esitamata jätmise ja ebaõigete andmete esitamine	3	7	5	5	4	3	4		3
§ 381 ¹	Raamatupidamise kohustuse rikkumine					1	8	24	48	65
§ 382	Ebaõigete andmete esitamine audiitorile ja erikontrolli läbiviijale	1	1							
§ 383	Aktsiatest tulenevate õiguste ebaseaduslik kasutamine						1			
§ 384	Maksejõuetuse põhjustamine	5	9	6	4	5	5	13	32	40
§ 385	Vara varjamine pankroti- ja täitemenetluses	15	17	7	10	4	11	13	10	31
§ 385 ¹	Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise					11	21	59	99	105
§ 386	Maksude väärarvutus	7	34	53	108	61	52	21	7	
§ 389	Maksumaksjale tehtavalt väljamaksetelt maksuseaduses ettenähtud maksu kinni pidamata jätmise		1	1		2	1			1
§ 389 ¹	Maksude maksmisest kõrvalehoidumine suures ulatuses					15	35	24	31	28
§ 389 ²	Maksukelmu suures ulatuses						8	2	4	14
§ 390	Maksuhalduri tegevuse takistamine	11	18	9	3	6	2	2		
§ 391	Salakaubavedu	5	108	47	83	83	113	410	499	352
§ 392	Keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu	16	36	45	59	101	250	181	219	197
§ 393	Ebaseaduslikud toimingud tollisoodustusega kaubaga	1	10	1		1			2	

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
§ 394	Rahapesu	4	13	6	28	49	128	134	64	80
§ 395	Isikusamasuse tuvastamise kohustuse täitmata jätmise						3			
§ 396	Rahapesu kahtlusest mitteteatamine ja ebaõigete andmete esitamine								1	1
§ 397	Ebaseaduslik investeerimine									
§ 398	Siseteabe väärkasutamine	1	1	2			1	4	2	1
§ 398 ¹	Turumanipulatsioon							2		
§ 399	Turgu valitseva ettevõtja seisundi kuritarvitamine	4	1							
§ 400	Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja koosõlastatud tegevus					1	5	8	16	18
§ 401	Koondumisest teatamata jätmise, koondumise jõustamine koondumiseks loa puudumisel ja konkurentsi kahjustav koondumine									
§ 402	Eri- ja ainuõigust ja olulist vahendit omava ettevõtja kohustuste rikkumine	1		1						
§ 402 ¹	Erakonna majandustegevusele ja varale kehtestatud piirangute rikkumine						1			
§ 402 ²	Erakonnale tehtava annetuse vastuvõtmise keelu rikkumine				1					
	22. ptk. Üldohtlikud kuriteod	455	434	460	431	351	449	384	319	288
§ 403	Üldohtlik mürgitamine	15	10	1						
§ 404	Sütamine	10	3	65	106	65	49	47	63	59
§ 405	Plahvatusete tekitamine	1		5	3	11	7	9	9	7
§ 406	Elutähtsa süsteemi häirimine ja kahjustamine	1	5	5	8	2	4	2		3
§ 407	Elutähtsa rajatise kahjustamine			1					1	2
§ 408	Elule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamine			5	1	1		1		2
§ 409	Tehnilise normi nõuetele mittevastava toote valmistamine, töötlemine ja turustamine					1				
§ 410	Raadiohäire tekitamine ning vale ja eksitava teate saatmine		1							
§ 411	Ebaseaduslik kiirgustegevus	2	1	4	3	4	2		1	
§ 412	Kiirgusallika käitlemise nõuete rikkumine	71	41				1			
§ 414	Lõhkeaine ebaseaduslik käitlemine	28	40	48	34	37	57	39	42	31
§ 415	Lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseaduslik käitlemine	8	32	16	27	27	58	45	26	21
§ 416	Lõhkematerjali käitlemise nõuete rikkumine		1	1	1		3	3	2	1
§ 418	Tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine	306	289	303	243	189	203	201	137	138
§ 418 ¹	Tsiviilkaibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine					4	39	15	19	18
§ 419	Tulirelva lohakas hoidmine	3	2	1	1	2	1		2	1
§ 420	Tulirelva helisummuti, laser- ja õõsikhiku ebaseaduslik käitlemine	10	9	5	4	8	25	22	17	5

Kuriteo liik (KarS-i ptk, §)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
23. ptk. Liikluskuriteod	2878	3437	3868	4464	5127	4359	3246	3465	3816
§ 422 Sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitسنوؤءءء rikkumine	276	193	166	153	147	106	96	76	106
§ 423 Sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitسنوؤءءء rikkumine ettevaatamatuses	145	174	156	159	140	68	70	74	72
§ 424 Mootorsõiduki ja trammijuhtimine joobeseisundis	2453	3069	3541	4150	4835	4179	3076	3304	3635
§ 424 ¹ Mootorsõiduki ja trammijuhtimine joobeseisundis ettevaatamatuses									
§ 425 Liiklusohutusnõuete ja sõiduki käitسنوؤءءء rikkumine	3		2		1		2	1	
§ 426 Alarmsõiduki tähistuse ebaseaduslik kasutamine	1	1	3	2	4	6	2	9	1
§ 427 Rahvusvahelise õhusõidu eeskirjade rikkumine								1	2
§ 428 Reisija poolt kergesti süttiva ja sööbiva aine vedu õhusõidukis									
§ 429 Laevade kokkupõrkel teise laeva päästmiseks abinõude tarvitamise võtmata jätmise									
§ 430 Rongi omavoliline ilma vajaduseta peatamine									
24. ptk. Kaitseteenistusala sed kuriteod	0	7	12	10	15	17	23	8	13
§ 432 Keeldumine käsu täitmisest			1				2		
§ 433 Käsu täitmata jätmise									
§ 434 Tegevteenistuses oleva isiku ähvardamine									
§ 435 Vägivald tegevteenistuses oleva isiku suhtes			2						
§ 436 Omavoliline lahkumine väeosast ja muust teenistuskohast		2	9	9	12	16	20	8	6
§ 437 Omavoliline lahkumine väeosast ja muust teenistuskohast teenistusrelvaga							1		
§ 438 Väeosa ja muu teenistuskoha omavoliline mahajätmine lahinguolukorras									
§ 439 Väejuoks				1		1			1
§ 440 Kaitseteenistusest kõrvalehoidumine									1
§ 441 Masinate juhtimise ja käitسنوؤءءء rikkumine									
§ 442 Lendude ja nendeks ettevalmistamise nõuete rikkumine									
§ 443 Laevajuhtimisnõuete rikkumine									
§ 444 Sise- ja distsiplinaarmäärustiku rikkumine		1							
§ 445 Vale teenistusala ne ettekanne									2
§ 446 Võimu kuritarvitamine		1							2
§ 447 Teenistusala ne lohakus		3			3				1
§ 448 Kaitsejõudude vara pillamine									
§ 449 Sõjajõudude üleandmine ja vara jätmise vaenlasele									
§ 450 Hukkuva sõjalaeva mahajätmine									

Lisa 2. Maakondades registreeritud kuriteod

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Maa- ratle- mata
Kuriteod kokku:	42567	20526	91	6346	868	631	523	1937	818	2462	772	522	4262	893	954	911	51
I raskusaste:	1798	811	1	374	12	14	10	53	18	113	22	10	256	41	31	20	12
II raskusaste:	40769	19715	90	5972	856	617	513	1884	800	2349	750	512	4006	852	923	891	39
9. ptk. Isiku-vastased kuriteod	6108	2771	20	860	126	113	113	306	144	347	143	90	585	163	165	148	14
§ 113 Tapmine	81	38		20	1	1		4		7		1	7			2	
§ 114 Mõrv	19	8		2					1	1			1	3	2		1
§ 116 Lapse tapmine	1									1							
§ 117 Surma põhjustamine ettevaatamatuses	77	12		16	1	1	4	3	5	9	10	4	2	4	1	5	
§ 118 Raske tervisekahjustuse tekitamine	104	32		34		6	1	6	3	5	3		6	4	2	2	
Raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatuses	16	5		1				1	1	3	2	1			2		
§ 120 Ähvardamine	677	354		77	11	7	8	18	12	30	9	3	96	27	19	5	1
§ 121 Kehaline väärkohtlemine	4785	2155	19	658	106	95	99	261	109	277	109	78	439	118	122	131	9
§ 122 Piinamine	70	42		16				1	3	1	1		4		2		
§ 123 Ohtu asetamine	8			5	1				1				1				
§ 124 Abita jätmise	1			1													
§ 127 Raseduse hiinenud katkestamine	1	1															
§ 131 Inimloote väärkohtlemine	1			1													
§ 133 Orjastamine	2	2															
§ 135 Pantvangi võtmise	3	2													1		
§ 136 Vabaduse võtmise seadusliku aluse ta	33	21		2				2	2	1			2		2		1
§ 137 Eraviisiline jälitustegevus	8	3		1					1	2			1				
§ 141 Vägistamine	91	37		11	2			6	4	6	3	1	10	2	6	3	

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 142	Sugulise kire vägi- valdne rahuldamine	36	5	1	5	1	1	1	2	2	2	1	8	3	4		
§ 143	Suguhendusele sundimine	4															
§ 143 ¹	Sugulise kire rahulda- misele sundimine	3	3												1		
§ 144	Suguhendus järeltulijaga	1															
§ 145	Suguhendus lapseealisega	10	6	1	1	1							2				
§ 146	Sugulise kire rahulda- mine lapseealisega	35	20	2	2	1	2				3	1	3		1		2
§ 148	Laiharüvetamine	1	1														
§ 149	Surnu mälestuse teotamine	40	20	7	1	1	1	3		2	1		3	2			
§ 156	10. pkt. Poliitiliste ja kodanikuõiguste vastased kuriteod	75	30	12	3	3	3	2		7		2	12		2	2	
§ 157	Sõnumisaladuse rikkumine	3	2	1													
§ 157	Kutse- ja ametite- gevuses teatavaks saanud saladuse hoidmise kohustuse rikkumine	6	3	2						1							
§ 157 ¹	Delikaatsete isikuandmete ebasea- duslik avaldamine	1				1											
§ 157 ²	Teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine	63	23	9	3	2	2			6		2	12		2	2	
§ 164	Hääle ostmine	2	2														
	11. pkt. Süüteod perekonna ja alaealiste vastu	403	140	48	11	8	6	25	10	39	21	7	49	20	11	7	1

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 169	Lapse ülalpidamise kohustuse rikkumine	233	78		32	9	4	3	20	2	24	4	24	10	6	3	
§ 172	Võõra lapse hõivamine	1												1			
§ 177 ja 178	Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel ja Lapsporno valmistamine ja selle väljaldamine	57	19	7	1	1	1	1	5	9	2	1	4	4	2		
§ 177 ¹	Alaealise kasutamine erootilise teose valmistamisel	7	5							1			1				
§ 178 ¹	Seksuualise eesmär- giga kokkulepe lapse- ealisega kohtumiseks	10	7							1			1	1			
§ 179	Lapsealise seksuaalne ahvatlemine	57	25	4	4	1	1	2	2	4	1		14	3			
§ 181	Alaealise kaasatõmba- mine kuriteo toimepanemisele	11	3	2		1	1			1	2	1					
§ 182	Alaealise kallutamise alkoholi tarvitamisele	23	3	3	1	1	2	2	1		3		4	1	2	1	1
§ 182 ¹	Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine	4													1	3	
	12. pkt. Rahvatervise- vastased kuriteod	937	437	1	147	5	7	6	24	8	57	12	195	19	2	4	5
§ 183	Narkootilise ja psüh- troopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine	91	35	1	16	2	2	4	3	2	1		21	3			1
§ 184	Narkootilise ja psüh- troopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine	745	372		116	3	4	2	15	2	49	3	157	8	2	3	4
§ 185	Narkootilise ja psüh- troopse aine edas- andmine nooremale kui kaheksateistaasta- sele isikule	24	6	1	1								10	5			

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 188	45	11		9	1	1			3	5	7	5	2			1	
§ 189	8	2		2			2				1	1					
§ 197	16	11		2			1	1			1	1	1				
§ 198	8			1			1	2			1	1					
§ 199	24389	12874	36	3360	426	344	242	1131	302	1348	394	237	2330	434	475	434	22
§ 200	20175	11088	28	2566	364	298	169	953	249	1051	338	186	1826	346	359	349	5
§ 201	525	251	1	130	4	2	5	13	4	34	9	4	43	7	12	6	
§ 202	763	283	1	151	14	9	14	38	8	44	8	12	99	21	33	21	7
§ 203	430	225		74	1	5	2	10	5	26	1		55	8	14	4	
§ 204	182	89		26	4	11	3	9	2	13	2	2	9	2	6	4	
§ 205	5	1			1				1					1		1	
§ 206	15	4		2			2	1	1	3			1	1			
	9	4					1						3				

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 206 ¹	2	2															
§ 207	5	4											1				
§ 208	2			1				1									
§ 209	1155	539	2	147	11	5	33	43	12	103	24	5	150	28	29	18	6
§ 210	6	2											4				
§ 212	51	22		14	1	2	2	2	2	3		1	4				
§ 213	512	225		56	3	6	6	14	4	47	3	22	93	9	3	18	3
§ 214	98	41		33	1	1	1	5	3	1	1	1	9	1	2		
§ 215	314	44	4	133	20	5	5	26	8	13	3	4	20	10	11	8	
§ 216	81	25		21	2			9	1	6	3		7		2	5	
§ 216 ¹	1			1													
§ 217	40	15		1				9	2	3	2	1	4		2		1
§ 217 ²	17	10		4						1			1		1		
§ 222	71	59		4			1			5			1				1

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 222 ¹	3	1		2													
§ 223	12	10	1						1								
§ 224	11	6	1	1			1		2								1
§ 226	7	7															
§ 227	33	32											1				
	9	3	3	1					1				1				
§ 241	1	1															
§ 245	8	2	3	1						1							
	3277	1333	7	636	133	47	35	135	63	136	70	54	367	89	97	73	2
§ 255	24	3	1							4			6	4	4	1	1
§ 256	2									1			1				
§ 257	74	48		15					1	4	1		2	1	1	1	
§ 258	30			10	1				5				7	1		6	
§ 259	6	4	1							1							

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 260	2	1													1		
§ 263	540	187		107	7	10	3	11	7	21	6	3	112	25	14	26	1
§ 264	34	4		13	1			2			1		6	1	5	1	
§ 266	2032	927	6	331	115	34	32	109	39	96	57	34	122	45	56	29	
§ 268	5	1		4													
§ 268 ¹	15	9		2						1			2		1		
§ 274	236	78		53	7	3	4	4	2	6	2	7	47	9	13	5	
§ 275	232	51	1	86	1		3	3	9	2	1	10	61	3		4	
§ 280	28	9		10	1		4				2				2		
§ 281	17	11		3			2						1				
	167	58	1	49	3	1	16	1	17	1	1	2	11		2	5	
§ 291	32	14		9		1	1	1	4	4		1	2				
§ 293	10	4		2					2	2			2				
§ 294	43	13		11			7			3			5		1	3	
§ 296	10	1		1	2		4			1			1				
§ 297	12	11													1		

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 298	33	6		14	1			2	1	7	1		1				
§ 298 ¹	10	4		4								1				1	
§ 299	3	1	1	1													
§ 300	7	3		3												1	
§ 300 ¹	7	1		4				2									
18. ptk. Õigusemõist- misevastased kuriteod	508	215		72	16	8	6	24	18	29	9	9	67	18	3	14	
Vägivald kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokurööri, kaitsja, kannatanu esindaja ja tema lähedase suhtes	3			1						1			1				
§ 304	1	1															
§ 305	2	2															
§ 306	5	4		1													
§ 307	8	3								1			1	3			
§ 308	9	3		1									5				
§ 311 ²	1												1				
§ 311 ³	1												1				

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 312	1			1													
§ 314	8	3										1	3		1		
§ 315	1	1															
§ 316	6	2		4													
§ 316 ¹	6	1		4									1				
§ 317	1	1															
§ 318	3	2		1													
§ 319	5	2		1		1							1				
§ 320	148	91		9	2	2	4	7	8	11	1		8	4	1		
§ 322	1									1							
§ 323	5			2	1								1	1			
§ 323 ¹	2			1	1												

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 324	1	1															
§ 325	15	3	4									8					
§ 328	10	6								1			2		1		
§ 329	211	60	36	12	5	2	16	5	13	8	8	27	5		14		
§ 330	9	7	2														
§ 331	12	7	3				1					1					
§ 331 ¹	3	2	1														
§ 331 ²	29	13						5	1			5	5				
§ 331 ³	1											1					
	1423	751	1	186	19	7	18	36	42	144	10	3	150	13	24	17	2
§ 333	34	30	2				1								1		

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 333 ¹	3	2			1												
§ 334	475	315	30	5	4	1	13			25	4	3	57	8	6	4	
§ 340	2	1					1										
§ 344	323	158	44	5	3	8	7	17	19	3			42	3	5	9	
§ 345	283	121	1	34	8		12	22	46	1			25		7	3	2
§ 346	54	29	14				2		1	1			5	1			
§ 347	37	3	6						23				3				
§ 348	63	13	21					2	24	1			1		1		
§ 349	149	79	35				7	1	6				17	1	2	1	
	39	15	5				1	1	4			1	5	2	2	2	
§ 354	1		1														
§ 356	12	3	1				1					1	4		1	1	
§ 357	2						1							1			

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 361	6			2						3			1				
§ 363	14	9						1	1	1				1	1	1	
§ 365	1	1															
§ 367	1			1													
§ 368	2	2															
21. ptk. Majandus- alased kuriteod	1044	340	1	416	2	3	19	18	66	45	3	3	57	18	16	33	4
§ 372	7	4		1									2				
§ 373	12	7				1	1						3				
§ 374	5	2		1									1		1		
§ 375	38	15		6				1	3	4			1	2	6		
§ 376	32	5		13					2	6			3	1	2		
§ 376 ²	1	1															
§ 377	3	2								1							

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 380	10	3					1	2		3			1				
§ 381	3	2													1		
§ 381 ¹	65	29		9		1	5	1	1	6		1	3	8	1		
§ 384	40	21	1	3	2		2	3	2	2		1	1	1	1		
§ 385	31	14		3			6	1		3	1		3				
§ 385 ¹	105	50		11			4	7	1	10	2	1	11	3	4	1	
§ 389	1	1															
§ 389 ¹	28	21				1		1		1			3	1			
§ 389 ²	14	6								1			7				
§ 391	352	5		269					47				1			30	
§ 392	197	111		49					10	7			13	2	2	3	
§ 394	80	39		34				2		1			3			1	
§ 396	1	1															

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 398	1	1															
	Siseteabe väärkasutamine																
§ 400	18			17								1					
	Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja kooskõlastatud tegevus																
§ 404	288	92		67	7	10	4	15	6	22	7	6	18	19	8	7	
	22. ptk. Üldohtlikud kuriteod																
§ 404	59	10		30		3	2	3	2	2	1		2	2	1	1	
§ 405	7	2		3									1	1			
	Piahväetuse tekitamine																
§ 406	3			1									2				
	Elutähtsa süsteemi häirimine ja kahjustamine																
§ 407	2			1						1							
	Elutähtsa rajatise kahjustamine																
§ 408	2	1								1							
	Etule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamine																
§ 414	31	10		9	1	2	2	2	1	1	1	1	1	3			
	Lõhkeaine ebasea- duslik käitlemine																
§ 415	21	8		6									3	3		1	
	Lõhkeasendeldise ja selle olulise osa ebaseaduslik käitlemine																
§ 416	1	1															
	Lõhkematerjali käitle- mise nõuete rikkumine																
§ 418	138	49		14	6	4	1	9	4	17	4	5	7	6	7	5	
	Tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine																
§ 418 ¹	18	9		2			1	1			1		1	3			
	Tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine																
§ 419	1					1											
	Tulirelva lohakas hooldmine																

	Eesti	Harju- maa	Hiiu- maa	Ida- Viru- maa	Jõgeva- maa	Järva- maa	Lääne- maa	Lääne- Viru	Põlva- maa	Pärnu- maa	Rapla- maa	Saare- maa	Tartu- maa	Valga- maa	Viljandi- maa	Võru- maa	Mää- ratle- mata
§ 420	5	2		1										1			
	Tulirelva helisummuti, laser- ja öösihiku ebaseaduslik käitlemine																
§ 422	3816	1403	24	479	116	80	72	202	157	261	106	96	413	98	147	162	
	23. ptk. Liikluskuriteod																
§ 422	106	63		17	1			5	2	2	3	3	1	1	5	3	
	Sõidukijuhil poolit liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumine																
§ 423	72	24	1	1	5	8		2	2	6	5		15	2	3		
	Sõidukijuhil poolit liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumine ettevaatamatusest																
§ 424	3635	1315	21	461	110	72	72	197	153	253	98	93	397	95	139	159	
	Mootorsõiduki ja trammil juhtimine joobeseisundis																
§ 426	1	1															
	Alarmsõiduki tähistuse ebaseaduslik kasutamine																
§ 427	2		2														
	Rahvusvahelise õhusõidu eeskirjade rikkumine																
	24. ptk. Kaitseteenis- tusalased kuriteod	13	5	2			2						1			3	
§ 436	6	2		2												2	
	Omavoliinne lahkumine väeosast ja muust teenistuskohast																
§ 439	1															1	
	Väajooks																
§ 440	1	1															
	Kaitseteenistusest kõrvalehoidumine																
§ 445	2	1						1									
	Vale teenistusala ettekanne																
§ 446	2	1						1									
	Võimu kuritarvitamine																
§ 447	1												1				
	Teenistusala lohakas																

Lisa 3. Maakondades registreeritud kuriteod ja kuritegude arv 10 000 elaniku kohta, 2006-2011

	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta	Kurite- gude arv	10 000 elaniku kohta
Harjumaa (sh Tallinn)	27233	522	25756	493	25702	491	24313	463	24105	458	20526	388
Hiiumaa	131	128	190	187	145	143	113	112	102	102	91	91
Ida-Virumaa	6222	360	5699	332	6436	377	6449	380	7045	418	6346	379
Jõgevamaa	815	218	932	251	861	233	755	205	833	227	868	237
Järvamaa	737	194	798	220	808	223	801	222	657	182	631	175
Läänemaa	856	307	674	243	884	321	775	282	707	258	523	192
Lääne- Virumaa	1866	282	1965	291	2131	316	1916	285	2029	303	1937	290
Põlvamaa	701	222	714	227	815	261	931	300	922	298	818	266
Pärnumaa	2993	336	3035	342	3015	340	2688	304	2477	280	2462	279
Raplamaa	1069	290	972	265	1043	284	1083	295	839	229	772	211
Saaremaa	540	154	586	168	625	179	582	168	495	143	522	151
Tartumaa	4973	334	5466	367	4920	330	4876	326	4937	329	4262	283
Valgamaa	1097	316	1063	309	982	287	901	264	1080	317	893	264
Viljandimaa	1320	234	1255	224	1286	230	1187	213	1023	185	954	173
Võrumaa	1038	270	990	259	1026	270	935	247	1031	274	911	243

Lisa 4. Kohalikes omavalitsustes registreeritud kuriteod maakondade kaupa, 2008–2011

	2008	2009	2010	2011
Harjumaa	25702	24313	24105	20526
Aegviidu vald	16	23	10	25
Anija vald	171	174	141	130
Harku vald	424	339	384	347
Jõelähtme vald	211	200	176	193
Keila linn	266	193	189	166
Keila vald	228	176	130	122
Kernu vald	113	97	94	116
Kiili vald	84	72	67	43
Kose vald	179	126	137	128
Kuusalu vald	186	175	164	139
Kõue vald	57	44	36	35
Loksa linn	98	57	55	61
Maardu linn	610	588	583	586
Nissi vald	84	87	83	69
Padise vald	68	55	40	58
Paldiski linn	178	117	114	94
Raasiku vald	88	82	108	97
Rae vald	383	317	406	324
Saku vald	268	221	226	170
Saue linn	137	88	97	59
Saue vald	300	242	190	172
Tallinna linn	20732	20203	20035	16906
Vasalemma vald	440	153	94	105
Viimsi vald	311	366	475	321
Määratlemata	70	118	71	60
Hiiumaa	145	113	102	91
Emmaste vald	10	13	12	13
Kõrgessaare vald	16	20	18	22
Käina vald	27	29	27	12
Kärdla linn	60	34	23	27
Pühalepa vald	29	17	20	15
Määratlemata	3	0	2	2
Ida-Virumaa	6436	6449	7045	6346
Alajõe vald	26	28	44	30
Aseri vald	69	56	44	63
Avinurme vald	26	21	24	23
Iisaku vald	45	71	50	57
Illuka vald	41	42	59	63
Jõhvi vald	852	796	1084	927
Kiviõli linn	239	310	284	262
Kohtla-Järve linn	1347	1525	1564	1428
Kohtla-Nõmme vald	18	12	15	22
Kohtla vald	68	81	68	59
Lohusuu vald	23	15	25	22
Lüganuse vald	59	49	51	45

	2008	2009	2010	2011
Maidla vald	35	20	27	15
Mäetaguse vald	78	69	73	72
Narva-Jõesuu linn	74	85	125	109
Narva linn	2618	2536	2691	2340
Püssi linn	37	43	52	41
Sillamäe linn	539	437	483	451
Sonda vald	32	49	29	46
Toila vald	49	56	71	66
Tudulinna vald	19	20	16	12
Vaivara vald	110	110	146	171
Määratlemata	32	18	20	22
Jõgevamaa	861	755	833	868
Jõgeva linn	140	139	146	162
Jõgeva vald	143	82	110	95
Kasepää vald	19	22	21	27
Mustvee linn	54	40	36	50
Pajusi vald	58	30	41	38
Pala vald	27	10	13	28
Palamuse vald	45	49	53	59
Puurmani vald	42	23	33	33
Põltsamaa vald	102	98	91	115
Põltsamaa linn	85	103	103	106
Saare vald	31	36	37	42
Tabivere vald	60	51	66	49
Torma vald	44	68	75	61
Määratlemata	11	4	8	3
Järvamaa	808	801	657	631
Albu vald	35	21	29	22
Ambla vald	40	30	27	29
Imavere vald	33	56	23	20
Järva-Jaani vald	33	24	31	19
Kareda vald	7	12	12	13
Koeru vald	34	29	35	25
Koigi vald	26	20	22	20
Paide linn	259	284	240	233
Paide vald	86	44	45	43
Roosna-Alliku vald	21	14	14	20
Türi vald	192	231	148	158
Väätsa vald	40	36	30	28
Määratlemata	2	0	1	1
Läänemaa	884	775	707	523
Haapsalu linn	332	313	310	235
Hanila vald	39	51	48	38
Kullamaa vald	55	13	21	19
Lihula vald	99	85	60	39
Martna vald	40	32	21	23
Noarootsi vald	31	33	15	12
Nõva vald	18	17	8	5
Oru vald	33	25	33	23

	2008	2009	2010	2011
Ridala vald	88	106	86	71
Risti vald	31	25	21	18
Taebla vald	107	71	81	36
Vormsi vald	10	3	2	3
Määratlemata	1	1	1	1
Lääne-Virumaa	2131	1916	2029	1937
Hajjala vald	73	67	91	78
Kadrina vald	124	109	121	90
Kunda linn	155	55	67	66
Laekvere vald	73	39	50	30
Rakke vald	30	27	32	30
Rakvere linn	564	632	572	638
Rakvere vald	80	89	105	96
Rägavere vald	53	29	38	17
Sõmeru vald	112	123	124	99
Tamsalu vald	126	137	124	129
Tapa vald	303	264	329	283
Vihula vald	80	87	63	81
Vinni vald	178	139	130	152
Viru-Nigula vald	63	32	56	31
Väike-Maarja vald	114	85	124	116
Määratlemata	3	2	3	1
Põlvamaa	815	931	922	818
Ahja vald	47	19	20	18
Kanepi vald	90	61	84	68
Kõlleste vald	26	20	21	20
Laheeda vald	40	25	25	30
Mikitamäe vald	35	18	25	19
Mooste vald	29	53	47	29
Orava vald	10	19	15	21
Põlva vald	111	100	63	86
Põlva linn	145	194	165	169
Räpina vald	60	127	204	131
Valgjärve vald	68	57	45	41
Vastse-Kuuste vald	28	30	24	16
Veriora vald	47	51	39	31
Värskä vald	73	139	141	131
Määratlemata	6	18	4	8
Pärnumaa	3015	2688	2477	2462
Are vald	29	47	24	19
Audru vald	120	133	97	94
Halinga vald	52	66	45	43
Häädemeeste vald	66	77	76	64
Kihnu vald	9	1	2	1
Koonga vald	15	36	15	39
Lavassaare vald	15	30	13	8
Paikuse vald	64	65	52	62
Pärnu linn	1914	1574	1540	1539
Saarde vald	76	68	67	100

	2008	2009	2010	2011
Sauga vald	90	87	103	82
Sindi linn	123	99	85	80
Surju vald	26	23	35	52
Tahkuranna vald	79	55	49	39
Tootsi vald	31	14	22	18
Tori vald	64	89	56	35
Tõstamaa vald	44	29	30	27
Varbla vald	33	24	18	13
Vändra vald	84	103	81	79
Vändra vald (alev)	44	58	58	48
Määratlemata	37	10	9	20
Raplamaa	1043	1083	839	772
Juuru vald	28	38	28	15
Järvakandi vald	31	30	22	20
Kaiu vald	32	45	25	48
Kehtna vald	119	120	135	100
Kohila vald	219	224	165	152
Käru vald	18	11	19	11
Märjamaa vald	222	209	181	160
Raikküla vald	58	49	29	32
Rapla vald	266	303	197	202
Vigala vald	42	50	36	30
Määratlemata	8	4	2	2
Saaremaa	625	582	495	522
Kaarma vald	88	70	71	78
Kihelkonna vald	17	12	5	6
Kuressaare linn	304	303	234	239
Kärla vald	15	21	21	28
Laimjala vald	19	12	18	5
Leisi vald	26	28	19	30
Lümanda vald	17	6	10	6
Muhu vald	29	34	26	33
Mustjala vald	15	10	9	12
Orissaare vald	12	18	16	32
Pihlta vald	22	21	18	16
Põide vald	12	14	5	7
Ruhnu vald	2	0	3	1
Salme vald	15	10	12	11
Torgu vald	10	3	9	7
Valjala vald	16	19	19	8
Määratlemata	6	1	0	3
Tartumaa	4920	4876	4937	4262
Alatskivi vald	19	16	21	52
Elva linn	82	83	104	116
Haaslava vald	54	28	31	40
Kallaste linn	14	27	17	19
Kambja vald	48	38	47	61
Konguta vald	28	27	19	12
Laeva vald	25	23	24	22

	2008	2009	2010	2011
Luunja vald	63	43	63	56
Meeksi vald	17	26	26	22
Mäksa vald	30	41	31	94
Nõo vald	53	60	49	61
Peipsiääre vald	17	13	24	18
Piirissaare vald	0	4	0	0
Puhja vald	46	53	62	45
Rannu vald	31	40	36	31
Rõngu vald	42	51	48	57
Tartu linn	3947	3880	3826	3148
Tartu vald	134	126	142	113
Tähtvere vald	55	79	68	56
Vara vald	48	51	33	59
Võnnu vald	19	22	35	23
Ülenurme vald	126	94	153	123
Määratlemata	22	51	78	34
Valgamaa	982	901	1080	893
Helme vald	67	47	58	46
Hummuli vald	20	25	25	22
Karula vald	22	28	32	21
Otepää vald	109	98	83	78
Palupera vald	31	20	165	19
Puka vald	45	29	86	28
Põdrala vald	34	14	22	21
Sangaste vald	41	23	21	30
Taheva vald	21	24	37	54
Tõlliste vald	36	43	34	40
Tõrva linn	35	51	49	56
Valga linn	475	479	441	460
Õru vald	37	10	11	14
Määratlemata	9	10	16	4
Viljandimaa	1286	1187	1023	954
Abja vald	41	45	35	59
Halliste vald	23	27	18	21
Karksi vald	57	43	53	48
Kolga-Jaani vald	32	39	29	34
Kõo vald	22	22	22	17
Kõpu vald	15	10	10	4
Mõisaküla linn	20	16	10	15
Paistu vald	52	37	34	29
Pärsti vald	100	91	74	58
Saarepeedi vald	33	32	20	23
Suure-Jaani vald	132	136	89	78
Tarvastu vald	75	46	77	68
Vääratsi vald	86	59	68	55
Viljandi linn	571	544	457	422
Võhma linn	19	21	16	20
Määratlemata	8	19	11	3
Võrumaa	1026	935	1031	911

	2008	2009	2010	2011
Antsla vald	76	68	52	73
Haanja vald	16	13	11	17
Lasva vald	54	23	36	27
Meremäe vald	35	29	18	33
Misso vald	40	48	80	59
Mõniste vald	22	9	11	18
Rõuge vald	51	42	46	41
Sõmerpalu vald	50	63	52	44
Urvaste vald	37	36	30	35
Varstu vald	16	29	17	29
Vastseliina vald	52	40	47	43
Võru vald	102	80	106	102
Võru linn	468	448	516	384
Määratlemata	7	7	9	6

Lisa 5. Kuritegude lahendamine 2011. aastal

	Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
Kuriteod kokku	42567	23280	54,7%
I raskusaste	1798	1345	74,8%
II raskusaste	40769	21935	53,8%
§ 113 Tapmine	81	46	56,8%
§ 114 Mõrv	19	30	157,9%
§ 116 Lapse tapmine	1	1	100,0%
§ 117 Surma põhjustamine ettevaatamusest	77	18	23,4%
§ 118 Raske tervisekahjustuse tekitamine	104	69	66,3%
§ 119 Raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamusest	16	12	75,0%
§ 120 Ähvardamine	677	396	58,5%
§ 121 Kehaline väärkohtlemine	4785	3195	66,8%
§ 122 Piinamine	70	100	142,9%
§ 123 Ohtu asetamine	8	1	12,5%
§ 124 Abita jätmine	1	0	0,0%
§ 127 Raseduse hilineenud katkestamine	1	0	0,0%
§ 131 Inimloote väärkohtlemine	1	0	0,0%
§ 133 Orjastamine	2	1	50,0%
§ 135 Pantvangi võtmine	3	2	66,7%
§ 136 Vabaduse võtmine seadusliku aluseta	33	29	87,9%
§ 137 Eraviisiline jälitustegevus	8	5	62,5%
§ 141 Vägistamine	91	39	42,9%
§ 142 Sugulise kire vägivaldne rahuldamine	36	42	116,7%
§ 143 Suguühendusele sundimine	4	4	100,0%
§ 143 ¹ Sugulise kire rahuldamisele sundimine	3	5	166,7%
§ 144 Suguühendus järeltulijaga	1	0	0,0%
§ 145 Suguühendus lapseealisega	10	7	70,0%
§ 146 Sugulise kire rahuldamine lapseealisega	35	27	77,1%
§ 148 Laibarüvetamine	1	2	200,0%
§ 149 Surnu mälestuse teotamine	40	2	5,0%
§ 156 Sõnumisaladuse rikkumine	3	1	33,3%
§ 157 Kutse- ja ametitegevuses teatavaks saanud saladuse hoidmise kohustuse rikkumine	6	5	83,3%
§ 157 ¹ Delikaatsete isikuandmete ebaseaduslik avaldamine	1	1	100,0%
§ 157 ² Teise isiku identiteedi ebaseaduslik kasutamine	63	38	60,3%
§ 164 Hääle ostmine	2	0	0,0%
§ 169 Lapse ülalpidamise kohustuse rikkumine	233	166	71,2%
§ 170 Vanema ülalpidamise kohustuse rikkumine	0	1	x
§ 172 Võõra lapse hõivamine	1	0	0,0%
§ 176 Alaealise prostitutsioonile kaasaaitamine	0	1	x
§ 177 Alaealise kasutamine pornograafilise teose valmistamisel	15	23	153,3%
§ 177 ¹ Alaealise kasutamine erootilise teose valmistamisel	7	6	85,7%
§ 178 Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine	52	50	96,2%
§ 178 ¹ Seksuaalse eesmärgiga kokkulepe lapseealisega kohtumiseks	10	6	60,0%
§ 179 Lapseealise seksuaalne ahvatlemine	57	48	84,2%
§ 181 Alaealise kaasatõmbamine kuriteo toimepanemisele	11	10	90,9%
§ 182 Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele	23	21	91,3%

		Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
§ 182 ¹	Alaealisele alkoholi müümine ja ostmine	4	8	200,0%
§ 183	Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine	91	83	91,2%
§ 184	Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine	745	758	101,7%
§ 185	Narkootilise ja psühhotroopse aine edasiandmine nooremale kui kaheksateistaastasele isikule	24	16	66,7%
§ 188	Unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseaduslik kasvatamine	45	44	97,8%
§ 189	Narkootilise ja psühhotroopse aine levitamise ettevalmistamine	8	6	75,0%
§ 194	Ravimi ebaseaduslik levitamine	0	1	x
§ 197	Töötervishoiu- ja ohutusnõuete nõuete eiramine, põhjustatud inimese surm	16	14	87,5%
§ 198	Töötervishoiu- ja ohutusnõuete eiramine, tekitatud raske tervisekahjustus või põhjustatud surm	8	1	12,5%
§ 199	Vargus	20175	7518	37,3%
§ 200	Röövimine	525	255	48,6%
§ 201	Omastamine	763	534	70,0%
§ 202	Süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamine, hoidmine ja turustamine	430	275	64,0%
§ 203	Asja rikkumine ja hävitamine	182	26	14,3%
§ 204	Kultuurimälestise, museaali ja muuseumikogu rikkumine ja hävitamine	5	4	80,0%
§ 205	Asja rikkumine ja hävitamine ettevaatamatusest	15	3	20,0%
§ 206	Arvutiandmetesse sekkumine	9	5	55,6%
§ 206 ¹	Terminalseadme identifitseerimisvahendi ebaseaduslik kõrvaldamine ja muutmine	2	1	50,0%
§ 207	Arvutisüsteemi toimimise takistamine	5	3	60,0%
§ 208	Nuhkvara, pahavara ja arvutiviiruse levitamine	2	1	50,0%
§ 209	Kelmus	1155	1063	92,0%
§ 210	Regulatiivne. Soodustuskelmus	6	7	116,7%
§ 212	Kindlustuskelmus	51	30	58,8%
§ 213	Arvutikelmus	512	459	89,6%
§ 214	Väljapressimine	98	59	60,2%
§ 215	Asja omavoliline kasutamine	314	222	70,7%
§ 216	Elektrienergia, maagaasi ja soojusenergia ebaseaduslik kasutamine	81	90	111,1%
§ 216 ¹	Arvutikuriteo ettevalmistamine	1	2	200,0%
§ 217	Arvutisüsteemi ebaseaduslik kasutamine	40	13	32,5%
§ 217 ¹	Ebaseaduslikult kõrvaldatud ja muudetud identifitseerimisvahendiga terminalseadme kasutamine	1	0	0,0%
§ 217 ²	Usalduse kuritarvitamine	17	18	105,9%
§ 222	Piraatkoopia valmistamine	5	12	240,0%
§ 222 ¹	Ebaseaduslikult reprodutseeritud arvutiprogrammi valdamine	3	4	133,3%
§ 223	Teose ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti ebaseaduslik üldsusele suunamine	12	28	233,3%
§ 224	Piraatkoopiaga kauplemine	11	10	90,9%
§ 226	Patendi, kasuliku mudeli, kaubamärgi, tööstusdisainilahenduse ja mikroüliluse topoloogia omaniku ainuõiguse rikkumine	7	1	14,3%
§ 227	Võltsitud kaubaga kauplemine	33	0	0,0%
§ 241	Riigisaladuse ja salastatud välisteabe avalikustamine	1	1	100,0%

		Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
§ 245	Eesti Vabariigi ametliku sümboli teotamine	8	1	12,5%
§ 255	Kuritegeliku ühendus	24	28	116,7%
§ 256	Kuritegeliku ühenduse organiseerimine	2	0	0,0%
§ 257	Omavoli	74	44	59,5%
§ 258	Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone ebaseaduslik ületamine	30	6	20,0%
§ 259	Välismaalase ebaseaduslik toimetamine üle Eesti Vabariigi riigipiiri ja ajutise kontrolljoone	6	4	66,7%
§ 260	Välismaalase ilma seadusliku aluseta Eestis viibimine	2	1	50,0%
§ 263	Avaliku korra raske rikkumine	540	415	76,9%
§ 264	Looma julm kohtlemine	34	9	26,5%
§ 266	Omavoliline sissetung	2032	668	32,9%
§ 268	Ebaseadusliku tegevuse võimaldamine	5	3	60,0%
§ 268 ¹	Prostitutsioonile kaasaitamine	15	11	73,3%
§ 274	Vägivald võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku suhtes	236	230	97,5%
§ 275	Võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu isiku laimamine ja solvamine	232	243	104,7%
§ 280	Valeandmete esitamine	28	36	128,6%
§ 281	Ebaõigete andmete esitamine kohturegistri pidajale, Eesti väärtpaberite keskregistrile, abieluvararegistrile, notarile ja kohtutäiturile	17	10	58,8%
§ 289	Ametiseisundi kuritarvitamine	0	1	x
§ 291	Võimuliialdus	32	13	40,6%
§ 293	Pistise võtmine	10	23	230,0%
§ 294	Altkäemaksu võtmine	43	34	79,1%
§ 296	Altkäemaksu vahendus	10	18	180,0%
§ 297	Pistise andmine	12	15	125,0%
§ 298	Altkäemaksu andmine	33	38	115,2%
§ 298 ¹	Mõjuvõimuga kauplemine	10	7	70,0%
§ 299	Ametialane võltsimine	3	9	300,0%
§ 300	Riigihangete teostamise nõuete rikkumine	7	1	14,3%
§ 300 ¹	Toimingupiirangu rikkumine	7	10	142,9%
§ 303	Vägivald kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokurööri, kaitsja, kannatanu esindaja ja tema lähedase suhtes	3	1	33,3%
§ 304	Kohtuniku, rahvakohtuniku, uurija, prokurööri, kaitsja, kannatanu esindaja ja tema lähedase vara rikkumine ja hävitamine	1	0	0,0%
§ 305	Kohtu ja kohtuniku laimamine ja solvamine	2	3	150,0%
§ 306	Kuriteo varjamine	5	2	40,0%
§ 307	Kuriteost mitteteatamine	8	6	75,0%
§ 308	Üleskirjutatud vara hoidmise nõuete rikkumine	9	2	22,2%
§ 311 ²	Väärteomenetluses teadvalt ebaseadusliku otsuse tegemine	1	0	0,0%
§ 311 ³	Süüteomenetluse teadvalt ebaseaduslik lõpetamine	1	0	0,0%
§ 312	Ebaseaduslik ülekuulamine	1	0	0,0%
§ 314	Ebaseaduslik läbiotsimine ja väljatõstmine	8	5	62,5%
§ 315	Ebaseaduslik jälitustegevus ja teabe varjatud kogumine	1	0	0,0%
§ 316	Tõendi kõrvaldamine ja kunstlik loomine	6	4	66,7%
§ 316 ¹	Kriminaalasja kohtueelse menetluse ja jälitusmenetluse andmete ebaseaduslik avaldamine	6	3	50,0%

		Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
§ 317	Menetlusosalise, tunnistaja, kannatanu, eksperdi ja tõlgi ilmumise takistamine	1	0	0,0%
§ 318	Tunnistaja, kannatanu ja tõlgi poolt kohustuste täitmisest keeldumine	3	3	100,0%
§ 319	Valekaebus	5	3	60,0%
§ 320	Valeütlus ja valevanne	148	161	108,8%
§ 322	Sundimine valeütlust ja vale eksperdi arvamust andma ning valetõlget tegema	1	0	0,0%
§ 323	Kahtlustatava, süüdistatava, kohtualuse, õigeksmõistetud, süüdimõistetud, tunnistaja, eksperdi, tõlgi ja kannatanu suhtes vägivalda toimepanemine	5	7	140,0%
§ 323 ¹	Saladuse hoidmise kohustuse rikkumine	2	1	50,0%
§ 324	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu ebaseaduslik kohtlemine	1	0	0,0%
§ 325	Aine ja eseme ebaseaduslik üleandmine kinnipidamiskohas	15	26	173,3%
§ 328	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu põgenemine	10	5	50,0%
§ 329	Karistuse kandmisest kõrvalehoidumine	211	224	106,2%
§ 330	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu poolt alkohoolse joogi ning muu piiritust sisaldava aine valmistamine, omandamine, valdamine ja arsti ettekirjutusega tarvitamine	9	5	55,6%
§ 331	Kinnipeetava, arestialuse ja vahistatu poolt narkootilise ja psühhotropse aine valmistamine, omandamine, valdamine ja arsti ettekirjutusega tarvitamine	12	12	100,0%
§ 331 ¹	Kohtulahendi täitmata jätmine	3	1	33,3%
§ 331 ²	Lähemiskeelu rikkumine	29	16	55,2%
§ 331 ³	Kohtutäituri poolt vara teadvalt ebaseaduslik arest ja müük	1	1	100,0%
§ 333	Maksevahendi ja väärtpaberi võltsimine	34	6	17,6%
§ 333 ¹	Raha võltsimine	3	1	33,3%
§ 334	Võltsitud maksevahendi ja väärtpaberi käitlemine	475	67	14,1%
§ 340	Raha, pangakaardi ja muu maksevahendi, väärtpaberi, maksumärgi, postimaksevahendi ja selle jäljendi ning proovijärelevalve märgise võltsimise ettevalmistamine	2	4	200,0%
§ 344	Dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine	323	278	86,1%
§ 345	Võltsitud dokumendi, pitsati ja plangi kasutamine	283	221	78,1%
§ 346	Dokumendi, pitsati ja stambi hävitamine, rikkumine, vargus ja peitmine	54	25	46,3%
§ 347	Tähtsa isikliku dokumendi võltsimine	37	8	21,6%
§ 348	Võltsitud tähtsa isikliku dokumendi kasutamine ja kasutada andmine	63	37	58,7%
§ 349	Tähtsa isikliku dokumendi kuritarvitamine	149	141	94,6%
§ 354	Puude ja pöösaste kahjustamine ja hävitamine	1	1	100,0%
§ 356	Puude ja pöösaste ebaseaduslik raie	12	12	100,0%
§ 357	Kaitstava loodusobjekti kaitse nõuete eiramine	2	0	0,0%
§ 361	Loodusliku loomastiku kahjustamine	6	3	50,0%
§ 363	Looduskasutus- ja saasteloata tegutsemine	14	10	71,4%
§ 365	Keskkonna saastamine ettevaatamatusest	1	1	100,0%
§ 367	Ohtlike kemikaalide ja jäätmete käitlemise nõuete rikkumine	1	4	400,0%
§ 368	Ohtlike kemikaalide ja jäätmete käitlemise nõuete rikkumine ettevaatamatusest	2	1	50,0%
§ 372	Tegevusloata ja keelatud majandustegevus	7	7	100,0%
§ 373	Ärikeelu ja teataval erialal ning ametikohal töötamise keelu rikkumine	12	14	116,7%

		Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
§ 374	Alkoholi ebaseaduslik tootmine	5	6	120,0%
§ 375	Alkoholi käitlemise korra rikkumine	38	38	100,0%
§ 376	Tubakatoodete käitlemise korra rikkumine	32	23	71,9%
§ 376 ²	Kvaliteedinõuetele mittevastava vedelkütuse ebaseaduslik käitlemine	1	1	100,0%
§ 377	Ärisaladuse õigustamatu avaldamine ja kasutamine	3	3	100,0%
§ 380	Osanike, aktsionäride ja tulundusühistu liikmete koosoleku kokku kutsumata jätmine	10	9	90,0%
§ 381	Äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta andmete esitamata jätmine	3	1	33,3%
§ 381 ¹	Raamatupidamise kohustuse rikkumine	65	54	83,1%
§ 384	Maksejõuetuse põhjustamine	40	29	72,5%
§ 385	Vara varjamine pankroti- ja täitemenetluses	31	19	61,3%
§ 385 ¹	Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine	105	98	93,3%
§ 389	Maksumaksjale tehtavatelt väljamaksetelt maksuseaduses ettenähtud maksu kinni pidamata jätmine	1	0	0,0%
§ 389 ¹	Maksude maksmisest kõrvalehoidumine suures ulatuses	28	44	157,1%
§ 389 ²	Maksukelmus suures ulatuses	14	9	64,3%
§ 391	Salakaubavedu	352	356	101,1%
§ 392	Keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu	197	172	87,3%
§ 394	Rahapesu	80	84	105,0%
§ 396	Rahapesu kahtlusest teatamata jätmine ja ebaõigete andmete esitamine	1	0	0,0%
§ 398	Siseteabe väärkasutamine	1	2	200,0%
§ 400	Konkurentsi kahjustav kokkulepe, otsus ja kooskõlastatud tegevus	18	10	55,6%
§ 404	Süütamine	59	25	42,4%
§ 405	Plahvatusete tekitamine	7	5	71,4%
§ 406	Elutähtsa süsteemi häirimine ja kahjustamine	3	0	0,0%
§ 407	Elutähtsa rajatise kahjustamine	2	0	0,0%
§ 408	Elule ja tervisele ohtliku ehitise ehitamine	2	1	50,0%
§ 411	Ebaseaduslik kiirgustegevus	0	1	x
§ 414	Lõhkeaine ebaseaduslik käitlemine	31	37	119,4%
§ 415	Lõhkeseadeldise ja selle olulise osa ebaseaduslik käitlemine	21	25	119,0%
§ 416	Lõhkematerjali käitlemise nõuete rikkumine	1	0	0,0%
§ 418	Tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine	138	125	90,6%
§ 418 ¹	Tsiviilkaibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine	18	26	144,4%
§ 419	Tulirelva lohakas hoidmine	1	0	0,0%
§ 420	Tulirelva helisummuti, laser- ja õõsühiku ebaseaduslik käitlemine	5	15	300,0%
§ 422	Sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumine	106	43	40,6%
§ 423	Sõidukijuhi poolt liiklusnõuete ja sõiduki käitlusnõuete rikkumine ettevaatamatusest	72	41	56,9%
§ 424	Mootorsõiduki ja trammi juhtimine joobeseisundis	3635	3487	95,9%
§ 424 ¹	Mootorsõiduki ja trammi juhtimine joobeseisundis ettevaatamatusest	0	1	x
§ 426	Alarmsõiduki tähistuse ebaseaduslik kasutamine	1	7	700,0%

		Regist-reeritud kuriteod	Lahen-datud kuriteod	Lahen-damise määr
§ 427	Rahvusvahelise õhusõidu eeskirjade rikkumine	2	3	150,0%
§ 436	Omavoliline lahkumine väeosast ja muust teenistuskohast	6	4	66,7%
§ 439	Väejooks	1	1	100,0%
§ 440	Kaitseteenistusest kõrvalehoidumine	1	0	0,0%
§ 445	Vale teenistusalane ettekanne	2	2	100,0%
§ 446	Võimu kuritarvitamine	2	2	100,0%
§ 447	Teenistusalane lohakus	1	1	100,0%

Lisa 6. Kuritegude arv ja muutus Tallinna linnaosades, 2008–2011

	2008	2009	2010	2011	2011 võrreldes 2010 (N)	2011 võrreldes 2010 (%)
Tälinn kokku	20 643	20 203	20 035	16 906	-3 129	-16%
Haabersti	999	1 062	1 075	976	-99	-9%
Kesklinn	7 219	6 269	6 382	5 549	-833	-13%
Kristiine	1 345	1 531	1 495	1 353	-142	-9%
Lasnamäe	4 185	3 945	4 225	3 473	-752	-18%
Mustamäe	1 706	1 932	2 037	1 581	-456	-22%
Nõmme	1 068	1 111	954	965	11	1%
Pirita	476	449	506	395	-111	-22%
Põhja-Tälinn	2 897	2 792	2 632	2 227	-405	-15%

Lisa 7. Varastatud autod automargi järgi, 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
VOLKSWAGEN	85	64	75	88	96
FORD	71	76	54	69	42
VAZ	89	56	43	48	35
OPEL	60	45	36	41	34
AUDI	75	56	49	49	33
BMW	59	53	95	44	25
MERCEDES-BENZ	46	46	24	35	18
HONDA	20	13	60	34	12
NISSAN	15	21	5	20	12
TOYOTA	12	14	27	14	10
MAZDA	27	25	25	15	8
CITROEN	3	1	2	6	7
MITSUBISHI	15	7	0	8	7
SUZUKI	0	0	1	11	7
VOLVO	12	9	4	11	7
HYUNDAI	6	2	0	2	5
FIAT	2	2	1	2	4
MOSKVIČH	4	3	0	0	4
CHEVROLET	0	1	1	0	3
CHRYSLER	4	6	6	5	3
PEUGEOT	10	9	2	3	3
RENAULT	3	7	15	3	3
SKODA	0	3	0	2	3
ALFA_ROMEO	0	0	0	1	2
GAZ	1	0	3	0	1
KIA	3	2	7	1	1
PORSCHE	1	2	1	4	1
SAAB	2	3	3	2	1
SEAT	1	2	7	2	1
ROVER	0	0	0	1	1
SCANIA	1	0	0	5	0
LEXUS	1	3	1	4	0
IZ	5	3	0	3	0
SUBARU	1	0	0	1	0
IVECO	0	0	0	1	0
DAF	0	0	0	1	0
ZAZ	2	0	1	0	0
JEEP	3	3	3	0	0
DAEWOO	1	1	0	0	0
BUICK	0	1	0	0	0
BENTLEY	0	1	0	0	0
DKW	0	1	0	0	0
ZUK	0	1	0	0	0
LANCIA	2	0	0	0	0
DAIHATSU	1	0	0	0	0
DODGE	1	0	0	0	0
ISUZU	1	0	0	0	0
JAGUAR	1	0	0	0	0

